KİTÂBU'T-TAHRÎŞ

İLK DÖNEM SİYASÎ ve İTİKÂDÎ İHTİLÂFLARINDA HADÎS KULLANIMI

Dırâr b. Amr

İSLAM DÜŞÜNCESİ KLASİKLERİ

LITERA
YAYINCILIK

MÜELLİF HAKKINDA

DIRÂR B. AMR : Hicrî ikinci asrın önde gelen kelamcılarından olan Dırâr b. Amr, hayatının çoğunu dönemin ilim merkezleri olan Kufe, Basra ve Bağdat'ta geçirmiştir. Mu'tezile mezhebinin kurucusu Vasıl b. Ata'nın öğrencilerindendir. Bu yüzden fırak kitaplarında genellikle Mu'tezile mezhebine nisbet edilmiştir. Ancak kendine özgü düşüncelerinden dolayı bazı kaynaklarda da herhangi bir mezhebe bağlı olmayan serbest bir düşünür olarak kabul edilmiştir. Kelam, Mezhepler tarihi, Tefsir ve Hadis konusunda eserleri bulunan Dırâr, savunduğu görüşlerle kendisinden sonraki düşünce hayatını önemli ölçüde etkilemiştir. Kitâbu't-tahrîş büyük bir şans eseri günümüze kadar gelebilmiş ona ait yegâne eserdir.

KİTÂBU'T-TAHRÎŞ

DIRÂR B. AMR EL-ĞATAFÂNÎ

(Ö. 200/815)

KİTÂBU'T-TAHRÎŞ

DIRÂR B. AMR EL-ĞATAFÂNÎ

كتاب التحريش

–Metin ve Çeviri–

Tahkîk: Hüseyin HANSU
Çeviri: Mehmet KESKİN

İslam Düşüncesi Tarihi Klâsikleri - 4
LİTERA YAYINCILIK
İSTANBUL - 2014

Litera – 83

İslam Düşüncesi Tarihi Klasikleri – 4

Kitâbu't-Tahrîş

Tahkîk : Hüseyin HANSU

Çeviri: Mehmet KESKİN

Tashih ve İç Düzen: Litera Yayıncılık
Kapak Tasarım: Litera Yayıncılık

Baskı: Ofis Matbaa
Ofis Matbaa Yayın Kâğıt San. Tic. Ltd. Şti. Davutpaşa Kışla Caddesi
Güven İş Merkezi No: 386-387 Topkapı-İstanbul Tel. 0212 576 47 15

İstanbul-2014

Kalenderhane Mah. Cemal Yener Tosyalı Cad. Şehzade Cami Sk.
No: 3 34134 Fatih-İstanbul
Tel: 0(212) 522 86 90 - Faks: 0 (212) 522 86 90

internet satış: **www.e-literakitap.com**
web: www.literakitap.com
e-mail: litera@literayayin.com

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog record
Dırâr b. Amr
Kitâbu't-Tahrîş

1. İslam 2. Hadis 3. Mezhepler 4. Dırâr 5. Kitâbu't-Tahrîş

ISBN 978-975-6329-95-5

İÇİNDEKİLER

Kitâbu't Tahrîş

Eser ve Müellifi Hakkında

1. Giriş

Dırâr b. Amr'ın (ö.200/815) *Kitâbu't-Tahrîş*'i, İslam'ın ilk dönemlerindeki siyasî, itikâdi, fıkhî tartışmaların ve çekişmelerin hadis üzerinden yürütülen boyutunu ele alan en eski eserlerden biridir. Hicri II. Asırdaki tartışmalara bizatihi tanık olmuş dönemin önde gelen düşünürlerinden olan Dırâr, siyasi ve itikâdi fırkaların kendi görüşlerini desteklemek ve muhaliflerini mahkûm etmek için nassları özellikle hadisleri, sahih ve zayıf olduklarına bakmaksızın nasıl kullandıklarına dair ilgi çekici bilgiler vermiştir.

Hadis tarihiyle ilgilenenlerin malumu olduğu üzere sahabe devrinin sonunda başlayan iç savaşların İslam düşüncesindeki yansımalarından biri de, Hz. Peygamber'in otoritesinin çeşitli şekillerde istismarı olmuştur. Siyasî karışıklıklar sonucunda ortaya çıkan kimi gruplar görüşlerini hadislere doğrulatma yoluna giderken; art niyetli kimseler de açık bir şekilde hadis uydurarak ya da var olan hadisler üzerinde tahrifat yaparak Hz. Peygamber'in sünnetini bulandırmaya çalıştılar.

Hadis uydurma hareketi değişik şekillerde tezahür etti. Bazı mutaasıplar kendi mezhep ve meşreplerini desteklemek muhaliflerini ise kötülemek üzere hadis uydurdular veya sadece kendi arzularına uygun rivayetleri kullandılar. Şeklen Müslüman olmuş ancak İslam'ı içine sindirememiş art niyetli kimseler de dini ifsat eden ve gözden düşüren rivayetler uydurdular. Bazı cahil dindarlar ise iyilikleri özendirmek, kötülüklerden kaçındırmak (terğib ve terhib) için hadis uydurma yoluna gittiler. Garip hikâyeler anlatarak insanların ilgisini çekmek, çıkar sağlamak amacıyla idarecilerin arzuları doğrultusunda veya bunların

sı hemen hemen her dönemde bir şekilde devam etti. Hadis uydurmaktan daha az tehlikeli olmayan hadislerin bu art niyetli kullanımının, ümmet arasında yol açtığı yaralar *Kitâbu't-Tahrîş*'in ana konusunu oluşturmaktadır.

2. Müellif Hakkında

Dırâr b. Amr Ebu Amr el-Ğatafâni el-Kufî (110-200/728-815), hicrî ikinci asrın önde gelen kelamcılarındandır[5]. Hayatının çoğunu dönemin ilim merkezleri olan Kufe, Basra ve Bağdat'ta geçirdi. Dört mezhep imamı ve onların öğrencileri ile çağdaş olup aynı ilim muhitinde bulundu. Ancak Ebu Yusuf'la karşılaşması[6] dışında diğer âlimlerle olan ilişkileri hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Döneminin ünlü bir kelamcısı olan Dırâr, Vasıl b. Ata'nın öğrencisidir.[7] Ancak kader gibi bazı konularda Mu'tezile'den farklı düşünmüştür. Bu görüşleri nedeniyle Mu'tezile tarihçileri Dırâr'ı Mu'tezile'den saymamışlardır.[8]

Bu yüzden Dırâr, Mezhepler tarihi eserlerinde daha çok müstakil bir düşünür olarak ele alınır[9]. Hafs el-Ferd (ö. 204/820), Sufyan b.

---

5 ez-Zehebi, Muhammed b. Osman, *Siyeru Alami'n-Nubela*, thk Şuayib Arnaud, Beyrut: Müessesetu'r-Risale 1986, X, 544.

6 Kâdî, Abdulcebbâr b. Ahmed el-Hemedânî, *Fadlu'l-i'tizâl ve tabakâtu'l-Mu'tezile*, nşr. Fuâd Seyyid, , 2.Baskı, Tunus: Daru't-Tunusiye 1986, s. 245.

7 Kâdî, *Fadlu'l-i'tizâl*, s. 201.

8 el-Hayyât, Ebû'l- Huseyn Abdurrahîm b.Muhammed b. Osmân, *Kitâbu'l-intsâr ve'r-red alâ ibni Râvendî el-Mulhid*, nşr. H.S. Nyberg, Beyrut: Dâru'l-Kabs 1986, s.133; el-Belhî, *Zikru'l-mu'tezile*, s. 75. (Kâdî Abdulcebbâr'ın, *Fadlu'l-i'tizâl ve tabakâtu'l-Mu'tezile* neşredilen kısım); Kâdî, *Fadlu'l-i'tizâl*, s. 163; İbnu'l-Murtazâ, Ahmed b. Yahyâ, *el-Munye ve'l-emel fî şerhi'l-milel ve'n-nihâl*, nşr. M.Cevâd Meşkûr, 2.bs. Beyrut: Dâru'n-Nedâ 1990, s. 164.

9 el-Belhî, Ebû'l-Kâsım Abdullâh b. Ahmed b. Mahmûd el-Ka'bî, *Kitâbu'l-makâlât*, (el yazması, Dr. Racîh el-Kurdî özel kütüphanesi), vr. 37; el-Bağdâdî, Abdulkâhir b. Tahîr b. Muhammed, *el-Fark beyne'l-fırâk*, Beyrut: Dâru'l-Afâki'l-Cedîde 1973, s. 201.

yaptıklarını meşru gösterme babında hadis uydurmuş olanların sayısı da az değildir.[1]

Siyasi fırkalar içinde hadis uydurma hareketini Şia başlatmış, Hz. Ali ve taraftarlarının faziletine, hilafeti ondan haksız yere aldığını iler sürdükleri ilk üç halifenin, ardından Muaviye 'nin ve onları sevenlerin zemmine dair pek çok hadis uydurulmuştur. Şia'nın cephe aldığı kimseler de bu tutuma karşılık vermekte gecikmemişler, muhalifleri aleyhinde pek çok hadis uydurmuşlardır. Emevi - Abbasi çekişmesinde de karşılıklı olarak birlerinin leh ve aleyhinde pek çok hadis uydurmuşlardır. Daha sonraları ortaya çıkan itikadi ve fıkhi mezheplerin çoğu aynı gerekçelerle hadis uydurmuşlar veya var olan hadisleri çeşitli şekillerde istismar etmişlerdir.[2]

Hadis ve sünnet bu dönemde henüz canlı bir gelenek olarak aktarılmakta olduğu için kolaylıkla bu tür tehlikelere maruz kalabiliyordu. Ancak zamanla 'hadis uydurma' meselesi giderek ciddi boyutlara ulaştı ve İslam düşüncesi için göz ardı edilemeyecek bir tehlike haline geldi.[3] Hadis uydurmacılığının değişik şekiller alarak yaygınlaşması üzerine hadisçiler karşı bir önlem olarak, bir yandan hadis tenkit faaliyeti başlatırken[4] diğer taraftan da hadislerin yazıya geçirilerek koruma altına alınması demek olan tedvin faaliyetini başlattılar. Uzun ve yorucu çalışmalar sonucu sünnet adına varit olan her şey senetleriyle beraber, herhangi bir tasnife tabi tutulmadan toplanarak yazıya geçirildi. Hicrî birinci asrın son yarısından itibaren başlatılan bu çalışmalar sırasında, uydurma rivayetleri sahihlerinden ayırmak tamamen mümkün olmasa da uydurma hadis faaliyeti tamamen önlendi. Ancak hadislerin belli amaçlar doğrultusunda, parçacı bir yaklaşımla ve tek taraflı kullanılma-

---

1 Geniş bilgi için bkz. en-Nevevî, Şerhu Muslim, Dâru İhyâi Turâsi'l-Arabî, Beyrut ts., I, 126; Mehmed Said Hatiboğlu, *İslami Tenkid Zihniyeti ve Hadis Tenkdinin Doğuşu*, basılmamış doktora tezi, Ankara 1962, s. 67.

2 Geniş bilgi için bkz. Yaşar Kandemir, "Mevzu", *DİA*, XXIX, 493 - 496

3 M. Hayri Kırbaşoğlu, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, Ankara Okulu Yayınları, 2.bs. Ankara 1996, s. 147-148

4 Hatiboğlu, agt, s. 67.

vunduğu görüşlerle kendisinden sonraki düşünce hayatı üzerinde büyük bir etkide bulunmuştur.[16]

Dırâr'ın eserleri arasında hadisle ilgili olanlar da vardır. Bunlardan biri *Kitâbu tenâkuzi'l-hadîs*[17]diğeri de *Kitâbu't-tahrîş*'dır.[18] Aşağıda daha geniş tanıtacağımız *Kitâbu't-tahrîş* büyük bir şans eseri günümüze kadar gelebilmiş Dırâr'a ait tek eserdir. *Kitâbu tenâkuzi'l-hadîs* hakkında ise herhangi bir bilgiye sahip değiliz, ancak isminden rivayetler arasındaki çelişkileri ele alan bir eser olduğu anlaşılmaktadır. Eserleri arasında bulunan *Kitabu İhtilafi'n-Nas ve İsbati'l-Hucce*'sinin de hadisle ilgili olması muhtemeldir.

Hadisle ilgili eser yazmış olmasına rağmen Dırâr'dan bahseden hadis tarihçileri genellikle onu bidatçi ve zındık olarak tanıtmakla yetinirler. Mesela Dırâr'ın herhangi bir rivayeti bulunmadığını belirten ez-Zehebi, onun çağdaşları arasındaki üstün yerine işaret ederken aynı zamanda habis görüşlere sahip biri olarak tanıtır.[19]. ez-Zehebi, Dırâr hakkında ölüm fetvası çıkarıldığına, hatta hayatının sonlarını doğru felçli bir haldeyken hadisçiler tarafından dövüldüğüne dair bazı rivayetlere de yer verir[20]. Hadisçilerle kelamcılar arasındaki tarihi gerginlikler ve tartışmalar düşünüldüğünde bu ithamın anlaşılabilir nedenleri vardır. Ancak doğrudan hadis tenkidi ile ilgili iki eser yazmış olmasına rağmen Dırâr'ın bu yönüne dair, hadis tarihi veya cerh ve tadil kitaplarında bir bilgi bulunmaması şaşırtıcıdır. Usul kitaplarında ise Dırâr'ın

---

16 Dırâr b. Amr'ın hayatı ve kelami görüşleri hakkında geniş bilgi için bkz. Josef Van Ess, "Dırâr b. Amr und die Cahmiya; *Der Islam* 43 (Ağustos 1967), III 242-279; *Theologie und Gessellschaft*, III, 32-63, V, 229-253; "Dırâr b. Amr", *The Encyclopedia of Islam* (2.bs.) XII (Suppl.), 225-227;Mustafa Öz, "Dırâr b. Amr", DİA, IX, 274-275;Osman Aydınlı, "Dırâr b. Amr ve Mu'tezile'nin Teşekkül Sürecindeki Yeri", AÜİFD, (1999), XXXIX, 663-689.

17 İbn Nedîm, *el-Fihrist*, s. 215.

18 İbn Nedîm, age., s. 215; *el-Hayyât, el-İntisâr*, s. 137; Fuat Sezgin, GAS, Leiden: Brill 1967, I, 614.

19 ez-Zehebi, Muhammed b. Osman, *Mîzanu'l-i'tidal fi nakdi'r-rical*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye 1995, III, 450, No:3958.

20 ez-Zehebi, Muhammed b. Osman, *Siyeru Alami'n-Nubela*, X, 546.

Sehtân ve Muhammed b. İsa el-Burgus gibi çağında ün kazanmış kelam âlimleri Dırâr'ın öğrencileri arasında yer alır[10]. Ancak Dırâr'ın görüşleri bir mezhep formulasyonu içinde devam etmemiştir. Onun biyografisine ayrı bir başlık altında yer veren el-Belhi, Dırâr'ın görüşlerinin bilinen mezheplerden herhangi birisine uymadığını belirtmiştir.[11] Herhangi bir mezhebe bağlı kalma kaygısı taşımaması, ona görüşlerini serbest bir şekilde yazma fırsatını sağlamıştır. Bu nedenle *et-Tahrîş*'inde Mu'tezile dâhil bütün fırkaları eleştirmekten çekinmemiştir. Eserlerindeki çeşitlilik, hemen hemen her düşünceye eleştirel bir gözle bakması bu bağımsız kişiliğinin bir sonucu olarak görülmelidir.

Zira İslam dünyası Abbasi halifelerinden el-Mehdi (158-169/775-85) ve Harun er-Reşit'in yönetimine denk gelen bu döneminde (786-809), zındıklık hareketleriyle sarsılmaktadır. Mu'tezile âlimlerinin fikri alanda bu harektelerle ciddi bir şekilde mücadele ettiği bilinmektedir[12]. Dırâr'ın da devlet destekli bu tartışmalara katıldığı rivayet edilmektedir[13]. Kaynaklarda ona ait olduğu belirtilen 57 eserin[14] çoğunun, zındıklara ve felsefecilere karşı reddiye olarak yazılmış olması bu mücadelesinin bir gösteresidir. Dırâr'ın Kelam, Mezhepler tarihi, Tefsir ve Hadisle ilgili de eserler yazmış olması, ez-Zehebi'nin de belirttiği gibi, Dırâr'ın çağdaşları arasında üstün bir yerini; zekâsını, dinler ve mezhepler konusundaki geniş bilgisini göstermektedir[15]. Kelam ve Usul kitaplarında ona yapılan atıflara bakılırsa Dırâr yazdığı eserler ve sa-

---

10 Öz, Dırâr b. Amr, IX, 275.

11 el-Belhî, *Makâlât*, vr. 37.

12 Bkz. Hüseyin Hansu, *Mu'tezile ve Hadis*, Ankara: Kitabiyat Yayınları 2004, s. 72-73.

13 Bkz. Osman Aydınlı, "Dırâr b. Amr ve Mu'tezile'nin Teşekkül Sürecindeki Yeri", AÜİFD, (1999), XXXIX, s .668.

14 İbn-Nedîm, Ebû'l-Ferec Muhammed b. İshâk, *Kitâbu'l-fihrist*, nşr. M.Rıda Teceddüd, Tahran 1366, s. 215 vd. Ayrıca bkz. Van Ess, *Theologie und Gessellschaft*, Berlin, New York: Walter de Greyter 1993, V, 229-231.

15 ez-Zehebi, *Siyeru Alami'n-Nubela*, X, 546.

di lehine rivayet ettiği haberlere ve birbirlerini itham ettikleri çirkin sözlere yer veren bir eser olarak söz eder.[25]

Bu eserin Dırâr'a aidiyetini teyit eden delillerden biri de İbni Kuteybe'nin *Te'vîlu Muhtelifi'l-Hadîs*'idir[26]. Aynı zamanda -tespit edebildiğimiz kadarıyla- Dırâr'ın iddialarına karşı yazılmış tek reddiye olan İbn Kuteybe'nin bu eserinde, Dırâr'ın ismi açık bir şekilde zikredilmemişse de kelamcıların hadise yönelik eleştirileri diye aktarılan iddiaların bir kısmı, *Kitâbu't-Tahrîş*'teki eleştirilerle birebir örtüşmektedir[27].

Eleştirilerindeki benzerliklerden yola çıkarak en-Nazzâm (ö.221/835?), el-Câhız, (ö.255/868), el-Belhî (ö.319/931), Ebû Alî el-Cubbâî (ö.303/915) gibi Mu'tezile âlimlerinin hadis eleştirilerinde, Dırâr'ın bu kitabından yararlandıkları söylenebilir.[28] Ebû Alî el-Cubbâî'nin, İslam toplumunda ortaya çıkan iç karışıklık ve ihtilaflardan sonra, cebr, teşbih, irca gibi fikirlerin doğuşu ve bunları desteklemek için rivayet edilen hadislere verdiği örnekler, aynı üslup ve aynı bağlamda *Kitâbu't-Tahrîş*'te de bulunmaktadır[29].

Kitâbu't-Tahrîş'te yer alan konuların da genellikle bu asırlarda tartışılan meseleler olması, mevcut yazmanın Dırâr'ın kaynaklarda sözü edilen eseri olduğu konusunda bir tereddüt bırakmamaktadır.

b. Eserin Konusu

Kitabın konusu, ümmet arasında meydana gelen ilk ihtilaflar ve bunun sebepleridir. Dırâr, giriş kısmında bu risalesini ümmet arasın-

---

25 el-Hayyât, age., s. 137.

26 Bkz. İbn Kuteybe, *Te'vîlu Muhtelifi'l-Hadîs*, thk. Muhammed Nafi' el-Mustafa, Beyrut: Muessesetu'r-Risale 2004, s. 110.

27 Bkz. İbn Kuteybe, *Te'vîlu Muhtelifi'l-Hadîs*, s. 91-110.

28 Mesela bkz. en-Nazzâm, İbrâhîm b.Seyyâr, *Kitâbu'n-naks* (Joseph Van Ess tarafından Das Kitap an-Nakt des Nazzâm und seine Rezeption im Kitap al-Futya des Câhiz, Göttingen 1972 adıyla yapılan derleme); el-Câhız, *Kitâbu'l-ahbâr* s. 179. (nşr. J. Van Ess, (Ein Unbekanntes Fragment Des Nazzam, Der Orient In Der Forschung içinde (s. 170-201), Wiesbaden 1967; el-Belhî, *Makâlat*, vr. 58b; Kâdî, Fadlu'l-itizâl, s. 142-162.

29 Kâdî, *Fadlu'l-itizâl*, s. 142-162. Krş. *Kitâbu't-Tahrîş*, s. 13.

haberi vahidi reddettiği sadece üzerinde icmâ edilmiş haberler dışında hadis kabul etmediği belirtilir. Ancak ayrıntılı bilgi verilmez[21].

3. Eser Hakkında

a. Eserin Dırâr'a Aidiyeti

Dırâr'ın *Kitâbu't-Tahrîş*'i, hadis rivayet tarihinin en eski eserlerinden biridir. Eserin orijinali Yemen'de Mektebetu Medineti Şehare'de *el-Fevaid* adlı bir mecmuanın 62-117 varakları arasında yer almaktadır.[22] San'a Zeydiye Vakfi Yazma koleksiyonundan fotokopisini[23] aldığımız bu yazma, 56 varak olup ilk ve son sayfası tamdır. Yer yer silik yerler olsa da büyük ölçüde okunabilen bir nesih yazısıyla yazılan eserin tamamı son sayfasına düşülen kayıttan eserin, hicrî 540 senesinin Muharrem ayında (Haziran 1145) istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Yazmanın başka bir nüshasının varlığı şimdilik bilinmemektedir.

Kitabın üzerinde hem başında hem de son sayfasında "*Kitâbu't-Tahrîş li Dırâr el-Kufi*" diye yazılmaktadır. *Dırâr*'ın hayatından bahseden ilk dönem klasik kaynaklarının onun eserleri arasında "*Kitâbu't-Tahrîş* isimli bir eserini kaydetmiş olmaları[24] bu yazmanın ona ait olduğunu teyit etmektedir.

Muahhar kaynaklarda bu esere yapılan atıflar da, yazmanın *Dırâr*'a ait olduğunu desteklemektedir. *Dırâr*'ın bu eserine atıfta bulunan yazarlardan biri olan İbnu'r-Râvendî, *Kitâbu't-tahrîş*'ten 'her fırkanın ken-

---

[21] Mesela bkz. el-Belhî, *Makâlat*, vr. 58b

[22] Bkz. Abdusselam Abbas el-Vecih, *Masadiru't-turats fi'l-mektebeti'l-hasse fi'l-Yemen*, Amman, Muessesetu'l-İmam Zeyd b. Ali es-Sikafiyye 2002/1422, II, 616.

[23] Yazmayı temin etmemde yardımcı olan Zeydiyye Vakfı'nın değerli başkanı Ahmet İshak ve Abdurrahman İsmail en-Naimi'ye teşekkür ederim.

[24] İbn Nedîm, *el-Fihrist*, s. 215, el-Hayyât, *el-İntisâr*, s. 137; GAS, Leiden: Brill 1967, I, 614.

bu hadiste, Resûlullah'ın (s.) hayvanları birbirleriyle dövüştürmekten (et-Tahrîş beynehum) nehyettiğini[33] hatırlatmaktadır.[34]

Hadiste geçen ve Dırâr'ın eserine isim olarak seçtiği "*et-Tahrîş*" kelimesi lugatta horoz, koç, deve, aslan, köpek gibi hayvanları dövüştürmek anlamına gelir. et-Tahrîş insanların arasını açma, biribirine düşürme, aralarına fitne sokarak yıpratma, savaşa sürükleme anlamına da gelmektedir.[35] Dırâr'ın kullandığı tahriş kelimesinin 'insanları birbirine düşürme' anlamıa geldiği, "Şeytan Arap yarımadasında namaz kılanların kendisine ibadet etmesinden ümidini kesmiştir, fakat aralarına fitne sokma ve biribirine düşürme (et-Tahrîş beynehum) konusunda ümitlidir"[36] rivayetinde daha açık bir şekilde görülmektedir.

Dırâr'a göre ihtilafların derinleşip sürmesinin birinci dereceden sorumluları bu ihtilafları kurcalayarak halkın birbirine düşmesine neden olan art niyetli fakihler ve dinde söz sahibi olan kimselerdir. Dırâr, ihtilaflardaki rollerinden dolayı bu tür fakihleri, peygamberlerinden sonra ümmetlerini saptıran Samiri ve Pavlus'a benzeterek onları bu ihtilaflarım temel sebebi olarak göstermiştir. Her ümmetin peygamberlerinden önce ve sonra onları saptıran bir Samiri'si, onları aldatan bir Pavlus'u vardır. Ona göre Musa (a.s.)'ın ashabı Samiri ile İsa (a.s.)'ın ashabı Pavlus ile imtihanı oldular. Bu ümmet de fakihleriyle imtihan oldu.

Dırâr, ihtilafları körüklemede ve yönlendirmede fakihin oynadığı bu rolü bir mizansen halinde anlatır. Buna göre tarafların her biri kendi fakihine varıp ihtilaflı konulara dair soru sorarlar. Fakih onlara cevap verirken önce karşı tarafı bidat ve dalalet ehli olarak mahkûm ederek şöyle der:

"Onlardan (karşı taraf) ve onların iddialarından uzak durunuz, çünkü onlar bidat ve delalet ehlidir, siz benim söyleyeceklerimi yazınız ve rivayet ediniz".

---

33 Tirmizi, *Cihad*, 13.
34 *et-Tahrîş*, 39.
35 İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut: Daru İhyai Turasi'l-Arabi 1999.
36 Muslim, *Sıfatu'l-Munafikîn*, 6.

daki ilk ihtilafların nasıl başladığını, müslümanların birliğininin nasıl bozulduğunu, ümmetin yolunu nasıl şaşırdığını sorularını cevaplamak için yazdığını belirtmiştir. Dırâr bu soruları, öncelikle geçmiş kavimlerin ihtilaf sebeplerine değinerek cevaplamaya başlamış ve özetle şöyle demiştir:

Kuran-ı Kerim'de, insanlar Allah'ın emir ve yasaklarına uymaya davet edilmiş, bunlara uymamaları veya aykırı davranmaları halinde cezalandırılacakları bildirilmiştir. Allah'ın emrine karşı gelenlerin ibret verici akıbetleri, peygamberlerin mücadeleleri bağlamında uzun uzun anlatılmıştır. Hz. Muhammed'in ümmetinin de, geçmiş kavimlerin hatalarını tekrar etmesi halinde aynı akıbete uğrayacağı belirtilmiştir. Yahudiler ve Hıristiyanlar, peygamberlerinden sonra, Samiri ve Pavlus tarafından saptırıldı. Hz. Peygamber, müslümanları aynı hatalara düşmemeleri konusunda açıkça uyarmıştır. Aksi takdirde aynı akıbet onlar için de kaçınılmaz olur. Bu Allah'ın bir kanunuydu ve Allah bütün ümmetlere uyguladığı bu kanunu bu ümmet için değiştirecek değildir. Dırâr'a göre bu açık uyarılara rağmen Hz. Peygamber'in vefatından kısa bir süre sonra müslümanlar birbirlerine düştüler, geçmiş kavimlerin hatalarını tekrar ettiler ve aynı akıbete uğradılar[30].

Dırâr'a göre ümmet arasındaki ilk ihtilaflar, Hz. Osman'ın şehadeti (35/655) ve akabinde çıkan iç savaşlarla başlamıştır. Ancak o kitabında bu ihtilaflar üzerine durmaz. Onun üzerinde durduğu konu, fiilen bitmiş gibi görünen iç savaşların daha sonraki dönemlerde rivayetler üzerinden devam etmesidir. Fitneden sonra ümmet arasında çıkan gruplar, kendi hevalarına uygun haberleri rivayet ederek veya rivayetleri kendi hevalarına göre yorumlayarak aynı mücadeleyi hadisler üzerinden yürüttüler[31]. Böylece birbirlerini yıprattılar (tahriş), birbirlerinin kanlarını ve mallarını mubah kıldılar.[32]

Hz. Peygamber'in bir hadisinden yola çıkarak bu çatışmayı horoz dövüşüne benzeten Dırâr, "maruf (bilinen, tanınan)" olarak nitelediği

---

30 *et-Tahrîş*, 2-3.
31 *et-Tahrîş*, 141.
32 *et-Tahrîş*, 142.

yapılabilecek en büyük iftiradır. Bunu kabul etmek Hıristiyan ve Yahudilerin küfründen daha büyük bir küfürdür. Allah'a, onun vadine ve vaidine inanıyoruz, bu ve benzeri hadisleri de reddediyoruz"[39] demiştir. Aynı şekilde Allah'a suret izafe eden rivayetleri için de "işte bunun gibi küfür ve şirk ifade eden hadisler rivayet ettiler" ifadesini kullanmıştır.[40]

Dırâr, fakihin adını vermez, zaten onun fakih dediği kimse muayyen bir kişiden ziyade her grupta bulunabilen bir prototiptir. Ancak konunun başında veya ilgili rivayetleri aktardıktan sonra, bu rivayetleri kabul eden ve ona göre amel eden fırka ve mezheplerin isimlerini açık bir şekilde verir. Sonra da "işte bunlar da bu rivayetleri kabul ederek veya rivayetleri bu çerçevede yorumlayarak insanların kanını ve malını helal kıldılar[41], "bu rivayetlere birbirlerini kırdılar (tahriş ettiler)[42], "Bu rivayetlerle birbirlerine düşmanlık yaptılar", "cahil kimseler bu hadislerle susturuldu", "Emevi sultanları ve onlara uyanlar, kıble ehlini bu hadislerle uyutup köleleştirdiler[43] gibi kısa değerlendirmelerde bulunarak başka bir konuya geçer.

Kitâbu't-Tahrîş'ten çıkarılabilecek diğer önemli bir bilgi de, muhaddis yerine fakih kavramının kullanılmış olmasıdır. Bu kullanım o dönemde fıkıhla hadisin içiçeliğinden kaynaklanmış olmalıdır[44]. Dırâr'ın fakihleri Samiri ve Pavlus'a benzetecek kadar ağır eleştirmesi ve onları hadis istismarcılığının esas nedeni saymasından yola çıkarak bütün fakihler için aynı yargıda bulunduğu düşünülmemelidir. Genel bir ifade kullanmış olsa da muhtemelen o, iktidar ya da çıkar gruplarına alet olan ve onların isteği doğrultusunda fetva veren veya rivayette bulunan belli bir tipten söz etmektedir. Ancak bu tipin ya çok yaygın olmasından ya da az da olsa bulunduğu konum itibariyle etkili olması

---

39 *et-Tahrîş*, 49.

40 *et-Tahrîş*, 137.

41 *et-Tahrîş*, 47.

42 *et-Tahrîş*, 62.

43 *et-Tahrîş*, 19.

44 Aynı kullanımı en-Nazzam'da da görmekteyiz. Bkz. Hansu, *Mu'tezile ve Hadis*, s. 117-118.

Daha sonra, soru sahiplerinin görüşlerine uygun rivayetleri sıralar. Bazen bu rivayetlerle paralel olarak yorumlanan ayetlere de yer verilir.

Çünkü Dırâr'a göre sünnetin hücciyeti konusunda müslümanlar arasında bir ihtilaf bulunmamaktadır. Ona göre bütün gruplar hak ve hidayetin Nebi (s.)'e ittibada olduğunu; ona muhalefet etmenin ise batıl olduğu konusunda ittifak halindedir. İbtida'ın (sonradan olan şeyler) bidat olduğu ve her bidatin dalalet olduğu konusunda herkes görüş birliği içindedir. Ancak birbirlerini Nebi (s.)'e muhalefet etmekle itham ettiler[37]. Buna göre bir kimse muhalifini bidat ve dalalet ehli olarak damgalamışsa, takva derecesi ne olursa olsun artık kolaylıkla onu kafir ilan eder, kanını ve malını mubah sayar.

Dırâr, ihtilaflardan sadece fıkıhçıları değil, onların bu konudaki sözlerine uyanları da sorumlu tutar. Çünkü her grup sadece kendi fakihine sormakla yetinmiş ve onun söyledikleriyle hareket etmiştir. Sonra da fakihin tavsiyesine uygun olarak karşı tarafı bidat ve dalalet ehli olarak kabul etmiş ve onlardan uzak durmuştur. Ona göre fakihlerin görüşleriyle hareket edenler bu yüzden ahbar ve ruhbanlarını rab edinen İsrailoğulları gibidirler. İsrailoğulları gerçekte ahbar ve rahiplerine ibadet etmiyorlardı, ancak Allah'ın emirlerine aykırı bir şey söyleseler bile onlara itaat ediyorlardı. Benzer şekilde müslümanlar da ihtilaf edince, ne yapacakları konusunda tıpkı İsa (a.s.)'dan sonra gelen Hristiyanların rahiplere danışması gibi, fakihlere danışmışlardır[38]. Dinde sözü geçen ve fakih diye bilinen bu kimseler de, sadece kendi görüşlerini destekleyen rivayetler aktararak onları yanılttılar ve birbirlerine düşürdüler.

Dırâr eserinde ileri sürülen görüşlerin doğruluğunu veya yanlışlığını tartışmaz. Çoğu zaman rivayetlerin sahihliği veya zayıflığına dair bir değerlendirmede de bulunmaz. Nadir de olsa uydurma olduğu açık olan hadisleri tenkit eder. Mesela amellerin değersizliğini ifade eden, cehennemdekilerin Allah'la diyaloğunu ve sonunda hepsinin cennete gönderileceğini ifade eden bazı rivayetleri aktarırken, "bu hadis Allah'a

---

[37] *et-Tahrîş*, 142.
[38] *et-Tahrîş*, 13.

ancak, icmâ ile tespit edilebilir. İcmâya uyan doğru yolu bulur, ona aykırı davranan da sapıtır".[48]

Dırâr, bazen de hadisin kabul edilebilmesi için maruf (ümmet arasında bilinen, tanınan) olmasını şart koşar. Muhtemelen bu da icmâdan ne anladığını göstermektedir. Eğer bir hadis ümmet arasında öteden beri kabul görmüşse, onun üzerinde icmâ oluşmuş demektir. Bu bağlamda Dırâr'ın görüşlerini destekleme babında zikrettiği hadisleri senetsiz olarak vermesinin de (sadece sahabi ravisini zikreder) onun icmâ anlayışıyla ilgili olduğu söylenebilir. Çünkü bir hadis üzerinde icmâ varsa senet aranmaz.

Dırâr'ın görüşlerini destekleme sadedinde hadis kullanmış olması onun kategorik olarak hadisleri reddetmediğini göstermektedir. Onun hadis kullanmına dair bazı örnekler şöyledir:

Fitne zamanlarında dinine sadık kalan mü'minin eline ateş koru almış gibi olur. İslam garip başladı garip olarak gider. Öyle bir zaman gelecek ki kişi mü'min olarak akşamlayıp kâfir olarak sabahlar ya da mü'min olarak sabahlayıp kafir olarak akşamlar. Ümmet iyiliği emretmeyi ve kötülükten nehyetmeyi terk ettiği zaman Allah indindeki değerini kaybeder, Allah'ın azabına düçar olur, sonra Allah onlara en kötü yaratıklarını musallat eder, Rahman onlardan yüz çevirir.

Ümmet arasında yaygınlaşacak olan kötülükler ve ahlaki çöküntüler sonucunda hikmetin kaybolacağı, hayırların çekip alınacağı, bereketin kalkacağı, vefanın yok olacağı, iyiliklerin zâil olacağı, merhametin/şefkatin kesileceği, hıyanetin artacağı, kötülüklerin emredileceği, iyiliklerin yasaklanacağı, hakikat savaşçılarının ve doğruyu söyleyenlerin öldürüleceği, aile fertleri arasında kin ve düşmanlık artacağı ve birbirlerinden kaçacakları, hâsılı bütün memleketlerin belalara duçar olacakları hadislere dayalı olarak anlatılmıştır.[49]

---

[48] el-Belhî, *Makâlat*, vr. 58b.
[49] *et-Tahrîş*, 6-11.

Dırâr'ı genel bir ifade kullanmaya sevk etmiştir. Yoksa kendisi de bir süre kadılık yapmış olan[45] Dırâr'ın bütün fakih ve muhaddisleri aynı şekilde değerlendirdiği düşünülmemelidir.

4. Dırâr'ın Hadis Hakkındaki Görüşleri

Dırâr'ın eseri ilk bakışta bir rivayet eleştirisi gibi duruyorsa da aslında onun amacı rivayetleri kendi görüşleri doğrultusunda kullananları, hatta istismar edenleri eleştirmek ve onların bu tavırlarının İslam toplumunda yol açtığı kötü sonuçlara işaret etmektir.

Dırâr'a göre Resûlullah'a tabi olanın doğru yolu bulacağı, Onun yolundan ayrılanın da bidate düşeceği konusunda bütün Müslümanlar ittifak halindedirler. Ancak hadislere yalan karıştığı da bir gerçektir. Nitekim Resûlullah, Yahudilerin Musa'ya, Hıristiyanların İsa'ya yalan isnad ettiklerini, dolayısıyla kendi adına da yalan söyleneceğini önceden haber vermiştir. Şu halde hadisleri Kuran'a arzetmek gerekir. Ona göre çünkü Resûlullah (s.) kendi adına yalan söyleneceğini ifade ettikten sonra bu konuda ne yapılması gerektiğini de belirterek şöyle buyurmuştur:

"Öyle ise benden size bir şey ulaştığında onu Allah'ın kitabına arz ediniz. Eğer ona muvafıksa bendendir, ona muvafık değilse ben söylememişimdir. Çünkü ben Allah'ın kitabına aykırı bir şey söylemem"[46].

Dırâr, haber üzerinde icmâ edilmiş olmasını da onun doğruluğunun delili sayar.[47] Başka bir deyişle ona göre bir haberin kesin bilgi ifade edebilmesi için "mucmeun aleyh" olması lazımdır. Haberin üzerinde icmâ edilmiş olması onun Kuran'a uygun olduğunu göstererir. Nitekim el-Belhî'nin, Dırâr'ın hadis anlayışı hakkındaki şu tespiti de bunu desteklemektedir: "Dırâr'a göre Resûlullah'tan sonra huccet

---

45 ez-Zehebi, *Mizan*, III, 450.

46 *et-Tahrîş*, 6. Bu rivayet için bkz. ed-Dârekutnî, *es-Sunen*, IV. 208. Rivayetin değerlendirmesi için bkz. Ahmet Keleş, *Hadislerin Kur'an'a Arzı*, İstanbul: İnsan Yayınları 2003.

47 *et-Tahrîş*, 148.

çarpıcı bir üslupla ortaya koymuştur. İslam tarihinde Hz. Peygamber'in otoritesini reddetme düşüncesinin bulunmadığı, ancak en az bu düşünce kadar tehlikeli olan onun otoritesinden çıkar sağlama veya onun hadislerinin kendi görüşleri doğrultusunda kullanma veyahut da bu görüşleri desteklemek için hadis uydurma sorununun, İslam tarihinin ilk döneminden itibaren var olduğu bu eserle bir kez daha teyit edilmiştir. Bu faaliyetin çoğunlukla ifade edildiği üzere sadece bidat ehli diye nitelenen fırkalarla sınırlı olmadığı; neredeyse bütün mezheplerin bir şekilde bu işe bulaştığı anlaşılmaktadır. Eserde hadis istismarında birinci derecede rol oynayan, iktidar ve çıkar çevreleriyle çarpık bir ilişki içinde olan bazı din bilginlerinin trajik manzarası da gözler önüne serilmişir.

Hicrî ikinci asırda ortaya çıkmış fırkaların, hangi görüşleri hangi rivayetlere dayanarak savunduklarını, isimlerini de belirterek gösterdiği için *Kitâbu't-Tahrîş,* Kelam ve Mezhepler tarihçilerinin de dikkate alması gereken önemli bir eser niteliğindedir.

Hüseyin Hansu

Dırâr'ın, "bu konuda bize doğruluğu üzerinde ittifak edilen haberler gelmediği için haklı ile haksızı ayırt edemiyoruz"[50] ifadesinden onun haber-i vahidi kabul etmediği anlaşılmaktadır. 'Ahad haberler' tabirini kullanmamışsa da luğat anlamında haber-i vahid tabirini ise şahitlik hakkındaki tartışmalar bağlamında kullanmıştır[51].

Dırâr, İslam firkalarını hadisleri kendi görüşleri doğrultusunda kullanmakla itham ederken onlardan herhangi birini istisna etmemiştir. Onların hadisleri istismar ettiklerini, hevalarına göre yorumladıklarını, uydurma olduğu belli olan rivayetleri naklettiklerini açıkça ifade etmiştir. Rafizilerin rivayetlerini aktarırken "bu rivayetler açıkça Allah'a iftiradır" diyerek zaman zaman rivatlerin sıhhat değeri hakkındaki kanaatlerini de ifade etmiştir. Rafizilerin hadis uydurma faaliyetinin öncülüğünü yaptığı başka Mu'tezlie âlimleri tarafından da ifade edilmiştir. Mesela Mu'tezile imamlarından Ebu'l-Huseyin el-Hayyât'a göre rafiziler, hadis uydurma faaliyetinde doğrudan suçlanabilecek yegane firkadır. Hariciler, Mürcie, Mucbire, bid'atlerini açıkça Hz.Peygamber'den rivayet edilen haberlere dayandırmazlar. Onların bütün yaptığı bir ayet veya hadisi alıp, "Bu bizim mezhebe işaret eder." demekten ibarettir.[52]

Son olarak Dırâr'ın sahabe hakkında da dikkatli bir üslup kullandığını belirtmek gerekir. Fiten diye tabir ettiği Hz. Osman'ın katledilmesi hadisesi öncesinde sahabelerin itham edilemeyeceği, fitneden sonra olanlar içinse bu konuda sağlam bilgilere sahip olmadığımız için onların lehinde veya aleyhinde bir yargıda bulunulamayacağı kanaatindedir.

Aynı hassasiyetin bir sonucu olarak hadis istismarcılığını sahabe döneminden sonra başladığını belirterek 'ümmet bu belayla (sahabe dönemindeki iç savaşlar) imtihan oldu; sonradan gelenlerin bu ihtilafları rivayetler üzerinden derinleştirdiklerini belirtmiştir.

Dırâr'ın hadis konusunda yazdığı eserlerden biri olan *Kitâbu't-Tahrîş*, hadis istismarcılığının İslam toplumundaki yıkıcı sonuçlarını

---

[50] *et-Tahrîş*, 12-148.
[51] *et-Tahrîş*, 132.
[52] el-Hayyât, *Kitâbu'l-İntisâr*, s. 136.

TERCÜME HAKKINDA

Bu tercümede *Kitabu't-Tahriş*'in tarafımızdan yapılan ve İrşad Yayınevi ile Daru İbn Hazm tarafından Beyrut'ta basılan tahkîki esas alındı. Ancak tercüme sırasında metin tekrar gözden geçirildi, tereddüt edilen yerler el yazmasıyla karşılaştırıldı, daha önce gözden kaçan bazı hatalar düzeltildi[53]. Dolayısıyla matbu metinde yer alan birçok hata bu vesileyle düzeltilmiş oldu. Yayınevinin tercümeyi Arapça metinle karşılıklı basma teklifi, tarafımızdan da uygun görüldü. Zira erken döneme ait klasik bir metin oluşunun bütün zorluklarını taşıyan bu eserin, bütün titizlik ve gayretimize rağmen, hatasız bir çevirisini yapamadığımızın farkındaydık. Çevirinin hiçbir şekilde aslı gibi olamayacağının da bilincindeydik. Bununla birlikte bir taraftan hatasız bir çeviri için gayret gösterilirken diğer taraftan da eserin özgünlüğü, anlatım metodu ve metin akışı elden geldiğince korunmaya çalışıldı. Hem çevirideki muhtemel hataları telafi etmek hem de uzman okuyucunun ihtiyaç duyduğunda orijinal metne bakma imkânı sunması bakımından tercümenin Arapça orijinal metinle birlikte basılması kararı oldukça isabetli oldu.

Arapça baskıda bulunan mukaddimeye, tahkîk ile ilgili dipnotlara tercümede yer verilmedi. Sadece ayet numaraları ile eser ve müellifini tanıtan kısa bir giriş eklendi.

Arapça metinle karşılaştırıldığında da görüleceği üzere eser, adeta sözlü edebiyatın yazıya dökülmüş halidir. Bu nedenle cümle kopukluk-

[53] Kitabın Arapça baskısındaki bazı okuma hataları hakkındaki uyarıları için J. Van Ess ve Metin Bozan'a teşekkür ediyoruz. Hem erken döneme ait bir eser olmasından kaynaklanan sıkıntılar hem de tek nüshasının bulunması nedeniyle tahkik metninde benzer hataların bulunması tabiidir. İleriki baskılarda daha doğru bir metin ortaya koymak için öneri ve katkılarda bulunacak okuyucularımıza şimdiden teşekkürlerimizi sunuyoruz. Naşirler.

notta kısaca açıklanmıştır. Bunun dışında metne fazla müdahale yapılmadan olduğu gibi tercüme edilmeye çalışıldı.

Yazmada konu başlıkları bulunmamaktadır. Başlıklar konunun anlamına uygun olarak tarafımızdan tahkîke konulmuş ve çeviride de bu başlıklara riayet edilmiştir.

İlk dönem İslam tarihinin önde gelen düşünürlerinden birine ait olan bu eserin tahkîk ve tercümesinin Hadis ve Mezhepler tarihi araştırmalarında yeni ufuklar açacağına inanmaktayız.

Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

Mehmet Keskin

Van 2013

ları, rivayetlerde ihtisarlar, bazen de birkaç hadisin birleştirilerek aktarıldığı sıkça görülmektedir. Çeviride metin akışı ve ifadelere bağlı kalınmış, orijinal metnin anlamına ve anlatım biçimine mümkün mertebe bağlı kalınmıştır. Bununla birlikte cümlenin anlaşılması için yer yer parantez içerisinde açıklayıcı kelime veya ifadeler eklenmiştir. Arapça metinle birlikte basıldığı için okuyucu bu eklemeleri kolaylıkla görebilecektir.

Eserdeki konular ayet ve hadisler çerçevesinde işlenmiştir. Hadis tedvin ve tasnif sürecinin henüz tamamlandığı bir dönemde yazıldığı için rivayetlerin sıhhat durumuna dikkat edilmemiştir. Bu nedenle eserde sahih, zayıf ve mevzu rivayetler iç içe kullanılmıştır. Dipnotlarda ayet numaralarını belirtmekle birlikte rivayetlerin kaynaklarını –Arapça baskıda vermiş olmamıza rağmen- çevirisinde hazfetmenin daha uygun olacağını düşündük. Çünkü hadisin sıhhati hakkında hüküm vermeyip sadece kaynağını göstermek yanlış anlamalara sebep olabilirdi. Zira hadis usulü konusunda yeterli bilgi sahibi olmayan okuyucular, rivayetin bir kaynağının olmasına bakarak, aynı zamanda onun bir aslının bulunduğu yanılgısına düşebilirdi. Oysa rivayetin her hangi bir kaynakta geçiyor olması, her zaman onun sahih olduğu anlamına gelmez. Bu eksikliği gidermek amacıyla rivayetin kaynağı belirtildikten sonra ayrıca bir sıhhat değerlendirmesine tabi tutulması gerekir ki teknik anlamıyla tahric olarak bilinen bu işlem uzun bir araştırma süresine ihtiyaç duyan müstakil bir çalışmanın konusudur. Müellif kendisi bir hadisçi olmamasına rağmen yoğun bir şekilde rivayet kullandığı için aslında onun erken döneme ait bu eseri, bir hadis kaynağı olarak da kabul edilebilir.

Hz. Peygamber'in zikri geçtiği yerde müellif genellikle salavatın 'sallallahu aleyh' veya 'aleyhi selam' şeklini tercih etmiştir. Nadiren 'sallallahu aleyhi ve selem' tabirini kullanmıştır. Salavat kelimesinin kullanımı bazen mezhepler arasında farklılıklar gösterdiği için çeviride belli bir şablon kullanmak yerine müellifin kullanımını olduğu gibi muhafaza edildi. Eserde geçen mezhep isimleri ve bazı kavramlar, mezhepler tarihine aşina olmayan okuyucuya kolaylık olsun diye dip-

كتاب التحريش

ضرار بن عمرو الغطفاني

(ت.٢٠٠/٨١٥)

حققه

د. حسين خانصو

KİTÂBU'T-TAHRÎŞ

DIRÂR B. AMR EL-ĞATAFÂNÎ

بسم الله الرحمن الرحيم

في كيفية بدء الاختلاف بين الامة

أما بعد ، فانك كتبت إلي تسألني عن أمر الأمة، كيف اختلفت، ومن أين انقطع ائتلافها وتَشتَّت طرقها. وأنا مبين لك ذلك إن شاء الله.

إن الله دعا عباده إلى الأخذ بما أمرهم به ثم بيّن لهم ما يأتون وما يتقون. ثم أوعدهم وتواعدهم لما استعبدهم ليجزيهم بما عملوا ولم يهملهم إهمالا ولم يتركهم سدى وحذرهم من الشيطان الذي هو حال بين أظهرهم داعية لهم إلى ما يوبقهم، فابتلاهم ولم يجعل له من السبيل اليهم أكثر من الدعاء والتزيين ، وجعل لهم من الآلة التامة مابه يأخذون ويتركون. فإبليس بأعين الناس يبصر وبآذانهم يسمع، وبألسنتهم ينطق، وبأيديهم يبطش، وبأرجلهم يمشي، وبقلوبهم يرقب وفيهم خيله ورَجْله، ويمشي مساوياً في الأموال والأولاد بينهم ليسوق ويكون معهم بمصيره الى النار لتمام كلمة الله الجبار: ﴿لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ.﴾[1] لا يخلف ربنا وعده، ولا تبديل لكلماته، فقص علينا ما اصاب الأمَمَ قبلَنا وحذرنا فقال [١]

---

(١) سورة ص: ٨٥.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

ÜMMET ARASINDA BAŞ GÖSTEREN İHTİLAFLAR HAKKINDA

Emma ba'd (Allah'a hamd ve Peygamber'e salat ve selamdan sonra) ümmetin nasıl ihtilafa düştüğünü, birliğinin nereden koptuğunu, ayrılıp dağıldığını bana yazarak soruyorsun. İnşallah ben sana bunu açıklayacağım.

Allah, kullarını emrettiği şeylere sarılmaya davet etmiştir. Sonra onlara yapmaları ve sakınmaları gerekenleri açıklamıştır. Daha sonra kullukta bulunmalarına göre onları cezalandırmak veya mükâfatlandırmak için va'd ve vaîd'de bulunmuştur. Onları ihmal ederek başıboş bırakıp terk etmemiştir. Onları halen aralarında bulunan ve onları azaba uğratacak şeylere davet eden Şeytan'dan da sakındırmıştır. Şeytan'ı onlara musallat etmiş ancak kötü şeylere çağırma ve onları süslü gösterme dışında kullar üzerinde Şeytan'a başka bir yol vermemiştir. Kullarına emredilene tutunabilecekleri ve nehyedileni terk edebilecekleri sağlam organ ve araçlar bahşetmiştir. Şeytan, insanların gözleri ile bakar; kulakları ile işitir, dilleri ile konuşur, elleri ile yoklayıp tutar, ayakları ile yürür ve kalpleri ile gözetler. Şeytan'ın atlı ve piyade askerleri insanların içindedir. Cebbar olan Allah'ın '*Cehennemi sen ve sana uyanların tümüyle dolduracağım!*'[54] şeklinde ki emri ilahi gereği, Şeytan ile birlikte ona uyanları da cehenneme sevk edip orada bir arada olmaları için Allah; insanların mal ve çocukları hususunda Şeytan'ı insanlara eşit şekilde etkin kılmıştır. Allah vadinden dönmez. O'nun sözlerinde tebdil ve değişiklik olmaz. Bizden önceki ümmetlerin başına gelen şeyleri Allah bize anlatmış ve bizi uyararak şöyle buyurmuştur:

[54] Sâd, 38/85.

﴿أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم بِبَعِيدٍ.﴾[١]

ثم حذَّر فقال: ﴿فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا.﴾[٢] حتى أتى على أمة محمد، أمة أمة ثم تهددنا فقال: ﴿فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلاَّ مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْاْ مِن قَبْلِهِمْ.﴾[٣] وقال ﴿وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُّكْرًا.﴾[٤]

وقال: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللّهَ شَيْئًا﴾[٥] فضَلَّ قومُ الرُسُلُ معهم فقالوا لموسى صلى الله عليه: ﴿اجْعَل لَّنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ﴾[٦]، و ﴿أَرِنَا اللّهَ جَهْرَةً﴾[٧]، و ﴿فَاذْهَبْ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ.﴾[٨]، و﴿اتَّخَذُوا الْعِجْلَ﴾[٩] ورجعوا عن دخول الباب، فسيرهم في الأرض أربعين سنة،

---

(١) سورة هود: ٨٩

(٢) سورة العنكبوت : ٤٠.

(٣) سورة يونس: ١٠٢.

(٤) سورة الطلاق: ٨.

(٥) سورة آل عمران: ١٤٤.

(٦ سورة الأعراف: ١٣٨.

(٧) سورة النساء: ١٥٣

(٨) سورة المائدة: ٢٤

(٩) سورة البقرة: ١٥٣

"Ey kavmim! Bana olan düşmanlığınız, Nuh kavminin veya Hud kavminin ya da Salih kavminin başlarına gelenler gibi bir felakete sakın sizi sürüklemesin! Lût kavmi de sizden uzak değildir"[55]

Sonra onları uyararak şöyle buyurmuştur: *"Nitekim günahlarından dolayı her birini yakaladık; kimine taşlar savuran rüzgârlar gönderdik, kimini çığlık tutup yok etti, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk"*[56] Sıra Ümmeti Muhammed'e gelinceye dek Allah, ümmet ümmet sayarak bizi şöyle uyardı: *"Onlar, kendilerinden önce gelmiş geçmiş olanların uğradıkları felaket günleri gibisinden başkasını mı bekliyorlar?"*[57] Ve *"Rab'lerinin emrinden ve O'nun Resûllerinin tâlimatlarından çıkan nice memleketler vardır ki, biz onları şiddetli bir şekilde hesaba çektik ve görülmemiş bir şekilde cezalandırdık"*[58] ve *"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şayet ölür ya da öldürülürse, dininizden gerisin geriye mi döneceksiniz? Kim (dinden) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmaz."*[59] Bazı kavimler, Peygamberler onlarla birlikteyken ve onların içindeyken dalalete düşüp sapmışlardır. Musa'ya (s.a.) *"Bunların tanrıları olduğu gibi sen de bize bir tanrı yapıver"*[60] ve *"Bize Allah'ı açıktan göster"*[61] ve *"Sen ve Rabbin gidip savaşın, biz burada oturuyoruz."*[62] dediler. Ayrıca *"Buzağıyı tanrı edindiler"*[63]Kapıdan girmekten kaçındılar, böylece Allah onları kırk yıl boyunca yeryüzünde dolaştırdı.

---

55 Hûd, 11/89.
56 Ankebût, 29/40.
57 Yûnus, 10/102.
58 Talâk, 65/8.
59 Âl-i İmrân, 3/144.
60 A'râf, 7/138.
61 Nisâ, 4/153.
62 Mâide, 5/ 24.
63 Nisâ, 4/153.

وعدّد ما انعم به عليهم وما ابتلاهم به، فقال: ﴿يَا بَنِي اسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ. وَامِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ [٢] مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ. وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ.﴾(١)

أفتطمع هذه الأمة أن يُرضى منها بما لم يُرض من الأمم والله يغيرهم بذلك ويغري بينهم فيه العداوة والبغضاء إلى يوم القيامة إذ ﴿نَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ﴾(٢) فكم قد تشهده الأمة من حظ وحظ وحظ. فالنسيان الترك، وما قص الله من نبأ آدم عليه السلام فمن دونه من الرسل وحذرهم أن يختلفوا، وأمرهم بالموافقة والإئتلاف، واخبرهم أنهم إن اختلفوا فشلوا وذهبت ريحهم.(٣)

وما رفع نبي إلا خلف بعده مصداق قول الله تبارك وتعالى: ﴿فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ.﴾(٤)

---

(١) سورة البقرة: ٤٠ - ٤٢.

(٢) انظر: سورة المائدة: ١٤.

(٣) انظر: سورة الأنفال: ٤٦.

(٤) سورة مريم: ٥٩.

Onlara verdiği nimetleri, bela ve imtihanları bir bir sayarak şöyle buyurdu: *"Ey İsrailoğulları; Size verdiğim nimetlerimi hatırlayın. Siz bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, ben de size va'd ettiklerimi vereyim. Sadece benden korkun. Yanınızdakini (Tevrat'ı) tasdik edici olarak indirdiğime (Kur'ân'a) iman edin. O'nu, inkâr edenlerin ilki siz olmayın. Benim ayetlerimi az bir paraya satmayın.*

Ancak benden korkun! Hakkı bâtıla karıştırıp bile bile hakkı gizlemeyin!"[64] Allah'ın hiçbir ümmet için razı olmadığı şeyde, bu ümmet O'nun razı olmasını mı isteyip arzuluyor. Hâlbuki Allah fitnelerle onları değiştirip aralarını ayırmış ve kıyamet gününe kadar aralarına düşmanlık ve nefret koymuştur. Çünkü *"Onlar kendilerine zikredilen şeylerden pay (ders) almayı unuttular"*[65] Ümmet, nice nice derslere tanıklık etmiştir. Ayette geçen nisyan (unutmak) terk etmek anlamındadır. Allah, Hz. Âdem ve ondan sonraki elçilerin haberlerini bildirmiş ve muhalefet etmemeleri hususunda onları uyararak ilahi emre uyup muvafakat etmelerini ve ittifak edip birleşmelerini emretmiştir. Şayet ihtilaf ederlerse dağılacaklarını, güçlerinin ve estirdikleri havanın gideceğini haber vermiştir.[66] Her Nebi vefat ettiğinde Yüce Allah'ın: *"Sonra onların ardından, namazı bırakan, şehvetlerine uyan bir nesil geldi!"*[67] Nitekim şu değersiz dünya malını alıp:

---

[64] Bakara, 2/40-42.
[65] Mâide, 5/14.
[66] Bkz. Enfâl, 8/46.
[67] Meryem, 19/59.

وخلف ﴿يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الأَدْنَى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ.﴾[١]

ولكل أمة مع نبيها وبعد نبيها (سامري) يضلهم و(بولس) يغويهم كبولس النصارى وسامري اليهود[٢]، فبين الله لكم من هو فقال: ﴿اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ﴾[٣] قال: ما صلوا لهم ولا صاموا لكنهم أمروهم بخلاف الله فأطاعوا. [٣]

وقال رسول الله صلى الله عليه: «إني سألت اليهود فكذبوا على موسى وسألت النصارى فكذبوا على عيسى وسيكذّب علي من بعدي، فما بلغكم عني فاعرضوه على كتاب الله فما وافقه فهو مني وما خالفه فليس مني وأنا لا أقول إلا بما وافق كتاب الله».

---

(١) سورة الأعراف: ١٦٩.

(٢) ﴿قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِن بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ﴾ (٨٥) سورة طه

(٣) سورة التوبة: ٣١.

"Biz nasıl olsa bağışlanacağız!" derler. Yine onun gibi bir mal gelse onu da alırlar"[68] sözünü tasdik edici bir nesil gelmiştir. Hem kendi peygamberleri ile hem de peygamberlerinden sonra Yahudilerin Samiri'si[69] ve Hıristiyanların Pavlus'u[70] gibi her ümmetin onları saptıran bir Samiri'si ve onları yoldan çıkaran bir Pavlus'u vardır. Allah size bunun kim olduğunu şöyle açıklamaktadır. *"Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını ve rahiplerini Rab'ler edindiler"*[71] Nebi (s.a.) dedi ki: "Onlar (Yahudi ve Hıristiyanlar haham ve rahipler) için ne namaz kıldılar ne de oruç tuttular. Ancak (haham ve rahipler) onlara Allah'ın emrine muhalif olanı emrettiler onlar da buna itaat ettiler."[72]

Allah Resûlü (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Ben Yahudilere sordum Musa'ya (a.s.) yalan isnat ettiler, Hıristiyanlara sordum İsa'ya (a.s.) yalan isnat ettiler. Benden sonra bana da yalan isnat edecekler. Benden size bir şey ulaşırsa onu Allah'ın Kitabı'na arz edin, ona uygun olan bendendir. Ona muhalif olan benden değildir. Ben ancak Allah'ın Kitabı'na uygun olanı söylerim."

---

[68] A'râf, 7/169.

[69] Samiri: Hz. Musa Tur dağına Allah'ın emirlerini almak üzere gitti. Yokluğunda Samiri adında bir kişi Allah'a ve Hz. Musa'ya inananların bir kısmını -Hz. Harun'arağmen- ikna ederek putperestliğe döndürmüştü. Hz. Musa geri dönüp bu durumu görünce Samiri ve ona uyanları sorgulayarak ilahi emre uygun olarak cezalandırmış ve kavmi tekrar Tevhid inancına dönmüştür. A'raf, 7/148-155; Tâ-Hâ, 20/84-99.

[70] Pavlus: Hz. İsa'nın Havarilerinden olup Kudüs'te toplanan Havariler Konsülü'nde, bu dine yeni girenleri, Hz. İsa'nın dini pratiklerine uyma konusunda fazla sıkıştırmamaya diğer havarileri ikna etti. Hz. İsa'nın çizgisinden kopuşu ifade eden bu kararı daha birçok sapma izledi. Böylece Pavlus bugünkü Hrıstiyanlığın kurucusu sayılır. Hz. İsa'nın hayatı ve öğretileriyle hemen hiç ilgilenmemiş ve tüm öğretisini onun çarmıha gerilmesi üzerine kurmuştur. Bu çerçevede o, Hz. İsa'nın, Hz. Âdem'in cennette işlediği ilk günahı (Asli suçu) ortadan kaldırmak için çarmıhta öldüğünü savunmuştur.

[71] Tevbe, 9/31.

[72] Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'ân, 10.

وقال: «لا تكونوا كالذين جعلوا ما انزل إليهم عضين فما كان حُلواً قالوا هذا لنا وما كان من مر قالوا هذا لغيرنا».

وقال رسول الله صلى الله عليه: «سيكون بعدي شياطين في أجسام الرجال، يأتون المجالس كلهم يكذب على الله وعلى رسوله».

وقال رسول الله صلى الله عليه: «سيفشو الكذب حتى إن الرجل ليحلف قبل أن يُستحلف ويشهد قبل أن يُستشهد».

وقال: «لتركبن سنن الذين من قبلكم حذو القذَّة بالقذَّة والنعل بالنعل حتى لو أن أحدهم دخل جحر ضب لدخلتموه».

وقال: «بين يدي الساعة ثلاثون رجلا كلهم يكذب على الله ورسوله».

وقال: «لترجعن بعدي كفارا يلعن بعضكم بعضاً ويضرب بعضكم رقاب بعض» مع ما كان معه من المنافقين الذين حذره الله إياهم أن يفتنوه عن بعض ما أنزل الله إليه، واتخذوا مسجداً ضراراً وكفراً [٤]، وعضوا عليه الأنامل من الغيظ

Yine buyurmuştur ki: "Kendilerine inen şeylerden tatlı olanlara 'bu bizim içindir'; acı olanlara 'bu bizim dışımızdakiler içindir' deyip indirilene bu şekilde yapışıp tutunanlar gibi olmayınız."

Yine buyurmuştur ki: "Benden sonra insan şeklinde Şeytan'lar olacaktır. Bunlar meclislere gelirler ve hepsi de Allah ve Resûlü'ne yalan isnat ederler."

Yine buyurmuştur ki: "Yalan o kadar yayılacak ki, kişi kendisinden yemin istenmeden yemin edecek; şahitlik istenmeden şahitlik yapacaktır.

Yine buyurmuştur ki: "Siz sizden öncekilerin yol, örf ve adetlerini (sünnetlerini) adım adım, tıpa tıp takip edip uyacaksınız. Onlar kertenkele deliğine bile girseler siz de gireceksiniz." ve "Kıyamet gününe yakın bir zamanda otuz adam olacak ve hepsi de Allah ve Resûlü'ne yalan isnat edecekler" buyurmuştur.

Yine "Benden sonra birbirlerine lanet eden ve birbirlerinin boynunu vuran kâfirlere döneceksiniz"[73] buyurmuştur. Allah'ın Peygambere indirdiği hükümlerin bir kısmından münafıkların saptırmalarına dikkat etmesi konusunda onu uyarmasına[74] rağmen (bunu yapacaksınız). Hâlbuki *"Zarar vermek ve kâfirlik etmek için bir mescit edindiler* (yaptılar).*"*[75] *"Size duydukları öfke yüzünden parmak uçlarını ısırırlar."*[76]

---

[73] Arapça metinde "döneceksiniz" şeklindedir. Ancak birçok kaynakta ise "dönmeyiniz" ibaresi yer almaktadır.

[74] Bkz. Mâide, 5/49.

[75] Tevbe, 9/107.

[76] Âl-i İmrân, 3/119.

وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ، و ﴿لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الأَعَزُّ مِنْهَا الأَذَلَّ.﴾(١)

و ﴿مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلا غُرُورًا.﴾(٢)

ونحو ذلك مما حذره الله إياهم ونبأ من أخبارهم فقال ﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا. وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾(٣)

فكيف وقد مات النبي عليه السلام وانقطع الوحي، ومال النبطي وفسد العربي وعصى الأعجمي وتمكن أهل الخلاف من الدين والدنيا، وجرت أحكامهم وأسسوا بنيانهم ولهم قال النبي عليه السلام: «لا أخاف على أمتي مؤمنا ولا كافرا. أما الكافر فيقمعه كفره، وأما المؤمن فيحجزه إيمانه، ولكن أخاف عليهم منافقا أو فاجرا بيّن اللسان يقول ما يعرفون ويعمل بما ينكرون».

و«لا تقوم الساعة حتى يسود كل قوم منافقوهم، وحتى يلي أمتي من لا يساوي عند الله قشر شعيرة ولا جناح بعوضة». و«من إذا صعَد المنبرَ قال بالحكمة وألهمها و إذا نزل سلِبت الحكمة وحرِمها».

---

(١) يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ. سورة المنافقون: ٨.

(٢) وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا. سورة الأحزاب: ١٢.

(٣) سورة الطارق: ١٥ - ١٦.

"Sizden olduklarına dair Allah'a yemin ederler."[77] *"Eğer Medine'ye dönersek şerefli olan, alçak olanı oradan çıkaracaktır."*[78] *"Allah ve Resûlü bize bir aldanıştan başka bir vaadde bulunmamış derler."*[79] Bu gibi ayetlerle Allah, münafıklar hakkında uyarıda bulunmuş ve münafıkların haberlerini müminlere bildirmiştir. Ayrıca Onlar hakkında: *"Onlar bir tuzak kuruyorlar ben de (tuzaklarına karşı) bir tuzak kuruyorum"*[80] buyurmuştur.

Peygamber vefat etmişken, vahiy kesilmişken, Nabti[81] kaymışken, Arap bozulmuşken, Acem isyan etmişken ve ehl-i hilaf din ve dünya konuşunda nüfuzlu olup, yapılarını kurup hükümlerini icra etmişken ve Peygamber bunlar için: "Mümin olsun kâfir olsun ümmetim için onlardan korkmam. Çünkü kâfirin küfrü onu zapt edip engeller. Müminin ise imanı onu alıkoyup durdurur. Ancak onlar için asıl korktuğum münafık veya facir kişi olup ağzı laf yapan ve ümmetin bildiklerini söyleyen ancak hoş görmediklerini yapanlardır" demişken durum nasıl olur (siz takdir edin)?

"Her kavmin münafığı onlara liderlik yapmadıkça ve Allah katında ne bir arpa kabuğu ne de bir sineğin kanadı kadar değeri olmayan kimse ümmetin başına geçmedikçe kıyamet kopmaz." Ve o kimse ki; minbere çıktığında hikmetle konuşur ve ilham eder. Ancak inince hikmet yok olur ve hikmeti men eder.

---

[77] Tevbe, 9/56.
[78] Münafikûn, 63/8.
[79] Ahzâb, 33/12.
[80] Târık, 86/15-16.
[81] Nabti: Nabatiler yarı göçebe, kısmen ziraat ve ticaretle uğraşan kuzey Arabistan, Sina ve Ürdün civarında yaşamış Arapça konuşan bir halktır. Hâkimiyetleri M.Ö.312-311 yıllarında başlamış ve M.S.106 yılında sona ermiştir. Başkenti Petra olup bu gün Ürdün sınırları içinde yer almakta ve bazı harabeleri günümüze kadar gelmiştir. Yakut el-Hamevi, çoban ve asker olmayıp çiftçilikle uğraşan yerleşik olan herkese Arapların Nabti adını verdiğini ifade eder.

و«يلي أمتي من إن أطاعوه أكفرهم، وإن عصوه قتلهم وإن سألوه حرمهم وإن بكوا لم يرحمهم [وإن سكتوا لكلَّمَهم][١] ». «فكأن أمتي براكب قد اناخ بين أظهرهم فقال: الأرض أرضنا والمال مالنا والفيء فيئنا والناس حولنا عبيد لنا، وليس أحد يطولنا ونحن مغفور لنا يحال بين الفقير واليتيم والأرملة. والفيء الذي أفاء [٥] الله عليهم فمن أطاعهم أكفروه ومن عصاهم قتلوه وادعوا دعوى اليهود والنصارى وافتروا على الله كذباً وأفسدوا في الأرض بعد إصلاحها». وذلك أن اليهود قالوا ﴿نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ.﴾[٢].

وقالت النصارى ﴿لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ﴾ [٣]، فان أدركتموهم فباينوهم وكونوا مع كتاب الله وسنة نبيكم ولا تطيعوهم فتضلوا السبيل.

و«يأتي على أمتي زمان يكون المؤمن فيه أذلّ من الأَمَة والمتمسك فيه بدينه كالقابض على الجَمْر ولا يحور المؤمن فيه إلا كما يحور رأس الحمار الميت». و«إن الإسلام بدأ غريباً وسيعود غريباً فطوبى للغرباء» و«يصبح المرء فيه مؤمناً ويمسي كافراً» و«يخرج الرجل من بيته ومعه إيمانه فيرجع إلى بيته وما معه من إيمانه شيء».

(١) غير واضح في المخطوطة وقد أثبتنا تخميناً على رسمها الخطي.

(٢) سورة المائدة: ١٨.

(٣) سورة آل عمران، الآية :٧٥.

"Ümmetimin başına şayet ona itaat ederlerse onları küfre götüren; ona isyan ederlerse onları öldüren, ondan isterlerse vermeyen, ağlarlarsa onlara merhamet etmeyen, susarlarsa onları zorla konuşturan kimse geçer.

Sanki ümmetim dışarıdan gelip devesini ümmetimin arasında çöktürüp: "Toprak bizim toprağımızdır, mal bizim malımızdır, fey[82] bizim feyimizdir, etrafımızdaki insanlar bizim kölemizdir, kimse bize karşı konuşamaz. Allah'ın fakire, yetime ve yaşlıya verdiklerinin tümü bize helal olup, Allah yaptıklarımızı affetmiştir" diyen birileriyle karşı karşıyadır. Kim bunlara itaat ederse onu küfre götürürler, kim bunlara isyan edip karşı çıkarsa onu öldürürler. Yahudi ve Hıristiyanların yollarını tutup davalarını güttüler. Allah adına yalan uydurup iftirada bulundular. Yeryüzü ıslah olup düzeldikten sonra onu ifsat edip bozdular. Çünkü Yahudiler: *"Biz Allah'ın oğulları ve sevdikleriyiz"*[83] dediler. Hıristiyanlar ise: *"Ümmilere karşı bize bir vebal/sorumluluk yoktur"*[84] dediler. Onlarla karşılaşırsanız onlardan ayrılıp uzaklaşın. Allah'ın Kitabı ve Resûlünün Sünnetinin yanında olun. Onlara uymayın aksi halde yoldan saparsınız.

"Ümmetime öyle bir zaman gelecek ki; mümin kişi cariye bir köleden daha zelil olacak! Bu zamanda dinini tutan, elinde köz tutmuş kimse gibidir. Ölü eşeğin başı nasıl (hayra) dönmeyecekse (ve sahibi ölü eşekten istifade edemeyecekse) bu zamanda kişi de (hayra) dönmez ve ondan faydalı işler meydana gelmez. İslam garip başladı, tekrar dönüp garip olacak ve gariplere ne mutlu! Bu zamanda kişi mümin olarak sabahlar, kâfir olarak akşamlar. Adam evinden imanlı olarak çıkar ve kendisinde iman namına hiçbir şey kalmamış halde evine geri döner" buyurmuştur.

---

[82] Fey: Gayr-i Müslimlerden alınan haraç, cizye, ticari mal vergisi (uşur) ve diğer gelirleri ifade eder. Bazı âlimler bu devlet gelirlerine ganimeti de dâhil etmişlerdir.

[83] Mâide, 5/18.

[84] Âl-i İmran 3/75.

وقال صلى الله عليه: «يأتي على أمتي زمان وهو أقرب ما يكون إلى الساعة يظهر فيه الجور كإظهار العدل فيكم اليوم، يكون أكثر أمتي النساء، ولا يفلح قوم تملكهم امرأة، وتكون الوزراء الإماء، ويهدم الدين ويضعف دعامة الإسلام ويهون الحق ويشدد الباطل. وقادة الجيوش والصادرون عن أمرهم قوم من الأعاجم، [مجيزين الخطأ[١]]، منزوعة منهم الرحمة،، يملكون خزائن الأرض و يسلطون على أمتي يلبسون اللين من الثياب ويطعمون الطيب من الطعام، تخضع لهم رقاب أمتي ليتآمروا عليهم بين الناس، نافذة أمورهم ماضية أحكامهم [........] [٢] وحل عقدي بقلة العقول ونقصان [٦] الأحلام أصحاب طيش وسعة لا يحتملون مدحة ولا يبالون شتيمة، همج يحل بهم الحرام ويحرم بهم الحلال، ويظهرون لهم الصغار والكبار عمل قوم لوط يتخذون اتخاذ النساء ويفضلو أهل الدنيا، ويتخذ النساء النساء فضلاً على الرجال جرأة على ركوب المعاصي، فعند ذلك تذهب الحكمة وينقضي الخير وترتفع البركة ويموت الوفاء ويضمحل البر وتنقطع الأرحام وتذاع السرائر وتفشو الخيانة ويُؤمر بالمنكر ويُنهى عن المعروف، ويقتل قائل الحق وعامل الصواب، وتنقطع الأسباب وتغرى العداوة بين الأقارب فيتقي الوالد من ولده والأخ من أخيه. ويُضيق الناس، وتحبس عنهم الأقسام وتغلو عليهم الأسعار ويشتمل البلاء جميع البلدان. فلا أحد يدعو إلى البر والإيمان فمن قَتل أو قُتل فإلى النار، وزراؤهم وولاتهم النبط يدلونهم هدم الدين وترك سبيل المؤمنين.

---

(١) كذا رسمت بين بلل المخطوط الذي أضاع معالم الكلمات.

(٢) ما بين المعكوفين عبارة مطموسة في المخطوط.

Hz. Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Ümmetime öyle bir zaman gelecek ki; bu zaman kıyamete en yakın zamandır. Bugün sizin içinizde adalet hâkim olduğu gibi o zaman da zulüm hâkim olacak, ümmetimin çoğu kadınlar olacak ve melikleri kadın olan toplum iflah olmaz. Cariyeler vezir olacak! Din yıkılır, İslam'a olan destek zayıflar.

Hak küçümsenir, önemsenmez; bâtıl ise desteklenip güçlendirilir. Askerlerin komutanları ve onlardan emir alan, hatayı ve günahı caiz gören bilgin bir grup olacak. Onlardan rahmet çekilip alınır. Bunlar yeryüzünün hazinelerine sahip olup ümmetimi yönetirler. Elbisenin yumuşağını giyer yemeğin güzelini yerler. Herkes onlara boyun eğer ve insanlar arasında kat kat artarak bütün işleri ellerine alıp hükümlerini uygularlar...(okunamadı)[85]... Akıllarının az ve hayallerinin noksanlığından benim akdimi ihlal edip bozarlar.

Bunlar zengin, tutarsız ve düşüncesizdirler. Övgüye değmezler, sövgü/kötü sözü de önemsemezler. Açgözlü ve barbardırlar. Helalı haram, haramı helal yaparlar. Küçük ve büyük günahları açıktan işlerler. Lût kavminin amelini (Lutiliği) yaparlar. Kadınları dost (sevgili) edinirler. Dünya ehlini üstün görüp tercih ederler. Günah işleme cüretlerinden dolayı kadınlar, erkekleri bırakıp kadınları dost (sevgili) edinirler. Bu zamanda hikmet gider, hayır biter, bereket yeryüzünden kalkar, vefa ölür, iyilik yok olur, akraba bağları kopar, sırlar yayılıp ifşa edilir, hıyanet yaygınlaşır, münker emredilir, maruf nehyedilir, hakkı söyleyen ve doğruyu yapan öldürülür, akrabalar arasında düşmanlık kışkırtılır, baba evladından ve kardeş kardeşten çekinip sakınır. İnsanlar daralır ve onlara kısmetten (hazineden) düşen payları verilmez, fiyatlar yükseltilir ve pahalılık artırılır, bela bütün memleketleri kapsayıp kuşatır. İyiliğe ve imana çağıran tek bir kişi bile olmaz. Ölen de öldürülen de cehenneme gider. Vezirleri, valileri ve yöneticileri Nabtilerdir. Kendilerine uyanları, Müslümanların yolundan ayırıp dini yıkmaya sevk edip götürürler.

---

85 **Yazmadaki bir ya da iki kelimelik ibare silik olduğundan okunamadı.**

فقال رجل: يا رسول الله إنما سموا النبط لأنهم يستنبطون الأ رض . فقال: لو كان من استنبط الأرض نبطياً لكان عامة الناس نبطيين لأن الخلق يستنبطون الأرض منها يأكلون ولكنهم سموا النبط لأنهم يستنبطون السحر والكهانة والمرادة والشعر –على الله---- وعلى رسله، يكفون الدين كما يكفأ الإناء بهم تحل عقد......دين الإسلام وبهم ملأ الله جهنم فيلعنهم الله ويلعنهم الناس......ويلعنهم ملائكة الله وتعج الأرض بمن فيها والسماوات....يقولون لا إله إلا الله ...الله بذلك[1]. [2]

وقال النبي صلى الله عليه وسلم: [٧] «إذا تركت أمتي الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر سقطوا من عين الله، ولزمهم مقت الله وسلط عليهم أشرار خلق الله وترغب عنهم الرحمة»

وما هلكت أمة حتى يكثرَ فيها أبناء الأمم[3] والمولدون من غير رشدهم.

فلبثوا بعد نبيهم صلى الله عليه ثم مشى بعضهم إلى بعض وقتل بعضهم بعضا وتبرأ بعضهم من بعض وهم قبل ذلك إخوانٌ وأولياءٌ.

فقال قائل: هم في فعلهم مستوون جميعاً.

وقال قائل منهم: هم في فعلهم ليس يضرهم. «لأن الله اطلع عليهم فقال: اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم ما كان منكم».

---

(١) ما بين الفراغات طمسه البلل كلياً في وسط السطور وقد أثبتنا ما هو ظاهر في النص الذي تحته خط.

٢ لم أجده هكذا.

(٣) كذا في المخطوط : نقط ولعله أبناء الإلم.

Bir adam: "Ey Allah'ın elçisi, onlar yerden bir şeyler çıkardıkları için mi onlara Nabti denmiştir" dedi. Hz. Peygamber: "Şayet yerden bir şeyler çıkarıp elde edenlere Nabti denseydi bütün insanlar Nabti olurlardı. Çünkü insanlar yerden bir şeyler çıkarıyorlar ve yerden çıkarıp ürettiklerini yiyorlar.

Onlara Nabti denilmesinin nedeni; Allah'a ve Resûlüne karşı sihir, kâhinlik, cincilik ve şiiri çıkarıp yapmalarındandır. Kabın ters çevrilmesi gibi dini ters çevirmişlerdir. Onlarla İslam bağı çözülür, Allah cehennemi onlarla doldurur, Allah onlara lanet eder ve insanlar da onlara lanet eder. Allah'ın melekleri de onlara lanet eder. Yeryüzü ve gökyüzü içindekilerle birlikte sesini yükselterek, "La ilahe illallah" "Allah'tan başka ilah yoktur" diyerek bağırırlar. Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ümmetim, marufu emretmeyi ve münkerden nehyetmeyi terk ettiğinde, Allah'ın gözünden düşerler ve Allah'ın nefretini hak ederler. Allah'ın en şerli mahlûkları onlara musallat edilir. Onlardan rahmet uzaklaşır.

Geçmiş ümmetlerin helak olmalarına sebep olan haberler (olaylar) ve gayr-i meşru doğanlar bir ümmette çoğalmadıkça o ümmet helak olmaz.

Peygamberin vefatından sonra bir süre kaldılar, sonra birbirleri üzerine yürüdüler, birbirlerini öldürdüler, birbirlerinden teberri etiller. Hâlbuki onlar daha önce kardeş ve dost idiler.

Kimileri: "Onlar yaptıklarında eşittirler" dediler:

Kimileri: "Onların yaptıkları onlara zarar vermez. Çünkü Allah, onlar hakkında: 'Dilediğinizi yapınız, sizden olacakları affettim' demiştir" dediler.

وقال قائل: هم في فعلهم غير مأجورين ولا معاقبين لأن كلَهم أئمة يُسمع منهم.

وقال رسول الله صلى الله عليه: «أصحابي كالنجوم أيها أخذتم اهتديتم». فمِن ثم جاز ما صنعوا، فهم جميعا مع قتلهم بعضهم بعضا مُعتمَدين أولياءُ وذنوبهم ليست بكبيرة.

وقال قوم: لا يحل النظر في شيء من أمورهم.

وقال قائل: قد ارتكبوا ما نهوا عنه والله يفعل بهم ما يشاء. رحمهم الله.

وقال قائل: لا يحل استغفار لمن قتل مؤمنا متعمداً، وقد علمنا انهم تعمدوا القتل.

وقال قائل: لا يجوز أن يكونوا جميعاً فيما صنعوا محسنين. وقد يجوز أن يكونوا جميعاً آثمين ظالمين، وقد يجوز أن يكون بعضهم محسنا مؤديا لما فرض عليه، والباقون سيئين فكبيرة وعد الله عليها النار خالدا فيها من يقتل مؤمنا متعمدا، وهم خيار من [٨] خلق الله. فليس لنا أن نعطل حكمهم ولا أن نبطل حقوقهم. وقد أشكل علينا مكان المحق من المبطل منهم، ولم نشهد القوم ولم نُكلَّف علم غيبهم ولا جاءتنا فيه الأخبار المجتمع عليها عنهم في محقهم من مبطلهم. فاتبعنا ما فرض الله علينا فيهم

Kimileri: "Onlar yaptıklarına karşılık ne sevap ne de ceza alırlar. Çünkü onların hepsi imam olup sözleri dinlenir" dediler.

Allah Resûlü (s.a.): "Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine tutunursanız hidayet bulursunuz" buyurmuştur. Bu yüzden onların yaptıkları caizdir. Birbirlerini taammüden öldürmüş olmakla beraber onların tümü tevelli edinilir ve günahları büyük günah değildir" dediler.

Bir grup: "Onların yaptıkları işler hakkında akıl yürütmek caiz değildir" dediler.

Birileri de: "Kendilerine yasaklanan (nehyedilen) şeyleri yapıp işlediler. Allah dilediği şekilde onlara muamelede bulunur. Allah onlara rahmet etsin" dedi.

Birileri: "Taammüden bir mümini öldürene istiğfar dilemek caiz değildir. Biz biliyoruz ki, onlar kasten öldürmüşlerdir" dedi.

Birileri: "Yaptıkları işlerde onların tümü iyi (muhsin) iş yapmış olamazlar. Yaptıkları işlerden dolayı tümünün günahkâr ve zâlim olması da caizdir. Bazılarının iyi (muhsin) olup kendisine farz olanı yapmış olması diğerlerinin ise günahkâr ve Allah'ın ebedi bir şekilde cehennemi va'd ettiği bir mümini taammüden öldürmek günahını işlemiş olması da mümkündür. Onlar Allah'ın seçkin kullarındandırlar. Onların verdikleri kararları geçersiz saymak veya haklarını yok kabul edip iptal etmek bize düşmez. Kimin haklı kimin haksız olduğu hususu bize kapalı olmuştur. Biz onlara tanık olmamış ve onlar hakkındaki gaybı bilmekle de mükellef kılınmamışızdır. Kimin haklı kimin haksız olduğuna dair bize üzerinde ittifak edilen (müçtemea aleyh olan) bir haber de gelmemiştir. Onlar hakkında, Allah'ın bize uymamızı farz kıldığı şeye tâbi olduk.

إذ قال ﴿وَلا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾[(١)] فَوَسْعُنا الوقفُ عنهم لأصل الولاية التي كانت لهم عندنا قبل الحدث، والحدث من الكبائر ولم يتبين لنا حقُ المحق من باطل المبطل منهم.

ومنهم من أكفرهم جميعا، ومنهم من تولى بعضا، ومنهم من تولاهم جميعا، ومنهم من وقف فيهم، ومنهم من جزم الكلام فيهم.

فهذا أول سبب ما اختلف فيه أهل الصلاة ومنه تشعبوا.

ثم فزعوا في ذلك إلى من سموه بالفقيه ونسبوه إليه. وقد بيّن لهم ونهوا عنه فابتلوا به كما أبتلى أصحاب موسى بالسامرى وأصحاب عيسى ببولس والذي بعده. ورقا لهم الحديث المعروف أن رسول الله نهى عن التحريش بين البهائم. ثم حرَّش -وهو عريان غير مستتر- الأمةَ بعضها على بعض.

قال ابن عباس: لما رفع الله عيسى عليه السلام قال مَنْ بعده: تعالوا ننظر في أمر هذا الذي بين أظهرنا ما لبث. ثم اختلج به فذهب، ما هو؟ فجمعوا واختاروا من علمائهم وأحبارهم ممن يوجبون تصديقه خمسة انفس، فأدخلوهم دارا وجلس لهم الناس ينظرون

---

(١) سورة الإسراء: ٣٦.

Allah şöyle buyurmuştur: *"Hakkında (kesin) bilgi sahibi olmadığın şeyin ardına düşme"*[86]. Aralarında vuku bulan olaylar -ki bunlar büyük günahlardandır- olmadan önce, bizde mevcut olan velayetin aslından dolayı onlar hakkında susmak, durup karar vermeyip vakfetmek (susmak) bize müsaade edilendir.

Onlardan haklının haklılığı, haksızın haksızlığı bize açıklanmamıştır" dedi.

Bazıları onların tümünü tekfir etti, bazıları bir kısmını tevelli etti, bazıları onların tümünü tevelli etti, bazıları onlar hakkında konuşmayıp sustu, kimileri onlar hakkında kesin konuşup karar verdi.

Ehl-i Salat'ın[87] ihtilaf ettikleri ilk sebep budur ve Ehl-i Salat bundan dolayı gruplaşmıştır.

Sonra fakîh diye adlandırdıkları ve fıkha nisbet ettikleri kişiye sığındılar. Hâlbuki nehyedilip kendilerine yasaklanan ve kaçınmaları gereken şeyler onlara açıklanmıştı. Hz. Musa'nın ashabı Samir'i ile Hz. İsa'nın ashabı Pavlus ve ondan sonrakilerle sınandıkları gibi onlar da bu (fakîhle) sınandılar. Onlar için maruf (meşhur) hadis ne güzel söylemektedir. Şöyle ki: Allah Resûlü (s.a.v.) hayvanların birbirine karşı kışkırtılıp kızıştırılıp kavga ettirilmesini (tahrişi) yasaklamıştır. Sonra kendisi –çırılçıplak ve örtünmeksizin (açıktan ve gizlenmeksizin)- ümmeti birbirine kışkırtmıştır.

İbn Abbas (r.a) şöyle demiştir: "Allah İsa'yı (a.s.) yanına alınca ondan sonrakiler:

'Gelin aramızda bulunup bir süre kalan bu kişinin durumuna bir bakâlim.' dediler. Sonra Hz. İsa'nın (a.s.) ne olduğu sorusu akıllarını karıştırıp meşgul etti. Bunun üzerine toplanıp âlim ve din adamlarından kendisini tasdik eden beş kişiyi seçtiler. Onları bir eve soktular. İnsanlar da oturup onların vereceği kararı beklediler.

---

86 İsrâ, 17/36.

87 Ehl-i Salat: Ehl-i Kıble ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

فقال بعضهم لبعض ما تقولون في هذا الرجل؟ فقال أحدهم: أقول إن السراج لا يضيء إلا بالدهن والنار والفتيلة وإن الآلهة ثلاثة بطن اثنان وظهر واحد لينقذنا من الشيطان. فنادا بكم فقتلتموه. فبطن ثم خرج إلى الناس فاخبرهم بما قال واتبعوه وهم الملكانية وفيهم [٩] قال الله ﴿وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ﴾[١]، و﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلاثَةٍ﴾.[٢]

ثم قالوا للثاني: ما تقول؟ قال: أقول إنا قد اختبرنا أنفسنا، ومن قبلنا ممن كان مثلنا فعلمنا انا عجزنا عما جاء به هذا الرجل، وأن الذي فعل ليس يجوز أن يكون فاعل سوى الله وهو الله اظهر ما شاء، فلما أُرْدِى وقتِل احتَرَدَ فبطن، ثم خرج إلى الناس فاخبرهم فصدقه طائفة واتبعوه وهم اليعقوبيون. وفيهم قال الله ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ.﴾[٣]

---

(١) سورة النساء: ١٧١.

(٢) سورة المائدة: ٧٣.

(٣) سورة المائدة: ٧٢.

Evdekiler: 'Hz. İsa hakkında ne dersiniz?' diye birbirlerine sordular. Onlardan biri: 'Ben diyorum ki; lamba ancak yağ, fitil ve ateş ile ışık verir. İlahlar üçtür; ikisi gizlenmiş ve diğeri bizi şeytandan kurtarmak için açığa çıkıp görünmüştür. Sizi dine davet etti, siz ise onu öldürdünüz. O da gizlendi.' Sonra çıkıp insanlara bu söylediklerini haber verdi. Onlar da ona tâbi oldular.

Bunlar Melikaniye[88] olup onlar hakkında Allah: '*Tanrı üçtür demeyin bundan vazgeçmeniz sizin için daha hayırlıdır*'[89] ve '*Allah üçün üçüncüsüdür diyenler kâfir olmuşlardır*'[90] buyurmuştur.

Sonra ikinciye sordular. 'Ne diyorsun?' Dedi ki: 'Ben şunu diyorum: Kendimizi ve bizim gibi olup bizden öncekileri araştırıp gördük ki; Hz. İsa'nın yapıp getirdiğini yapmaktan biz âciziz. Onun yaptığı şeyi Allah'tan başkasının yapması mümkün değildir. O Allah'tır. Dilediği kadar göründü, öldürülünce kızıp gizlendi.' Sonra çıkıp insanlara haber verdi. Bir grup onu tasdik edip ona tâbi oldu. Bunlar Yakubiyyun'[91]durlar. Bunlar hakkında Allah şöyle buyurmuştur: '*Allah, Meryem oğlu Mesih'tir diyenler kâfir olmuşlardır.*"[92]

---

[88] Melikaniye (Melkitler): Hıristiyan mezheplerinden biri olup, Teslisteki her üç unsurun da ilah olduğunu onlardan sadece Hz. İsa'nın dünyaya geldiğini o hem tam bir ilah hem tam bir insandır. İnsani yönü çarmıha gerilmiş ve ölmüştür. Hz. Meryem onu doğurmakla ilah doğurmuştur görüşünü savunur. Hıristiyan hükümdarlarının hemen hemen hepsi bu mezhepten olduklarından muhtemelen bu mezhebe bu nedenle Melikaniyye denmiştir. Şehristani en büyük Hıristiyan Mezhepleri olarak Melikaniyye, Nasturiyye ve Yakubiyye'yi zikretmektedir.

[89] Nisâ, 4/171.

[90] Mâide, 5/73.

[91] Yakubiyye: Hıristiyanlıkta Nestorius'un doktrinine karşı çıkanlara Yakubi ya da Yakubiler adı verilmiştir. O tarihten sonra, Süryani ve Süryani Kilisesi yerine; Batı Süryanilerinden bahsederken Yakubi ve Yakubi Kilisesi, Doğu Süryanilerinden bahsederken de Nasturi veya Nasturi Kilisesi adını kullanılmaktadır.

[92] Mâide, 5/72.

ثم قالوا للثالث: ما تقول؟ قال: أقول إن أمه كانت بين أظهرنا صديقة طيبة طاهرة تقية عابدة وأن الله تعالى اختصها لفضلها فولدت منه عيسى فهو ابن الله، ثم خرج الى الناس فقالوا له: ما قلت؟ فاخبرهم فصدقه طائفة واتبعوه وهم النسطورية وفيهم قال الله ﴿وَقَالَتْ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ﴾[١]

ثم قالوا للرابع: ما تقول؟ قال قد رأينا السحرة والكهنة يفعلون ما فعل ثم يضيفون إليه ما قلتم، ولكن مريم كانت بغيا، وكان عيسى لغير رشده فتعلم السحر والكهانة وكان ساحرا كاهنا ثم خرج إلى الناس فقالوا: ما قلت؟ فاخبرهم فصدّقه طائفة واتبعوه وفيهم قال الله ﴿وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا﴾[٢] و هم اليهود.

فخرج الخامس فقالوا له: ما تقول؟ فقال: ياقوم من قال في رجل قال في نفسه لم يظلم ولم يشطط وقد ادّى ما أوجب الله عليه قد ولد بين أظهركم ونشأ وربى كما يربو الصبي [١٠] في جميع أموره وأمه صديقة طاهرة فاضلة عابدة، يأكلان الطعام ويشربان الشراب ويحزنان ويفرحان ويجزعان ويمرضان ويألمان ويخبر انه عبد مملوك، لم يكن حتى كون مملك عليه امره يضيف فعله إلى غيره لا يملك اجتلاب مجلوب ولا دفع مكروه إلا ما دفع عنه خالقه ومولاه.

---

(١) سورة التوبة: ٣٠.

(٢) سورة النساء: ١٥٦.

Sonra üçüncüsüne 'sen ne diyorsun?' dediler. Dedi ki: 'Ben diyorum ki: Hz. İsa'nın annesi bizim aramızdaydı temiz âbid doğru biriydi. Fazilet ve üstünlüğünden dolayı Allah onu seçti ve ondan Hz. İsa doğdu o Allah'ın oğludur.' Sonra insanların yanına gitti. Ona 'ne dedin?' dediler. Onlara dediklerini haber verdi. Bir grup onu tasdik edip ona tâbi oldu. Bunlar Nasturiyye[93]'dir. Bunlar hakkında Allah şöyle buyurmuştur: *'Nasara Mesih Allah'ın oğludur dediler.'*[94]

Sonra dördüncüsüne: 'Sen ne diyorsun?' dediler. O da: 'Sihirbaz ve kâhinlerin de Onun (Hz. İsa'nın) yaptıklarını yaptığını görüyoruz. Sonra bu söylediklerinizi Hz. İsa'ya nisbet ediyorlar. İsa gayri meşru idi. Annesi iffetsizdi. Sihir ve kehaneti öğrenip sihirbaz ve kâhin oldu' dedi. Sonra insanların yanına gitti. Ona "ne dedin?' dediler. O da onlara ne söylediğini haber verdi. Bir grup onu tasdik edip ona tâbi oldu.

Bunlar hakkında Allah şöyle buyurmuştur: *'Onların Meryem hakkında söyledikleri büyük bir iftiradır.'*[95] Bunlar Yahudilerdir.

Beşincisi çıktı. Ona 'ne diyorsun?' dediler. Dedi ki: 'Kim kişinin bizzat kendisi hakkında söylediğini söylerse haksızlık etmemiş ve aşırıya gitmemiş olup Allah'ın kendisine vacip kıldığı şeyi yerine getirmiş olur. Hz. İsa, sizin aranızda doğdu ve her yönüyle bir çocuk gibi büyüyüp gelişti. Annesi temiz, abid, faziletli ve doğru bir kadındı. Hz. İsa ve annesi yer ve içer, üzülür ve sevinir, endişelenir, hastalanır ve ağrı çekerlerdi. Kendisinin bir kul olduğunu haber verirdi. Evvelden yok idi sonra O'nun emri (hükmü) altında bir kul olarak var oldu. Onun yaptıkları başkasına (Yüce Yaratıcıya) izafe edilir. Çünkü Hz. İsa faydasına olan bir şeyi Allah dilemedikçe elde etmeye/alıp getirmeye; yaratıcısının ve Mevla'sının def ettiğinin dışında zararına olan şeyi def etmeye malik olmayan bir kuldur.

---

93 Nasturiyye: Hıristiyanlık konsüllerinden biri olan Kadıköy Konsili'nden (M.S 451) sonra, İsa'da biri beşeri diğeri ilahi iki tabiat bulunduğunu, bunlardan beşeri tabiatın Meryem'den doğduğunu, ilahi olanın ise Tanrı'nın ebedi kelamı olduğunu savunan Süryani kökenli Nestorius'un bu doktrinini benimseyenlere Nasturi ya da Nasturiler, karşı çıkanlara da Yakubi ya da Yakubiler adı verilmiştir.

94 Tevbe, 9/30.

95 Nisâ, 4/156.

فقولوا فيه ما قال في نفسه وقد كان بقي بالباب فصدقوه واتبعوه ولحقوا لقلتهم برؤوس الجبال وبطون الأودية واعتزلوا من خالفهم. وفيهم قال الله: ولو أن أهل الكتاب آمنوا واتقوا كما فعل الخامس لكفرنا عنهم سيئآتهم إلى آخر الآية.[1]

فلما اختلفت أمتنا قالوا من الذي نسأل والى من نفزع؟

ففزعت إلى من فزع عليه الذين بقوا بعد عيسى عليه السلام من الفقهاء عندهم والعلماء ومن يوجبون تصديقه.

---

(١) وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ. سورة المائدة : ٦٥.

Onun kendi hakkında söylediğini söyleyiniz.' Kapıda az bir grup kalmıştı onu tasdik edip ona uydular. Az olduklarından dağların zirvesine ve vadilere yerleşip kendilerine muhalif olanlardan ayrılıp uzaklaştılar. Bunlar hakkında Allah: *'Şayet Ehli Kitap iman edip ittikâ etmiş olsaydı* (-beşincinin yaptığı gibi-) *biz onların günahlarını affeder ve Naim cennetlerine sokardık'*[96] buyurmuştur."

Bizim ümmetimiz ihtilaf edince dediler ki: "Kime soralım ve kime sığınalım?"

İsa'dan (a.s.) sonra onların yanlarında bulunan fakîh, âlim ve söylediklerini tasdik edip görüşüne inanmayı vacip gördükleri kimselere sığındılar.

[96] Mâide, 5/65.

في مدح عثمان

فجاءت طائفة إلى الفقيه عندهم فقالوا: ما تقول في عثمان وقتله وخذلته؟

فقال: اكتبوا ما أملي عليكم. إن عثمان يأتي يوم القيامة أمير على القاتل والخاذل فيجعل حكمهم إليه

وأن النبي عليه السلام قال: «تهجمون الآن على رجل محتجز ببردة من أهل الجنة» فهجموا على عثمان.

وقال كعب بن عجرة: كنت جالساً عند النبي عليه السلام، فمر رجلٍ مقنع برداء والنبي يذكرالفتنة قال: «هذا يومئذ ومن اتبعه على الحق. فقال كعب: فقمت فأتبعته فاذا هو عثمان بن عفان فأخذت بمجامع ثوبه فقلت أهو هذا فقال نعم خلّ عنه»».

وقال النبي صلى الله عليه: «من يشترى هذا البيت يزيده في المسجد واضمن له الجنة»». فاشتراه عثمان فزاده في المسجد. وقال: «من يجهز جيش العسرة وأضمن له الجنة»»؟ فجهزهم عثمان.

قال بعضهم: حمل على ألف بعير، وقال بعضهم حمل على مائة بعير. فقال [١١] في بيعتِهِ الرسولُ: هذه يد عثمان فضرب

Hz. Osman'ın Methi Hakkında

Bir grup yanlarında bulunan fakîhe gelip: "Hz. Osman, onu öldürenler ve onu terk edip gidenler hakkında ne dersiniz?" dediler.

Dedi ki: "Size söylediklerimi yazınız; Hz. Osman, kıyamette katilinin ve kendisini terk edenin amiri olarak gelir. Onların hükmü onun eline verilir."

Hz. Peygamber: "Siz şu an başını bir hırka/cübbeyle örtüp sarmış cennet ehli olan birine saldırıyorsunuz" dedi. Onlar Hz. Osman'a hücum edip saldırdılar.

Ka'b b. Ucre dedi ki: "Ben Nebi'nin (a.s.) yanında oturuyordum. Allah Resûlü fitneyi anlatıyorken yüzü elbiseyle örtülü bir adam oradan geçti. Allah Resûlü: 'Bu ve buna tâbi olanlar o gün hak üzeredirler' buyurdu. Ben de kalkıp onu takip ettim. Baktım ki o Osman b. Affan'dır. Onun elbisesinden tutup 'bu o mu?' diye (Peygambere) sordum. 'Evet, onu bırak' buyurdu.

Nebi (s.a.): "Kim bu evi satın alıp mescide eklerse ben ona cennet garantisi veririm" buyurdu. Hz. Osman onu aldı ve Mescidi Nebevi'ye ekledi. Allah Resûlü: "Kim Ceyşu'l-usre'yi (zorluk ordusunu) teçhiz ederse, ben ona cenneti garanti ederim" dedi. Hz. Osman orduyu teçhiz etti. Bazıları: 'bin deve" ile bazıları "yüz deve ile orduyu teçhiz etmiştir" dediler. Allah Resûlü onun biatinde

يده اليمنى على اليسرى. فقال حذيفة: ساروا إليه ، هم والله قاتلوه. قيل فاين هو؟ قال في الجنة. والله قال ذلك رسول الله صلى الله عليه وسلم. وهو معه على حراء. فتحرك الجبل فقال: «اسكن فما عليك إلا نبي أو صديق أو شهيد». قال فاين قتلته؟ قال: في النار والله.

وكان جالساً وعنده علي بن أبى طالب فذكر عثمان فقال: «أما إنك ستبغي عليه ظالماً».

وقال النبي صلى الله عليه وسلم: «يا عثمان! إن الله مقمصك قميصاً وهى الخلافة فإن أرادك المنافقون على خلعه فلا تخلعه وجاهدهم على ما أنعم الله عليك».

وقال: حين قيل له: اخلع وتنح يلي الأمر غيرك فإنك قد أحدثت، قال: عهد إليَّ النبي عليه السلام أن لا أخلع قميصاً ألبسنيه الله.

وقال النبي صلى الله عليه: «أوحي إليّ أَنْ زوِّجْ كريمتَك عثمانَ».

وقال: «أشد أمتي حياء عثمان، وقاتله وخاذله في النار». في نحو هذا من الحديث، فصدَّقته طائفة وتأولوا عليه: ﴿وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا.﴾[1]

---

(١) سورة الإسراء: ٣٣.

sağ elini sol elin üstüne koyarak şöyle demiştir: "Bu Osman'ın elidir." Huzeyfe dedi ki: "Vallahi gidip onu öldürdüler". Dediler ki: "O neredAedir?" Dedi ki: "O cennettedir." Vallahi bunu Allah Resûlü (s.a.v.) söyledi. O Allah Resûlü ile birlikte Hira dağındayken dağ hareket edip salandı. Allah Resûlü dağa: "Dur senin üzerinde ancak/sadece bir Nebi veya sıddık veya şehit vardır" buyurdu. "Onun katilleri nerededirler?" dediler. "Vallahi cehennemdedirler" dedi.

Allah Resûlü oturuyordu, yanında Hz. Ali vardı. Hz. Osman'ı andı. Allah Resûlü: "Sen haksız yere ona karşı çıkacaksın" buyurdu.

Nebi (s.a.v.): "Ey Osman; Allah sana bir gömlek giydirecek ki o Hilafet gömleğidir. Münafıklar senden onu çıkarmanı isteyecekler. Çıkarma! Allah'ın sana nimet olarak verdiği şey için onlarla mücadele et" buyurdu.

(Fakîh) dedi ki: "Hz. Osman'a görevi terk et ve hilafetten ayrıl, başkası iş başına geçecek çünkü sen bidatları işleyip yaptın denildiğinde; Hz. Osman: "Allah'ın bana giydirdiği bir gömleği (hilafeti) çıkarmamam için Nebi (a.s.) benden söz aldı" dedi.

Nebi (s.a.): "Kızını Osman'la evlendir" diye bana vahiy edildi" Ve: "Ümmetimden en çok hayâ sahibi olan Osman'dır. Onun katili ve tariki ateştedir" buyurdu

Fakih bu vb. hadisleri rivayet edip söyledi bir grup onu tasdik edip *"Kim haksız yere öldürülürse biz onun velisine yetki vermişizdir. Ancak o da öldürmede aşırı gitmesin, ona yardım edilmiştir"*[97]

---

[97] İsrâ, 17/33.

﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا...﴾[١] ونحو ذلك من التأويل.

ثم شهدوا لعثمان بولاية الله والمصير إلى جنته، وعلى من قتله وخذله بعذاب الله ولعنته والمصير إلى ناره. وأن من لم يشهد على مثل ما شهدوا به عليه بالغة تقواه وعبادته ما بلغت كائناً ما كان، إنه كان من الكافرين. يحل منه ما استحل محمد عليه السلام من أهل حربه. وهم أتباع ملوك بني أمية وملوكهم. فجعلوا عثمان بهذه الأحاديث عليه، وأكلوا أهل القبلة فاستعبدوهم حتى أباد الله خضراءهم وقتلتهم المسودة [١٢].

---

(١) سورة النساء: ٩٣.

ve *"Kim taammüden bir mümini öldürürse..."*[98] Vb. ayetleri buna yorumladılar. Sonra Hz. Osman'ı tevelli edip, onun Allah'ın dostu olup cennete gireceğine şahitlikte bulundular. Onu terk edip öldürenlerin Allah'ın azabına ve lanetine duçar olacaklarına ve gidecekleri yerin cehennem olacağına tanıklık ettiler. Kendilerinin şahadet ettiği gibi şahadette bulunmayanların takvası ve ibadeti ne derecede olursa olsun kâfirlerden olduklarını, Hz. Muhammed'in cizye ehli için helal gördüğü şeylerin bunlar için de geçerli olduğunu söylediler. Bunlar Ümeyye Oğulları hükümdarları ve onlara tâbi olanlardır. Bu hadislerle Hz. Osman'ı ümmetin aleyhine (iktidar için) kullandılar. Ta ki Allah, onların kökünü kazıyıp, el-Musevvide[99] onları öldürünceye kadar Ehl-i Kıble'nin[100] mallarını yiyip onları kendilerine kul köle yaptılar.

---

98 Nisâ, 4/93.

99 Abbasi taraftarlarına verilen bir isimdir.

100 Ehl-i Kıble: Literatürde kıbleye yönelen, kıblesi ve namazı bir olan, inançtaki teferruatlarda birbirinden farklı olsalar bile bu görüşleriyle hatalı olmakla birlikte küfre girmeyen İslam dairesinde kalan değişik mezheplere bağlı bütün Müslüman fırkalara verilen şemsiye bir kavramdır. Ehl-i Salat kavramı da aynı anlamada kullanılır.

في ذم عثمان

ثم جاءته طائفة أخرى فقالوا: ما تقول يا فقيه في عثمان؟ فإنا من أهل الكوفة، فإن قوماً قد استحلوا من أجله الدماء والأموال والوثوب على أهل القبلة؟

قال: اتقوهم فإنهم أهل البدع والضلال، واكتبوا: إن عثمان أول من حمى الحمى وحكم بالهوى وجعل المال دولة بين الأغنياء، ولم يصل الظهر يوم وُلِّي، حتى آوى طريد رسول الله صلى الله عليه الحكم بن أبي العاص، وخلى سبيل عبيد الله بن عمر ثم سيَّر أبا ذر في البلاد. وضرب عمّار بن ياسر حتى فتقه. وضرب عبد الله بن مسعود حتى مات من ضربه. وأحرق المصاحف، وولى الوليد بن عقبة العراق، وكان يصلي بالناس وهو سكران من الخمر، ثم يقبل عليهم في الصلاة قبل التسليم فيقول: أزيدكم؟ وفيهم خيار أصحاب محمد عليه السلام، قد أذلهم وقهرهم بمن أطاعه[١]، فعلم بذلك عثمان فلم ينكرعليه ولم يغير.

(١) في الاصل: من طاعة.

Hz. Osman'ın Zemmi Hakkında

Sonra başka bir grup geldi. Dediler ki: "Ey Fakîh, Osman hakkında ne dersin. Biz Kûfe ehlindeniz. Çünkü bir kavim (grup) Osman'dan dolayı canı, malı ve Ehl-i Kıble'ye saldırmayı helal kıldılar."

Dedi ki: "Onlar bidat ve dalalet ehlidirler, onlardan sakınınız." Yazınız: "Hz. Osman ilk koruluğu yapan[101], nefsi arzusuna göre hüküm veren ve malı zenginler arasında bir varlık kılandır. Hilafete seçildiği gün öğle namazını kılmamıştır. Resûlullah'ın sürgün edip kovduğu Hakem b. Ebi'l-As'ı barındırıp korumuştur. Ubeydullah b. Ömer'i serbest bırakmış, Ebu Zerr'i ise memleket memleket takip ve tetkik ettirmiştir. Ammar b. Yasir'i fıtık edinceye dek darp etmiştir. Abdullah b. Mesud'u da darp etmiş ve bu darp nedeniyle ölmüştür. Mushafları yaktırmıştır. Velid b. Ukbe'yi Irak'a vali tayin etmiştir. Velid, içki içmekten sarhoş olduğu halde halka namaz kıldırır sonra selam vermeden önce namazdayken cemaate dönüp 'daha fazla kıldırayım mı?' diye sorardı. Hz. Peygamber'in seçkin sahabeleri de halk içinde varken; Velid, böyle yapar onları ezip kendisine itaate zorlardı. Bu Hz. Osman'a bildirildi, o valiyi değiştirmediği gibi onu kınamadı da.

---

[101] Hz. Osman beytü'l-mal develeri için Medine civarındaki bazı arazileri kamulaştırıp koruluk haline getirmişti.

وولاه الطائف، فجعل شرب الخمر علانية بين يدي أصحاب رسول الله صلى الله عليه وفيهم حذيفة. ثم يقول: هذه خمر حرام أشربها على رغم أنف من رُغم وأنا أعلم أنها حرام فعلم بذلك عثمان فلم يغير.

وتغيب عن بيعة الرضوان. وكان يوم احد أول من فر وأمر قريشا بذلك لينهزم المسلمون. وتغيب عن بدر، وصلى بمنى وعرفات أربعاً خلافاً لرسول الله صلى الله عليه وبنى الزوراء، وأحدث الأذان الثالث وترك هدي النبي صلى الله عليه وسلم. وكتب إلى عامل مصر أن يقتل الذين تظلموا منه، فقاتل من حاصره حتى قتل النساء والصبيان وقال: بذلك أمرت. وأن سلمان الفارسى لما نظر اليه، صعد المنبر فقال: ﴿إنا لله إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعون﴾[١] اليوم وكَزَّ[٢] الشر وانطفأ الإسلام [١٣] وانكفأ الدينُ.

وقال حذيفة: والله ما دخل عثمان حفرته إلا كافراً مشركاً، وإن جيفته على الصراط يتاذى منه اهل الجمع.

وأنه لا يلي الامر بعد عمر إلا كل أصغر أبتر مولي الحق إسته. وأنه لما ولي، جمع بنى أمية فخلا بهم فقال: دونكموها فما من عافية إلا وقد مكنتموها فلا تعجزوا.

---

(١) سورة البقرة: ١٥٦.

(٢) بمعنى: أتبع وبمعنى آخر الوكز: الملأ ومنه قربة موكوزة: أي مملوءة.

Onu Taif'e vali olarak tayin etti. Huzeyfe'nin içinde bulunduğu Peygamber'in ashabının önünde açıktan şarap içer ve onlara şöyle derdi: 'Bu haram olan şaraptır ben bunun haram olduğunu bildiğim halde haram olduğunu söyleyenin inadına (burnu yere sürtünsün) onu içiyorum.' Bu durum Hz. Osman'a bildirildi ancak o bunu değiştirmedi.

Hz. Osman Beyatü'r-Rıdvan'da bulunmadı (yoktu). O, Müslümanlar hezimete uğrasın diye Uhud savaşında ilk kaçan ve Kureyş'in kaçmasını emredip söyleyen kişidir. Bedir savaşında bulunmadı. Hz. Peygamberin yaptığının tersine Mina ve Arafat'ta namazı dört rekât olarak kıldırdı. Dinden sapmayı yaydı. Üçüncü bir ezanı icat etti ve Nebi'nin (s.a.) yolunu terk etti. Mısır amiline kendisini şikâyet edenleri öldürmesini yazılı olarak bildirdi. Onu muhasara edenlerle savaşarak kadın ve çocukları öldürdü ve 'bununla emr olundum' dedi. Selman-ı Farisi ona baktı ve minbere çıkarak: *'Biz Allah'tan geldik yine ona döneceğiz'*[102], bu gün hepimiz dağıldık! İslam söndü ve din geriledi' dedi.

Huzeyfe dedi ki: 'Vallahi Osman mezarına ancak kâfir veya müşrik olarak girmiştir. Onun leşi sırat üzerinde olup herkes ondan rahatsız olup eziyet çeker. Hz. Ömer'den sonra ancak kısa, soyu kesik, hakka kıçını çeviren velayete gelir.' Hz. Osman Hilafete gelince Ümeyye Oğullarını topladı ve onlarla baş başa kalarak şöyle dedi: 'Sakın rahatsız olmayınız, ben her nimeti size vereceğim.'

---

[102] Bakara, 2/156.

وفي نحو هذا، فقبله السائلون وتأولوا عليه ﴿الَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾ إلى آخر الآية [١]، فتبروا من **عثمان** وكفّروه ولعنوه وشهدوا على من لم يشهد مثل شهادتهم **بالغة** تقواه وطاعته ما بلغت بالكفر بالله والشرك وعداوة الله ولعنته والمصير إلى ناره. واستحلوا منه ما كان النبي يستحل من **أهل** حربه وتولوا خذلته وقتلته ومن تبرأ منه، وهم الخوارج والروافض والشيع كلها.

---

(١) سورة البقرة: ٢٧ .

Bu gibi rivayetleri söylediler. Soru soranlar bunu kabul edip *"Söz verip pekiştirdikten sonra Allah'ın ahdini bozanlar, Allah'ın sürdürülmesini emretmiş olduğu ilişkileri kesenler ve yeryüzünde fesat çıkaranlar, işte hüsrana uğrayanlar onlardır"*[103] ayetini buna yorumlayıp Hz. Osman'dan teberri ettiler, onu tekfir edip lanetlediler. Kendileri gibi şahadet etmeyenlerin takvaları ve taatları ne dereceye ulaşırsa ulaşsın kâfir, müşrik, Allah'ın düşmanı ve lanet ettiği kişiler olup yerlerinin cehennem olduğuna dair şahitlikte bulundular. Allah Resûlü'nün cizye ehli için helal gördüğü her şeyi kendileri gibi inanmayanlar için helal gördüler. Onu terk eden, onu öldürenleri ve ondan teberri edenleri tevelli edip dost edindiler. Bunlar Hariciler, Rafıziler[104] ve Şia'nın tümüdür.

---

[103] Bakara, 2/27.

[104] Rafıza, Rafıziler: Bazı Şii fırkalar için kullanılan bir isim olup Eş'ari'ye göre, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in imametini reddettikleri için bu ismi almışlardır. Ancak bazı kaynaklarda Zeyd b. Ali'yi imameyn hakkındaki görüşünden dolayı terk eden gruba Zeyd'in verdiği bir isimdir.

في من وقع في معاوية وبني أمية

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: ما تقول في معاوية فان قوما تولوه وقتلوا أهل القبلة؟

فقال: احذروا أولئك فانهم أهل البدع والضلال، واكتبوا: إن معاوية مرَّ بالنبي عليه السلام هو وأبوه وأمه فقال: «لعن الله السائق والقائد والراكب». وقال: «معاوية في تابوت من نار مصفد عليه ولولا أن فرعون قال ما قال لكان معاوية تحتَهُ». (﴿وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ﴾[1] ، معاوية وبنو أمية. «ولو لم يبق من الدنيا إلا يوم واحد لطول الله ذلك اليوم حتى ينتقم من بنى أمية ويعجلهم إلى النار».

ونظر النبي صلى الله عليه إلى معاوية يأكل فقال: «الكافر يأكل في سبعة أمعاءٍ والمؤمن في معاء واحد». «اللهم لا تشبع بطنه» فكان لا يشبع.

وأمر النبي عليه السلام بقتال القاسطين وهم معاوية وأصحابه وقال: «يطلع عليكم من هذا [١٤] الفج رجل يموت

---

(١) سورة الإسراء: ٦٠.

MUAVİYE VE EMEVİLERİN ZEMMİ HAKKINDA

Sonra başka bir grup gelip dediler ki: "Muaviye hakkında ne dersin? Bir grup onu tevelli edip Ehl-i Kıble'yi öldürüyorlar."

Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. (Söyleyeceklerimi) Yazınız; 'Muaviye, babası ve annesi Nebi'nin (a.s.) önünden geçtiler. O, buyurdu ki: 'Geçene, (bineği) sürene ve binene Allah lanet etsin.' Ve buyurdu ki: 'Muaviye, üstü bağlanmış ateşten bir tabutun içindedir. Şayet Firavun söylediği o sözü söylemeseydi, Muaviye cehennemde onun altında olacaktı.' Nitekim *'Kur'ân'da lanetlenmiş ağaç'*[105] Muaviye ve Ümeyye Oğullarıdır. Şayet dünyanın sadece tek bir günü kalsa Allah, Emevilerden intikam alıp onları Cehenneme koymak için o günü uzatır.

Muaviye yemek yerken Nebi (s.a.) ona baktı ve şöyle dedi: 'Kâfir, yedi mideyle yer; mümin ise bir mideyle yer. Allah'ım onu doyurma!' Nitekim Muaviye doymuyordu.

Nebi (a.s.) Kasitin ile savaşmayı emretti ki onlar Muaviye ve ashabıdırlar. Nebi (a.s.): 'Bu gedikten/yoldan benim milletim (dinim) dışındaki bir din üzere ölecek bir adam size gelecek' dedi

---

[105] İsrâ, 17/60.

على غير ملتي؟ فطلع معاوية! وقال: «إذا رأيتم معاوية على المنبر فاقتلوه ثم اقتلوه ثم اقتلوه».

وكان النبي صلى الله عليه يحفر الخندق، وكان الناس يحملون لبنة لبنة وعمار يحمل لبنتين فجعل النبي يمسح صدره وينفض شعر رأسه من الغبار ويقول: «ياعمار! أما إن الجنة لتشتاق إليك تقتلك الفئة الباغية، تدعوهم إلى الجنة ويدعونك إلى النار».

وفي نحو هذا من الحديث، فقبلوه ودانوا به، وهم العوام، وتبرأوا من معاوية وممن اتبعه.

ve Muaviye geldi. Buyurdu ki: 'Muaviye'yi minber üzerinde görürseniz onu öldürünüz, öldürünüz, öldürünüz!' Nebi (s.a.) hendek kazıyordu herkes kerpiçleri birer birer taşıyordu. Ammar ise iki kerpiç taşıyordu. Nebi onun göğsünü silerek ve saçını tozdan silkeleyerek şöyle diyordu: 'Ey Ammar! Cennet seni arzuluyor. Seni bağî (hakka isyan eden) bir topluluk öldürecek. Sen onları cennete davet ederken onlar seni cehenneme çağırırlar.' Bu gibi hadisleri söyleyip kabul edip onu din edindiler. Bunlar avam olup Muaviye ve ona tâbi olanlardan teberri ettiler.

في من مدح معاوية

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: ما تقول فيمن وقع في معاوية وبني أمية والخلفاء؟

قال: احذروهم فانهم أهل البدع واكتبوا إن الله قال: ﴿ عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ﴾ [(١)]، فأمر الله نبيه أن يختار[(٢)] مودة أبي سفيان وأن يتزوج ابنته أم حبيبة، وأن يؤمِّن أبا سفيان ويؤمن من دخل دار أبي سفيان، وأن يستكتب معاوية ابن أبي سفيان على الوحي وقال: «اللهم علم معاوية ابن أبي سفيان الكتاب والحساب وَقِهِ العذاب».

«اللهم إني قد رضيته لكتابة وحيك واتمنتُه على دينك واخترت مودته على العداوة وقد كنت لعنتهم قبل ذلك. اللهم اجعل تلك اللعنة عليهم صلاة ورحمة». وقال الله ﴿فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ﴾[(٣)] ففيهم نزلت.

---

(١) سورة الممتحنة: ٧.

(٢) في الاصل: يختر

(٣) سورة الفرقان: ٧٠.

MUAVİYE'NİN METHİ HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelip: "Muaviye, Emeviler ve Halifeler hakkında kötü konuşanlar hususunda ne dersin?" dediler.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ehlidirler! Yazınız: Allah şöyle buyurmuştur: *'Ola ki Allah sizinle, içlerinde düşman olduğunuz kimseler arasında bir sevgi ve yakınlık kılar'*[106] Allah Nebisine 'Ebu Süfyan ile akrabalık kurmasını ve kızı Ümmü Habibe'yle evlenmesini; Ebu Süfyan'ı ve onun evine girecekleri emin kılmasını; Muaviye b. Ebi Süfyan'ı vahiy kâtibi yapmasını emretti.' Nebi: 'Allah'ım, Muaviye b. Ebi Süfyan'a Kitabı ve hesabı öğret, onu azaptan koru, Allah'ım Ben, senin vahyini yazmak için onu seçip razı oldum ve dinin üzerine emin kıldım, sevgisini ve yakınlığını düşmanlığa tercih ettim, daha önce onlara lanet etmiştim. Allah'ım o lanetimi onlar için salat ve rahmet kıl' dedi. Nitekim *'Allah onların kötülüklerini/seyyiatını hasenata/iyiliklere çevirir'*[107] ayeti onlar hakkında inmiştir.

---

106 Mümtehine, 60/7.

107 Furkân, 25/70.

وكان النبي صلى الله عليه يوصي ومعاوية حاضر فقيل له: بشِّره فقال: «يا معاوية إنك ستلي أمتي، فإذا وليتهم فاتق الله فيهم يجمع لك خير الآخرة والدنيا». وذكر النبي الروم فقال: «هم أصحاب صخر وبحر، هيهاتَ هيهاتَ آخرَ الدهر[١٥]، ولكن يبعث الله عليهم وليّا من أوليائه شابّا من قريش، ثم ضرب بيده على كتف معاوية وفخذه»، و«إن الله قسم النبوة والخلافة بين حيين من قريش. آخر الدهر، النبوة لبني هاشم والخلافة لبني أمية آخر الدهر». وذلك قول الله عز وجل ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ إلى آخر الآية.[١]

قال وجاء صريعٌ إلى النبي عليه السلام فقال: أُخْرج إليَّ مَن أصارعَه فقال النبي: «قم إليه فصارعه فقام إليه فصرعه فقال النبي عليه السلام: اللهم اجعله يغلب ولا يغلب وانصره وقوه على من ناوأه». فكان منصوراً لا يغلب، فلما استخلف الفاروق ذكر هذا الحديث من قول النبي لمعاوية، وكانت قيسارية وطواغي الروم قد امتنعوا فبعث معاوية على الأجناد ففتح قيسارية ثم لم يزل يقاتل العدو فما غلب يوماً قط ولم يزل يغلب كل من قاتله.

وفي نحو هذا من الحديث فقبله قوم ودانوا به وتولوه وهم أتباع ملوك بني أمية وأهل العطا [.........][٢] أهل القبلة والمرجانية وأهل سسار[٣] من أهل الرأي

(١) سورة النور: ٥٥.

(٢) مطموس من البلل قدر كلمتين. وتخميناً على حسب الواضح منها **[أعوانه وآله أو ثم اتبعوا له]**.

(٣) كذا في الأصل.ولعلها سيستان.

Nebi (s.a.) tavsiyede bulunuyordu ve Muaviye orada hazırdı. Nebiye denildi ki: 'Onu göster (belirt)' denildi. Buyurdu ki: 'Ey Muaviye, sen ümmetin başına geçeceksin, onların başına geçince onlar hakkında Allah'tan kork. Allah sana dünya ve ahiretin hayırlısını verecektir.' Nebi Rum'u andı ve: 'Onlar kara ve deniz sahibidirler. Ne kadar da uzak (heyhat), ne kadar da uzak! Artık ahir zamandır. Fakat Allah veli kullarından Kureyş'ten bir genci onların üzerine gönderir' buyurdu. Sonra eliyle Muaviye'nin omzuna ve dizine vurarak şöyle dedi: 'Allah Nübüvvet ile Hilafeti Kureyş'ten iki kabileye taksim edip bölüştürmüştür. Ahir zamandaki Nübüvvet, Haşim Oğullarına ve son zamandaki Hilafet ise Ümeyye Oğullarına verilmiştir.'

İşte bu Allah'ın şu ayetteki sözüdür: *'Allah, sizden iman edip Salih amel işleyenlere, kendilerinden öncekileri yeryüzüne halife kıldığı gibi onları da halife kılmayı va'd etmiştir. Elbette onlara kendileri için razı olduğu dinlerini temkin edecektir. Ve muhakkak ki, onları korkularından sonra güven ve emniyete döndürecektir. Bana ibadet ederler, Bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Bundan sonra kim kâfir olursa artık fasık olanlar onların ta kendileridir.'*[108] Dedi (fakîh) ki: "Nebi'nin (a.s.) yanına bir dövüşçü geldi ve 'dövüşeceğim birini karşıma çıkar' dedi. Nebi, Muaviye'ye: 'Kalk onunla dövüş' dedi. O da kalktı ve dövüştü. Bunun üzerine Nebi (a.s.): 'Allah'ım onu yenip yenilmeyen kıl, ona karşı çıkıp mukavemet gösterenlere (direnenlere) karşı ona yardım et ve onu koru' dedi. O mağlup edilmeyen mansur idi. Hz. Ömer halife olunca, Nebi'nin Muaviye için söylediği bu hadis ona aktarıldı. Kayseriyye ve Rum tağutları boyun eğmeyi reddetmişlerdi. Muaviye orduların başında onlara karşı gönderildi. Kayseriyye fethedildi. Sonra sürekli düşmanla savaştı, hiçbir gün mağlup olmadı. Karşılaştığı herkesi mağlup etti". Bu gibi hadisleri (fakîh) söyledi. Bir grup bunu kabul edip inandı ve ikrar ederek Muaviye'yi tevelli etti. Bunlar Emevi'lerin hükümdarlarına tâbi olanlar ve varlık sahipleridirler. Daha sonra bunlara ...(bir veya iki kelimelik yer okunamadı)'dan Ehl-i kıble olanlarla, Mercaniler ve Sisan ya da Sistan halkından Ehl-i Rey[109] olanlar da katıldı.

---

[108] Nûr, 24/55.

[109] Ehl-i Rey: Sahabe döneminden itibaren Irak'ta Kûfe merkezli olarak teşekkül etmeye başlayan bilahare İmam A'zam Ebu Hanife'nin görüşleriyle daha da belirginleşen fıkhi olmakla birlikte akide alanında da Ashabu'l-Hadis'ten farklı metot ve düşünceye sahip olan ekole verilen isimdir.

في علي بن أبي طالب

ثم جاء صنف آخر، فقالوا: ما تقول في علي بن أبي طالب فإن قوماً قد سبوه ولعنوه واستحلوا قتله وقتل من تولاه؟

فقال: اتقوهم فإنهم أهل البدع والضلال واكتبوا ما أملي عليكم:

فإن علي أول الناس إسلاماً، وإن النبي عليه السلام آخاه وقال: «أنت مني بمنزلة هارون من موسى، وأنت وصيي من بعدي وخليفتي على أمتي»، وأسرّ إليه شيئاً من الوحي [١٦] والدين كتم ذلك عن أمته، وجعل أمر نسائه في يده يمسك من يشاء ويطلق من يشاء في حياته وبعد موته.

وأن النبي عليه السلام لقيه فقال: «السلام عليك يا أمير المؤمنين ورحمة الله وبركاته فقال علي: أَمِنكَ أَو مِن الله فقال النبي: لا بل من الله. قال: قد قبلت».

وقال: «اللهم من كنت مولاه فعلي مولاه، اللهم وال من ولاه وعاد من عاداه وانصر من نصره واخذل من خذله». و«علي ولي وله أمر الذي أمر الله بطاعته فليس لأحد أن يرد على علي شيئاً مما جاء به ودعا إليه». وكذلك ولده من بعده إلى يوم

Hz. Ali b. Ebi Talib Hakkında

Sonra ona (fakîhe) başka bir grup gelerek: "Ali b. Ebi Talip hakkında ne diyorsun? Çünkü bir grup ona sövüp lanet ediyor, onun ve onu tevelli edenlerin katlini helal görüyor" dedi.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Size yazdırıp imla edeceğim şeyleri yazınız;

'Hz. Ali, İslam'ı kabul eden insanların ilkidir. Nebi (a.s.) onu kardeş edinmiş ve: 'Benim yanımda senin menzilen (konumun) Hz. Harun'un Hz. Musa yanındaki konumu gibidir. Sen, benden sonraki vasim ve ümmetim üzerindeki halifemsin' buyurmuştur. Ona vahiyden ve dinden ümmetine söylemeyip ketm ettiği gizli bir şey vermiştir. Nebi yaşarken de vefat ettikten sonra da eşleri ile ilgili kararı onun eline vermiştir. Dilediğini bırakmış ve dilediğini ise boşamıştır.

Nebi (a.s.): 'Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun ey Müminlerin emiri' dedi. Hz. Ali: 'Bu senden mi yoksa Allah'tan mı?' dedi. Nebi: "Hayır, bilakis Allah'tan' dedi. Bunun üzerine Hz. Ali: 'Kabul ettim' dedi.

Allah Resûlü 'Allah'ım ben kimin mevlasıysam Ali de onun mevlasıdır. Allah'ım onu veli edinenin sen de velisi ol, onu düşman edinenin de sen de düşmanı ol, ona yardım edene yardım et. Onu terk edeni sen de terk et.' Hz. Ali, Allah'ın itaat edilmesini emrettiği veliyullahtandır. Hiç kimsenin Hz. Ali'nin davet ettiği şeyi veya söylediği şeyi reddetme durumu yoktur. Kendinden sonraki evlatları da böyledir.

القيامة فيما عرفوا وأنكروا، و«إنه قسيم الجنة والنار يقول: هذا لي وهذا لك فيدخل شيعته الجنة» وهو دابة الأرض، ومعه خاتم سليمان وعصا موسى يخطم الكافر بالعصا فيسود وجهه ويختم جبهة المؤمن فيبيض وجهه. وإن جبرائيل عليه السلام دله يوم نهروان على ذي الثدية حيث قال: أطلبوه فما كذبت ولا كُذِّبتُ، وأن الأمة ارتدت بعد النبي إلا أربعة نفر علي وسلمان والمقداد وأبو ذر. ثم تاب عمار بن ياسر وحذيفة زمان عثمان، وان ابا بكر وعمر ظلما وضربا فاطمة بنت رسول الله حتى القت جنينا. وفي نحو هذا من الحديث الضال المضل المفتعل!! فقبله قوم ودانوا إلى ما به وشهدوا على من لم يشهد شهادتهم بالغه تقواه وطاعته الله مابلغت انه كافر بالله واستحلوا منه ما [١٧] استحل محمد من أهل حربه فصاروا رافضة وشيعا.

Kıyamete kadar kabul ettikleri ve reddettikleri her şeyde durum böyledir. O cennet ve cehennemin taksimcisi olup: 'Bu bana ve bu da sana' der. Kendi taraftarlarını cennete koyar. O Dabbetü'l-arz dir. Mühr-ü Süleyman ve Asa-yı Musa ondadır. Kâfire asasının ucuyla vurur onun yüzü kararır, müminin alnına vurur yüzü ağarır. Cebrail (a.s.) Nehrevan[110] savaşında Hz. Ali'ye Zü's-Südeyye'yi[111] işaret etmişti ki o da: 'Onu arayın ben yalan söylemedim o (melek) da yalan söylemez' demişti. Dört kişi hariç Nebi'den sonra Ümmet irtidad etmiştir. Bunlar Hz. Ali, Selman, Mikdad ve Ebu Zerr'dir. Sonra Ammar b. Yasir ve Huzeyfe, Osman zamanında tövbe ettiler. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer zulmedip Allah Resûlü'nün kızı Fatıma'yı dövdüler, ta ki o bebeğini (ceninini) düşürdü." Bunun gibi uydurma, sapık ve saptırıcı hadisleri (fakîh) söyledi. Bir grup bunu kabul edip buna inandı. Kendilerinin şahadet ettiği gibi şahadette bulunmayanların takvası ve Allah'a olan ibadeti ne dereceye ulaşırsa ulaşsın Allah'ı inkâr edip kâfir olduklarını ve Hz. Muhammed'in cizye ehli için helal gördüğü şeylerin bunlar için de geçerli olduğunu söylediler. Bunlar bu görüşleriyle Rafıza ve Şia oldular.

---

[110] Nehrevan: Hz. Ali'nin bütün çabasına rağmen hakem alayından sonra bir araya gelip isyan eden ve Muhakkimetü'l-Ula olarak da anılan ilk Harici grubun Hz. Ali'yle savaştığı yerin isimdir.

[111] Zü's-Südeyye: Rivayetlere göre bu şahıs Zülhuvaysıra olarak da bilinen Hurkus b. Züheyr adlı kişidir. Rivayetlere göre Hz. Muhammed (s.a.v.) müşriklerle yapılan Huneyn savaşından elde edilen ganimetleri dağıtıyorken bu şahıs ganimetleri adil bir şekilde dağıtmadığını gerekçe göstererek Hz. Peygambere itiraz etmiştir.

في الرافضة

ثم جاءه صنف آخر وقالوا: ما هذا الذي روت عنك الرافضة؟

قال: اتقوهم فانهم أهل البدع والضلال واكتبوا: إن النبي صلى الله عليه خطب إليه المقدادُ ضباعة بنت الزبير فبعث إليها علي بن أبي طالب فقال: اقرأها السلام واعلمها أن المقداد يخطبك وقد رضيته لك. فاتاها فقالت: وعلى رسول الله السلام ثم قالت: وإن الرضى إليه وكان عليا أَنَفَ من ذلك فقال: رأيتها كارهة. فقام النبي عليه السلام فاتاها فقالت: قد بعثت إليك الرضى فرجع فنادى بالصلاة جامعة ثم قام فحمد الله وأثنى عليه ثم قال: «يا علي ارفع رأسك وامدد بصرك فمن رأيت من احمر واسود فما لك من فضل على أحد منهما ولا لأحد على أحد فضل إلا بفضل دين إن كان» ثم قال: «لفتنة أمتي لك يا علي أشد من فتنة بني إسرائيل بالعجل».

وأن علي ذكر خطبة ابنة أبي جهل فقال النبي: «من يعذرني من عدو الله يريد أن يجمع من ابنة حبيب الله وابنة عدو الله».

وجاء بريدة بن الخصيب الأسلمي فقال: يا رسول الله إن علياً أتى في عسكر المسلمين عظيماً وطأ جارية من الخمس قبل

RAFIZÎLER HAKKINDA

Sonra başka bir grup gelip: "Rafıza'nın senden rivayet ettikleri bu (şeyler) nedir?" dedi.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; 'Mikdad, Dubaa binti'z-Zübeyr'i kendisine istemesi için Nebi'ye (s.a.) başvurdu. Nebi, Ali b. Ebi Talib'i Dubaa'ya göndererek: 'Ona selam söyle ve ona haber ver ki: 'Mikdad onunla nişanlanmak istiyor' (onunla evlenmek istiyor) ve ben de senin için buna razıyım' buyurdu. Hz. Ali gelip ona durumu bildirdi. Bunun üzerine Dubaa: 'Allah Resûlü'ne selam olsun' ve sonra: 'Rızam onadır (Peygambere rızamı verdim)' dedi. Ali bundan hoşlanmadı ve Nebiye gelerek: 'Onun istekli olmadığını gördüm' dedi. Nebi (a.s.) kalktı ve Dubaa'ya gitti. Dubaa: 'Rızam olduğuna dair size haber gönderdim' dedi. Bunun üzerine Nebi döndü ve cemaatle namaza çağırdı. Sonra kalktı Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra: 'Ey Ali başını kaldır ve bak. Gördüğün kızıl ve siyah kimselerden hiçbir üstünlüğün yok ve hiç kimsenin diğer bir kimseye üstünlüğü yoktur. Ancak dindeki üstünlük eğer var ise o başka' buyurdu. Sonra: 'Ey Ali, ümmetimin seninle imtihanı Beni İsrail'in buzağıyla olan imtihanından daha şiddetlidir' dedi.

Hz. Ali, 'Ebu Cehil'in kızını almak (nişanlamak) istediğini' söyledi. Nebi: 'Allah'ın düşmanı hakkında kim bana mazeret ileri sürecek. Habibullah'ın kızı ile aduvullah'ın kızını nikâh altında birleştirmek istiyor' dedi. Bureyde b. el-Hasib el-Eslemi gelerek: 'Ey Allah'ın Resûlü; Ali, Müslüman askerleri içinde büyük bir günah işledi. Taksim edilmeden humustan bir cariyeyle beraber oldu' dedi.

أن يقاسم، وأن علياً ادعى النبوة بعد النبي صلى الله عليه، وجعل يوم النهر لما فرغ من قتال القوم ينظر إلى السماء فيقول: اطلبوه ما كُذِّبت ولا كذبت فإذا نظر إلى ابن ملجم قال:

أريد حياته ويريد قتلي عذيرك من خليلك من مراد[redacted]

وما ينتظروني إلا شقي والله لتخضبن هذه من هذه وادعى أن النبي عليه السلام [١٨] أسره شيئاً من الوحي والدين كتم ذلك أمته. وقال: أمرت بقتال الناكثين والمارقين والقاسطين وفسر ذلك هو: أن الناكثين طلحة والزبير، والقاسطين معاويةوأصحابه، والمارقين أهل النهروان.

فرضوا ذلك وقبلوه واحتجوا به وصاروا خوارجَ ودانوا بذلك وبرئوا من علي وممن تولاه، ولعنوه وشهدوا عليه بالكفر بالله والشرك والمصير إلى ناره، وان من لم يشهد على مثل شهادتهم بالغة تقواه وطاعته ما بلغت فانه كافر بالله مشرك يحل منه ما كان محمد استحل من أهل حربه.

Ali, Nebi'den (s.a.) sonra nebilik iddiasında bulunmuştur. Nehrevan gününde, Ali kavimle (Haricilerle) savaşını bitirince göğe bakarak şöyle diyordu: 'Onu (Zü's-Südeyye'yi) arayınız ben yalan söylemedim ve o (melek) da yalan söylemedi' İbni Mülcem'e baktığında: 'Ben onun yaşamasını istiyorum o benim öldürülmemi istiyor. Maksadım ve dostum hususunda beni mazur gör! Beni ancak şaki olan bekler. Vallahi bu, bundan boyasını alacaktır' dedi. Nebi'nin (a.s.) ona vahiy ve dinden gizli sırlar verdiğini ve bunu ümmetinden ketm edip sakladığını iddia etmiştir. Ve: 'Nakisin, Marikin ve Kasitinlerle savaşmakla emr olundum' deyip bunu kendisi şöyle açıklamıştır: 'Nakisin Talha ve Zübeyr'dir, Kasitin Muaviye ve ashabıdır, Marikin Nehrevan ehlidir.' Bu söylenenlere razı olup kabul edip bununla ihticac ettiler. Havaric oldular ve buna inandılar. Ali ve onu tevelli eden herkesten teberri edip lanetlediler. Küfür, şirk ve cehenneme gideceğine dair şahitlikte bulundular. Onların şahadetinin/tanıklığının aynısını yapmayanın takvası ve taati hangi dereceye ulaşırsa ulaşsın müşrik ve Allah'ı inkâr eden kâfirler olduklarını ve Hz. Muhammed'in cizye ehli için helal gördüğü şeylerin bunlar için de geçerli olduğunu söylediler.

في أبي بكر وعمر

ثم جاءه صنف آخر فقالوا ما هذا الذي تقول الرافضة والشيع في أبى بكر وعمر؟

فقال احذروهم فانهم أهل البدع والضلال واكتبوا أن النبي عليه السلام قال: «إن قوماً يكون لهم نَبْزٌ يقال لهم الرافضة إذا لقيتموهم فاقتلوهم فإنهم مشركون».

وأن النبي عليه السلام لما مرض أمر أبا بكر أن يصلي بالناس. وقد كان عَهَدَ إلى أمته «يؤُمُّكم خياركم فإنهم وفدكم بينكم وبين ربكم». رضيه النبي صلى الله عليه لدينهم ورضيه المهاجرون والأنصار لدنياهم. وكان أول الناس إسلاماً أبو بكر وبذلك استوجب اسم الصديق.

وقال ابن عباس: إنّ أبا بكر تلقاه البشارةَ بالنبي مَنْ بحيرا الراهب، فصدَّقه بذلك فلما أوحى الله إلى نبيه اطلع على ذلك أبو بكر أولُ خلق الله للذي كان النبي صلى الله عليه قد علمه أنه قد انتهى إلى أبى بكر من أمره، وبذلك سمي صديقا. وفي ذلك قال حسان بن ثابت الأنصاري:

إذا تذكرت شَجْوًا من　　　فاذكر أخاك أبا بكر

Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer Hakkında

Sonra ona (fakîhe) başka bir grup gelerek: "Rafıza'nın Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer hakkında söyledikleri bu şeyler nedir?" dediler.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız: 'Nebi (a.s.): 'Bir grubun kötü lakapları olacaktır. Onlara Rafıza denir. Onlarla karşılaştığınızda onları öldürünüz. Çünkü onlar müşriktirler' buyurdu.

Nebi (a.s.) hastalandığında Hz. Ebu Bekir'e halka namaz kıldırmasını emretmiş ve Ümmetine şu vaatte bulunmuştur: 'En iyiniz size imam olacaktır. Onlar sizinle Rabbiniz arasındaki temsilcilerinizdir.' Nebi (s.a.) dinleri için onu (Ebu Bekir'i) seçmiş ve razı olmuştur. Muhacir ve Ensar'da O'nu dünyaları için seçip razı olmuşlardır. O, ilk Müslüman olan kişi olup Sıddik ismini almıştır.

İbn Abbas dedi ki: 'Hz. Ebu Bekir Rahip Buhayra'dan Nebi'nin geleceği müjdesini alınca onu tasdik etti. Allah Nebisine vahiy edince, Hz. Ebu Bekir bundan haberdar oldu. O, ilk iman edenlerdendir ki; Nebi (s.a.) davetinin ona ulaşacağını bildi. Bu nedenle o sıddik olarak isimlendirildi. Hassan b. Sabit el-Ensari bu konuda şu şiiri söylemiştir:

Güvenilir bir kardeşin (dostun) üzüntüsünü duyduğunda,

Kardeşin Ebu Bekir'i yaptıklarıyla an.

خير البرية أتقاها بعد النبى وأوفاها بما
الثانى الصادق وأول الناس منهم

قال أبو بكر الهذلي: سألت الحسن البصري عن أمر علي بن أبي طالب أهو أول من أسلم؟ فقال أما تقرأ القرآن! ﴿ وَإِذَا بَلَغَ الأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ﴾[النور:٥٩]. كيف يبعث إلى الأطفال الرسل، والتكليف لم يلزمهم والقلم لم يجر عليهم؟ ثم قال الحسن يا أخا هذيل أما سمعت قول علي بن أبي طالب أنه سمع النبي عليه السلام وهو يقول: «رفع القلم عن الطفل حتى يحتلم، وعن المجنون حتى يفيق، وعن النائم حتى يستيقظ». فكيف أسلم من لم يجر عليه القلم؟ ولم يبعث إلى مثله الرسل ولم يُدع؟ وإنما تبعث الرسل عليهم السلام إلى البالغين.[١] وقال النبي عليه السلام «ائتوني بكتف ودواة أكتب لأبي بكر كتاباً لا يختلف فيه بعدي اثنان، ثم قال دعوا الكتف والدواة فإنه لا يختلف في أبي بكر بعدي ومعاذ الله أن يُختلف فيه».

وقيل: «يا رسول الله !أي الناس أحب إليك؟ فقال عائشة. فقيل: إنما نسألك عن الرجال[٢٠]، قال: أبوها إذاً». وقال النبي عليه السلام: «إن أهل الدرجات العلى ليراهم[٢] من هو أسفل منهم كما يرى[٣] أهل الأرض الكوكب الدري في أفق السماء،

---

(١) في الاصل: الباغين

(٢) في الأصل: ليتراياهم.

(٣) في الأصل: يترايا.

İnsanların en hayırlısı, en takvalısı ve en adilidir O.

Peygamberden sonra yüklendiğini (hilafeti) en iyi yerine getirendir O.

Huyuyla övünülen ikinci sadık insandır O.

Peygamberi tasdik eden insanların ilkidir O.

Ebu Bekir el-Huzeli dedi ki: Hasan el-Basri'ye 'ilk Müslüman olan kimse o mudur?' diye Hz. Ali'nin durumunu sordum. Hasan el-Basri: 'Sen Kur'ân'ı okumadın mı? (ayette) *'Çocuklarınız ergenlik çağına girdiklerinde, kendilerinden öncekiler* (büyükleri) *izin istedikleri gibi onlar da izin istesinler'*[112] demektedir. Çocuklar, sorumlu olmadıkları ve onlar için kalem bir şey yazmadığı halde, onlara nasıl peygamber gönderilir" dedi. Sonra Hasan şöyle dedi: 'Ey Eba Huzeli, Ali b. Ebi Talib'in Nebi'den (a.s.) işittiğini söylediği şu sözü duymadın mı?' Nebi şöyle diyordu: 'Çocuk baliğ oluncaya kadar, deli olan kişinin aklı başına gelinceye kadar, uyuyan uyanıncaya kadar, kalem onlardan kaldırılmıştır.' Kalemin hakkında yazmadığı, kendisi gibi olanlara peygamber gönderilmediği ve davet edilmediği kimse nasıl Müslüman olur. Resûller ancak baliğ olanlara gönderilir.'

Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Bana kürek kemiği (ketf) ve divit getirin! Ebu Bekir'e bir şey yazayım ki benden sonra iki kişi bile ihtilaf etmesin.' Sonra: 'Ketf ve diviti bırakın. Benden sonra Ebu Bekir hakkında ihtilaf edilmez. Maazallah onun hakkında ihtilaf edile' buyurdu.

Denildi ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlardan en çok sevdiğin kimdir?' Buyurdu ki: 'Aişe'dir' Denildi ki: 'Biz sana erkekleri soruyoruz.' Buyurdu ki: 'Aişe'nin babasıdır.'

Nebi (a.s.) şöyle demiştir: 'Derece bakımından onlardan aşağıda olanlar; yüksek derece sahiplerini yeryüzündekilerin gökyüzünde parlayan yıldızları gördüğü gibi görürler.

112 Nûr, 24/59.

وإن أبا بكر وعمر منهم وأنعما». و«إن السكينة تنطق على لسان عمر وقلبه، وبين عينيه ملك يسدده»، و«إن الشيطان ليفر من جيش عمر». ونظر النبي صلى الله عليه إلى أبي بكر وعمر مقبلين فقال: «هذان سيدا كهول أهل الجنة من مضى من الأولين ومن بقى من الآخرين ما خلا النبيين والمرسلين».

وقال: «لو لم أبعث فيكم لبعث فيكم عمر بن الخطاب». وقال «اللهم أعز الإسلام بأبي جهل بن هشام أو بعمر بن الخطاب»، فاستجاب الله له في عمر وحقت كلمة العذاب على أبي جهل.

وفي نحو هذا من الحديث الذي اتفقت عليه الجماعة المعصومة الأولى فقبلته الخوارج إلا أنهم دانوا على من قال بخلافهم فيها وجعلوها محبة.

Ebu Bekir ve Ömer yüksek derece sahiplerinden olup onlardan daha parlaktırlar. Sekine, Ömer'in dili ve kalbiyle konuşur. Onun iki gözü arasında rehberliğini yapan bir melek vardır. Şeytan, Ömer'in (bakışından) hiddetinden kaçar." Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer gelirlerken Nebi (s.a.) onlara bakarak: 'Nebiler ve Resûller hariç bu ikisi cennet ehlinden gelmiş geçmiş herkesin büyükleridirler' buyurdu.

Allah Resûlü şöyle demiştir: 'Şayet ben size (peygamber olarak) gönderilmeseydim. Ömer gönderilirdi.' Nebi: 'Allah'ım İslam'ı Ebu Cehil b. Ḥişam ile veya Ömer b. Hattab ile aziz (güçlü) kıl' buyurdu. Allah, Ömer hakkındaki duasını kabul etti ve Ebu Cehil azabı hak etti." İlk masum cemaatin ittifak ettiği bu gibi hadisleri Hariciler de kabul ettiler. Fakat ona muhabbet besleyip bunun hilafını söyleyenlere karşı çıktılar.

في طلحة والزبير

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: ما تقول في طلحة والزبير؟ فإن قوماً تبرؤوا منهما. فقال: اتقوهم فانهم أهل البدع والضلال، واكتبوا ما أملي عليكم: كان الزبير وطلحة مع النبي صلى الله عليه فوق حراء، فتحرك فقال النبي صلى الله عليه وسلم: «أسكن فما عليك إلا نبي أو صديق أو شهيد». وعدّ النبي عليه السلام رجالاً يبشرهم بالجنة فقال: «وطلحة والزبير في الجنة». وقال: «لكل نبي حواري وحواري الزبير وهو ابن عمتي وهو فارسي» وطلحة وقُيَ به رسول الله عليه السلام وحواريه فقال «بشر قاتل بن صفية في النار»[1]

وهم الحشو وأتباع [٢١] الملوك من طلاب الفتن.

(١) كذا في الأصل ولعل هناك سقط [إلى نحو هذا فصدقه قوم].

TALHA VE ZÜBEYR HAKKINDA

Sonra bir başka grup (fakîhe) gelip: "Talha ve Zübeyr hakkında ne dersin? Çünkü bir grup onlardan teberri etmiştir.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Size imla/dikte ettireceklerimi yazınız; 'Zübeyr ve Talha Nebi'yle birlikte Hira dağındaydılar. Dağ hareketlenip sarsıldı. Nebi (s.a.): 'Dur senin üzerinde ancak bir Nebi veya bir sıddik veya bir şehit bulunmaktadır' dedi. Nebi (a.s.) cennetle müjdelenen erkekleri sayıyordu: 'Talha ve Zübeyr cennettedir. Her Nebinin havarileri vardır. Benim havarim Zübeyr'dir. O halamın oğlu olup Farisi'dir.' Talha, Allah Resûlü'nün havarilerinden olup onu korumuştur. 'Müjdele! İbn Safiyye'nin katili cehennemdedir' buyurmuştur." Bunlar Haşeviyye[113] (el-Haşv) ve hükümdarlara tâbi olan fitnecilerdir.

---

[113] Haşeviyye: el-Haşv veya Haşviyye: Yerici bir tanımlama olup cismiyyet ve teşbih ile ilgili nassları sıhhat ve muhteva açısından incelemeksizin her rivayeti gözü kapalı kabul eden, rivayetlerin zahirine sıkı sıkıya bağlanan aşırı tutucu Ashabu'l Hadis gruplarından biridir. Bunlara karşı İmam Gazali gibi Ehli Sünnet âlimleri eleştiri getirmiş ve onları haşeviyye olarak isimlendirmiştir. Ancak Mu'tezile ve ona uyan fırkalar hakaret anlamında Ashabu'l-Hadisin tümünü hatta Ehl-i Sünneti de Haşeviyye olarak isimlendirir.

في ذم طلحة والزبير

ثم جاءه صنف آخر فقالوا ما تقول في طلحة والزبير؟ فإن قوماً قد استحلوا من أجلهما قتل أهل القبلة؟

قال اتقوهم فإنهم أهل البدع واكتبوا : إن النبي عليه السلام أمر بقتال الناكثين وهم طلحة والزبير نكثا بعده وطلبا الفرقة وفارقا الجماعة.

وقد قال النبي عليه السلام: «من فارق الجماعة قيد شبر فقد خلع ربقة الإسلام من عنقه»، و«من خرج على أمتي وهم جميع ليفرق جماعتهم ويفرق بين جمعهم فاقتلوه كائناً من كان من الناس».

وقال له قائل يوم الجمل: أنشدك الله يا زبير! أما علمت أن النبي عليه السلام قال لك: «أما إنك ستقاتل علياً وأنت ظالم» في نحو هذا. فقبله قوم وهم الخوارج والشيع.

TALHA VE ZÜBEYR'İN ZEMMİ HAKKINDA

Sonra bir başka grup (fakîhe) gelip: "Talha ve Zübeyr hakkında ne dersin? Çünkü bir grup onlardan dolayı Ehl-i Kıble'nin kanını helal kılmışlardır.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; 'Nebi (a.s.) Nakisin'le savaşmayı emretmiştir ki, bunlar Talha ve Zübeyr'dirler. Onlar peygamberden sonra ahdi bozmuş ve ayrılmayı talep ederek cemaatten ayrılmışlardır.

Nebi (a.s.) şöyle buyurdu: 'Kim bir karış kadar İslam cemaatinden ayrılırsa, İslam boyunduruğunu boynundan çıkarmış olur. Kim ümmetim birlikken cemiyetlerini ayırmak ve birliklerini bozmak üzere isyan edip huruç ederse; kim olursa olsun onu öldürün' Cemel savaşında biri Zübeyr'e: 'Allah adına söyle! Nebi'nin (a.s.) sana: 'Sen haksız olduğun halde Ali'yle savaşacaksın' dediğini bilmiyor musun?' dedi." Bu gibi hadisleri bir kavim kabul etti. Onlar Havaric ve Şia'dırlar.

في ذم الخوارج

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا له: ما تقول فيما يفعل الخوارج؟ فقال: احذروهم فانهم أهل البدع والضلال، وأن النبي صلى الله عليه أمر بقتال المارقين وهم الخوارج. وقال: «هم شر قتلى قتلوا تحت ظل السماء وعلى ظهر الأرض فطوبى لمن قتلهم وطوبى لمن قتلوه، كلاب النار كلاب النار كلاب النار يمرقون من الدين كما يمرق السهم من الرمية تهتز ألسنتهم بالقرآن لا تجاوز تراقيهم، اقتلوهم فإنهم شر قتلى قتلوا تحت ظل السماء»

ثم قال لآخرين: «إن خرجوا على إمام جائر فلا تقاتلوهم فإن (في) ذلك مقالاً، وإن خرجوا على إمام عادل فاقتلوهم[٢٢]، وان قدرتم على الإرجاء بهم فافعلوا. فان النبي عليه السلام قال: «إذا التقى المسلمان[١] بسيفيهما فقتل كل واحد منهما صاحبه فالقاتل والمقتول في النار. فقيل: يا رسول الله هذا القاتل فما بال المقتول؟ قال إنه أراد قتل أخيه». وقال: «كن من أحلاس بيتك فإن دخل عليك دارك فادخل بيتك فإن دخل عليك بيتك فادخل مخدعك فإن دخل عليك مخدعك فأمكنه من نفسك وقل: بؤ

(١) في الاصل: إذا المسلمين التقيا

HARİCİLERİN ZEMMİ HAKKINDA

Sonra bir başka grup (fakîhe) gelip: "Haricilerin yaptıklarına ne diyorsun?" dediler.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Nebi (s.a.) Marikin'le savaşmayı emretti ki bunlar Havaric'tir. Ve (Nebi) Şöyle dedi: 'Onlar (Hariciler) gök kubbenin altında ve yeryüzünde öldürülenlerin en şerlisidirler. Ne mutlu, onlarla savaşana! Ne mutu onları öldürene! Onlar cehennemin köpekleridirler! Cehennemin köpekleridirler! Cehennemin köpekleridirler. Okun yaydan fırladığı gibi onlar dinden çıkarlar. Dilleri Kur'ân okumakla titrer (hareket eder) ancak gırtlaklarını geçmez. Onları öldürünüz. Çünkü onlar, gök kubbenin altında öldürülenlerin en şerlileridirler (kötüleridirler).' Sonra (fakîh) diğerlerine: "Şayet zâlim olan imama karşı isyan edip huruç ederlerse, onlarla savaşmayın! Çünkü bu hususta farklı görüşler vardır. Şayet adil bir imama karşı huruç ediyorlarsa onları öldürünüz. Eğer taleplerini yapabilirseniz yapınız. Çünkü Nebi (a.s.): 'İki Müslüman kılıçlarıyla birbirlerinin üzerine gidip, her biri diğerini öldürmeye kalkışırsa, katil de maktul de cehennemdedir' buyurdu. Dediler ki: 'Ey Allah'ın Resûlü; katil tamam ancak maktul niye?' Buyurdu ki: 'O da kardeşini öldürmeyi istemiştir.' Ve Şöyle buyurmuştur: 'Evine kapananlardan ol. Eğer evine girerlerse odana gir, odana girerlerse sığınağına (yatak odana) gir, sığmağına girerlerse teslim ol. De ki:

بإثمي وإثمك، وكن عبد الله المقتول ولا تكن عبد الله القاتل، فإن الله ضرب لكم ابني آدم مثلاً فخذوا خيرهما وذرؤا شرهما»

قل كما قال: بؤ بإثمي وإثمك وكن مظلوماً ولا تكن ظالماً فإن المظلوم ينتظر النصر والظالم ينتظر العقوبة. ولأن تكون ممن ينتظر النصر خير من أن تكون ممن ينتظر العقوبة. وإن أراد أحد أن يأخذ مالك ويغصبك أهلك فناشده الله، فان أبى فصالحه على نصف مالك وإن أبى فلا تقاتله، واجعل مالك وحرمك دون نفسك. قال النبي عليه السلام: «ليس للمؤمن أن يذل نفسه؟ قيل وكيف يذل نفسه قال: يتعرض من البلاء بما لا يطيق»

ونحو هذا من الحديث فقبلته الحلسية من الحشو والمتزمتين.

'Günahını da-günahımı da yüklen" Allah'ın yanında/huzurunda maktul ol katil olma.' Çünkü Allah, Hz. Âdem'in iki oğlunu örnek vermektedir. İyi örneği alın kötüsünü bırakın. (Hz. Âdem'in oğlu Habil'in) söylediği gibi söyle: 'Günahını da benim günahımı da yüklen' de! Mazlum ol, zâlim olma çünkü mazlum (Allah'tan) yardım bekler, zâlim ise ceza bekler. Yardım bekleyenlerden olman ceza bekleyenlerden olmandan daha hayırlıdır. Biri senin malını almak isterse ve ehlini gasp ederse Allah adına yapmamasını söyle; reddederse malının yarısını vermek üzere onunla anlaş, eğer yine de reddederse onunla savaşma, malını ve haremini canının muhafazası kıl. Nebi (a.s.): 'Mümin nefsini zelil ve hakir edemez' buyurmuştur. 'Nefsini nasıl zelil eder?' diye soruldu. 'Gücü yetmeyen belaya karşı koymaya çalışarak' buyurdu. Bu gibi hadisleri rivayet edip söyledi. Haşevilerden Hilsiyye[114] ve Mutezemmitin[115] bunu kabul ettiler.

---

114 Hilsiyye: Peygamberden sonra Müslümanlar içinde daha çok hilafet ve iktidar merkezli vuku bulan olaylara karışmayıp adeta evine çekilen onlar hakkında ileri geri konuşmayan kesimlere verilen bir isimdir.

115 Mutezemmitin: Tutucu, katı bağnaz kesimler olup rivayetlere körü körüne sıkıca bağlı olanlardır.

في الحلسية

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: ما تقول فيما أخبِرت عنك الحلسية؟

فقال: اتقوهم فانهم أهل البدع ولو كان ما يقولون حقاً ذهبت الدنيا والدين جميعاً، واكتبوا ما قال النبي عليه السلام: «لتأمرون بالمعروف ولتنهون عن المنكر ولتأخذن

[٢٣] على يد[1] الظالم فتأطرونه على الحق أطرا أو ليعمنكم الله بعذاب ثم يلعنكم كما لعن أصحاب السبت وكان أمر الله مفعولا، و«لا يمنعن أحدكم مخافة الناس إذا شهد الحق أن يتكلم به أو يقوم». وقال: «من قتل دون حقه أو قاتل دون ماله فهو شهيد»، فمن قتل دون دينه فهو بالشهادة أحق، وهي له في عدل حكم الله أثبت وأحق وأوجب. وأن عمر بن الخطاب لما طعن قال: من طعنني أمن أهل القبلة؟ قالوا: لا. قال: فاستهل بالحمد لله إذ لم يكن رجل من أهل القبلة منع حقه من الفيء أو غير ذلك فاستحل دمه من أجل ذلك. وأن النبي عليه السلام قال: «أفضل الشهداء من قتل دون حقه».

---

(١) في الاصل: بدي

HİLSİYYE HAKKINDA

Sonra bir başka grup (fakîhe) gelip: "Hilsiyye'nin senden aktardıklarına ne diyorsun?" dediler.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Çünkü onlar bidat ehlidirler. Eğer söyledikleri hak olsaydı, din ve dünya elden giderdi. Nebi'nin (a.s.) söylediğini yazınız: 'Siz marufu emredip münkerden nehy edeceksiniz. Zâlimin elinden tutup hakka getireceksiniz. Yahut hepinizi kapsayıp kuşatacak bir azabı Allah verir ve sonra' Ashabı sebte (cumartesi günü yasaklarını ihlal eden Yahudilere) lanet ettiği gibi size de lanet eder. Allah'ın emri daima yerine gelir.'[116] 'Sizden biriniz hakkı gördüğünde, insanlara karşı duyduğu korku, onu hakkı söylemekten veya yapmaktan alı koymasın.' Şöyle buyurmuştur: 'Kim hakkını veya malını korumaktan dolayı öldürülürse o şehittir.' Dinini korumak/savunmak için öldürülen şehit olmaya daha hak sahibidir. Allah'ın adil hükmünde bu kimse(nin şehit hükmünü alması) daha haklı, daha sabit ve daha vaciptir. Hz. Ömer b. Hattab vurulduğunda şöyle dedi: 'Beni vuran Ehl-i Kıble'den miydi?' Hayır dediler. Bunun üzerine Allah'a hamd etti. Çünkü Ehl-i Kıble'den biri değildi ki fey'deki hakkını veya başka bir hakkını vermemesini bahane ederek Hz. Ömer'in kanını helal görmüş olsun. Nebi (a.s.): 'Şehitlerin en faziletlisi hakkını savunurken ölendir' buyurmuştur.

---

116 Bkz. Nisâ, 4/47.

وأنه كان من دين النبي صلى الله عليه أن من أظهر معصية نهاه عنها وحكم عليه بها فإن أبى كابره وإن امتنع قاتله، بذلك صفي الدين من كل دنس وعلا[١] كلَّ قذر، ويروى من كل قذر فمن أظهر معصية وأبى أن يذعن لحكم الاسلام حل دمه، لأن دين الآخر دين الأول وسبيله سبيله وحكمه حكمه. وإن القوم إذا عمل بينهم بالمعاصي فلم يغيروا عمهم الله بعقاب وسقطوا من عين الله وقال لهم: اعلموا أن من يتولب عليه بالمعاصي والفواحش في نفسه وأهله وحرمه والمؤمنات فحلت منه الاستعانة فقد فرضت الإجابة ووجب المنع والنصرة وإن حرمت عليه الاستعانة حرم إجابته ومنعه والدفع عنه فقبلوا قوله ومضوا عليه [٢٤] وصاروا خوارج وشيعا وخناقين[٢] واستحلوا الدماء والأموال.

(١) في الاصل: على

(٢) الخناقين: من غلاة الشيعة وهم أتباع منصور العجلي الكوفي زعموا انه كان يأمر أصحابه بخنق من خالفهم..........

Açıktan bir günahı işleyeni günahtan nehyetmek ve işlediği günaha göre aleyhine hüküm vermek Nebi'nin (s.a.) uygulaması ve şeriatıydı. Şayet reddederse üstüne gidip onu zorlar, şayet yine kabul etmezse onunla savaşır. İşte bununla dini her türlü pis ve kirden temizleyip arındırmıştır. Din her türlü kirden beridir. Kim bir günahı izhar eder ve İslam'ın bu konudaki hükmünü reddederse kanı helal olur. Çünkü sonraki din, önceki din gibi olup onun yolu da yolu; hükmü de hükmüdür. Kavim, kendi arasında günah işlendiğinde bu durumu değiştirip düzeltmezse, Allah azabını hepsine verir ve Allah'ın gözünden düşerler. Onlara denilir ki: "Biliniz ki nefsi, haremi, ehli ve mümineler konusunda günaha, kötü ve çirkinliğe maruz kalan birinin yardım istemesi haktır. Ona yardım etmek, koruyup destek çıkarak yapılanlara engel olmak vaciptir. Şayet yardım isteme hakkı yoksa ona icabet etmek, onu koruyup savunmak haram olur." Onun sözünü kabul edip uydular. Havaric, Şia ve Hanakin[117] oldular. Mala ve cana kıymayı helal gördüler.

---

[117] Hanakin: Şia mezhebinin gulat fırkalarından biri olup Mansur el-İcli el-Kufi'ye tabi olanlardır. Muhaliflerini boğarak öldürmelerinden dolayı bu fırkaya Hanakin adının verildiği söylenir.

في مدح الخوارج

ثم جاءه الخوارج فسألوه عن دينهم ووصفوا له وأخبروه بما روى [١] الناس عنه فيهم من الاستحلال لدمائهم من الملوك وأتباعهم وأنصارهم عليهم؟

فقال: أحذروهم فأنهم أهل البدع والضلال واكتبوا: إن النبي عليه السلام قال: «لا تزال طائفة من أمتي تقاتل على الحق ظاهرين حتى تقوم الساعة لا يضرهم خذلان من خذلهم يشترون أنفسهم» فانتم هم.

وقد قال رسول الله صلى الله عليه: «سيكون بعدي أئمة لا يهتدون بهداي ولا يستنون بسنتي فمن أتاهم ودخل عليهم (وصدقهم بكذبهم) [٢] فأنا منه بريء» «فضعوا سيوفكم على عواتقكم. ثم ابيدوا خضراءهم فإن للشهيد يومئذ مثل أجر سبعين شهيداً قتله، لأن أمتي كالمطر لا يُدرى أوله خير أم آخره»

وإنه «ينادي مناد يوم القيامة أين الظلمة وأعوان الظلمة؟ فيقوم من لاق لهم دواة أو برأ لهم قلماً حتى يلحق بهم جهنم»

(١) في الأصل: رووا.

(٢) مطموس في المخطوط وتحته فقتلتموه أو فتلقونه عن.

HARİCİLERİN METHİ HAKKINDA

Sonra ona (fakîhe) Hariciler gelip inançları hakkında soru sorup nasıl dindar olduklarını anlattılar. Kendileri ve kendilerine tâbi olup yardım edenleri ve kendi hükümdarlarının kanlarının helal olduğuna dair insanların ondan (fakîhten) rivayet ettikleri rivayetleri fakîhe sordular.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız, onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız: Nebi (a.s.): 'Kıyamet kopuncaya kadar ümmetimden bir taife hak üzere savaşacak ve onları terk edenlerin terki onlara zarar vermeyecek, onlar canlarını Allah yolunda satacaklardır' buyurmuştur. İşte siz bunlarsınız.

Allah Resûlü (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'Benden sonra bazı imamlar (halifeler) gelecek benim hidayetime tâbi olmayacaklar, sünnetime tutunmayacaklardır. Kim onların yanına gelip huzurlarına çıkar ve yalanlarını tasdik ederse ben ondan beriyim. Kılıçlarınızı omuzlarınıza alınız ve köklerini kazınız. Çünkü o gün, bir şehide yetmiş şehit sevabı vardır. Ümmetim yağmur gibidir. Ümmetimin başı mı yoksa sonu mu daha hayırlıdır bilinmez. Kıyamet günü bir münadi şöyle çağıracak: 'Zâlimler ve zâlimlerin yardımcıları nerededir?' Onlara hokka hazırlayanlar ve kalemi keskinleştirenler kalkarlar, ta ki cehenneme katılırlar.

وقال: «اتقوا أبوابهم فإن عليها من الفتن كمبارك الإبل ما تقرب منهم أحد إلا تباعد من الله لأنهم خصماء الله».

وقال النبي عليه السلام: «إن الله بعثني والأرض فاسدة فأمرني بإصلاحها فأصلحتها ثم أوحى إلي أن لا تفسدوا في الأرض بعد إصلاحها». فهم المفسدون في الأرض [٢٥] والناقضون لعهد الله المحلون لعهد الله والظالمون لعباد الله المقربون لأعداء الله المباعدون لأولياء الله فهم حرب الله وهدامة دينه ومعطلو كتابه ونابذو أحكامه.

وقال النبي عليه السلام: «خير أمتي من غضب لديني وقتل دون سنتي»

وقال: «لم يؤمن بي من لم يأمن جاره بوائقه. قيل: وما بوائقه؟ قال: غشه وظلمه». و«لم يؤمن [بي] من لم يسلم المسلمون من لسانه ويده وشره». و«من أصبح وامسى ليس المسلمون عامة أكثر همه فليس منهم». و«من غش مؤمنا أو بغاه أوغره فليس مني وأنا منه بريئ».

وقال: «لا يزن الزاني حين يزني وهو مؤمن ولا يسرق السارق حين يسرق وهو مؤمن ولا يشرب الخمر وهو مؤمن»، و«من شرب الخمر صباحاً لم يزل مشركاً حتى يمسي ومن شربها مساءً لم يزل مشركاً حتى يصبح ويبخس صلاته أربعين ليلة، فإن مات فيما بين ذلك مات مشركاً». وقال: «مدمن الخمر كعابد الوثن». أو قال «مدمن الخمر كعابد اللات والعزى». و«من لقي الله مدمن خمر لقيه كعابد وثن»، و«إن خطيئتها لتعلو الخطايا كما

Nebi buyurmuştur ki: 'Hükümdarların kapılarından sakınınız. Çünkü o kapılarda develerin toplandığı yer gibi fitneler vardır. Onlara yaklaşan Allah'tan uzaklaşır. Çünkü onlar Allah'ın hasımları ve düşmanlarıdırlar.' Nebi (a.s.) şöyle buyurdu: 'Yeryüzü fasitken (bozukken) Allah beni gönderdi. Bana yeryüzünü ıslah etmemi emretti. Ben de ıslah ettim. Sonra bana: *'Yeryüzü ıslah edilmişken ifsat edip bozmayınız'* [118] buyurdu. Allah'a verdikleri ahdi bozanlar, Allah'ın kullarına zulmedenler, Allah'ın düşmanlarına yakın; dostlarından uzak olanlar, işte bunlardır yeryüzünün bozguncuları. Onlar Allah'a savaş açarak, dinini yıkmaya, kitabını atıl ve ahkâmını geçersiz kılmaya çalışanlardır.

Nebi (a.s.): 'Ümmetimin en hayırlısı; dini için kızan ve sünnetim için savaşandır' buyurmuştur. Ve yine: 'Komşusunun onun bevaikinden emin olmadığı kimse bana iman etmiş olmaz' buyurdu. Dediler ki: 'Bevaik nedir?' Buyurdu ki: 'Zulmü ve kandırmasıdır. Dilinden, elinden ve şerrinden Müslümanların emin olmadığı kimse iman etmiş değildir. Akşamlayıp sabahlayan kimsenin en büyük derdi Müslümanlar değilse, o onlardan değildir. Kim bir mümini aldatır veya haksızlık eder yahut kandırırsa o benden değildir. Ben ondan beriyim, uzağım.'

Şöyle buyurmuştur: 'Zina eden kişi, zina ettiği anda mümin değildir; hırsızlık yapan kişi hırsızlık yaptığı anda mümin değildir; şarap (içki) içen içtiği anda mümin değildir. Kim sabah içki içerse akşamlayana dek müşrik olarak devam eder. Akşam içen, sabahlayıncaya dek müşrik olarak devam eder ve namazı kırk gece boyunca değersiz olup kabul olmaz. Bu arada ölürse müşrik olarak ölür' ve 'şarap (içki) bağımlısı kişi puta tapan gibidir' veya şöyle dedi: 'Şarap (içki) bağımlısı kişi Lât ve Uza'ya ibadet emiş gibidir.' Kim şarap bağımlısı olarak Allah'a kavuşursa puta tapan kimse gibi Allah'a mülaki olur. Hamrin (şarabın) ağacı bütün ağaçları (boy olarak) geçtiği gibi, günahı da bütün günahları geçer.

---

[118] A'râf, 7/56.

إن شجرتها تعلو الشجر فمن شربها في الدنيا لم يشربها في الآخرة وسقي قبلها من الحميم». وقال عبد الله ابن عمر: لأن أزني أحب إلي من أن أشرب الخمر لأن شارب [٢٦] الخمر يترك الصلاة ومن ترك الصلاة فلا دين له ولا إيمان. وقال الفاروق عمر بن الخطاب: من وجد زاداً أو راحلة لم يحل بينه وبين الحج فليمت يهودياً أو نصرانياً ثم تلى ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ.﴾[1] ألا لا إسلام لمن لم يحج ممن فرض عليه. ولو أعلم أني فيكم لضربت لكم لكل ضرورة أجلاً، فمن لم يحج إلى ذلك الأجل ممن يقوى ضربت في ماله كما أضرب في مال اليهودي والنصراني، والله ما هم بمسلمين ثلاث مرار يقولها.

وقال النبي صلى الله عليه وسلم: «لا يدخل الجنة مخنث ولا ديوث ولا فحلة النساء ولا الركاكة. قيل: وما الركاكة؟ قال: التي لا تغار». وقال ابن مسعود: من قتل حية أو عقرباً فقد قتل كافراً ومن تركهما خشية النار فقد كفر.

وقال النبي: «اقتلوا صغارهن وكبارهن فما سالمناهن منذ حاربناهن ومن تركهن فقد كفر». و«إذا قال الرجل للرجل: إنك لي عدو فقد خرج أحدهما من الإسلام». و«من خرج من بيته فرأى شيئاً يكرهه فرجع من أجله تطيراً رجع كافراً». وقال رسول الله: «أنا بريئ ممن تطير أو تطير له أو تكهن أو تكهن له أو سحر أو سحر له». وقال: «من أتى الرجال شهوة من دون النساء فقد

(١) سورة آل عمران: ٩٧.

Kim dünyada onu içerse, ahirette onu içmez. Ona önce hamim içirilir. Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: 'İçki içmektense zina etmeyi yeğlerim. Çünkü içki içen namazı terk eder, namazı terk edenin dini ve imanı olmaz.' Hz. Ömer b. Hattab: 'Kim yiyecek veya binek bulursa ve onunla hac arasına bir engel olmaz ise buna rağmen hac etmezse Yahudi veya Hıristiyan olarak ölsün' dedi. Sonra şu ayeti okudu: '*Kim küfrederse Allah âlemlerden müstağnidir.*'[119] İyi bilin ki üzerine hac farz olup ta hac etmeyenin İslam'ı yoktur. Şayet sizin aranızda (bir süre vefat etmeden) yaşayacağımı bilseydim her farz için size bir vakit tayin edecektim. Gücü yetenlerden kim bu vakte kadar hac etmezse, Yahudi ve Hıristiyanların mallarına vergi koyduğum gibi onun da malına vergi koyardım. Vallahi onlar Müslüman değillerdir.' Bunu (Vallahi onlar Müslüman değillerdir) üç kere tekrarladı.'

Nebi (s.a.): 'Kadınsı olan (mühannes), deyyus, erkek gibi kadına yaklaşan kadın ve rekkake cennete girmez' buyurdu. Dediler ki: 'Rekkake nedir?' buyurdu ki: 'kıskanmayan kadındır.' İbn Mesud: 'Kim, bir yılan veya akrep öldürürse bir kâfir öldürmüştür. Kim cehennem ateşinden korkarak onu öldürmeyip bırakırsa kâfir olur' demiştir.

Nebi şöyle buyurmuştur: 'Onların (yılan ve akreplerin) büyük ve küçüklerini öldürünüz. Onlarla savaştığımızdan beri onlarla barışmamışızdır. Kim onları öldürmeyip sağ bırakırsa kâfir olur.' Bir kişi diğer bir kişiye: 'Sen benim düşmanımsın' derse onlardan biri İslam'dan çıkar. Kim evinden çıkar ve hoşlanmadığı bir şeyi görür ve bunu uğursuzluk sayıp ondan dolayı geri dönerse kâfir olarak dönmüş olur. Allah Resûlü şöyle demiştir: 'Uğursuzluğa inanan veya uğursuzlukta bulunan, kehanete inanan veya kâhinlik yapan, sihre inanan veya sihir yapandan ben beriyim.' Ve şöyle buyurmuştur: 'Kadınları bırakıp erkeğe şehvetle yaklaşan kimse kâfir olur.

---

119 Âl-i İmrân, 3/97.

كفر». و«من أتى امرأة في دبرها فقد كفر بالله» وهي اللوطية الصغرى. وقال: «من ادعى [٢٧] إلى غير أبيه أو تولى غير مواليه الذين ولوا نعمته فالجنة عليه حرام، وعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين. لا يقبل الله منه صرفاً ولا عدلاً». و«ثلاثة لا ينظر الله إليهم يوم القيامة ولا يزكيهم ولهم عذاب أليم. أشمط زان، ومفلس مختال، ورجل اتخذ الله بضاعة لا يبيع ولا يشتري إلا بيمينه». وقال كعب الأحبار: لا يدخل الجنة لحم نبت على سحت النار أولى به. ومن عقر عقيرة فقد أتا بابا من السحر، ومن سحر فقد أشرك، ومن أشرك فقد حرم الله عليه الجنة ومأواه النار، ومن انتهب نهباً بذل إليه المسلمون رؤسهم فليس منا، ومن لم يوتر فليس منا. ومن غش مؤمنا أو بغاه فليس منا.

وقال أبو ذر: سمعت النبي صلى الله عليه يقول: «ثلاثة لا ينظر الله إليهم يوم القيامة ولهم عذاب أليم. فقلت: من هم يارسول الله ؟ فقد خابوا وخسروا فقال: المنفق سلعته باليمين الفاجر، والمسبل إزاره والمنان».

وقال أبو هريرة إنه سمع النبي عليه السلام يقول: «المنان بعطائه والمسبل إزاره من خيلاء والمُرْجي[١] تجارته بالكذب».

وقال النبي صلى الله عليه وسلم: «الجنة لبنة من ذهب ولبنة من فضة، ملاطها المسك الأذفر، وتربتها الزعفران، وحصباء [٢٨] أنهارها الدر والياقوت، وحافتا أنهارها الزبرجد الأخضر، فيها ما تشتهي الأنفس وتلذ الأعين، يوجد ريحها من مسيرة مائة

(١) كذا في المخطوط لعلها والمربي.

Kim kadına arkadan (dübüründen) yaklaşırsa kâfir olur. Bu küçük lutiliktir.' Ve şöyle buyurmuştur: 'Kim babası dışındaki birini baba kabul eder veya velinimeti olan mevlasının dışındaki birini mevla kabul ederse cennet ona haramdır. Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir. Allah ondan ne farz ne de nafile kabul eder. Allah üç kişiye kıyamet gününde (rahmetle) bakmaz, onları tezkiye etmez, onlar için elim bir azap vardır. Yaşlı zinakar, hilekâr/düzenbaz olan, müflis ve âlim satımında daima yemin ederek Allah'ın adını meta/mal edinen kimse'. Ka'bu'l-Ahbar şöyle demiştir: 'Haramdan beslenmiş et (kimse) cennete girmez. Cehennem ona daha evladır. Kim gebeliği engelleme düşüncesiyle (inci boncuk, bez vb.) bir şey yapar ve takarsa sihrin bir çeşidini yapmış olur. Kim sihir yaparsa, Allah'a şirk koşmuş olur. Kim şirk koşarsa, Allah ona cenneti haram kılar ve gideceği yer ateştir. Kim Müslümanların başlarını (can) verdikleri ganimetten bir şeyi gasp edip çalarsa bizden değildir. Vitirlemeyen (yani tek sayılı yapmayan veya vitir namazının son rekâtını tek/ayrı kılmayan) bizden değildir. Kim bir mümine haksızlık eder veya kandırırsa bizden değildir.'

Ebu Zer: 'Nebi'nin (s.a.): 'Allah, üç kişiye kıyamet gününde bakmaz ve onlara elim bir azap vardır' dediğini işittim. Ben: 'Onlar kimlerdir? Kaybedip zarar etmişlerdir Ey Allah'ın Resûlü' dedim. Buyurdu ki: 'Yalan yere yemin ederek malını satan, peştamalını (paçaların) aşağıya doğru yere sarkıtan ve yaptığı iyiliği başa kakan kişi.' Ebu Hureyre, Nebi'nin (a.s.) şöyle dediğini işittiğini söylemiştir. 'Verdiğini başa kakan, kibirden peştamalını (paçaların) aşağıya doğru yere sarkıtan, ticaretini yalanla yürüten.'

Nebi (s.a.): 'Cennetin bir kerpici (tuğlası) altın, bir tuğlası gümüştendir. Sıvası hoş kokulu misktendir. Toprağı safrandan, nehirlerinin çakılları inci ve yakuttandır. Nehrinin kenarları yeşil yakuttandır. İçinde canın çektiği ve gözün görmekten zevk aldığı şeyler vardır. Kokusu yüzyıl mesafesinden duyulur.

عام، هي حرام على من قتل ذميا أو ظلمه أو حمله ما لا يطيق، فانا حجيج الذمي ومن أكن حجيجه أحجه ويكب في النار». فهو عليه السلام حجيج الذمي والذمي يكفر بالله ويكذب به وبكتابه ويرد نبوته، فكيف لا يكون حجيج من آمن به و إلهه واتبعه فانظروا في ذلك.

وقال النبي عليه السلام: «من أعان على دم امرئ مسلم بشطر كلمة لقي الله مكتوب بين عينيه آيس من رحمة الله». و«من قتل مسلما نزع منه الحياء والرحمة، و أسود قلبه ونزلت به النقمة ورفعت عنه التوبة» وقال: «سباب المؤمن فسوق وقتاله كفر وأكل لحمه معصية وحرمة ماله كحرمة دمه». «ولو أن أهل السماوات السبع والأرض اشتركوا في دم امرئ مسلم لكبهم الله جميعاً على مناخرهم في النار». و«من آذى مؤمناً أو راعه أطال الله روعته في نار جهنم». وقال المقداد بن الأسود: «يا رسول الله! أرايت إن أنا قاتلت المشركين فضربني رجل منهم بالسيف فقطع عضواً مني فلما ذهبت لضربه لاذّ بشجرة أو صخرة. فقال: أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً عبده ورسوله أأقتله أم كيف أصنع؟ قال: إن قتلته فأنت بمنزلته قبل أن يقولها وهو بمنزلتك قبل أن تقتله». وقال: «الربا سبعون حوباً أهون [٢٥] حوب منها إتيان الرجل أمه». وإن أربى الربا وأعظمه تقطيعك عرض أخيك المسلم». ومن أكبر خاصم فيه إبليس، ومن قتل بعد العفو وأخلّ فهو خالد مخلد في النار. وقال: سمعت ابن مسعود يقول: من شفع شفاعة ليردّ بها حقا أو يدفع بها ظلما فأهدى له شئ فقبله فهو سحت [illegible] الرحمن ما

Bir zimmiyi öldüren veya ona zulmeden yahut ona gücünün üstünde yük yükleyen kimseye bu (cennet) haramdır. Ben zimminin savunucusu ve davacısıyım. Ben kimin davacısıysam, onu öyle savunup ona öyle taraf olurum ki karşıdaki kendini cehennemde bulur' buyurmuştur. Zimmi; Allah'ı, Kitabı'nı inkâr eden ve Nebi'nin nübüvvetini reddeden kimse olmasına rağmen, Aleyhi's-Selam onun davacısı ve savunucusu olmaktadır. Hal böyleyken, Nebi (a.s.) kendisine ve İlahı'na iman eden ve uyan kimsenin davacısı nasıl olmaz. Bu duruma bir bakın.

Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir Müslüman'ın kanının dökülmesine bir kelimenin yarısıyla bile olsa yardım ederse, Allah'ın huzuruna, alnının ortasına 'Allah'ın rahmetinden umudunu kes' yazılmış şekilde gelir. Kim bir Müslüman'ı öldürürse ondan hayâ ve rahmet çekilip alınır, kalbi kararır, ona gazap iner ve tövbesinin kabulü kaldırılır." Ve şöyle buyurmuştur: "Mümini sövmek fisk, öldürmek küfür, etini yemek (gıybetini yapmak) günahtır. Malı, canı (kanı) gibi haramdır. Eğer yedi gök ve yeryüzü ehli bir Müslüman'ın kanını dökmeye iştirak ederlerse, Allah onların tümünü burunları üstüne yüzüstü cehenneme atar. Kim bir mümine eziyet eder veya korkutursa; Allah; onun korkusunu cehennem ateşinde uzatır." Mikdad b. el-Esved: "Ey Allah'ın elçisi! Müşriklerle savaşırken onlardan bir adam bana kılıçla vursa ve benim bir uzvumu koparsa, onu vurmaya gittiğimde kaçıp bir ağaca veya bir kayaya sığınıp 'Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim' derse; ne dersin onu öldüreyim mi yahut ne yapayım?' diye sordu. Buyurdu ki: 'Şayet onu öldürürsen, sen onu öldürmeden önceki onun durumunda olursun; o ise sen onu öldürmeden önceki senin durumunda olur." Ve buyurdu ki: "Ribanın (faizin) yetmiş çeşit günahı vardır, en hafifi kişinin annesiyle zina etmesidir. En büyüğü Müslüman kardeşinin onurunu (ırzını) parçalamadır. Bu konudaki en büyük hasım İblis'tir. Aftan sonra öldüren ve mal-ganimet alan o halid-muhlid cehennemdedir." (Fakîh) dedi ki: "İbn Mesud'un şöyle dediğini işittim: 'Bir hakkı geri iade etmek veya bir zulmü defetmek için aracılık eden kimseye bir hediye verilir ve o da bunu kabul ederse; bu yasaktır-haramdır.' Dediler ki: 'Ey Eba Abdirrahman!

كنا نرى السحت إلا الرشوة في الحكم. فقال ابن مسعود: الرشوة في الحكم هو الكفر بالله. وقال: وشفع مسروق لرجل شفاعة فأهدى له فرده. وقال النبي عليه السلام: «من صام أو تصدق يرائي فقد أشرك بالله العظيم» ومن خلا شيئاً يملكه من ذهب مثقال عين جرادة فهو مكوي به معذب أو مغفور له .

وذكر أصحاب النبي عليه السلام شهداءهم فقالوا: فلان شهيد وفلان شهيد ويردُ شهيد وهو ملفوف في بردة قد غلها في النار. قال: ومن ترك ديناراً أو دينارين فقد ترك كية أو كيتين. ومن مات وعليه دين لم يدخل الجنة وحبس حتى يقضى عنه. قالوا: ولا القتيل في سبيل الله؟ قال: ولو قتل سبعين مرة في سبيل الله وعليه دين لم يلج الجنة. «وأتي النبي صلى الله عليه بميت ليصل عليه فقال: هل عليه دين؟ قالوا: نعم. قال: فهل ترك وفاء؟[٣٠] قالوا: لا. قال: صلوا على صاحبكم». قال: «ويجيء المقتول يوم القيامة ورأسه معلق بيده اليسرى متعلق بقاتله بيده اليمنى تشخب أوداجه دما حتى يوقفه بين يدي الله. فيتكلم الرأس فيقول: رب سل هذا فيم قتلني؟ فيقول: قتلته بأمر فلان هو أمرني بذلك، أو قتلته ليكون العز لفلان، أو قتلته ظلما. فيقال له: بؤت بلعنة الله، ثم يلعنه أهل الجمع ثم يساق إلى النار» . فقيل لابن عباس: فان هو تاب؟ قال: توبة وأي توبة وأنى حين توبة، والله ما بعد نبيكم نبي ولا بعد كتابكم كتاب وقد مات نبيكم عليه السلام وما نسختها آية. وقال: «وما من رجل يموت وفي قلبه مثقال حبة من خردل من كبر لم تحل له الجنة ولا يشم رائحتها ولا يراها». و«لم يؤمن من لم يأمن جاره بوائقه». و«من أكل

Biz sadece hükümde rüşveti haram olarak biliyorduk'. İbn Mesud dedi ki: 'Hükümde rüşvet, küfrün ta kendisidir.' Dedi ki: 'Mesruk bir adama aracı oldu, o da ona bir hediye verdi. O bu hediyeyi geri çevirdi. Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Kim riya ile sadaka verir veya oruç tutarsa, Yüce Allah'a şirk koşmuş olur. Kim sahip olduğu çekirge gözü kadar bir altını (zekâtını vermeden) geride bırakırsa, o malik olduğu altın ile azap görsün diye dağlanır veya affedilir.'

Nebi'nin (a.s.) ashabı şehitlerini anmaya başladılar. Dediler ki; falanca şehittir, falanca şehittir. Ganimet malından çalmış olduğu bir giysiye sarılmış şekilde cehennemde olanın da zikri geçmekteydi. (fakîh) Dedi ki: 'Kim bir veya iki dinarı (zekâtını vermeyip) geride bırakırsa, o bir veya iki dağlama aleti bırakmıştır. Kim borçlu olduğu halde ölürse, borcu ödenene kadar hapsolunur cennete giremez. Dediler ki: 'Allah yolunda öldüren de mi? Dedi ki: 'Yetmiş defa Allah yolunda öldürülse bile borçluysa cennete giremez. Namazını kılmak için bir cenaze Nebi'ye (s.a.) getirildi. 'Üzerinde borç var mı?' diye sordu. 'Evet' dediler. 'Ödenmesi için bir şey bıraktı mı?' diye sordu. 'Hayır' dediler. 'Arkadaşınızın namazını siz kılın' buyurdu. Dedi ki: 'Kıyamet gününde maktul başı sol eline bağlı, sol eli de katilin sağ eline bağlı olarak ve şahdamarından kan aktığı halde Allah'ın huzuruna duruncaya kadar gelir. Maktulün başı konuşarak şöyle der: 'Rabbim, sor niçin beni öldürdü?' Der ki: 'Filanın emri ile öldürdüm. O bana bunu emretmişti veya falan, hükümdar olsun diye öldürdüm yahut haksız yere öldürdüm.' Katiline: 'Allah'ın lanetini aldın' denir. Sonra mahşerde bulunanlar ona lanet eder. Sonra cehenneme sürülür. İbn Abbas'a: 'Ya tövbe etse' diye soruldu. Dedi ki: 'Tövbe, hangi tövbe, tövbe zamanı neredeydi? Vallahi sizin Nebinizden sonra nebi ve Kitabınızdan sonra kitap yoktur. Nebiniz (a.s.) vefat etmiş ve hiçbir ayet onu (sünnetini) nesh etmemiştir.' Şöyle buyurmuştur: 'Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kişi ölürse cennete giremez, kokusunu koklayamaz ve cenneti göremez. Şerrinden ve zulmünden komşusunun emin olmadığı kimse iman etmiş olmaz.

بأخيه المسلم أكلة في الدنيا أطعمه الله مكانها أكلة يوم القيامة في نار جهنم». و«من سمع بأخيه المسلم سمع الله به يوم القيامة». و«ليس منا من حلق أوسلق أو خرق». وقال و«إذا زنى الزاني سلب الإيمان فإن تاب ألبسه». و«إن أهل جهنم ليتأذون من ريح الزاني المحصن». وقال: [٣١] «الرنَّة من الشيطان، وشق الجيب كفر والنواح عود في الجاهلية».

فرضي به منه قوم واستحلوا بهذه الروايات الدماء والأموال.

Kim bu dünyada Müslüman kardeşini gıybetini yapmak suretiyle onu (etiyle) bir öğün yerse, Allah onun yerine kıyamette ona cehennemde bir öğün yedirir. Kim Müslüman kardeşinin gıybetine kulak verirse kıyamet gününde Allah'da onu işittirir. Tıraş eden veya yaralayan yahut delen bizden değildir. Zani, zina ettiği zaman; iman ondan çekilip alınır. Şayet tövbe ederse giydirilir. Cehennem ehli, muhsin zaninin kokusundan rahatsız olurlar' buyurmuştur. Ve: 'Ölü üzerinde sesli bir şekilde ağıt yakıp ağlamak Şeytan'dandır. Yaka paça üst baş parçalayarak dövünüp ağlamak küfür olup, cahiliyyeye dönüştür ve şeytandandır. Cep yarmak küfürdür. Nevvah (ölü üzerinde dövünüp bağırıp ağlamak) cahiliyyeye dönüştür." Bir grup bunları fakîhten aldı. Razı olup kabul etti. Bu rivayetlerle canı ve malı helal gördüler.

اللُّواطون والزناة والفجار من شرّاب الخمر وخراب الأرض

ثم جاءه اللُّواطون والزناة والفجار من شراب الخمر وخراب الأرض. فقالوا: أما تتّقي الله يا فقيه! أغريت علينا الناس وبغضتنا إليهم، وأبحت لهم دماءنا ولعنتنا وعرضتنا لذلك البلاء بهذه الروايات التي رويت لهم فينا.

فقال: لا بأس عليكم اتقوا أولئك ومقالتهم فإنهم أهل البدع والضلال واكتبوا ما أملي عليكم: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لو لم تذنبوا لجاء الله بقوم يذنبون ثم يغفر لهم». وقال: «لا يدخل الجنة أحد بعمله. قالوا: ولا أنت يا رسول الله!قال: ولا أنا إلا أن يتغمدني الله برحمة منه وطَوْلٍ».

و«من قال لا إله إلا الله فله الجنة. فقال أبو الدرداء: وإن زنى وسرق وشرب الخمر؟ قال: نعم على رغم أنف أبي الدرداء».

وقال: «كما لا ينفع مع انكار الله والكفر به عمل صالح كذلك لا يضر مع الإقرار بالله وتصديقه عمل سوء». «من قال لا اله إلاالله فله الجنة وإن كان عليه من الذنوب مثل رمل عالج،

YERYÜZÜNÜN BOZGUNCULARINDAN; ŞARAP İÇENLER, ZANİLER, LÛTİLER VE FACİRLER HAKKINDA

Sonra ona (fakîhe) yeryüzünün bozguncularından şarap içenler, zaniler, lutiler ve facirler gelerek: "Ey fakih, Allah'tan korkmaz mısın? İnsanları bize saldırttın. Öfkelerini üzerimize çektin, kanlarımızı onlara helal kıldın, bize lanet ettin, hakkımızda onlara söylediğin rivayetlerle bizi bu belaya maruz bıraktın" dediler. Dedi ki: "Korkmanıza gerek yok. Onlardan ve onların görüşlerinden sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Size dikte ettiklerimi yazınız; Resûl (s.a.) şöyle buyurdu: 'Şayet siz günah işlemezseniz, Allah günah işleyen bir kavim getirir, sonra onları affeder.' Ve şöyle buyurdu: 'Hiç kimse ameliyle cennete giremez.' Dediler ki: 'Siz de mi? Ey Allah'ın Resûlü.' 'Ben de, ancak rahmeti ve kudretiyle Allah beni korursa o başka. Kim; La ilahe illallah derse ona cennet vardır' buyurdu. Ebu Derda: 'Zina edip, hırsızlık yapıp ve şarap içse de mi?' diye sordu. Buyurdu ki: 'Evet, Ebu Derda'nın zoruna gitse ve burnu (yerde) sürtünse bile.' Dedi ki: 'Allah'ı inkâr ve küfür ile birlikte salih amel nasıl kula fayda vermiyorsa, aynı şekilde Allah'ı ikrar edip tasdik etmekle birlikte kötü amel de kula zarar vermez. Kim 'La ilahe illallah' derse, günahları kum dağı ve gökyüzündeki damlalar kadar olsa bile ona cennet vardır.

وعدد قطر السماء»، و«ينادى من تحت العرش: يا معشر أهل التوحيد! إن الله قد عفا عنكم فليعفوا بعضكم عن بعض فيتعافون فيدخلون الجنة أجمعون. فيومئذ يعض الظالم على يديه يقول: ياليتني اتخذت مع الرسول سبيلا».

وفي حديث آخر «يقفون في الموقف يوماً كان مقداره خمسين ألف سنة فتقوم الشمس على رؤوسهم [٣٢] مقدار قاب رمح فيلحقهم العرق فينادي مناد: أتتواهبون أو تتقاصون؟ فيقولون: ما نصنع بهذا البلايا بل نتواهب فيعفو بعضهم عن بعض. فيقول الله: فأنا أرحم الراحمين فقد غفرت لكم يا أهل الجمع على ما كان فيكم، فتخرّب جهنم ويدخلون الجنة جميعا».

وهذا الحديث أعظم فرية على الله وأشد له تكذيبا من الذين قالوا إن الله ثالث ثلاثة[١] واتخذ الله ولدا[٢] وعزير بن الله،[٣] ومن شك فيه انه كفر بالله فهو كافر ومشرك. آمنا بالله ووعده ووعيده وكفرنا بهذا الحديث وشبهه. وقال في حديث آخر: «يأتي على أهل النار زمان تخفق أبوابها ليس فيها من ولد آدم أحد، وتنقض نقض الخراب».

---

(١) لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُواْ إِنَّ اللهَ ثَالِثُ ثَلاَثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلاَّ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِن لَّمْ يَنتَهُواْ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. سورة المائدة:٧٣.

(٢) وَقَالُواْ اتَّخَذَ اللهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَل لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُونَ. سورة البقرة:١١٦.

(٣) وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللهِ وَقَالَتْ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللهِ ذَلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ. سورة التوبة:٥١.

Arşın altından şöyle nida edilir: 'Ey maşeri Ehl-i Tevhid! Allah sizi affetmiştir. Siz de birbirinizi affedin. Bunun üzerine birbirlerini affederler ve hepsi cennete girer. *'O gün zâlim elini ısırarak der ki: Keşke Resûlle birlikte yol tutsaydım."*[120]

Başka bir hadiste şöyle buyuruyor: "Mevkıftaki bir gün, elli bin yıldır. Güneş onların başlarının üstünde bir yayın kavrama yeri ile ucu arasında ki mesafede durur. Ter içinde kalırlar ve bir münadi şöyle çağırır: 'Birbirinizden vazgeçecek misiniz, yoksa birbirinizle hesaplaşacak mısınız? Derler ki: 'Bu sıkıntılara (belalara) ne yapâlim? Bilakis vazgeçeceğiz' ve birbirlerini affederler. Allah: "Ben rahmetlilerin en rahmetlisiyim! Ey Mahşer ehli; sizin günahlarınızı affettim" der. Bunun üzerine cehennem yıktırılır ve topluca cennete girilir."

Bu hadis Allah'a yapılmış en büyük iftiradır. Bunlar, *"Allah üçün üçüdür"*,[121] *"Allah evlat edinmiştir"*[122] ve *"Uzeyr Allah'ın oğludur"* diyenlerden daha fazla inkâra gitmişlerdir. Kim bu hususta küfre gittiklerinde şüphe ederse o da kâfir ve müşriktir. Biz Allah'a, O'nun va'd'ine ve vaîd'ine inanıyor, bu ve benzeri hadisleri reddediyoruz.

Başka bir hadiste şöyle demiştir: "Cehennem ehli için öyle bir zaman gelecek ki, cehennem kapıları boş boş çarpılır. İnsanoğlundan hiç kimse içinde olmaz ve o, yerle bir olup harap olur."

---

120 Furkân, 25/27.
121 Mâide, 5/73.
122 Bakara, 2/116.

وقال في حديث آخر: «نصفين نصف يدخل الجنة بشفاعتي ونصف بأعمالهم ورحمة الله». وفي حديث آخر: «نصف بشفاعتي ونصف برحمة الله». و«يدفع إلى كل موحد يهودي فيقال خذه فهو فداك من النار. فاطرحه في النار وادخل أنت الجنة».

وفي حديث آخر: «أمتي أمة مرحومة لا عقوبة عليها في الآخرة جعل عقوبتها فيها منها، فإذا كان يوم القيامة دفع إلى كل من قال لا إله إلا الله إنسان من عبدة الأصنام والأوثان والكفار فيقال: هذا فداؤك من النار» و«أن الله جعل قول لا إله إلا الله لو وضع في كفة الميزان والسماوات [٣٣] والأرض في كفة أخرى لرجح قول لا إله إلا الله بالخلق كله، وهى فداء من قالها من النار». وقال «مكتوب على العرش يوم خلق: لا إله إلا الله محمد رسول الله من قالها حرم على النار ودخل الجنة». و«إن الله يؤيد دينه بالرجل الفاجر وبقوم لا خلاق لهم»، و«المرء مع من أحب».

وقال النبي صلى الله عليه وسلم: «أترون شفاعتي للمذنبين من أمتي؟ إنما شفاعتي لأثبتكم أخباراً وأقدركم أعمالاً»

في نحو هذا من الحديث. وقبله قوم ودانوا به ورضوا بذلك وثبتوا عليه وسموه صاحب سنة وجماعة واتخذوه للقضاء والمسائل والأحكام.

Başka bir hadiste şöyle demiştir: "Yarısı benim şefaatimle, diğer yarısı da Allah'ın rahmeti ve kendi amelleri ile cennete gireceklerdir." Bir başka hadiste ise şöyle denilmiştir: "Yarısı benim şefaatimle, yarısı da Allah'ın rahmetiyle (cennete) girer ve her muvahhide bir Yahudi verilir ve ona: 'Al bunu, bu senin cehennemden kurtulmanın fidyesidir. Onu cehenneme at ve sen cennete gir' denir."

Başka bir hadiste şöyle denilmiştir: "Ümmetim ümmeti merhumedir. Ahirette ona ceza yoktur. Bütün cezası dünyadadır. Kıyamet günü geldiğinde 'La ilahe illallah' diyen her bir kişiye putperest ve kâfirlerden bir kişi verilir ve ona: 'Bu senin cehennemden kurtuluş fidyendir' denir. Şayet 'La ilahe illallah' sözü terazinin bir kefesine, yer ve gökler diğer kefeye konsa, Allah 'La ilahe illallah' sözünü bütün mahlûkatta ağır gelecek şekilde kılmıştır. O (La ilahe illallah) söyleyen için cehennemden kurtuluştur." Ve şöyle demiştir: "Arş yaratıldığına üzerinde şöyle yazılı idi: "Kim La ilahe illallah ve Muhammedün Resûlullah derse, cehennem ona haram olur ve cennete girer. Allah, dinini facir kişiyle ve rezil (ahlaksız) bir kavimle de destekler. Kişi sevdiğiyle beraberdir."

Nebi (s.a.): "Siz benim şefaatimi sadece ümmetimin günahkârları için mi görüyorsunuz? Benim şefaatim aynı zamanda en doğru ve en çok amel edeniniz içindir." Bu ve benzeri hadisleri rivayet ettiler. Bir grup bunları kabul edip inandı. Bunlar üzerinde sabit kalıp yürüdü. Bunlara Sahibu's-Sünne ve'l-Cemaa adı verildi. İnsanlar; yargı, hüküm ve problemleri çözmek için bunlara tutundular.

في اسم الإيمان وصفته ومعناه

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: ما تقول فيما اختلفوا فيه من اسم الإيمان وصفته ومعناه؟ فقال: احذروهم فانهم أهل البدع واكتبوا ما أملي عليكم.

قال ابن مسعود: ولو شهدت أني مؤمن لشهدت أني في الجنة، ومن قال إني في الجنة فهو في النار لأن الله قال: ولا تزكوا أنفسكم.

وقال النبي صلى الله عليه: «ويل للسائلين من أمتي. قالوا: وما السائلين؟ قال: الذين يقولون فلان في الجنة وفلان في النار وما يدريكم من في الجنة ومن في النار، دعوا الناس حتى يكن الله ينزلهم منازلهم».

وقال: ما لم يشهد لاحد بالبراءة. فقبله الشكاك والحشو ودانوا به وقالوا: من قال إني مؤمن بغير استثناء فهو مبتدع. وقال بعضهم: من قال إني مؤمن فقد أخطأ، ولكن ليقل الله اعلم. فان ألح عليه بالمحنة فليقل لا إله إلا الله. وقال رجل لابن عمر: إني لقيت من يزعم [٣٤] إني كافر. فقال له ابن عمر: أفلا كذبته؟ قال: كيف أكذبه خفت منه. قال: تقول لا إله إلا الله فإذا قلتها فقد كذبته.

İMAN İSMİ, SIFATI (NİTELİĞİ) VE ANLAMI HAKKINDA

Sonra ona (fakîhe) başka bir grup gelerek: "İmanın ismi, sıfatı ve anlamı konusunda ihtilaf edenlere ne diyorsun?" dediler. Dedi ki: Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Size imla ettireceğimi yazınız;

İbn Mesud şöyle demiştir: 'Ben mümin olduğuma şahadet etseydim, cennette olduğuma da şahadet ederdim. Kim ben cennetteyim derse, o ateştedir. Çünkü Allah: 'Nefsinizi temize çıkarmayınız'123 buyurmuştur.'

Nebi (s.a.): 'Ümmetimden saillere yazıklar olsun' dedi. 'Sailler nedir?' dediler. 'Filan cennettedir, filan cehennemdedir' diyenlerdir. Kimin cennette kimin cehennemde olduğunu siz nerden bileceksiniz. Birinin beraatı için şahadet edilmedikçe insanlar hakkında hüküm vermeyi bırakın. Ta ki, Allah onları kendi yerlerine yerleştirsin' buyurdu."

Bunları Şükkak[124] ve Haşeviyye kabul edip inandı. Ve: "Kim istisna etmeksizin ben müminim derse, o bidatçıdır" dediler. Bazıları da: "Kim ben müminim derse hata etmiş olur. "En iyi bilen Allah'tır" desin. Şayet mihne[125] ile onu zorlarlarsa "la ilahe illallah" desin. Bir adam İbn Ömer'e: "Benim kâfir olduğumu iddia eden birine rastladım" dedi. İbn Ömer: "Onu yalanlamadın mı?" dedi. "Nasıl yalanlayayım. Ondan (yani müminim) demekten korktum" dedi. İbn Ömer: "La ilahe illallah" diyeceksin. Bunu söylediğinde onu yalanlamış olursun" dedi.

---

[123] Necm, 53/32.

[124] Şükkak: İman'da istisnayı savunan ve hakken/hakikaten ben müminim şeklinde söylemeyi uygun görmeyen ve Allah katında gerçek durumun ne olduğu bilinemeyeceğinden inşallah ben müminim demenin gerekli olduğunu savunan fırkadır. Bu nedenle imanından şüphe edenler anlamında onlara şükkak adı verilmiştir. Ayrıca sahabe arasında vuku bulan olaylar hakkında kimin haklı kimin haksız olduğu konusunda şüpheli olanlar için de kullanılır.

[125] Mihne: Kişinin inanç ve kanaati dolayısıyla sorgulanıp baskı, işkence ve zora muhatap olmasıdır.

في إدعاء الحشوية والشكاك [١]

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول فيما قالت الحشوية والشكاك؟ فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع واكتبوا أن ابن مسعود قال!!: قدمت على النبي عليه السلام من سفر كنت فيه وقد كان عهدي قبل ذلك نسلم عليه في الصلاة فيرد فسلمتُ عليه وهو يصلي فلم يرد علي، فلما سلم قال: وما لبثت: يا مؤمن! فعليك السلام ورحمة الله.

وقدم جليس لمعاذ بن جبل يقال له الحارث بن عميرة على ابن مسعود فقال له ابن مسعود: أمن أهل الشام؟ قال: نعم. قال: نعم القوم أنتم لولا أنكم تزعمون أنكم مؤمنون حقا.

قال الحارث بن عميرة لابن مسعود: قال الله ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ﴾[٢] وكان الناس على عهد النبي عليه السلام أصنافا في أسمائهم وأديانهم وأحكامهم، وهل

---

(١) الشاكة أو الشكية أو الشاكون هم من يشكون في إيمانهم من المرجئة وقيل من مشبهة الشيعة الذين لا يسمون فاعل الطاعات مطيعاً ولا فاعل المعاصي عاصياً لاحتمال ثبوت فاعل المعاصي على التوبة.

(٢) سورة التغابن: ٢.

HAŞEVVİYYE VE ŞÜKKAK'IN İDDİALARI HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek: "Haşevviyye ve Şükkak'ın dediklerine ne diyorşun" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Yazınız;

İbn Mesud şöyle demiştir: "Gittiğim bir yolculuktan gelerek Resûllullah'ın yanına gittim. -Daha önce namazdayken ona selam veriyordum o da namazdayken selamı alırdı-. Ben de o namaz kılarken selam verdim. Selamımı almadı. Namazı bitirip selam verdikten sonra: 'Duramadın mı? Ey mümin! Allah'ın selamı ve rahmeti senin üzerine olsun' dedi."

Muaz b. Cebel'in, el-Haris b. Umeyre adında bir arkadaşı, İbn Mesud'un yanına geldi. İbn Mesud: "Şam ehlinden misin?" diye ona sordu. "Evet" dedi. İbn Mesud: "Gerçekten (hakken) mümin olduğunuzu iddia etmeniz olmasa, siz iyi bir kavimsiniz." dedi. el-Haris b. Umeyre, İbn Mesud'a: "Allah: *'Sizi yaratan O'dur. Kiminiz mümin kiminiz kâfirdir'*[126] buyurmaktadır. İnsanlar Nebi (a.s.) döneminde dinleri, isimleri ve hükümleri açısından grupturlar.

---

[126] Teğabûn, 64/2.

كل الناس إذا اسلموا من شركهم يسميهم النبي عليه السلام بغير اسم الشرك الذي منه انتقلوا أم لا؟ أنشدك الله من أيهم ينتسب.

قال الله عز وجل: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾[1] فمن أيهم أنت؟ قال ابن مسعود: أنا مؤمن. ثم قال: استغفر الله مرتين.

واخرج ابن عمر شاة ليذبحها، فمر به رجل فقال: يا عبد الله أمؤمن أنت تذبح لنا هذه الشاة؟ قال: نعم إن شاء الله. فقال ابن عمر: اذهب إلى عملك فلا يذبح لنا من شك في إيمانه.

ثم مر به آخر فقال: أمؤمن أنت يا عبد الله تذبح لنا هذه الشاة؟ قال: نعم والحمد لله. قال: فاذبحها [٣٥] فذبحها.

وقال النبي صلى الله عليه وسلم: «إن الله نهاكم أن تتنابزوا بالألقاب ولكن سموا بما سماكم الله به: المؤمنين المسلمين عباد الله»

فقبلوا ذلك ودانوا به وهم المرجئة والخوارج والشيع.

---

(١) سورة الحج: ١٧.

Bütün bu insanlar şirklerinden ayrılıp Müslüman olunca Nebi (a.s.) onlara ayrıldıkları şirk isminden başka bir isim veriyor muydu vermiyor muydu? Allah hakkı için sen söyle onlara hangi ismi veriyordu. Allah Azze ve Celle: 'İman edenler, Yahudi olanlar, Sâbiîler, Hıristiyanlar, Mecusiler ve Müşrikler' buyurmuştur. Sen hangisindensin" dedi. İbn Mesud: "Ben müminim" dedi. Sonra iki defa "estağfurullah" dedi.

İbn Ömer bir koyunu boğazlamak için çıkardı. Oradan bir adam geçti. Adama: "Ey Allah'ın kulu! Sen Müslüman mısın? Bize bu koyunu boğazlayasın" dedi. Adam: "Evet, inşallah Müslüman'ım" dedi. Bunun üzerine İbn Ömer: "Git işine, imanından şüphe eden bize koyunu boğazlayamaz" dedi. Sonra oradan başka biri geçti. İbn Ömer: "Ey Allah'ın kulu! Sen Müslüman mısın? Bize bu koyunu boğazlayasın" dedi. Adam: "Evet, elhamdülillah Müslüman'ım" dedi. İbn Ömer: "Boğazla" dedi. O da boğazladı.

Nebi (s.a.): "Birbirinizi kötü lakaplarla çağırmanızı Allah size yasaklamıştır. Fakat siz Allah'ın size verdiği ismi; mümin, müslim ve Allah'ın kulları ismiyle birbirinizi isimlendiriniz" buyurdu. Bunu kabul edip inandılar. Bunlar Mürcie, Havaric ve Şia'dırlar.

في التكفير

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: قد شهد من نرى من قومنا على قومنا بالكفر والشرك من أجل هذه الروايات، واستحلوا الدماء والأموال والفروج والسبي.

فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع. واكتبوا أن النبي عليه السلام قال: «لا تسموا أهل قبلتكم كفاراً، فإنه ليس بين الإيمان والكفر إلا ترك الصلاة، ولا تكفروا أمتي بذنب ولا تسموا إلا بما سماكم عباد الله المؤمنين عباد الله المسلمين». و«إن الله جعل الجزية عصمة دم الكافر وماله وحرمه. وجعل قول لا إله إلا الله والإقرار به عصمة دم من قالها وماله وحرمه».

فقبل ذلك قوم ودانوا به وهم الجماعة والمرجئة وبعض الخوارج وعامة أهل التوحيد ما خلا الشكاك والمتزمتين.

ثم افترقوا فقالت طائفة من مرجئة أهل الشام وهم الغيلانية[1]: إن الخلق كلهم: إبليس وتبعه، والملائكة، والنبيون

---

(١) الغيلانية: أصحاب غيلان بن مسلم، انظر: الكاشف الأمين عن **جواهر العقد الثمين** (٢٣٦/٣)، وقيل: نسبوا إلى غيلان بن مروان، حقائق المعرفة (٥٥٨/١). **أما في كتاب البحر الزخار** الجامع لمذاهب علماء الأمصار (٣٦/١) قال: الغيلانية أصحاب غيلان.

TEKFİR HAKKINDA

Sonra ona (fakîhe) başka bir grup gelerek: "Bu rivayetlerden ötürü kavmimizden bir kısmı diğer bir kısmının kâfir ve müşrik olduğuna şahitlik ediyor. Kanını, malını, ırzını ve esir alınıp köle edinmesini helal görüyor" dediler.

Dedi ki: "Onlardan sakının. Onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ehl-i Kıblenizi kâfir diye isimlendirmeyiniz. İman ve küfür arasında namazı terk etmekten başka bir şey yoktur. Ümmetimi bir günahtan dolayı tekfir etmeyiniz. Sizi adlandırdığı gibi onları da Allah'ın mümin kulları ve Allah'ın Müslüman kulları olarak adlandırınız. Allah cizyeyi, kâfirin kanının, malının ve ırzının koruması kılmıştır. La ilahe illallah sözünü ve onu ikrar etmeyi de, söyleyenin kanının, malının ve ırzının koruması kılmıştır."

Bunu bir grup kabul edip inandı. Bunlar el-Cemaa, Mürcie[127] ve Haricilerin bir kısmı, Şükkak ve Mütezemmitin hariç Ehl-i Tevhidin geneli (ammesi)dir. Sonra ayrıldılar. Ehl-i Şam Mürcie'sinden bir grup -ki bunlar Gaylaniyye'dirler[128]- dediler ki: "İblis ve ona tâbi olanların, meleklerin, nebilerin

---

[127] Mürcie: Ameli imandan saymayan ve büyük günah işleyenin hükmünü tehir edip Allah'a bırakan, dilerse Allah onu affeder dilerse günahından dolayı cezalandır diyen fırkaya verilen isimdir.

[128] Gaylâniyye: Klasik kaynaklarda Mürcie'nin fırkalarından biri olarak zikredilmekte olup Şamlı Gaylan b. Mervan'a nisbet edilmektedir.

عليهم السلام، وجميع المؤمنين في معرفة الله أنه خالق ورب ليس بدين، ولا مما كلفه الله العباد ولا من أعمالهم ولا من خلقتهم، وإنما الخلق جميعاً مفطورون ودو اليهم يحيون ويموتون[٣٦].

وان النبي عليه السلام قال: «إن الله أوحى إليّ إني خلقت عبادي كلهم حنفاء وان الشيطان أمهم فاجتالهم عن دينهم وأمرهم أن يكفروا بما لم انزّل به سلطاناً»، و«إن كل مولود يولد على الفطرة وأبواه يهودانه وينصرانه ويمجسانه». و«كل مولود على الفطرة حتى يجري عليه القلم وتخير لسانه إما شاكراً وإما كفوراً». وتأولوا عليه: ﴿لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنزَلَ هَؤُلاء إِلاَّ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ بَصَآئِرَ﴾(١) ﴿وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾(٢) ﴿وَمَا لِيَ لاَ أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي﴾(٣) ﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ﴾(٤) ﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ.﴾(٥)

ونحو ذلك من التنزيل والتأويل وهم الغيلانية ودانوا به.

---

(١) سورة الإسراء: ١٠٢.

(٢) سورة فصلت: ٢١.

(٣) سورة يس: ٢٢.

(٤) سورة الزُّخرف: ٨٧.

(٥) سورة لقمان: ٢٥.

(a.s.) ve bütün müminlerin hatta bütün mahlûkatın Allah'ın Halik ve Rab olduğunu bilmesi iman (din) olmadığı gibi kullar da imanla mükellef değillerdir. İman (din) kulun fiili olmadığı gibi yaratılıştan gelen bir şey de değildir. Bütün mahlûkat fitrat gereği böyle olup buna göre yaşar ve ölürler."

Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Allah bana şöyle vahiyetti: 'Ben kullarımın tümünü Hanif[129] olarak yarattım. Şeytan onların önüne geçti ve onları dinlerinden çevirdi. Allah'ın hakkında hiçbir delil indirmediğini inkâr etmelerini onlara emretti. Her doğan fıtrat üzere doğar. Ebeveynleri onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecusileştirirler. Her doğan fıtrat üzeredir. Ta ki kalem yaptıklarını yazana kadar (sorumlu tutulana kadar) ve dili şakır veya kâfir olmayı seçene kadar. Şu ayetleri buna yordular. *"Bunları, ancak ve ancak birer ibret olmak üzere, göklerin ve yerin Rabbi'nin indirdiğini pekâlâ bilirsin."*[130] *"İlk defa sizi o yaratmıştır."*[131] *"Beni yaratana neden kulluk etmeyeyim? Siz de O'na döndürüleceksiniz."*[132] *"Eğer onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorarsan, "Allah (yarattı)" diye cevap vereceklerdir."*[133] Bu gibi ayetleri yorumladılar. Bunlar Gaylâniyye olup buna inandılar.

---

129 Hanif: Allah'ın başlangıçtan itibaren insanlara bildirdiği ve insanın yaratılışına uygun olan Tevhid dini olup aynı zamanda İslam'dan önce Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği dine ve o dine tabii olanlara verilen bir isim olarak İslami literatürde kullanılmaktadır.

130 İsrâ, 17/102.

131 Fussilet, 41/21.

132 Yâsîn, 36/22.

133 Lokmân, 31/25.

مرجئة خراسان

ثم جاءته طائفة أخرى من مرجئة خراسان يقال لهم الجهمية[١] وهم رأس المرجئة وهم قادوا كلام الإرجاء وبنوا عليه حتى يسوقهم مع إخوانهم إلى النار. فقالوا: يا فقيه ما تقول فيما قالت الغيلانية إن الخلق جميعا مفطورون على معرفة الله، وان المعرفة ليست بدين ولا اكتساب؟ فقال: احذروهم فانهم أهل البدع والضلال واكتبوا ما أملى عليكم: ان النبي عليه السلام سُئل عن الإيمان فضرب بيده على صدره وقال: «الإيمان هاهنا يا من آمن بلسانه ولم يؤمن بقلبه» وتأولوا عليه: ﴿إِن يَعْلَمِ اللّهُ [٣٧] فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أُخِذَ مِنكُمْ.﴾[٢] و ﴿إِلاَّ مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالإِيمَانِ﴾[٣] و ﴿إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ.﴾[٤] و﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ. عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ.﴾[٥] فقبلوه وصاروا جهمية ودانوا به وقالوا: إن الذي

---

(١) الجهمية: نسبوا إلى جهم بن صفوان: ويقال لهم مرجئة خراسان. حقائق المعرفة (١/٥٥٨).

(٢)سورة الأنفال: ٧٠.

(٣)سورة النحل: ١٠٦.

(٤)سورة الشعراء: ٨٩.

(٥)سورة الشعراء: ١٩٣ - ١٩٤.

HORASAN MÜRCİESİ

Sonra ona Horasan Mürcie'sinden bir grup geldi. Onlara Cehmiyye[134] denilmektedir. Onlar Mürcie'nin başıdırlar. İrca görüşünü ileri sürüp ve görüşlerini bunun üzerine inşa edenler bunlardır. Öyle ki, bu görüşler onları ihvanlarıyla beraber ateşe götürmektedir. Dediler ki: "Ey Fakîh! Gaylâniyye'nin: 'Herkes fitraten Allah'ı bilir ve Allah'ı bilmek dini (imani) ve müktesep bir şey değildir?' demelerine ne dersin?" Dedi ki: "Onlardan sakının! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Size dikte edeceğimi yazın. Nebi'ye (a.s.) iman soruldu. Eliyle göğsüne vurarak: 'İman buradadır. Ey diliyle inanıp kalbiyle iman etmemiş kişi!' dedi." Bunun üzerine şu ayetleri tevil ettiler. *"Allah kalplerinizde bir hayır bulursa, sizden alınandan daha hayırlısını size verir"*,[135] *"Kalbi imanla mutmain olduğu halde, zor altında olan kimse hariç"*,[136] *"Ancak Allah'a selim bir kalple varan hariç"*[137] ve *"Uyarıcılardan olman için onu Ruhu'l-Emini (Cebrail'i) senin kalbine indirmiştir."*[138] Bu görüşleri kabul edip Cehmiyye oldular ve buna inandılar. Dediler ki:

---

[134] Cehmiyye: Klasik kaynaklarda Mürcie'nin fırkalarından biri olarak zikredilmekte olup Cehm b. Safvan'a nisbet edilir.
[135] Enfâl, 8/70.
[136] Nahl, 16/106.
[137] Şuarâ, 26/89.
[138] Şuarâ, 26/193-194.

قالت الغيلانية ليس بدين ولا ايمان والاسلام ما بطن دون ما ظهر، وأما ما ظهر و بطن مما سوى معرفة الله انه خالق ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾[1] من قول أو علم أو عمل. فليس من الأيمان ولا من الدين ولا من العبادة . وكذلك جميع الكفر فصاروا بهذه المقالة والروايات والتأويل جهمية خرسان.

---

(١)سورة الشورى: ١١.

"Gaylâniyye'nin dediği din ve iman değildir. İslam, dışa vurulan (dille söylenen) değil, içte (kalpte) olandır. Fakat Allah, Halik olup *"O'nun benzeri hiç bir şey yoktur"*[139] (inancı) dışında dışa vurulan ve içte olan söz, ilim ve amel gibi şeyler; dinden, imandan ve ibadetten sayılmazlar. Küfrün tümü de böyledir. Bu görüş, rivayet ve tevillerle Horasan Cehmiyye'si oldular.

---

139 Şûrâ, 42/11.

مرجئة الكوفة والبصرة

ثم جاءه مرجئة الكوفة والبصرة فقالوا: ما تقول فيما قالت الغيلانية والجهمية؟ فقال احذروهم فانهم أهل البدع والضلال واكتبوا ان النبي عليه السلام قال: «أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا: لا إله إلا الله فإذا قالوها عصموا مني دماءهم وأموالهم إلا بحقها وحسابهم على الله».

قال الله ﴿وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى﴾[1] قول لا إله إلا الله. ثم دخلوا في الإسلام كافة لما نزلت امر بديل بن ورقاء فنادى: إن الدخول في الإسلام أن يظهروا قول لا إله إلا الله. ولما نزلت ﴿فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ﴾[٣٨][2].

قال: «هو قول لا إله إلا الله به أمرني الله أن اخذ و به أعطى و به أوالي وبه أعادي وبه أحكم. ثم أمر بديل بن ورقاء أن قم فناد: إن من شهد ألا إله إلا الله وأن محمدا عبده ورسوله فله الجنة».

---

(١) سورة الفتح: ٢٦.

(٢) سورة الزمر: ١٧ - ١٨.

KÛFE VE BASRA MÜRCİE'Sİ

Sonra ona Küfe ve Basra Mürcie'si gelerek: "Cehmiyye ve Gaylâniyye'nin dediğine ne diyorsun?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Çünkü onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'İnsanlar 'La ilahe illallah' söyleyinceye kadar, onlarla savaşmakla emr olundum. Bunu söylediklerinde hak ettikleri hususlar hariç benden kanlarını (canlarını) ve mallarını korumuş olurlar. Diğer hesapları Allah'a kalmıştır.' Allah: *'Onlara takva kelimesini ilzam etti'*[140] buyurmuştur. Yani Allah, onlara 'La ilahe illallah' sözünü ilzam etti, sonra onlar da topluca İslam'a girdiler. Budeyl b. Verka ile ilgili emir inince; İslam'a girişin 'La ilahe illallah' sözünü açıkça söylemek olduğunu ilan etti. *'Sözü dinleyip en güzeline tâbi olan kullarımı müjdele'*[141] ayeti inince buyurdu ki: 'Bu, La ilahe illallah sözüdür. Onunla (ona göre) almamı ve onunla vermemi, onunla dost ve düşman edinmeyi, onunla hükmetmeyi Allah bana emretti.' Sonra Budeyl b. Verka'ya: 'Kalk ve 'Kim Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve Resûlü olduğuna şahadet ederse ona cennet vardır' diye seslenip ilan et' buyurdu.

---

[140] Fetih, 48/26.

[141] Zümer, 39/17-18.

وسئل النبي صلى الله عليه عن الإيمان فقال: «أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسوله». وتأولوا: ﴿قُولُواْ آمَنَّا بِاللّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا﴾ إلى قوله ﴿فَإِنْ آمَنُواْ بِمِثْلِ مَا آمَنتُم بِهِ فَقَدِ اهْتَدَواْ.﴾[1]

فقبله أصناف متفرقون من المرجئة ودانوا به وهم النعمانية[2] و الصباحية. ويروي الوضاحية[3] وقيس الماضر والردية من الكوفيين والسموية من البصريين وقالوا: الإيمان القول، لا من قال فقد أدى الفرض. وقال بعضهم: من قال ففي القول دليل على موافقة القلب وقبلت أيضاً. قيل: المرجية صنف من الخوارج وهم الأزارقة والنجدات. وقالوا: الإيمان كل ما أقر به والعمل أجمع ليس بدين ولا إيمان ولا عبادة. ولذلك اثبتوا لجميع العاصيين اسم الدين. وزعموا ان الدين لا يتفاضل فيه أهله؛ من الملائكة والنبيين عليهم السلام والمؤمنين. كل من أتى جميع الكبائر والفواحش التي حرم الله وأوجب لأهلها عليها النار بعد أن يقروا ان ما أتوا حرام إنهم أهل دين الله وعلى دين الله وملائكته ودين رسله ودين أوليائه وانه ليس بين الدينين دين[٣٩]، إنما هو دين الله ودين الشيطان ليس يوجد ثالث.

---

(١) (١٣٦) سورة البقرة: ١٣٦ - ١٣٧.

(٢) النعمانية: أصحاب محمد بن النعمان. الملل والنحل (١/١١٣).

(٣) الوضاحية: نسبة إلى عمرو بن الوضاح. نهاية الارب في فنون الأدب (٢١/٣١١).

Nebi'ye (s.a.) iman soruldu. 'Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Resûllerine iman etmendir' buyurdu." "Deyin ki: *'Allah'a ve bize indirilene iman ettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına indirilene, Musa ve İsa'ya verilene, peygamberlere Rab'leri tarafından verilene, aralarında fark gözetmeksizin inandık ve biz O'na teslim olmuşuz.'*[142] *'Şayet iman ettiğiniz gibi onlar da iman etseler hidayete ererler"*[143] ayetlerini tevil ettiler.

Bunu Mürcie'nin farklı grupları kabul edip inandılar. Bunlar en-Numaniyye ve es-Sabbahiyye'dir. el-Vadahiyye, Kaysu'l-Madır ve Kûfelilerden er-Reddiyye, Basralılardan es-Semeviyye'nin de bu görüşte olduğu rivayet edilir. Bunlar dediler ki: İman kavildir (dil ile ikrar etmektir). Farzları eda etmektir diyenlerin söylediği gibi değildir. Onlardan bazıları: kim dil ile söylerse, kavilde (sözde) kalbin muvafakat edip kabul ettiğine delil vardır. Mürcie'nin harici gruplardan bir grup olan Ezarika[144] ve Necedat[145] olduğu söylenmiştir. Dediler ki: İman, ikrar edilen her şeydir. Amel daha kapsamlı olup din, iman ve ibadet değildir. Bu nedenle bütün günahkârlara din (mümin) adını vermişlerdir. Dinde (imanda) iman ehlinin, meleklerin, Nebilerin (a.s.) ve müminlerin birbirlerine üstünlüğünün olmadığını iddia etmişlerdir. Yaptıklarının haram olduğunu ikrar ettikten sonra, büyük günahların tümünü ve Allah'ın haram kılıp ehline azabı vacip kıldığı kötülüğü işleyenlerin; Allah'ın dininin (iman) ehli olup meleklerin, Resûllerin ve evliyanın dini (imanı) üzere olduğunu söylemişlerdir. Çünkü onlara göre iki din arasında bir din yoktur. Ya Allah'ın dini veya Şeytanın dini; üçüncü bir din mevcut değildir.

---

[142] Bakara, 2/136.

[143] Bakara, 2/137.

[144] Ezarika: Harici fırkalardan biri olup Ebu Râşid Nâfi' b. Ezrak'a tabi olanlardır.

[145] Necedat: Belli başlı Harici fırkalardan biri olup Necdet b. Amir el-Hanefi'ye tabi olanlardır.

في الايمان والعمل

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول في من زعم أنّ الصلاة والزكاة وجميع أعمال البر بالأركان ليس من دين الله ولا إيمان ولا عبادة؟

فقال احذروهم فإنهم أهل البدع والضلال. واكتبوا أن النبي عليه السلام لعن المرجئة على لسان سبعين نبيا قيل: ما المرجئة؟ قال: الذين يقولون إن الإيمان ودين الله بلا عمل، وان أعمال البر جميعا بالأركان ليس من دين الله ولا يعبد الله به. وإنما الإيمان الإقرار دون العمل. وان المرجئة يهود أهل القبلة. ويقال لإبليس يوم القيامة: يا ملعون! قم فيقوم. فيقال له: ما منعك من السجود والتوبة؟ فيقول: رب لم أزل. فيقول: من يشهد لك؟ فيقول: من امن انى بك مقر مؤمن. فيقول: أين شهود إبليس؟ فيقوم المرجئة فيشهدون ان الإيمان الإقرار دون ما سواه. فيقول إبليس: رب، هؤلاء خير أمة أخرجت للناس يشهدون لي بالإيمان. فيقال: بؤت أنت وهم بلعنة الله ثم يخرج من أفواههم مثل الدخان فتسود وجوههم ثم يساقون معه إلى النار.

İMAN VE AMEL HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek: "Namaz, zekât ve erkânıyla yapılan bütün hayırlı amellerin Allah'ın dininden olmadığı gibi imandan ve ibadetten de olmadığını iddia edenler hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) yetmiş Nebinin diliyle Mürcie'ye lanet etmiştir. Denildi ki: 'Mürcie nedir?' Dedi ki: 'Allah'ın dini (İslam) ve iman amelsizdir (olur). Erkânıyla yapılan bütün iyi ameller, Allah'ın dininden olmayıp, onunla Allah'a ibadet edilmez. Onlar, 'iman ikrar olup amel değildir' diyenlerdir. Mürcie, Ehl-i Kıble'nin Yahudileridir. İblise kıyamet günü: 'Ey melun kalk' denilir, o da kalkar. Ona: 'Seni tövbe ve secde etmekten ne alıkoydu?' denilir. Şeytan: 'Rabbim (kulluk) yapmaya devam ediyorum' der. 'Sana kim şahitlik edecek' denilir. 'Benim seni ikrar edip mümin olduğuma ümmetten şahitlik edecekler var' der. 'İblisin şahitleri nerede?' buyurur. Bunun üzerine Mürcie kalkar, imanın ikrar olduğuna ve ikrardan başka şeylerin imandan olmadığına şahitlik ederler. İblis: *'Ey Rabbim, bunlar insanlık için çıkarılmış en hayırlı ümmettir ki, benim imanlı olduğuma şahitlik ederler'* der. Onlara: *'Sen ve onlar, Allah'ın lanetini yüklendiniz'* denir. *"Sonra ağızlarından duman gibi bir şey çıkar, yüzleri kararır ve Şeytan ile birlikte cehenneme sürülürler."*

فقبلوا قوله ودانوا به وهم الخوارج والشيع والمعتزلة وجميع من خالفهم.

ثم جاءته طائفة فسألته عما قال هؤلاء في الإيمان فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع واكتبوا: «بينما النبي صلى الله عليه جالس مع أصحابه إذ أتاه آت حسن الوجه طيب الريح فقال: أدنو منك يا رسول الله؟ فقال: نعم. فدنا فقال: ما الإيمان قال: أن [٤٠] تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله ولقائه واليوم الآخر وبالقدر انه من الله خيره وشره. قال: صدقت. قال: فما الإسلام؟ قال: شهادة ألا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمدا عبده ورسوله، واقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وصوم شهر رمضان، وحج البيت، والاغتسال من الجنابة. قال: صدقت. ثم تغيب فإذا هو جبريل عليه السلام قال: أتاكم يخبركم بدينكم، أو قال: بمعالم دينكم».

وأن رجلاَ سأل أبا ذر عن الإيمان فتلى عليه: ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ إلى قوله ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ.﴾(١) فقال الرجل: لم أسألك عن البر، فقال له أبو ذر: فإن رجلا أتى النبي عليه السلام فسأله عما سألتني فقرأ عليه ما قرأت عليك. فقال: ليس عن البر سألتك وأبى عليه كما أبيت علي فقال النبي عليه السلام: «أدن مني فدنا منه. فقال: إن المؤمن إذا عمل حسنة سرته ويرجو ثوابها ويعمل السيئة ويخاف عقابها»

---

(١) سورة البقرة: ١٧٧.

Onun (fakîhin) bu sözlerini kabul edip inandılar. Bunlar Havaric, Şia, Mutezile ve Mürcie'ye muhalefet edenlerin tümüdür.

Sonra ona (fakîhe) bir grup gelerek bunların iman hakkında söylediklerini sordular. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Çünkü onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Nebi (s.a.) sahabesiyle oturuyorken güzel yüzlü ve hoş kokulu biri ona geldi ve: 'Size yaklaşabilir miyim ey Allah'ın Resûlü?' dedi. Buyurdu ki: 'Evet'. Bunun üzerine ona yaklaştı ve: 'İman nedir?' diye sordu. Buyurdu ki: 'Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Resûllerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmandır.' 'Doğru söyledin' dedi. 'İslam nedir?' diye sordu. Buyurdu ki: 'Allah'tan başka ilah olmadığına tek ve şeriksiz (ortaksız) olduğuna; Muhammed'in onun kulu ve Resûlü olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Ramazan orucunu tutmak, hacca gitmek ve cenabetten yıkanmaktır.' 'Doğru söyledin' dedi ve sonra kayboldu. 'O Cebaril (a.s.) idi. Size dininizi öğretmeye geldi' veya 'dininizin ilkelerini size öğretmeye geldi' buyurdu.

Bir adam Ebu Zerr'e imanı sordu. Ebu Zerr ona şu ayeti okudu: *'Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz iyilik değildir. Lakin asıl iyilik, Allah'a, ahret gününe, meleklere, Kitab'a, peygamberlere inanan ve malını seve seve yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, yoksullara ve köleler uğrunda harcayan, namaz kılan, zekat veren ve söz verdiğinde ahdine vefa gösterenler, zorda, darda ve savaş alanında sabredenlerdir. İşte onlar muttaki olanlardır.'*[146] Adam: 'Ben sana iyiliği sormadım ki' dedi. Bunun üzerine Ebu Zer şöyle dedi: 'Bir adam Nebi'ye (a.s.) geldi ve senin bana sorduğunu sordu. O da benim sana okuduğumu ona okudu. Adam: 'Ben birri (iyiliği) sormadım' dedi. Senin bana karşı çıktığın gibi o da karşı çıktı. Nebi (a.s.): 'Bana yaklaş' dedi. O da yaklaştı. 'Mümin bir iyilik yaptığında mutlu olur ve sevabını umar, kötü bir iş yaptığında cezasından korkar' buyurdu.

---

146 Bakara, 2/177.

وسئل النبي عليه السلام عن الإيمان **فقال:** «الصبر والشجاعة». وسئل: أي المؤمنين أفضل إيمانا وأكمل؟ فقال: «أحسنهم خلقا».

في نحو هذا من الحديث فقبلوه ثم صاروا صنفين فقال أحدهما: الإيمان من الإسلام، والإيمان والإسلام اسمان للدين وتأولوا عليه ﴿تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ.﴾[1] ﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ.﴾[2]

وقال الآخر: الإيمان ما جاء في أول الحديث والإسلام ما جاء في آخر الحديث[٤١]، من أقام الصلاة وآتى الزكاة في نحو هذا مما يحرش بعضهم على بعض.

---

(١) سورة يوسف: ١٠١.

(٢)سورة آل عمران: ٨٥.

Nebi'ye (a.s.) iman soruldu. 'Sabır ve cesarettir' buyurdu. İman açısından hangi mümin daha afdal (üstün) ve ekmeldir diye soruldu. 'Ahlakı en güzle olandır' buyurdu."

Bu gibi hadisleri (onlara rivayet etti). Onlar da kabul ettiler. Sonra iki grup oldular. Biri: "İman İslam'dandır. İman ve İslam, dinin iki ismidir" diyerek, *"Benim canımı Müslüman olarak al ve beni salihlere kat"*[147] ve *"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu ondan asla kabul edilmeyecektir. Ve o ahirette de hüsrana uğrayanlardan olacaktır"*[148] ayetlerini buna tevil edip yorumladılar. Diğer grup: "İman, hadisin başında zikredilendir. İslam ise namaz kılmak, zekât vermek gibi hadisin sonunda zikredilendir" dediler. Bunun gibi rivayetler ki onunla birbirlerine düşüp birbirlerini tırmalayıp kışkırtılar.

---

[147] Yûsuf, 12/101.
[148] Âl-i İmrân, 3/85.

في مرتكب الكبائر

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: إنك رويت لقوم ان كل من أتى ما حرم الله عليه بعد ان يقر ولا يعمل انهم مؤمنون، ورويت لقوم آخرين عنهم كافرون، فأين الموقف؟

فقال: اتقوا كلا الفريقين فإنهم أهل البدع والضلال واكتبوا ما أملي عليكم ﴿يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾[1] إلى آخر الآية. ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ.﴾[2] وقال ﴿اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ.﴾[3] وقال ﴿اللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ.﴾[4] فليس الله للفاجر الفاسق بولي، ولا هم من الذين ﴿إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ.﴾[5] وليسوا من الذين إذا ذكر الله وحده كفرتم وإن

---

(١) سورة التحريم: ٨.

(٢) سورة الحديد: ١٩.

(٣) سورة محمد: ١١.

(٤) سورة آل عمران: ٦٨.

(٥) سورة الزمر: ٤٥.

MÜRTEKİB-İ KEBAİR (BÜYÜK GÜNAH İŞLEYEN) HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Sen bir gruba, ikrar ettikten sonra o grup haramları işleseler ve amel yapmasalar bile mümin olduklarını; diğer bir gruba ise (bu gibi işleri yapanların) kâfir olduklarını rivayet ettin. Biz nerede duracağız? (doğrusu nedir?) Dedi ki: "Her iki grubun sözünden sakınınız! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Size dikte ettiğimi yazınız; *'Peygamberini ve onunla beraber olan müminleri Allah'ın utandırmayacağı o gün, nurları önlerinde ve defterleri sağlarından verilmiş olarak yürüyüp şöyle derler: Rabbimiz! Bize nurumuzu tamamla ve bizi bağışla, sen her şeye Kadir'sin.'*[149] *'Allah'a ve peygamberlerine iman edenler, işte onlar, Rableri yanında sıddıklar ve şehitlerdir. Onların mükâfatları ve nurları vardır.'*[150] *'Allah, iman edenlerin mevlasıdır. Kâfirlerin ise mevlaları yoktur.'*[151] *'Allah Müminlerin velisidir.'*[152] Allah facir ve fasıkın velisi (dostu) değildir. *'Allah, tek anıldığında ahrete iman etmeyenlerin yürekleri burkulur. O'ndan başkaları anıldığında ise hemen sevince kapılırlar.'*[153] Onlar bu ayetlerde zikredilenlerden değillerdir. Ayrıca onlar; *'Allah tek anıldığında inkâr ettiniz.*

---

[149] Tahrîm, 66/8.
[150] Hadîd, 57/19.
[151] Muhammed, 47/11.
[152] Âl-i İmrân, 3/68.
[153] Zümer, 39/45.

يشرك به تؤمنوا فالحكم لله. وليس من الذين إذا لقوا الذين آمنوا قالوا آمنا، وإذا خلا بعضهم إلى بعض عضوا عليكم الأنامل من الغيظ، وقالوا إنما نحن مستهزؤون، و﴿ لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا.﴾[1]

فقالوا: الفجار من أهل القبلة بين المنزلتين، لا تقولوا مشركين ولا كفار، فإنهم ليسوا من المنكرين لله ولِما جاء منه، و ليسوا من أهل الأديان المنتضات ولا تسموهم بالطيب الذي فرض الله للطيبين[٤٢]، ولكن سموهم بما فرض الله من: الخبيثين للخبيثات سموهم فجرة فسقة. فهذه منزلة بين منزلتين فقبلوا قوله وصاروا بهذا الحديث والروايات والتأويل معتزلة.

(١) سورة الفرقان: ٦٧.

Şayet O'na şirk koşulursa inanırsınız. Artık hüküm, Allah'ındır.'[154] Onlar *'İman edenlerle karşılaştıkları zaman 'iman ettik' derler.'*[155] Ve *'Baş başa kaldıklarında da ise size olan öfkelerinden parmaklarının ucunu ısırırlar.'*[156] Ve *'Biz sizlerleyiz. Biz sadece (müminlerle) alay ediyorduk derler.'*[157] Ve *'Ne israf ne de cimrilik etmezler. İkisi arasında bir kıvam tuttururlar.'*[158] Onlar bu ayetlerde zikredilenlerden de değillerdir. Dediler ki: 'Ehl-i Kıble'nin günahkârları (Büyük günah işleyenleri) iki menzile arasındadırlar. Onlara ne müşrik ne de kâfir demeyiniz. Çünkü onlar, Allah'ı ve Allah'tan geleni inkâr edenlerden değillerdir. Onlar tâbi olunan dinlerin ehli de değillerdir. Onlara Allah'ın tayyipler (iyiler) için söylenmesini farz kıldığı güzel isimleri de vermeyiniz. Ancak onlara Allah'ın farz kıldığı, habis şeyler habis olanlaradır, ismini veriniz. Onları facir ve fasık olarak isimlendirin. İşte bu el-menzile beyne'l-menzileteyn'dir.[159] Onun görüşünü kabul ettiler ve bu hadis, rivayet ve tevillerle Mutezile oldular.

---

[154] Mü'min, 40/12.
[155] Bakara, 2/14.
[156] Âl-i İmrân, 3/119.
[157] Bakara, 2/14.
[158] Furkân, 25/67.
[159] el-menzile beyne'l-menzileteyn: Mutezilenin beş esasından biri olup büyük günah işleyen kimsenin tövbe etmedikçe ne kâfir ne de mümin olarak isimlendirilemeyeceği ve tövbe etmeden ölürse cehennemde kalacağını ifade eder.

في النفاق والفسق

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: ما تقول في النفاق مع محمد عليه السلام من المنافقين والمشركين؟ لأن المنافق مقموع يكتم نفاقه والمشركون أصناف بعضهم يعطي الجزية عن يد وهم صاغرون، وبعضهم حرب يجاهد المسلمين، وبعضهم مرتد ذليل محكوم عليه غير ممتنع. وهؤلاء الذين قال النبي عليه السلام فيهم: «لست أخاف على أمتي من بعدي مؤمنا ولا كافرا، أما المؤمن فيحجزه إيمانه وأما الكافر فيقمعه كفره، ولكني أخاف عليكم منافقا أو فاجرا بين اللسان، يقول ما تعرفون ويعمل ما تنكرون». ولكن اكتبوا: إن مصعب بن سعد بن أبي وقاص قال: كنت اخذ عن أبي المصحف، فلما انتهى إلى قوله ﴿هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا﴾[1] يا أبة من هؤلاء؟ هم الخوارج وفجار أهل القبلة؟ قال: لا هم أهل الكتاب. أما اليهود فكفروا بمحمد، وأما النصارى فكفروا بالجنة وقالوا: ليس فيها طعام ولا شراب، ولكن الذين ذكرهم الفاسقون ﴿الَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾[2] إلى آخر الآية. فكان سعد يسميهم فاسقين ويقول

---

(١) سورة الكهف: ١٠٣.

(٢) سورة البقرة: ٢٧.

NİFAK VE FISK HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelerek şöyle dedi: "Münafık ve Müşriklerin Muhammed'e (a.s.) karşı nifakları hakkında ne diyorsun? Çünkü münafık baskı altında olup nifakını gizler.[160] Müşrikler ise birkaç çeşittir. Bazıları boynu bükük cizye verir. Bazıları harbi olup Müslümanlarla savaşır. Bazıları da mürted olup zelildir, öylece bırakılmayıp hakkında hüküm verilmiştir. İşte bunlar hakkında Nebi (a.s.) şöyle demiştir: "Benden sonra ümmetim hakkında mümin veya kâfir hususunda ben korkmuyorum. Çünkü müminin imanı onu alıkoyar. Kâfirin küfrü de onu kontrol altına alır. Fakat ben sizin için dili iyi kullanan, bildiklerinizi söyleyen ancak yaptıklarınızı reddeden münafık veya facir kişiden korkarım". Yazınız; Musab b. Sa'd b. Ebi Vakkas şöyle demiştir: "Ben babamdan Mushaf'ı öğreniyordum *'Amelce en çok hüsrana uğrayanları size haber vereyim mi'*[161] ayetine gelince 'Babacığım bunlar kimlerdir? Hariciler ve Ehl-i Kıble'nin facirleri (günahkârları) mıdır?' dedim. Dedi ki: 'Hayır, onlar Ehl-i Kitap'tırlar. Yahudiler, Muhammed'i inkâr ettiler, Hıristiyanlar ise cenneti inkâr ederek içinde yiyecek ve içecek olmadığını söylediler." Fasık olarak zikredilenlere gelince; *'Söz verip pekiştirdikten sonra Allah'ın ahdini bozanlar, Allah'ın sürdürülmesini emretmiş olduğu ilişkileri kesenler ve yeryüzünde fesat çıkaranlar, işte hüsrana uğrayanlar onlardır.'*[162] Sa'd bunları fasık olarak isimlendirir ve şöyle derdi:

---

160 Bundan kasıt; münafık olan kimsenin içindekini açıktan söylemesini engelleyen bir durum veya baskıdır.

161 Kehf, 18/103.

162 Bakara, 2/27.

ليسوا كافرين ولا مؤمنين، لأن المؤمن ولي الله والكافر جاحد بالله وبكتبه وبرسوله، والفاجر الفاسق عدو الله[٤٣].

وقال حذيفة بن اليمان: ذهب النفاق، إنما كان النفاق على عهد رسول الله صلى الله عليه، ولكنه الكفر بعد الإيمان ثم تلا هذه الآية: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾[١] إلى آخرها. قيل يا أبا عبد الله! فهؤلاء الذين ينقبون بيوتا ويذهبون بأموالنا وينتهكون حرمتنا، أما هم من الكافرين والمنافقين؟ قال: ما هم من الكافرين ولا المنافقين ولكنهم فساق فجرة ناقضين لعهد الله من بعد ميثاقه مفسدين، وقد بين الله لكم من هم حيث يقول: ﴿ أَمْ نَجْعَلُ [٢] الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾[٣] وقال ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ.﴾[٤]

وروي أن حذيفة قال لجليس له: يا فلان أتريد أن تقتل أفسق الناس؟ قال: نعم. قال: إذا تكون أفسق منه.[٥]

---

(١) سورة النور: ٥٥.

(٢) في الأصل: أفنجعل.

(٣) سورة ص: ٢٨.

(٤) سورة الجاثية: ٢١.

[٥] لم أقف عليه.

"Onlar ne kâfirdirler ne de mümindirler. Çünkü mümin Allah'ın dostudur. Kâfir, Allah'ı, kitaplarını ve Resûllerini inkâr edendir. Facir ve fasık ise Allah'ın düşmanıdır."

Huzeyfe b. Yaman: "Nifak gitmiştir. Çünkü nifak, Resûlallah (s.a.) döneminde vardı. Fakat şimdi imandan sonra küfür vardır" dedi ve şu ayeti okudu: *'Sizden salih amel işleyip iman edenlere Allah (şunları) va'd etmiştir: Onlardan öncekilerini nasıl halef kılıp egemen kıldıysa, onları da yeryüzüne hâkim kılacak, onlar için razı olduğu dini temelli yerleştirecek ve korkularını emniyete tebdil edecek. Onlar, Bana kulluk edip hiç bir şeyi Bana şirk koşmazlar. Bundan sonra kim inkâr ederse işte onlar fasıkların ta kendileridir."*[163] Dediler ki: "Ey Eba Abdillah! Bizim evleri delip deşerek mallarımızı götüren ve kutsallarımızı çiğneyenler, kâfir ve münafıklardan sayılmazlar mı?" Dedi ki: "Onlar ne kâfir ne de münafıklardandırlar. Fakat onlar fasık ve facir olup Allah'a verdikleri sözü kesinleştirip pekiştirdikten sonra bozan bozguncülardır. Allah onların kim olduğunu şöyle diyerek size açıklıyor. *'İman edip salih amel işleyenleri yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Yahut muttakileri facirler gibi mi kılacağız'*[164] ve şöyle buyuruyor: *'Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve yaşamlarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimselerle bir tutacağımızı mı zannediyorlar? Ne kötü hüküm veriyorlar.'*[165]

Rivayet edilir ki Huzeyfe bir arkadaşına: "Ey Filan, sen insanların en fasıkını öldürmek ister misin? dedi. 'Evet' dedi. Huzeyfe: 'O halde sen ondan daha fasık olursun' dedi."

---

163 Nûr, 24/55.
164 Sâd, 38/28.
165 Câsiye, 45/21.

فقبلوه منه ودانوا به وتأولوا عليه: ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾[1] إلى آخر الآية ﴿وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ.﴾[2] ورووا لهم حديثا: أن الحسنة بين السيئتين.

(١) سورة البقرة:٢٧.

(٢) سورة الكهف: ١٦.

Bunu kabul edip inandılar ve şu ayetleri buna tevil ettiler. *"Söz verip pekiştirdikten sonra Allah'ın ahdini bozanlar, Allah'ın sürdürülmesini emretmiş olduğu ilişkileri kesenler ve yeryüzünde fesat çıkaranlar, işte hüsrana uğrayanlar onlardır."*[166] *"Siz onlardan ve Allah'tan başka taptıklarından uzaklaştınız."*[167] Ve "İyilik, iki kötülük arasındadır" şeklinde onlara bir hadis de rivayet ettiler.

166 Bakara, 2/27.
167 Kehf, 18/16.

في الصحابة والحكام

ثم جاءه صنف آخر من الحلسية والصمتية والمتزمتين فقالوا: ما تقول في هؤلاء الذين يحاربون صنف مع عثمان، و صنف مع علي، وصنف مع معاوية، و صنف مع طلحة والزبير، و صنف طعنوا عليهم جميعاً، و صنف وقفوا منهم، و صنف حرموا الكلام في شيء من أمرهم. فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع والضلال[٤٤]، واكتبوا إن النبي عليه السلام: قال «إذا ذكر أصحابي فامسكوا، وإذا ذكر القدر فامسكوا، وإذا ذكرت النجوم فامسكوا، ولا تسبوا أصحابي ودَعُوا لي أصحابي، فو الذي نفس محمد بيده لو أن أحدكم أنفق مثل أحد ذهبا ما بلغ مُدّ أحدهم ولا نصيفه ولا عشيره». وقال: «أصحابي كالنجوم لن تضلوا ما تمسكتم بهم وبأيهم اقتديتم اهتديتم. وما يدريكم لعل الله اطلع عليهم فقال: اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم على ما كان فيكم».

وقال: «صلوا خلف كل بر وفاجر». و«صلوا على كل بر وفاجر». وقال: «الولاية بدعة والبراءة بدعة والشهادة بدعة».

وكان صلى الله عليه يقول: «أبغض الناس إلي الألد الخصم و الألد الجدل». وقال: «رحم الله من سكت فسلم» أو قال:

SAHABE VE İDARECİLERİ KÖTÜLEYENLER HAKKINDA

Sonra ona el-Hilsiyye, es-Sumtiyye ve el-Mubrimin'den başka bir grup gelerek: "Bir grup Osman'la, bir grup Ali'yle, bir grup Muavi-ye'yle ve bir grup da Talha ve Zübeyr'le beraber savaşıyorlar. Bir grup da hepsini tan ediyor, bir grup vakf edip onlar hakkında susuyor ve bir grup onların yaptığı işlerle ilgili konuşmayı haram kılıyor. Siz bunlar hakkında ne dersiniz?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Benim ashabım anıldığında onlar hakkında susunuz (ileri geri konuşmayınız), kader konuşulduğunda susunuz, yıldızlar hakkında konuşulduğunda susunuz. Ashabıma sövmeyiniz, ashabımı bana bırakınız. Muhammed'in canını elinde bulundurana ant olsun ki sizden biri Uhud dağı kadar altın infak etse, onlardan birinin ne ölçeğine ne yarısına ne de onda birine ulaşamaz' ve şöyle buyurmuştur: 'Ashabım yıldızlar gibidirler. Onlara tutundukça dalalete düşmezsiniz. Hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz. Siz nereden bileceksiniz belki Allah onlara bildirip şöyle demiştir: 'Dilediğinizi yapınız, ben yaptıklarınızı afetim.' Nebi şöyle buyurmuştur: 'İyi ve facir olan herkesin arkasında namaz kılınız. İyi ve facir olan herkesin namazını kılınız.' ve 'Velayet bi'dattir, beraat bidattir ve şahadet bidattir' buyurmuştur.

Salallahu aleyhi şöyle derdi: 'Benim yanımda insanların en sevilmeyeni, şiddetli hasım ve şiddetli cedelcidir.' Ve: 'Susup sâlim kalana veya kârlı çıkana Allah rahmet etsin' buyurmuştur.'

«فغنم». وقال: «ما شيء أحوج إلى طول السجن من اللسان». وقال لقمان: الصمت حكم، ولو كان الكلام من فضة لكان السكوت من ذهب. وقال: لا تكن طعانا ولا لعانا دع المرآء لعلة خبره. وقال: «لا تسبوا أمراءكم ولا تلعنوهم، فإنهم أفضوا إلى ما صاروا إليه من أعمالهم».

وقال النبي عليه السلام: «يا معاذ وهل يكب الناس في جهنم إلا حصائد الألسن». وقال: «يأتي على الناس زمان أفضلهم من لزم غاراً، ثم لم يكن من [٤٥] الناس في شيء». وقال أبو الدرداء: كفى بك إثماً لا تزال ممارياً. وكفى بك ظالماً لا تزال مخاصماً. دع العيوب من الناس وانظر في عيب نفسك، فإنك إذا فعلت ذلك اشتغلت بنفسك. وقال: لابد من إمام بر أو فاجر يقيم الدين، فإن النبي صلى الله عليه قال: «إن الله يؤيد الدين بالرجل الفاجر، وبقوم لا خلاق لهم»، وقال: «سيكون بعدي قوم لا يستنون بسنتي ولا يقتدون بهداي. قالوا: كيف المخرج؟ قال: دعوهم ما لم يمنعوكم الصلوات الخمس». وقال: «يا معشر الأنصار إنكم سترون أثرة وأموراً تنكرونها فاصبروا حتى تلقوني».

وقال الفاروق: يا سويد بن علقمة، أطع الإمام وإن ضربك وحرمك وظلمك. وان الوليد [بن عقبة] كان يصلي بالناس وهو سكران من الخمر ثم يقبل عليهم قبل التسليم فيقول: أزيدكم؟ وفيهم ابن مسعود وحذيفة وعمار وأصحاب النبي عليه السلام فما ينكرون.

Hiçbir şey dil kadar uzun bir hapse (susmaya/tutmaya) daha fazla muhtaç değildir. Lokman: 'Susmak bir hükümdür. Konuşmak gümüşse, susmak altındır.' Ne çok yerici ol ne de lanet okuyan ol! Nebi'den (a.s.) gelen haberden dolayı münakaşa etmeyi bırak. Yöneticilerinize sövmeyin ve onlara lanet okumayın. Çünkü onlar göçüp gitmiş ve amellerine kavuşmuşlardır. Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'İnsanların cehenneme yüzüstü girmelerinin nedeni, dillerinin kazandığındandır. Öyle bir zaman gelecek ki, insanların en faziletlisi bir mağaraya girip insanlarla ilişkisini kesen olacaktır' buyurmuştur. Ebu Derda şöyle demiştir: 'Günah olarak senin sürekli tartışmacı/münakaşacı olman yeter. Sürekli hasım olman da zâlim biri olman için yeter. İnsanların ayıbını araştırmayı bırak, kendi ayıbına bak. Bunu yaptığında kendi *nefsinle uğraşmış* olursun.' Ve şöyle dedi: 'Dini ikame eden iyi veya facir bir imamın olması gerekir. Çünkü Nebi (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'Allah Dinini facir bir kimse ile ve huysuz bir kavim ile destekler.' Ve şöyle buyurmuştur: 'Benden sonra sünnetimi takip etmeyen ve hidayetime uymayan bir kavim olacaktır.' Dediler ki: 'Çözüm nedir?' Buyurdu ki: 'Sizi beş vakit namazdan alıkoymadıkları müddetçe onları bırakınız (onlara bulaşmayınız).' Ve şöyle buyurmuştur: 'Ey Ensar topluluğu! Hoşlanmadığınız birçok iş ve eylem göreceksiniz. Ahirette bana varıncaya dek sabredin.'

Hz. Ömer Faruk şöyle demiştir: 'Ey Suveyd b. Alkame, sana zulmedip seni dövse ve hakkın olandan seni mahrum bıraksa bile imama itaat et.' Velid (b. Ukbe), sarhoşken halka namaz kıldırıyor, sonra selam vermeden önce onlara dönerek: 'Size arttırayım mı? (daha da kılayım mı?)' diyordu. Arkasında namaz kılanlar içinde İbn Mesud, Huzeyfe, Ammar ve Nebi'nin (a.s.) ashabı vardı. Ona karşı çıkmıyorlardı.

وقال رجل لابن عمر: أنصلي خلف هذا الفاجر الفاسق؟ قال: مهلا فإن السلطان ظل الله في الأرض، من أطاعه رشد ومن عصاه هلك، وإنما الصلاة فريضة افترضها الله علي لم أكن لأدعها لفاجر إن شاركني فيها، صلوا خلفهم وادفعوا إليهم زكاة أموالكم[٤٦]، وإن شربوا بها الخمور وأنفقوها في هدم الدين. وصلوا خلف بني أمية. وقول علي حين سئل عن قتلى صفين فقال: إخواننا المؤمنون.

قال: ودخل رجل على عثمان وهو محصور فقال له: إن قوما يتقدمون فيصلون بنا الجمعة من غير عقد إمامة. فقال له: صل معهم، من أحسن فشاركه في إحسانه ومن أساء فاجتنب إساءته.

وقالوا: يا رسول الله! إنك قلت: سيكون بعدي أمة لا يهتدون بهداي فكيف بالصلاة معهم إذا أدركناهم؟ قال: «صلوا في بيوتكم واجعلوا صلاتكم معهم نافلة».

وفي نحو هذا من الحديث فقبلوه واظهروا التدين به وتقربوا به إلى السلطان وأهل الجهل صاروا بهذه الأحاديث صمتية وحلسية وحشوية ومتزمّنين.

Bir Adam İbn Ömer'e: 'Bu facir ve fasıkın arkasında namaz kılalım mı?' diye sordu. Dedi ki: 'Ağır ol! Sultan, Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir. Ona itaat eden doğru yola girer, ona isyan edip karşı çıkan helak olur. Namaz Allah'ın üzerime farz kıldığı bir farzdır. Onu bir facirin benimle birlikte namaz kılmasından dolayı bırakacak değilim. Onların arkasında namaz kılınız ve verdiğiniz mallarla şarap içip, malları dini yıkmak için harcasalar da mallarınızın zekâtını onlara ödeyiniz. Ümeyye Oğullarının arkasında namaz kılınız. Sıffin savaşında öldürülenler sorulduğunda Hz. Ali: 'Bizim mümin kardeşlerimiz' sözünü söylemişti.

Hz. Osman muhasara altındayken bir adam ona gelerek: 'Bir grup, imamın izni olmaksızın öne geçip bize cuma namazı kıldırıyor' dedi. Hz. Osman şöyle dedi: 'Kim iyilik yaparsa iyiliğine katıl! Kim kötülük yaparsa kötülüğünden uzak dur!'

Dediler ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! 'Benden sonra bir ümmet (grup) gelecek ve benim yoluma uymayacaklar' demiştiniz. Bu grupla karşılaştığımızda onların arkasında nasıl namaz kılarız.' Buyurdu ki: 'Evlerinizde namaz kılınız. Onlarla kılacağınız namazı ise nafile olarak kılınız.'"

Bu gibi hadisleri kabul edip ona inandıklarını izhar ettiler. Böylece sultana ve cehalet ehline yakın oldular. Bu hadislerle Sumtiyye, Hilsiyye, Haşeviyye ve Mütezemmitin oldular.

في الحلسية والصمتية والحشوية والمتزمتين

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: ما تقول في الحلسية والصمتية والحشوية والمتزمتين من الاقتداء بالفجار والصلاة خلفهم، أنكفُّ عنهم ليفسدوا في الأرض مع إعلان الفجور؟

قال: احذروهم فإنهم أهل البدع والضلال. واكتبوا: قال رسول الله صلى الله عليه[٤٧]: «يؤمُّكم خياركم، فإنهم قرنائكم فيما بينكم وبين ربكم». وقال: «إن صلاتكم قربانكم إلى ربكم فلا تقدموا بين أيديكم إلا خياركم».

وقال: «لا صلاة لإمام قوم هم له كارهون».

وقال النبي عليه السلام: «ليليني في الصف الأول أولوا الأحلام منكم والنُّهىَ، ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم». فكان العاجز لا يترك أن يكون في الصف الأول ولا الثاني ولا الثالث، فكيف كان يطمع أن يكون إماما؟ لولا جهل في حيرة المتحيرين.

EL-HİLSİYYE, ES-SUMTİYYE, EL-HAŞEVİYYE VE EL-MUTEZEMİTİN HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelerek: el-Hilsiyye, es-Sumtiyye, el-Haşeviyye ve el-Mütezemmitin gruplarının; facirlere uymayı, onların arkasında namaz kılmayı ve facirliklerini ilan etmelerine rağmen yeryüzünde bozgunculuk yapmaları için onları serbest bırakmayı savunmaları hakkında ne diyorsun?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Sizin iyiniz size imam olur. Onlar sizinle Allah arasındaki dostlarınızdır. Namazınız Rabbinize olan yakınlığınızdır. O halde sizin önünüze ancak en iyi ve seçkininiz geçsin.' Şöyle buyurmuştur: 'Kendisini istemedikleri halde kavme imam olan kişinin namazı yoktur.' Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Birinci safta, benim arkamda akîl ve baliğ olanlarınız dursun. Sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenler dursun.' Âciz olan ne birinci safta ne ikinci safta ne de üçüncü safta olamazken nasıl imam olmayı arzular. Bu (imam olmayı düşünmek) şaşkınların cehaletinden başka bir şey değildir.

وقال صلى الله عليه: «تخيروا لإمامتكم وتخيروا لنطفكم» و«لعن المتسلط على أمته بالجبرية» و«المستأثر بفيّها». وقال: «ضعوا سيوفكم على أعناقكم ثم ابتروا خضراء من خالف سنتي».

وقال: «أيما أمير ظلم فهو خليع، وأيما أمير ظلم فلا إمرة له، فليستخر الله من بحضرته من المسلمين، ثم ليولوا عليهم أفضل فضلائهم في أنفسهم. وإذا سافر ثلاثة فليؤمهم أحدهم أفضلهم. فإذا أمهم فهو أميرهم»، فذلك الأمير حقا الذي أمَّره رسول صلى الله عليه وسلم. وإن عليا لما وجه وفده إلى معاوية قال لهم: صلوا في رحالكم، واجعلوا صلاتكم معه نافلة لكم فإن الله لا يقبل إلا من المتقين . ورأى عمر الفاروق [٤٨] رجلا أنكره في الصف الأول فقال له: تنح فتنحى الرجل ثم دعاه فقال: لعله شق عليك لا سود الله وجهك ولا يباعدك من الخيرات، أن رسول الله عليه السلام أمرنا أن ننحي عن الصف الأول من ننكره مخافة أن يركع قبل الإمام أو يرفع رأسه قبل الإمام. فإنما الناس أشباه يقتدي الآخر بالأول. وقال يزيد بن أبي زياد: كلمني إبراهيم النخعي و سعيد بن جبير يوم الجمعة والإمام يخطب وكانا قد صليا في بيوتهما وكان الحسن يفعل ذلك. وقال لهم: قد اجتمعتم انتم ومن خالفكم. ان النبي عليه السلام قال: «إن البر التقي يؤم». وأما أداء الفريضة لم يختلفوا في ذلك، ولم يكذب بعضكم بعضاً. واختلفتم في الفاجر وتكاذبتم ورد بعضكم على بعض فما اجتمعتم فيه فهو الحق، وفي الاختلاف الباطل والضلال.

فقبل قوله الخوارج والشيع والمعتزلة وعامة من المخالفين والمتقدمين بذلك.

Allah Resûlü: 'İmamlığınız için iyi olanı seçiniz. Soyunuz için de iyi olanı seçiniz' buyurmuştur. 'Zorla ümmete hükümdar olana ve ümmetin feyi gelirinde kendini kayırana (kendine tahsis edene) Nebi lanet etmiştir.' Nebi (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'Kılıçlarınızı omuzlarınıza alın sonra benim sünnetime muhalefet edenleri yok edip temizleyin.' Şöyle demiştir: 'Hangi amir olursa olsun zulmettiği zaman o emirlikten/görevden alınmıştır. Onun yanında olan Müslümanlar Allah'a istiharede bulunsunlar, sonra içlerinde faziletli olanlardan en faziletliyi başlarına geçirsinler. Üç kişi yolculuğa çıkarsa onlardan en faziletli olan biri imam olsun.' Onlara imam olunca onların amiri olur. Bu gerçekten de Allah Resûlü'nün (s.a.v.) emrettiği emirdir. Hz. Ali, heyetini Muaviye'ye gönderince: 'Yolculuğunuzda namaz kılın, onunla kıldığınız namazı ise nafile olarak kılınız. Allah namazı ancak muttakilerden kabul eder' demiştir. Hz. Ömer Faruk tanımadığı bir adamı ilk safta gördü ve ona: 'Çekil' dedi. Adam çekildi. Sonra onu çağırdı ve şöyle dedi: 'Belki sana ağır gelmiştir. Allah yüzünü karartmasın ve seni hayırlı şeylerden uzaklaştırmasın, Allah Resûlü (a.s.) imamdan önce rükûa gider veya imamdan önce secdeden başını kaldırabilir korkusuyla bize tanımadığımız ve uygun görmediğimiz kimseyi ilk saftan çekmemizi emretti. Çünkü insanlar birbirlerine bakarak benzer hareket ederler ve arkadaki öndekine uyar.' Yezid b. Ebi Ziyad şöyle demiştir: 'İbrahim en-Nahai ve Said b. Cubeyr Cuma günü imam hutbe okurken benimle konuştular. Onlar evlerinde namazlarını kılmışlardı. Hasan' da böyle yapardı." Onlara (fakîh) dedi ki: "Siz ve size muhalefet edenler bir araya geldiniz. Nebi (a.s.): 'İyi ve muttaki imam olur' demiştir. Bu farzların eda edilmesi hususunda olup bu konuda ihtilaf etmemişler ve birbirlerini tekzip de etmemişlerdir. Siz facir konusunda ihtilaf ettiniz, birbirinizi yalanladınız ve birbirinizi reddettiniz. İttifak ettiğiniz şey haktır, doğrudur. İhtilafta ise bâtıl ve dalalet vardır.' Onun sözünü (görüşünü) Hariciler, Şia, Mutezile, muhalif ve mütekaddiminin tümü kabul ettiler.

في من مات وعليه دين

ثم جاء قوم آخرون فقالوا: ما تقول في من مات وعليه دين؟ فإن فلانا قال: إن النبي عليه السلام لم يصل عليه ولا يدخل الجنة. فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع [٤٩] والضلال واكتبوا: أن النبي عليه السلام قال: «من ترك غلا أو دينا فإلى الله عز وجل ورسوله، ومن ترك مالا فللورثة، وأنا مولى من لا مولى له ووارث من لا وارث له وأعقل عنه».

وقال ابن مسعود: لأن اترك ألف دينار دينا يعلم الله إني كنت انوي أداءها احب إلي من أن أترك مثلها حلالا. وروي عن أبي الدرداء مثل ذلك.

فقبل ذلك قوم وفرحوا به واستقرضوا لما عجزوا عن الطلب من فضل الله وقطع الطريق.

BORÇLU OLARAK ÖLEN KİMSE HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Borçlu olduğu halde ölen kimse için ne dersin? Çünkü birileri, Nebi'nin (a.s.) borçlunun namazını kıldırmadığını ve borçlunun cennete girmeyeceğin söylüyor." Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Kim (ölür de) geride mal bırakırsa, o mal varislerinedir. Kim geride çoluk çocuk veya borç bırakırsa, onlar Allah'a ve Resûlü'nedir. Ben mevlası olmayanın mevlasıyım ve varisi olmayanın varisiyim ve onun diyetini ben öderim.'

İbn Mesud: 'Aynı miktarda helal mal bırakmaktansa; Allah'ın ödemeyi düşündüğümü bildiği bin dinar borç bırakmak daha çok hoşuma gider' demiştir. Ebu Derda'dan da bunun bir benzeri rivayet edilmiştir." Bir grup bunu kabul edip bununla sevindiler. Allah'ın fazlından istemekten ve yol kesip soygun yapmaktan âciz olunca borçlandılar.

في التجار ومن يعامل الناس ويقرضهم

ثم جاءه التجار ومن يعامل الناس ويقرضهم فقالوا: يا فقيه ما هذا الذي رويت للناس [في][1] أموالنا وأبحتها لغرمائنا؟

قال: احذروهم فإنهم أهل البدع واكتبوا ما أملي عليكم قال رسول الله صلى الله عليه: من مات وعليه دين لم يلج الجنة وحبس على بابها حتى يؤدى عنه. قالوا: يا رسول الله! وإن قُتل في سبيل الله؟ قال: لو قتل سبعين مرة ثم حيي لم يدخل الجنة حتى يقضى عنه.

قال: وأتي بجنازة ليصلي عليها قال: هل على صاحبكم دين؟ قالوا: نعم، فقال: كم؟ قالوا: دينارين قال: فهل ترك وفاء؟ قالوا: لا، قال: فصلوا على [٥٠] صاحبكم، فكره النبي صلى الله عليه أن يصلي عليه وكان بالمؤمنين رؤوفاً رحيما فأرضاهم ورضوا وقال لهم: إن القرض بعشرة والصدقة بواحدة لأن

---

(١) فراغ في الأصل والزيادة من عندنا.

TÜCCARLAR VE İNSANLARLA TİCARİ İLİŞKİDE BULUNUP ONLARA BORÇ VERENLER HAKKINDA

Sonra ona tüccarlar ve insanlarla mali muamelelerde bulunup onlara borç verenler gelerek: "Ey Fakîh! Mallarımız hakkında insanlara rivayet ettiğin ve malımızı borçlularımıza helal kıldığın bu rivayetler nedir?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Size dikte edeceğimi yazınız; Allah Resûlü (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'Ölüp de üzerinde borç bulunan kimse, borcu ödenene kadar cennetin kapısında bekletilir içeri giremez.' Dediler ki: 'Ya Resûlallah Allah yolunda öldürülmüşse bile mi?' Buyurdu ki: 'Yetmiş defa öldürülse ve sonra dirilse, borcu ödenene kadar cennete giremez.'" Dedi ki (fakîh): "(Allah Resûlü'ne) Namazını kıldırması için bir cenaze getirildi. 'Arkadaşınızın üzerinde borç var mıydı?' buyurdu. 'Evet' dediler. 'kaç' dedi. 'İki dinar' dediler. 'Borcunu kapatacak bir şey bıraktı mı?' buyurdu. 'Hayır' dediler. 'Arkadaşınızın namazını siz kılın' buyurdu. Nebi (s.a.) namazını kıldırmak istemedi." '*O müminlere karşı çok merhametlidir*'[168] onları razı etti ve onlar da razı oldular. Ve onlara dedi ki: "Borç vermenin sevabı on kattır. Sadaka ise bir kattır.

---

[168] Ahzâb, 33/43.

صاحب القرض لا يجيئك إلا لحاجة، والصدقة ربما وقعت إلى غير محتاج إليها.وقال: مطل الغريم ظلم وقرض مُدَّين خير من صدقة أحدهما، ومن أقرض ضعف له أجره حتى يؤدى إليه.

Çünkü borç isteyen sana ancak muhtaç olduğu için gelir. Sadaka ise bazen muhtaç olmayana da gider." Ve şöyle dedi: "Borçlunun borcunu ödemeyi geciktirmesi zulümdür.[169] Borçluya borç vermek; birinin ona sadaka vermesinden daha hayırlıdır. Kim borç verirse borcu ödenene kadar sevabı katlanır."

[169] Maddi durumu ödemeye müsait olan borçlu kast edilmektedir.

في الدعوة

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول في الدعوة فان قوما يزعمون أن الدعوة لا تنقطع إلى يوم القيامة وهي فريضة واجبة؟

فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع والضلال. قال عبد الله بن عمر: أن دعوة النبي عليه السلام قد بُلّغت حياته وانقطعت بعد موته إلى يوم القيامة، فلا يدعى عدو ولا يجب الدعاء. وكذلك قال الحسن البصري.

فقبل ذلك منه البيهسية[1] لموافقة ذلك لأهوائهم، لأنهم إذا ظهروا حرموا الدعوة ونصبوا المحنة واستعرضوا الناس من جنى ومن لم يجن لمكان هذا الحديث.

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: ما تقول فيمن زعم أن الدعوة قد انقطعت فلا دعوة؟

قال: احذروهم فإنهم أهل البدع والضلال واكتبوا أن علي بن أبي طالب بعثه النبي عليه السلام على سرية فقال: «يا علي لا تقاتلهم حتى تدعوهم وتنذرهم [٥١] فإني بذلك بعثت وبذلك

---

(١) البَيْهَسِيَّةُ: أصحاب أبي بَيْهَسٍ بن جابر. البحر الزخار الجامع لمذاهب علماء الأمصار(١/٣٥) وقيل نسبة إلى بيهس بن الهسم بن جابر. طرائف المقال (٢/٢٣٦).

DAVET HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek: "Davet hakkında ne dersin? Çünkü bir grup, davetin kıyamete kadar kesilmeyeceği ve yapılması gerekli bir farz olduğunu iddia ediyor" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: 'Nebi'nin (a.s.) daveti Nebi daha hayattayken insanlara ulaştı. Vefatından sonra kıyamete kadar davet kesildi. Hiçbir düşman davet edilmez ve davet vacip değildir.' Hasan el-Basri'de bunun gibi söylemiştir." el-Beyhesiyye[170] kendi nefsi arzularına uygun olduğu için bu görüşü kabul etmiştir. Çünkü onlar ortaya çıkınca daveti haram saydılar. Mihneyi uygulayarak bu hadisten dolayı suçlu suçsuz herkese saldırdılar.

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Davetin kesildiğini ve artık davetin olmadığını iddia edenler hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.), Ali b. Ebi Talib'i bir seriyyenin başında göndererek ona şöyle dedi: 'Ey Ali, onları davet etmeden ve uyarmadan onlarla savaşma, çünkü ben bununla gönderilip emredildim."

---

[170] el-Beyhesiyye: Harici fırkalardan biri olup Ebu Beyhes Heysem b. Câbir'e tabi olanlara verilen isimdir.

أمرت». قال: «وجيء بِسَبيٍ من حي من أحياء العرب فقالوا: يا رسول الله! ما دعانا أحد ولاً بلغنا أمرك. قال لهم: والله! قالوا: والله ما بلغنا أمرك ولا دعانا إلى ذلك أحد. قال: خلوا سبيلهم حتى تصل إليهم الدعوة فان دعوتي لا تنقطع إلى يوم القيامة، أجير المستجير ثم أكرر الدعوة ثم تلا[١] عليه السلام: ﴿وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ﴾».[٢] وان عمر بن الخطاب كان لا يقاتل حتى يدعو ويقرأ عليهم كتابا. فقبل ذلك قوم ودانوا به وخالفوا الآخرين.

---

(١) في النسخة الأصل: تلى

(٢) سورة الأنعام: ١٩.

Dedi ki (fakîh): "Arap kabilelerinden birinden bir esir getirildi ve esir dedi ki: 'Ya Resûlallah, kimse bizi davet etmedi ve senin emrin de bize ulaşmadı.' Buyurdu ki: 'Vallahi mi?' dediler ki: 'Vallahi senin emrin bize ulaşmadı ve hiç kimse bizi davet etmedi.' Buyurdu ki: 'Davet onlara ulaşıncaya dek onları serbest bırakın, Çünkü kıyamet gününe kadar davetim kesilmez. Ben sığınan kimseyi korurum. Sonra tekrar davet ederim.' Sonra Nebi (a.s.) şu ayeti okudu: *'Sizi ve ulaştığı kimseleri uyarmam için bu Kur'ân bana vahiyedildi.'*[171]. Hz. Ömer b. Hattab davet edip onlara bir kitap (yazılı bir metin) okumadan onlarla savaşmazdı." Bunu bir grup kabul edip inandı ve diğerlerine muhalefet ettiler.

---

171 En'âm, 6/19.

في التقية

ثم جاءه الأزارقة فقالوا: ما تقول في التقية فإنها لا تحل عندنا؟ فقال: اكتبوا ان النبي صلى الله عليه قال: «لا يمنعن أحدكم مخافة الناس أن يتكلم بالحق إذا شهده أو ينكر الباطل، فان بني إسرائيل أمروا بالقيام بالقسط فكان أمرهم تعزيراً أوجب الكفاية وداهنوا فلعنوا على لسان داوود وعيسى بن مريم». وقال النبي عليه السلام: «قل الحق ولو كان مراً وإن خفت القتل، ولا تشرك بالله وإن قتلت أو حُرِّقتَ أو عُذِّبت». و«ما من كلمة اعدل عند الله ولا احب إليه من كلمة حق عند سلطان أو إمام جائر».

وفي نحو من هذا الحديث والتأويل فقبله الأزارقة ودانوا به.

ثم جاءه آخرون من الخوارج والشيع [٥٢] فقالوا: ما تقول فيما حرمت الأزارقة من التقية من قبل الأحاديث؟ فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع واكتبوا ما أملي عليكم قال النبي: «رفع عن أمتي الخطأ والنسيان وما استكرهوا عليه». وقال: «يا عمار بن ياسر أخذوك فقطعوك فقلت ما قلت فإن زاد فزد». وقال ابن مسعود: ما من كلمة تدفع عني ضرب سوطين

TAKİYYE HAKKINDA

Sonra ona Ezarika gelerek: "Takiyye hakkında ne dersin? Bize göre takiyye helal değildir" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'İnsanlardan olan korkunuz; sizden şahitlik yapan birini, hakkı söylemekten veya bâtılı reddetmekten alı koymasın. Çünkü İsrail oğulları adaletli davranmakla emr olunmuşlardı. Bu yerine getirmeleri gereken kifayetle, vacip olan uyarı niteliğinde bir emir idi. Fakat onlar ikiyüzlü davrandılar. Bu yüzden Hz. Davud ve Meryem Oğlu İsa'nın diliyle lanetlendiler.' Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Öldürülmekten korksan ve acı olsa bile hakkı söyle, azap edilsen veya yakılsan yahut öldürülsen bile Allah'a şirk koşma. Allah katında, zâlim sultan veya imama karşı söylenen hak sözden daha sevimli ve adil bir söz yoktur." Bu gibi hadisleri ve tevilleri Ezarika kabul edip inandı.

Sonra ona Şia ve Haricilerden diğer gruplar gelerek: "Hadislerden dolayı Ezarika'nın haram kıldığı takkiyye hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Size dikte edip imla ettirdiğimi yazınız; Nebi şöyle buyurmuştur: 'Hata, unutma ve zorlanmayla gerçekleşen fiillerde ümmetimden kalem/sorumluluk kaldırılmıştır.' Ve "Ey Ammar b. Yasir! Seni yakalayıp kestiler ve sende söyleyeceğini söyledin. Şayet azabı/işkenceyi artırırlarsa sen de artır' buyurmuştur. İbn Mesud şöyle demiştir: 'İki kırbacın bana vurulmasını engelleyecek hiçbir kelime yok ki,

فسألونيها إلا تكلمت صوبها، وليس الرجل يأمن على نفسه إذا عُذبت أو ضُربت أو وُعدت أو خُوفت أو جُوعت. وتأولوا عليه ﴿إِلاَّ مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالإِيمَانِ﴾[1] وقوله ﴿إِلاَّ أَن تَتَّقُواْ مِنْهُمْ تُقَاةً﴾[2] و﴿الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ﴾[3] إذا تخوفت الموت. قال: وكان الناس في مسجد الكوفة يبايعون المختار ورجل من أصحاب النبي يقال له ابن سمرة جالس فسألوه عن ذلك فقال: ما أبالي أمسحت هذه الأسطوانة بيدي أو بيده إنما البيعة بالقلب وليست باللسان.

فقبل ذلك قوم واستحلوا التقية في الرغبة والطمع فضلا على المخافة والرهبة.

---

(١) سورة النحل: ١٠٦.

(٢) سورة آل عمران: ٢٨.

(٣) سورة البقرة: ١٧٣.

istediklerinde onun doğrusunu söylemiş olmayayım.' Kişi azap edildiğinde, dövüldüğünde, tehdit edildiğinde, korkutulduğunda yahut aç bırakıldığında canından emin olamaz. Şu ayetleri buna tevil ettiler. *'Kalbi imanla mutmain olduğu halde, zorla inkâra mecbur bırakılan hariç'*[172] ve *'Ancak onlardan korunup sakınmanız müstesna'*[173] ve *'leşi, kan ve domuz eti'*[174] ölümden korktuğunda (yiyebilir). Dedi ki: "İnsanlar Kûfe camisinde Muhtar'a biat ediyorlardı. İbn Semure adında Nebi'nin ashabından bir zat oturuyordu. Ona bunu sordular. Dedi ki: 'Benim için önemli değildir. Ha bu direği tutmuşum ha onun elini fark etmez. Biat ancak kalple olur, dille değil.' Bunu bir grup kabul edip, korkmaktan ve ürkmekten çok, mal ve nimet elde etmek için takiyyeyi helal gördüler.

---

172 Nahl, 16/106.
173 Âl-i İmrân, 3/28.
174 Bakara, 2/173.

في قتل النساء والصبيان

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول في قتل النساء والصبيان؟ فقال اكتبوا أن الصعب ويروى الصامت بن حبابة (الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ) «سأل النبي عليه السلام فقال يا رسول الله: ذراري المشركين نصيبهم في غشم الغارة وفي الليل المظلم؟ فقال: اقتلوهم فإنهم مع الآباء». وأمر أسامة بن زيد حين وجهه إلى الشام أن يحرقهم بالنار ويغرقهم. وسئلت عائشة أم المؤمنين عن أطفال المشركين فقالت: إن شئت لسمعتك تضاغيهم في النار. وحاصر النبي عليه السلام أهل الطائف، فكانت امرأة تقوم فوق الطائف فوق الحصن تكشف فرجها بحذا النبي صلى الله عليه، فأمر الرماة أن يرموها. فرماها سعد بن أبي الوقاص فما اخطأ فرجها فسقطت من الحصن ميتة. فقبلته الأزارقة والخناقين من المنصورية[1] وتأولوا عليه ﴿لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا﴾[2] ﴿وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾[3] ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ﴾[4] ودانوا بقتل النساء والصبيان من أهل القبلة .

---

(١) المنصورية: أصحاب أبي منصور العجلي. الملل والنحل (٩٧٢/١).

(٢) سورة نوح: ٢٦.

(٣) سورة نساء:٨٩

(٤) سورة البقرة: ١٩٣.

KADIN VE ÇOCUKLARIN ÖLDÜRÜLMESİ HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek: "Çocuk ve kadınların öldürülmesine ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Sa'b, Samıt b. Hababe'nin (Sa'b b. Cessame'nin) Nebi'ye (a.s.) şöyle sorduğunu rivayet etmektedir: 'Ey Allah Resûlü, gece karanlığında ve saldırı karmaşasında müşriklerin çocuklarına isabet ediyoruz ne yapâlim?' buyurdu ki: 'Onları öldürünüz. Çünkü onlar babalarıyla birlikteler.' Nebi (a.s.), Usame b. Zeyd'i Şam'a gönderirken onları ateşle yakmasını ve boğmasını emretmiştir. Müminlerin annesi Aişe'ye müşriklerin çocukları soruldu. Dedi ki: 'İstersen onların cehennemdeki çığlıklarını sana işittireyim.' Nebi (a.s.) Taif ehlini muhasara etti. Bir kadın Taif kalesinin üstünde durarak Nebi'nin hizasında avretini açıyordu. Okçulara ona ok atmalarını emretti. Sa'd b. Ebi Vakkas ok attı ve tam avretine vurdu. Kadın kaleden ölü olarak düştü." Ezarika ve el-Mansuriyye'den el-Hanakin bunu kabul edip şu ayetleri buna tevil ettiler. *"Kâfirlerden hiçbirini yeryüzünde bırakma."*[175], *"Onları bulduğunuz yerde öldürünüz."*[176] *"Fitne olmayıncaya kadar onlarla savaşın."*[177] Böylece bunlar Ehl-i Kıble'den çocuk ve kadınların öldürülmesine inandılar.

---

[175] Nûh, 71/26.
[176] Nisâ, 4/89.
[177] Bakara, 2/193.

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: ما تقول فيما استحلت الأزارقة والمنصورية من قتل النساء والصبيان؟

فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع والضلال. واكتبوا: «أن النبي عليه السلام بعث سرية فقتلوا حتى بلغوا النساء والصبيان فتغير لون النبي صلى الله عليه لما اخبر بذلك. فقالوا: إنما هم ذراري المشركين يا رسول الله! فقال: أوليس خياركم ذراري المشركين؟ ثم نهى عن قتل النساء والصبيان» [٥٤].

وقال: «اقتلوا مقاتلة المشركين واستحيوا شرخهم» والشرخ الشيخ الكبير والإمرأة والطفل والأجير والمجنون والمعتوه. وقال: «ذراري المشركين خدم أهل الجنة»؛ ما عملوا حسنة فيثابوا عليها ولا سيئة فيعاقبوا عليها ﴿وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولاً﴾[١] فلم يبعث إليهم الرسل ولم يكلفوا العمل. وقال النبي عليه السلام: «النبي في الجنة والشهيد في الجنة والموؤد في الجنة»، وصفة الله الكريم الحليم أنه يعفو و يغفر لمن شتمه طول عمره وافترى عليه ثم تاب. فكيف من لم يامره ولم ينهه ولم يذنب؟ فقبلوا ذلك منه ودانوا به وهم الميمونية من الخوارج، والفضيلية، والقدرية من جميع الأصناف لأن في جميع الأصناف قدر.

---

(١) سورة الاسرى: ١٥.

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Ezarika ve el-Mansuriyye'nin kadınların ve çocukların öldürülmesini helal kılmalarına ne diyorsun?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) bir seriyye gönderdi. Onlar kadın ve çocuklara varıncaya kadar öldürdüler. Nebi'ye (s.a.) bu haber verilince rengi değişti. Bunun üzerine: 'Ey Allah Resûlü, onlar müşriklerin çocuklarıdır' dediler. Bunun üzerine: 'Sizin iyi ve seçkinleriniz müşriklerin çocukları değiller mi?' buyurdu. Sonra kadın ve çocukların öldürülmesini yasakladı.

Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Müşriklerle savaşıp onları öldürünüz. Şerhlerini canlı bırakınız.' Şerh: yaşlı, ihtiyar, kadın, çocuk, hizmetçi, deli ve bunaktır. Ve 'Müşriklerin çocukları cennet ehlinin hizmetçileridir' buyurmuştur. Ne sevap alacak bir hasene/iyilik ne de cezalandırmalarını gerektirecek bir günah işlememişlerdir. *'Hiçbir günahkâr başkasının günahını çekmez. Biz peygamber göndermedikçe azap edecek değiliz.'*[178] Çocuklara peygamberler gönderilmemiş ve amel ile de mükellef kılınmamışlardır. Nebi (a.s.): 'Nebi cennettedir, şehit cennettedir ve çocuk cennettedir' buyurmuştur. el-Hâlim ve el-Kerim Allah'ın sıfatlarındandır. O, ömrü boyunca kendisine söven ve iftira atanı tövbe ettikten sonra af ve mağfiret ediyorken; emretmediği, nehyetmediği ve günah işlememiş olanı nasıl affetmez." Bunu kabul edip inandılar. Bunlar Haricilerden el-Meymuniyye[179] ayrıca el-Fudayliyye[180] ve el-Kaderiyye[181] ve bütün gruplardan kaderi olanlardır. Çünkü bütün gruplardan kaderi olanlar vardır.

---

[178] İsrâ, 17/15.

[179] Meymuniyye: Harici fırkalardan biri olup Meymun b. Halid'e tabi olanlardır. Bunlar Harici fırkalardan Acâride'den ayrılmışlardır.

[180] Fudayliyye: Harici fırkalardan Sufriyyenin bir alt grubudur.

[181] Kaderiyye: Mutezileye verilen bir isim olmakla beraber. Daha Mutezile teşekkül etmeden kader üzerinde tartışmalar olmuştur. Ehl-i Sünnet Mutezileyi kendi fiillerinin yaratıcısı olan ve kendi kaderini kendi çizen anlamında kaderiye olarak isimlendirmektedir. Böylece "Kaderiyye bu ümmetin Mecusileridir" şeklinde rivayet edilen hadisin muhataplarının Mutezile olduğunu vurgulanmaktadır. Ancak Mutezile de Ehl-i Sünneti kadere inandığı için kaderi olarak tanımlamaktadır.

في أهل السعادة والشقاوة

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: ما تقول في من زعم انه يستطيع أن يعمل بما أمره الله به وأراده منه وشاءه ورضيه له؟ فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع واكتبوا: قال سراقة بن مالك بن جعشم وعمر الفاروق سألا النبي عليه السلام فقالا: أرأيت ما تعمل في أمر مبتدأ مبتدع مستأنف أو شيء قد فرغ منه؟ قال: لا، بل شيء قد فرغ منه فقالا ففيم العمل؟ فقال: «اعملوا فكل ميسر لعمله. أو قال: لما خلق له، أما من كان من اهل السعادة فهو يعمل للسعادة، وأما من كان من أهل الشقاء فإنه يعمل للشقاء». قال: و«ما كان كفر [٥٥] بعد النبوة قط إلا كان مفتاحه تكذيب بالقدر، والقدرية مجوس أمتي فإن مرضوا فلا تعودوهم وان ماتوا فلا تشهدوهم ولا تصلوا عليهم». قال: وخرج النبي صلى الله عليه وبيده صحيفة فقال: «بسم الله الرحمن الرحيم كتاب من الله أسماء أهل الجنة وأسماء أهل النار وأسماء آبائهم وأنسابهم وقبائلهم ومنازلهم لا يغادر منهم صغيرا ولا كبيرا. قال: واخذهم الله بيديه وكلا يدي الله يمين أهل الجنة بيمينه وأهل النار بالأخرى فقال: هؤلاء إلى الجنة ولا أبالي وهؤلاء إلى النار ولا

SAADET VE ŞEKAVET EHLİ HAKKINDA

Sonra ona başka bir kavim gelerek: "Allah'ın yapmasını emrettiği, irade edip dilediği ve razı olduğu şeyleri yapabilme gücüne (istitaata) sahip olduğunu iddia eden hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Ömer'ul- Faruk ve Suraka b. Malik b. Ca'şem Nebi'ye (a.s.): 'Yapmaya yeni başlanılmış bir işin yapılması hususunda ne dersiniz? Bu yeni başlanmış daha hakkında hüküm verilmemiş bir iş (amel) midir? Yoksa hakkında hüküm verilmiş, takdir edilmiş ve olmuş bitmiş bir iş midir?' diye sordular. Buyurdu ki: 'Hayır, bilakis hakkında karar verilmiş ve bitmiş bir şeydir.' Dediler ki: 'Amel ne için?' buyurdu ki: 'Amel ediniz, herkes ameline müyesserdir' veya 'yaratıldığı şeye' dedi. 'Ancak saadet ehli olan o saadet için amel yapar. Şekavet ehli olan da şekavet için amel yapar.' Nebi (a.s.) şöyle buyurdu: 'Nübüvvetten sonra hiçbir küfür (inkâr) yoktur ki; anahtarı, kaderi inkâr olmasın. Kaderiyye ümmetimin Mecusileridir. Hastalansalar onlara ziyarete gitmeyin. Ölürlerse onların namazını kılmayınız ve onlar hakkında hüsnü şahadette bulunmayınız.' Nebi (s.a.) elinde bir sahife olduğu halde çıktı ve şöyle dedi: 'Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla bu Allah'tan gelen bir kitaptır ki; içinde cennet ehlinin isimleri ve cehennem ehlinin isimleri, babalarının isimleri, soyları, kabileleri, konakları ve onlardan büyük küçük hiçbirini dışarıda bırakmaksızın hepsi vardır.' Buyurdu ki: 'Allah onları iki eliyle aldı. Her iki eli de sağdır. Cennet ehlini bir sağıyla cehennem ehlini de diğeriyle alarak şöyle dedi: 'Bunlar cennete, ne yaptıklarına bakmam ve bunlar da cehenneme, ne yaptıklarına bakmam.'

أبالي» وتأولوا عليه ﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾[١] ﴿أَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ﴾[٢] وقال: فرغ من أربع؛ الخلق والخلق والأجل والرزق. وأول ما خلق الله القلم، فقال: اكتب فجرى القلم بما هو كائن إلى يوم القيامة. فإنما العمل التماس ما قد فرغ منه. وبينا النبي عليه السلام ينكت في الأرض إذ قال: «ما منكم أحد إلا قد كتب، مقعده من الجنة والنار. قالوا: فهلا نتكل؟ قال: اعملوا فكل ميسر لعمله لما خلق له ثم تلا ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى.وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى﴾ والآية التي تليها».[٣] و«إن الله مسح ظهر آدم فخرجت ذريته كالذر فأمرهم بالسجود وأخذ ميثاقهم قبل أن يولد، فسجد بعضهم وأبى بعضهم فمن أجاب يومئذ فهم الذين يؤمنون ومن أبى أن يسجد يومئذ فهم الكافرون».

وتأولوا عليه [٥٦] ودانوا به وكفروا من خالفهم من أهل القبلة وقتلوهم عليه وقالوا: ما عمل أحد من أهل القبلة بحسنة ولا بسيئة وإنما هو معمول بهم وما أطاق أحد أن يعمل بما أمره الله ولا يطاق ولا يقول عليه ولا يستطاع.

ورووا في ذلك أن النبي عليه السلام قال: «لا يدخل الجنة أحد بعمله قالوا: ولا أنت؟ قال: ولا أنا». فأبطلوا ما جاء من أخبار الله ﴿تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا﴾[٤]

---

(١) سورة الواقعة: ٢٧.

(٢) سورة الواقعة : ٤١.

(٣)سورة الليل: ٦ - ٥

(٤)سورة مريم : ٦٣.

Şu ayetleri buna tevil ettiler. *'Ashab-ı yemin* (sağın ashabı) *ki ne* (bahtiyardır) *ashab-ı yemin'*[182], *'Ashab-ı şimal* (solun ashabı) *ki ne* (bedbahttır) *ashab-ı şimal!'*[183]. Buyurdu ki: 'Dört şeye karar verilmiş ve bitirilmiştir. Yaratma, huy/ahlak, ecel ve rızık.' Allah, ilkin Kalemi yarattı ve ona: 'Yaz' dedi. Kalem kıyamet gününe kadar olacak olan her şeyi yazdı. Amel olmuş bitmiş (takdir edilmiş) şeye iltimastır (istek, taleptir). Nebi (a.s.) yeri (elindeki bir şeyle) çizerek şöyle buyurdu: 'Sizden hiç kimse yoktur ki onun cennet veya cehennemdeki yeri yazılmış olmasın.' Dediler ki: '(O halde ibadet etmeyip) ona itimat edip dayanâlim mı?' Buyurdu ki: 'Amel ediniz herkes ameline müyesser olup yaratıldığı şeye göre amel eder.' Sonra: *'Her kim malını hayır için verir, ittika ederse ve en güzeli tasdik ederse, biz onu en kolay (yol)a müyesser kılarız'*[184] ayetini okudu. Ve şöyle buyurdu: 'Allah, Âdem'in sırtını mesh etti (sıvazladı) ve bütün zürriyeti zerre gibi ortaya çıktı. Onlara secde etmelerini buyurdu. Onlar daha doğmadan kendilerinden söz aldı. Bir kısmı secde etti bir kısmı ise reddetti. O gün, emre icabet edenler iman edenlerdir. O gün secde etmeyi reddedenler ise kâfir olanlardır." Bunu yorumlayıp teviller yaparak inandılar. Ehl-i Kıble'den kendilerine muhalif olanları tekfir edip öldürdüler. Şöyle dediler: "Ehl-i Kıble'den hiç kimse iyilik veya kötülük işlememiştir. Bunlar ona işletilmiştir. Hiç kimse Allah'ın emrettiğini yapmaya, söylemeye tâkat ve güç yetiremez."

Bu konuda şunu rivayet ettiler: "Nebi (a.s.): 'Hiç kimse ameliyle cennete giremez' buyurdu. Dediler ki: 'Sen de mi?' buyurdu ki: 'Evet ben de.' Böylece Allah'tan gelen şu haberleri (ayetleri) iptal edip hükümsüz kıldılar. *'İşte bu cennettir ki; kullarımızdan muttakilere veririz.'*[185]

---

182 Vâkıa, 56/27.
183 Vâkıa, 56/41.
184 Leyl, 92/5-7.
185 Meryem, 19/63.

﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾[١] «وجزاء بما كسبوا»[٢] و«جزاء بما عملوا»[٣] و«جزاء بما قدمت أيديهم»[٤] ﴿وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَانِ إِلَّا مَا سَعَى. وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى﴾[٥] في نحو هذا من التأويل.

---

(١) سورة الزخرف: ٧٢.

(٢) جَزَاءً بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ. سورة التوبة: ٩٥.

(٣) جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. سورة الواقعة: ٢٤.

(٤) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ . سورة الانفال: ٥١

(٥) سورة النجم: ٤٠ - ٤١.

'İşte bu cennettir ki; yaptıklarınıza karşılık mirasçı kılındınız.'[186] Kazandıklarına karşılık olarak,[187] yaptıklarına karşılık olarak,[188] elleriyle yapıp ettiklerinin karşılığıdır.[189] *'İnsana ancak çalıştığı şey vardır. Onun çabası/çalışması şüphesiz görülecektir.'*[190] Bu gibi ayetleri böylece iptal edip hükümsüz kıldılar.

---

186 Zuhruf, 43/72.
187 Bkz. Tevbe, 9/95.
188 Bkz. Vâkıa, 56/24.
189 Bkz. Enfâl, 8/51.
190 Necm, 53/39-40.

في افعال العباد

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: ما تقول في هؤلاء الذين يزعمون أن العباد لا يقدرون على الأخذ بما أمروا به ولا يقوون عليه ولا يطيقونه ولا يستطيعونه وانما هو معمول بهم؟

فقال: احذروهم فانهم اهل البدع والضلال فاكتبوا إن عياض بن حماد قال: سمعت النبي عليه السلام يقول «إن الله أمرني ان أعلمكم ما جهلتم مما علمني في يومى هذا؛ إني خلقت عبادي حنفاء كلهم وإن الشياطين أتتهم فاختالتهم عن دينهم وأمرتهم أن يشركوا بي ما لم انزل به سلطانا، وحرمت عليهم ما أحللت لهم». وقال «كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهودانه وينصرانه ويمجسانه»، حتى يعبر عنه لسانه إما شاكراً وإما كفوراً. وقال عبد الله بن دينار: كنت جالساً مع [٥٧] ابن عمر فاستسقى، فأتي بلبن فلما أهوى ليشربه قلت له: انك صائم. قال: أراد الله أن يسقيني فتمنعني. قال: وكان عمر الفاروق وأبي بن كعب جالسين فقال عمر: سبق القضاء لمن سبق في بطن أمه، والسعيد من سعد في بطن أمه قبل ان يولد. فقال أبي: ليس كما تقول سبقت رحمة الله غضبه. فالسعادة أحق أن تسبق، ولكنهم شقوا وسعدوا بأعمالهم

KULLARIN FİİLLERİ HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Kulların, Allah'ın emrettiğini yapmaya tâkat ve güçlerinin olmadığını, fiillerin onlara Allah tarafından işletildiğini iddia edenler hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; İyaz b. Hammad dedi ki: 'Ben Nebi'nin (a.s.) şöyle dediğini işittim. 'Allah, bilmediğiniz şeyleri bana öğrettiklerinden-size öğretmemi bu günümde emretmiştir. 'Allah, ben kullarımın tümünü Hanif olarak yarattım! Şeytan onlara geldi ve dinlerinden çevirdi. Haklarında hiçbir delil indirmediğim şeyi Bana ortak koşmalarını emretti. Onlara helal kıldığım şeyleri haram etti buyurmuştur.' Nebi (a.s.): 'Her doğan, fitrat üzere doğar. Ancak ebeveynleri onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecusileştirir. Ta ki kendi diliyle ya şükrü veya nankörlüğü itiraf eder' buyurdu. Abdullah b. Dinar şöyle demiştir: 'Bir gün İbn Ömer'in yanında oturuyordum. İçecek istedi. Ona süt getirildi. İçmeye yeltenince ben ona: 'Sen oruçlusun' dedim. Bana: 'Allah bana içirmek istedi, sen beni engelliyorsun' dedi. Dedi ki: 'Ömer Faruk ve Ubeyy b. Ka'b oturuyorlardı. Hz. Ömer: 'Kaza (Allah'ın takdiri) daha kişi anne karnındayken öne geçmiştir (takdir edilip karar verilmiş ve bitmiştir). Said (mutlu/iyi) olan daha doğmadan anne karnındayken said/iyidir" dedi. Bunun üzerine Ubeyy: 'Senin söylediğin gibi değil. Allah'ın rahmeti gazabını geçmiştir. Saadetin öne geçmesi ve takdir edilmiş olması daha evladır. Ancak insanlar kendi işledikleri amellerle kötü (şaki) ve iyi (said) olurlar.

التي عليها حمدوا وذموا وكوفوا وجوزوا. **قال عمر**: صدقت سبقت رحمة الله غضبه لولا ذلك هلكوا.

وقال تفسير ﴿وَيوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُواْ عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ﴾[١] قال: هم الذين يقولون؛ حال الله بين العباد وبين الطاعة وحملوا ذنوبهم على الله. وقالوا: إن الله كلف العباد ما لا يطيقون ولا يستطيعون ولا يقوون عليه، وسألهم المعاصي وأرادها منهم ولهم وأحبَّه ورضيه منهم. قال: إذا كان يوم القيامة أمر إبليس ان يقوم على رؤوس الجمع فيقال له: اخطب فيقول ﴿إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ﴾[٢] إلى آخر الآية. فيقال له: يا ملعون ما حملك على ركوب المعاصي وما منعك أن تسجد إذ أمرت؟[٣] فيقول: رب أنت منعتني أنت حلت بيني وبين ذلك وأنت شئته وأردته بي ومني ورضيته لي، ولي بذلك [٥٨] شهود من عبادك. فيقال له: ومن شهد لك فيقول من أمة خير أمة أخرجت للناس[٤] أمة محمد عليه السلام. فينادي مناديٍ: أين شهود إبليس؟ فيقومون فيشهدون بما كانوا عليه في الدنيا وبه يدينون من ان الله حال بين العباد وبين الطاعة وانه كلفهم مالا يستطيعون وسألهم وأحبّ واراد المعاصي، فيخرج

---

(١) سورة الزمر: ٦٠.

(٢) سورة إبراهيم : ٢٢.

(٣) قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ. سورة ص: ٧٥.

(٤) كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ. سورة آل عمران: ١١٠.

Bunlara göre övülüp-yerilip karşılık alırlar' dedi. Hz. Ömer: 'Doğru söyledin! Allah'ın rahmeti gazabını geçmiştir. Şayet böyle olmasaydı helak olurlardı' dedi.

'Allah hakkında yalan söyleyenlerin yüzlerinin, kıyamet gününde kapkara olduğunu görürsün'[191] ayetinin tefsiri hakkında şöyle dedi: 'Bunlar 'Allah kul ile taat arasına girer' diyenlerdir. Bunlar günahlarını Allah'a yükleyip dediler ki: 'Allah kullarını güç yetiremedikleri ve yapma kuvvetlerinin olmadığı şeylerle mükellef kılmış ve onlardan günah işlemelerini istemiş, razı olmuş ve onları sevmiştir." Dedi ki: "Kıyamet günü olduğunda İblis'e topluluğun huzuruna çıkması emredilerek ona: 'Hitap et' denir. O da: *'Şüphesiz Allah size gerçek olanı söz verdi, ben de size söz verdim fakat caydım. Sizin üzerinizde zaten benim bir gücüm yoktu. Ben, sadece sizi davet ettim. Siz de benim davetime icabet ettiniz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim, ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Şüphesiz daha önce ben, beni ortak koşmanızı reddetmiştim. Muhakkak zâlimlere elem verici bir azap vardır'*[192] der. Ona: 'Ey Melun! Günah işlemene ne yol açtı ve sana secde etmeni emrettiğimde seni secde etmekten ne alıkoydu?' denir. Diyecek ki: 'Rabbim, sen beni engelledin. Benim ile secde ve hayır arsına girip bizi ayırdın. Bunu yapmamı benden sen isteyip diledin ve buna razı oldun. Böyle olduğuna dair kullarından benim şahitlerim var.' Ona: 'Sana kim tanıklık edecek' denilir. 'İnsanlık için çıkarılmış en hayırlı ümmet, Ümmeti Muhammed (a.s.)' der. Bir münadi: 'İblisin şahitleri nerede?' diye seslenir. 'Allah, kul ile taat arasına girip engellemiş, kulları güç yetiremedikleri ve yapma kuvvetlerinin olmadığı şeyle mükellef kılmış ve onlardan günah işlemelerini talep edip istemiş ve sevmiştir' şeklindeki daha dünyadayken inandıkları ve ona göre yaşadıkları görüşlerine göre kalkıp şahitlik yaparlar.

---

191 Zümer, 39/60.
192 İbrahim, 14/22.

من أفواههم إذا تكلموا بالشهادة دخان اسود تسود منه وجوههم ثم يساقون مع إبليس إلى النار.

وقال: «صنفان من أمتي لا تنالهم شفاعتي يوم القيامة لعنهم الله على لسان سبعين نبيا. قيل: ومن هم يا نبي الله؟ قال: المرجئة والقدرية. قيل: وما القدرية والمرجئة؟ قال: القدرية الذين يعملون بالمعاصي ثم يبرّؤون أنفسهم منها ويقولون هي من الله وقالوا ﴿لَوْ شَاء اللّهُ مَا أَشْرَكْنَا﴾[1] و﴿لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلا يَخْرُصُونَ﴾[2] وإذا فعلوا فاحشة قالوا: الله امرنا بها ورضيها لنا. قل إن الله لا يأمر بالفحشاء[3] ولكن الله ﴿يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ﴾إلى آخر الآية.[4] ﴿وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾[5] قيل: فما المرجئة؟ قال: الذين يقولون الإيمان الإقرار بلا عمل».

فقبل ذلك قوم ودانوا به على أهل القبلة وصاروا قدرية وهم من جميع أصناف أهل القبلة [٥٩] واستحلوا دماء من خالفهم وشهدوا عليه بالكفر والشرك وهم من الخوارج والميمونية والأزارقة والفضيلية. ومن المرجئة الغيلانية والشمرية وعامة الحشو من جميع أصناف القبلة.

---

(١) سورة الانعام: ١٤٨.

(٢) سورة الزخرف: ٢٠. وفي المخطوط ‹ولو شاء الله ما عبدناهم› وهو خطأ.

(٣) ﴿وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾. سورة الاعراف: ٢٨.

(٤) سورة النحل: ٩٠.

(٥) سورة الزمر: ٧.

Tanıklık yaptıklarında ağızlarından siyah bir duman çıkar ve onunla yüzleri kararır. Sonra İblisle birlikte cehenneme sürülürler.'

Nebi (a.s.) 'Ümmetimden iki grup vardır ki onlar, kıyamet gününde şefaatime nail olamazlar. Yetmiş peygamberin diliyle, Allah onlara lanet etmiştir' buyurmuştur. 'Bunlar kimlerdir Ey Allah'ın Nebisi' dediler. 'Mürcie ve Kaderiyye'dir' buyurdu. 'Kaderiyye ve Mürcie nedir?' dediler. 'Kaderiyye: Günahları işleyip sonra kendilerini bunda temize çıkarıp (teberri edip) günahlarının Allah'tan olduğunu söyleyenlerdir' buyurdu. Ve şöyle dediler: *'Şayet Allah dileseydi; biz şirk koşmazdık'*[193] ve *'Dediler ki: Eğer Rahman dileseydi, biz onlara tapmazdık. Bu hususta onların ciddi bir bilgileri yoktur. Onlar sırf yalan atıyorlar.'*[194] Ve *'Onlar bir kötülük yaptıklarında, 'Babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti' derler. De ki: 'Kötülüğü/fahşayı Allah emretmez'*[195] Fakat *'Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, akrabaya yardım etmeyi emreder, hayâsızlığı, fenalığı ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.'*[196] Ve *'Allah, kullarının küfrüne razı olmaz. Şayet şükrederseniz sizden razı/hoşnut olur.'*[197] 'Mürcie nedir?' dediler. 'İman, amelden ayrı olup amelsiz olarak ikrardan ibarettir diyenlerdir' buyurdu." Bunu bir grup kabul edip inandı ve Ehl-i Kıble'ye karşı kullandı. Bu görüşlerle Kaderiyye oldular ki bunlar Ehl-i Kıble'nin bütün gruplarında mevcutturlar. Kendilerine muhalif olanların kanlarını helal kılıp onların küfrüne ve şirkine şahitlik yaptılar. Bunlar Haricilerden el-Meymuniyye, el-Ezarika ve el-Fudayliyye olup Mürcie'den el-Gaylaniyye ve es-Sümeriyye ve Ehl-i Kıble'nin bütün Haşeviyye gruplarıdırlar.

---

193 En'âm, 6/148.
194 Zuhruf, 43/20.
195 A'râf, 7/28.
196 Nahl, 16/90.
197 Zümer, 39/7.

ثم اقبل على الملائكة والرسل عليهم السلام فروى أن القدرية مجوس. ثم روى أن ميكائيل عليه السلام قدري وان جبريل عليه السلام كان مخالفا له، فاختصما إلى إسرافيل عليه السلام فقضى لجبرائيل على ميكائيل. وزعموا أن جبرائيل يأخذ الوحي من ميكائيل وميكائيل يأخذ الوحي من إسرافيل وان موسى عليه السلام كان قدريا، حتى لقي آدم عليه السلام فخاصمه فحج آدم موسى فرجع موسى عن القدرية، وموسى كليم الله وأمينه على وحيه. وأن أبا بكر كان قدريا وعمر مخالف له فاختصما إلى النبي عليه السلام فقضى لعمر على أبي بكر. وزعموا أن عمر قال: ماسابقت أبا بكر إلى خير الا سبقنى إليه، وأن الله محا اسم عزير من الأنبياء لأنه تكلم في القدر. وزعموا أن قول الله: ف﴿حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا..﴾ إلى آخر الآية[١] إن ذلك آدم وحواء جعلا له شركاء فيما آتاهما. قال الله: ﴿فتعالى الله عما يشركون﴾. فأخرجا من الجنة بأكل سنبلة ولقيا ما شكاهما إلى ولده من غير شرك ثم أشركا في الأرض فلم يستتبهما ولم يعاتبهما ولم يخبر بتوبتهما كما أخبر في أكل الشجرة [٦٠] ﴿وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى. ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى﴾[٢] وقولهم ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا﴾[٣] وقال: ان ابن نوح لم يكن من صلبه ولو كان من صلبه لنجا. وكذلك امرأة لوط كانت بغيا.

---

(١) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلاً خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَت دَّعَوَا اللهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحاً لَّنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ. سورة الأعراف: ١٨٩.

(٢) سورة طه: ١٢١ - ١٢٢.

(٣) سورة الأعراف: ٢٣.

Sonra (fakih) meleklere Resûllere (a.s.) yönelerek (onların ağzından) Kaderiyye'nin bu ümmetin Mecusîsi olduğu rivayetinde bulundu. Sonra Mikail'in (a.s.) kaderi olduğunu, Cebrail'in (a.s.) bu konuda ona muhalif olduğunu ve ikisinin bu durumu çözmek için İsrafil'e(a.s.) başvurduklarını; onun da Mikail'e karşı Cebrail'in lehine karar verdiğini rivayet etti. Cebrail'in vahyi Mikail'den aldığını, Mikail'in ise vahyi İsrafil'den aldığını, Hz. Musa'nın (a.s.) Hz. Âdem'le (a.s.) karşılaşıp tartışıncaya dek kaderi olduğunu, Hz. Âdem'in Hz. Musa'yı delillerle tartışmada yenmesi üzerine Kaderiyye'den döndüğünü iddia ettiler. Hâlbuki; Hz. Musa, Allah'ın kelimi ve vahiyinin eminidir.- Hz. Ebu Bekir'in kaderi olduğunu ve Hz. Ömer'in ona muhalif olduğunu, ikisinin Nebi'ye (a.s.) başvurduğunu ve onun Hz. Ebu Bekir'e karşı Hz. Ömer'in lehine hüküm verdiğini iddia ettiler. Hz. Ömer'in : "Hiçbir hayır yoktur ki, Ebu Bekir onda beni geçmiş olmasın" dediğini iddia ettiler. Üzeyir kader konusunda konuştuğu için Allah'ın onun ismini nebilerin isimleri arasından silmiştir" dediler. Allah'ın *"Hafif bir yük yüklendi (hamile kaldı) ve bu halde bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, Rab'leri olan Allah'a: "Bize salih bir çocuk verirsen, muhakkak biz şükredenlerden oluruz" diye dua ettiler.*[198] *Fakat Allah kendilerine sâlih (sapa sağlam) bir çocuk verince, her ikisi de tuttular, Allah'ın verdiği şeyde Ona ortak koşmaya başladılar. Allah, onların şirk koştukları şeylerden münezzehtir."*[199] Bunların Hz. Âdem ve Havva olduklarını; onlara verilende, Allah'a ortak koştuklarını; Yüce Allah: *"Şirk koştukları şeyden Allah münezzehtir"* [200] buyurduğunu; Başağı yeme sebebiyle cennetten çıkarıldıklarını; şirk koşmaksızın durumlarının çocuklarına şikayet edildiği neticesiyle karşı karşıya kaldıklarını; Sonra yeryüzünde şirk koştuklarını; Allah'ın onlardan tövbe etmelerini istemediğini; onları kınadığını ve (yasak) ağaçtan yediklerini haber verdiği gibi tövbe ettiklerini haber vermediğini iddia ettiler. (Hâlbuki) Allah: *"Ve Âdem Rabbine isyan edip yolu şaşırdı. Sonra Rabbi onu seçip tövbesini kabul etti ve onu hidayete erdirdi."*[201] Ve *"Rabbimiz! Biz nefislerimize zulmettik"*[202] buyurmaktadır. Dedi (fakîh) ki: "Hz. Nuh'un oğlu ondan değildi. Şayet onun soyundan olsaydı kurtulurdu. Aynı şekilde Hz. Lut'un karısı iffetsizdi (bağiydi).

---

[198] A'raf, 7/189.
[199] A'raf, 7/190.
[200] A'raf, 7/190.
[201] Tâhâ, 20/121-122.
[202] A'râf, 7/23.

وإنما أرادوا بذلك عائشة الصدوقة ابنة الصديق البريئة المبرأة الصافية من كل دنس النقية من كل قذر حبيبة رسول الله صلى الله عليه وسلم. وان يوسف عليه السلام حل تكته حتى مثّل له يعقوب فضرب في صدره فخرجت شهوته من أنامله. وان داود عشق امرأة رجل وأمر صاحب الجيش فقدمه حتى قتل الرجل. وان سليمان ألقى على كرسيه جسدا كان ينكح نسائه فيقلن قد أنكرنا سليمان ما بيننا ونحن حيض ويمنعنا أن نغتسل من الجنابة في نحو هذا.

فلم ينج منه ملك مقرب ولا نبي مرسل إلا قال فيه بالبهتان وقذفه بالعظيم جرأة على الله وارادة هدم دينه.

Bu ifadelerle, her türlü kir ve pislikten arınmış **pak, temiz,** saf ve doğru olan Sıddık'ın kızı ve Allah Resûlü'nün (s.a.) sevgili eşi Hz. Aişe'yi kastederler. Hz. Yusuf uçkurunu çözdü! Ta ki, Hz. Yakup ona göründü ve göğsüne vurdu. Böylece onun şehveti omuzlarından çıktı. Hz. Davut, bir adamın karısına âşık oldu ve ordu komutanına onu ön safa koymasını emretti, o da adam ölene dek onu ön safa koydu. Hz. Süleyman'ın tahtına bir ceset atıldı.[203] Hz. Süleyman eşleriyle birleşirdi ve eşleri şöyle derdi: 'Biz hayızlıyken bizimle olmasını hoş görmezdik ve bizim cenabetten yıkanmamızı da men ederdi.'" Bu gibi şeyleri rivayet ettiler. Bu sözlerinden ne bir meleki mukarreb ne de gönderilmiş bir nebi kurtulmadı. Allah'ın Dinini yıkma isteğinden ve Allah'a karşı cüretinden, hepsine iftira ve büyük günah isnat ettiler.

---

[203] Bkz. Sâd, 38/34.

في القدر

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول فيمن زعم ان نساء الأنبياء كنّ يبغين وان الملائكة والرسل عليهم السلام كانوا قدرية وما وصفوا منهم؟

قال: احذروهم فانهم أهل البدع وأنهم مشركون، لأن من ذكر الرسل والملائكة بنقص فهو مشرك وقال الله ﴿وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيْنَ اللهِ وَرُسُلِهِ﴾(١)

اكتبوا ما أملي عليكم أن النبي عليه السلام قال: «ما بغت امرأة نبي قط وإنما كانت خيانتهما بلسانيهما». وقالت عائشة ابنة الصديق أم المؤمنين حبيبة [٦١] النبي صلى الله عليه: سمعت رسول الله يقرأها: عمِلَ غير صالح(٢) وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «ما بغت امرأة نبي قط». وكان علي بن أبي طالب يقراها: "عمِلَ غير صالح." وقال رسول الله صلى الله عليه: «إذا ذكر أصحابي فامسكوا». فكيف لا يمسك عن ذكر الأنبياء عليهم السلام بالسوء والنقص وذكرهم بذلك كفر وشرك وخروج من الإيمان.

---

(١) سورة النساء: ١٥٠.

(٢) قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلاَ تَسْأَلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ. سورة هود: ٤٦.

KADER HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek: "Enbiyanın eşlerinin iffetsizlik yaptıklarını, melekler ve Resûllerin kaderi oldukları ve onları niteledikleri diğer şeyler hakkındaki iddialara ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehli ve müşriktirler. Çünkü kim Resûlleri ve melekleri bir noksanlık ve kötülükle anarsa o müşriktir. Allah: *'Allah ile Resûlleri arasında ayrım yapmak istiyorlar'*[204] buyurmuştur. Size imla ettirdiğimi yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Hiçbir Nebi'nin eşi iffetsizlik yapmamıştır. Onun (Lut'un (a.s.) karısının) ihaneti diliydi.' Sıddık'in kızı, Müminlerin annesi ve Nebinin sevgili eşi Hz. Aişe; Resûlallah'ın *'O iyi bir iş yapmadı'* (amile gayru salıh)[205] şeklinde okuduğunu işittim' demiştir. Allah Resûlü (s.a.): 'Hiçbir Nebi'nin eşi, hiçbir şekilde iffetsizlik yapmamıştır' buyurmuştur. Hz. Ali b. Ebi Talib 'amile gayru salih' şeklinde okuyordu. Allah Resûlü (s.a.): 'Ashabım anıldığında haklarında susunuz. İleri geri konuşmayınız' buyurmuştur. Durum böyleyken Enbiya (a.s.) anıldıklarında haklarında kötü ve noksanlıkla konuşmaktan nasıl imsak edilmez. Onları bu şekilde kötülük ve noksanlıkla anmak, küfür ve şirk olup imandan çıkmaktır."

---

204 Nisâ, 4/150.

205 Bkz. Hûd, 11/46.

في الفقر والفقراء

ثم جاءه قوم من الفقراء والمساكين فقالوا: ما تقول في الفقر؟ فقال اكتبوا أن النبي عليه السلام قال: «اللهم أحيني فقيراً وأمتِني فقيراً واحشرني في زمرة الفقراء والمساكين».

وقال: «اللهم ارزق آل محمد كفافا». وقال: «إن فقراء المسلمين يدخلون الجنة قبل أغنيائهم بخمس مائة عام يأكلون فيها ويشربون وينعمون والآخرون جاثون على ركبهم فيأتيهم آت فيقول قِبَلَكُم حاجتي أنتم كنتم ملوك الأرض وحكامها وأهل الثروة والغنى فاروني ماذا صنعتم فيما كنتم فيه». وإن أهل الجمع ليصلون جبابرة الأرض دوسا باقدامهم يوم القيامة في الجمع، ما يشعرون بهم اصغر عندهم من الذر لِهَوانِهِم على الله. وما شبع آل محمد صلى الله عليه من خبز ثلاثة أيام متتابعات حتى فارق الدنيا. و«إن الفقر أزين على [٦٢] المؤمن من العذار على الفرس». وأن سليمان عليه السلام يدخل الجنة بحين لما عجل له في الدنيا، ولو علم الله في قلب سليمان وزن حبة خردل من كبر لساخت به الأرض.

وقال: «رُبّ امرىء ذى طمرين لو أقسم على الله لأبره»

فقبلوه وفرحوا به ودانوا بذلك من قوله ورضوا به.

FAKİRLİK VE FAKİRLER HAKKINDA

Sonra ona fakir ve miskinlerden bir grup gelerek: "Fakirlik hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Allah'ım beni fakir olarak yaşat, fakir olarak vefat ettir ve beni fakir ve miskin zümresiyle birlikte haşret' ve 'Allah'ım Muhammed'in ailesine yetecek kadar rızık ver' buyurmuştur. Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Müslümanların fakirleri, zenginlerinden beş yüzyıl önce cennete girecekler. Onlar orada içip yer ve nimetlenirler. Diğerleri binekleri üzerinde beklerken onlara şöyle diyen bir ses gelir: 'İhtiyacımı görünüz. Siz yeryüzünün malikleri, hükümdarları, servet ve zenginlik sahiplerisiniz. Elinizdeki nimetlerle ne yaptınız bana gösteriniz.' Yeryüzünün zâlimleri, Allah'ın yanında zelil ve adi olduklarından; Kıyamet gününde mahşer ehli, ayaklarıyla üzerlerine basarlar da farkına bile varmazlar. Çünkü mahşer ehlinin yanında zerreden küçüktürler. Dünyadan göçene kadar Muhammed'in (s.a.v.) ailesinin karınları peş peşe üç gün ekmekle doymamıştır. Mümine fakirlik, at üstündeki bakire gelinden daha süslüdür. Dünyada kendisine verilen nimetlerden dolayı Süleyman (a.s.) bir süre sonra cennete girer. Şayet Allah, Hz. Süleyman'ın kalbinde hardal tanesi kadar kibir olduğunu görseydi, onu yere geçirirdi. Yıpranmış elbiseler içinde olan nice insanlar vardır ki; Allah'tan dilese hemen ona verir. Buna inanıp, kabul edip sevindiler. Onun bu sözlerinden hoşnut oldular.

في الغنى والاغنياء

ثم جاءه الأغنياء فقالوا: ما تقول يا فقيه؟ قال اكتبوا ان النبي عليه السلام قال: "اللهم إني أعوذ بك من الفقر والكفر" ويدعو: «اللهم إني أسألك الغنى والهدى». وقال: «الفقر الموت الأحمر والكفر الأكبر». وقال: «اللهم إني أسألك السعة والدعة ؛ فإنّا لا نعدل بالسعة والدعة شيئا». وقال: «إن الله يحب أن يسأله عبده من مزيده ومن فضله. فاسألوا الله من فضله». قال: وتناثر من السماء جراد من ذهب فجعل ايوب يلتقط حتى ملأ رداءه فأقبلت جرادة فاتبعها ليأخذها فنودي: يا أيوب أما شبعت أما اكتفيت؟ وقال: رب من يشبع أو يكتفي أو يستغنى عن فضلك ومن رزقك وعطيتك».

وخاف موسى عدوه فقال الله اذهب فقد أَمَنّه فلا بأس عليك منه فلما دخل المدينة، اذا هو به جالس يعمل فقال: يا رب! وعدتنى انك تميته، قال: قد [٦٣] فعلت قد افقرته، والفقر الموت الأعظم، فجعل ينظر إلى موسى فلا يعرفه من الهم بفقره.

Zenginlik ve Zenginler Hakkında

Sonra ona zenginler gelerek: "Ne diyorsun ey fakîh!" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.): 'Allah'ım! Fakirlikten ve küfürden sana sığınırım' demiştir. Ve 'Allah'ım senden zenginlik ve hidayet dilerim' şeklinde dua etmiştir. 'Fakirlik büyük küfür ve kızıl ölümdür' ve 'Allah'ım senden bolluk ve rahatlık dilerim. Biz bolluk ve rahatlığa denk olan hiçbir şeyi görmeyiz' demiştir. Ve şöyle buyurmuştur: 'Allah; kendisinin fazl ve keriminden, kulunun dileyip talep etmesini sever. O halde Allah'ın fazlından isteyin' ve 'gökten altın çekirgeler yağdı, Hz. Eyüp ridası doluncaya kadar topladı. Bir çekirge gitti, o da onu takip etti. 'Ey Eyüp doymadın mı, sana yetmedi mi?' diye seslenildi. Hz. Eyüp: 'Rabbim, senin fazlından, rızkından ve verginden kim doymuş, yeter görmüş ve müstağni olmuştur' dedi. Hz. Musa, düşmanından korktu. Bunun üzerine Allah: 'Git! Ben onun canını alacağım, sana ondan kötülük gelmez' dedi. Musa şehre girdiğinde adamı oturur halde çalışır buldu ve: 'Ey Rabbim onun canını alacağına dair bana söz vermiştin' dedi. Allah şöyle dedi: 'Yaptım! Onu fakirleştirdim! Çünkü fakirlik büyük ölümdür.' Adam Hz. Musa'ya bakıyor ancak fakirliğinin derdinden dolayı onu tanıyamıyordu.

وقال النبي صلى الله عليه: «يقول الله: إن من عبادي من لا يصلح إلا بالغنى ولو صرفته عنه لهلك، ومنهم من لا يصلح إلا بالفقر ولو صرفته إلى غير ذلك لهلك».

وقال النبي عليه السلام: «موسع عليه في الدنيا مقتر عليه في الآخرة ومقتر عليه فِي الدنيا موسع عليه في الآخرة». وقال: «اللهم إني أسألك رزقا واسعا وعملا متقبلا. وأسألك الغنى والهدى والتقى».

وقال ابن عباس: ان عند الركن ملك قائم يؤمن على دعائكم. وكان من دعاء النبي عليه السلام: «اللهم إني أعوذ بك من الكفر والفقر والبخل والهرم».

فقد أعاذكم الله ايها الاغنياء والملوك من الفقر وحباكم بالغنى كرامة من الله لكم ومنا وطولا عليكم وبشركم في كتابه. فأنتم الذين قال الله فيهم ﴿ وِمِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾[1]

فقبلوا ذلك ورضوا به. وقال الملك: يا غلام أعط الفقيه ألف دينار فإنه صاحب سنة وجماعة وإنه بلغني إن عليه دينا.

---

(١) سورة البقرة: ٢٠١. وفي الأصل ﴿ومن الناس من يقول ربنا آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار﴾.

Nebi (a.s.) dedi ki, Allah şöyle buyurmuştur: 'Kullarımdan bazıları vardır ki ancak zenginlikle ıslah olur, ondan zenginliği alırsam helak olur. Bazıları da ancak fakirlikle ıslah olur. Onun fakirliğini giderirsem helak olur.'

Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Dünyada bol verilene ahirette az verilir. Dünyada az verilene ahirette bol verilir.' Ve 'Allah'ım senden bol bir rızık, makbul bir amel dilerim. Allah'ım senden zenginlik, hidayet ve takva dilerim' buyurmuştur.

İbn Abbas: 'Rüknün yanında duran bir melek vardır ve sizin dualarınıza âmin der' demiştir. 'Allah'ım küfürden, fakirlikten, cimrilikten ve yaşlılıktan sana sığınıyorum' duası, Nebi'nin (a.s.) yaptığı dualardandır. Ey zenginler ve mal mülk sahipleri! Allah size; iyilik, minnet, bolluk ve zenginlik vererek sizi fakirlikten kurtarmıştır. Kitabında sizi müjdelemiştir. Siz, Allah'ın: *'Onlardan 'Allah'ım dünyada da bize iyilik, ahrette de bize iyilik ver ve bizi ateş azabından koru' diyenler vardır'*[206] dediği kimselerdensiniz." Bunu kabul edip razı oldular. Hükümdar, hizmetçisine: "Fakîhe bin dinar ver. Çünkü o Sünne ve Cemaa sahibidir. Borçlu olduğunu haber aldım" dedi.

---

[206] Bakara, 2/201.

في أن الصدقة والدعاء تزيد في العمر

ثم جاءه الرافضة فقالوا له: أنت رويت لنا أن الملك يخرج من بني أمية في سنة كذا وكذا فأتى علينا بعد ذلك عشرين سنة فما رأينا شيئاً [٦٤] من ذلك.

فقال: اكتبوا إنه مرّ رجل بالمسيح بن مريم وهو جالس يريد أن يحتطب فقال لأصحابه: إن هذا يذهب فيحتطب فلا يرجع حتى يموت. فلم يلبث أن جاء الرجل على رأسه حطب قد حمله. فقالوا له: هذا الرجل قد رجع، فدعاه فقال له: ضع حطبك فوضعه ثم قال: حله فحله فإذا أفعى، وقال بعضهم شجاع فقال له: أي شيء عملت؟ قال: كان معي رغيف فوضعته بين يدي وأنا جائع أريد أن آكله فجاء رجل جائع فسأل فدفعت إليه الرغيف فقال: كان أجلك اليوم فدفع عنك الرغيف الذي تصدقت به هذه الأفعى والشجاع أراد أن يقتلك. وان صبيا عدا عليه الذئب فخرجت أمه في طلبه ومعها كسرة فلقيها سائل فأعطته الكسرة فرمى الذئب بالصبي. وقال: «الصدقة تزيد في العمر وتطفئ غضب الرب وتدفع ميتة السوء وتنفي الفقر». و«أن الله لما خلق آدم مسح ظهره فخرجت ذريته كأنهم الذر فنظر إلى الصحيح والمبتلى والجميل والقبيح والقصير والطويل [٦٥]

SADAKA VE DUANIN ÖMRÜ ARTTIRACAĞI HAKKINDA

Sonra ona Rafıza gelerek: "Sen bize mülkün (saltanatın) Ümeyye Oğullarından şu ve şu yılda çıkacağını söylemiştin. Üzerinden yirmi yıl geçti ama biz söylediğinden bir şey görmedik" dediler. Dedi ki: Yazınız; Meryem oğlu Mesih oturuyorken bir adam önünden geçti. Adam odun toplamaya gidiyordu. Mesih ashabına: 'Bu adam gidecek ve odun toplayacak fakat ölmeden dönmeyecek' dedi. Çok geçmeden adam başının üstünde taşıdığı odunlar olduğu halde geldi. Hz. İsâ'ya: 'Bu dediğin adam geldi' dediler. Hz. İsâ adamı çağırdı ve ona: 'Odunlarını yere koy' dedi. Adam, odunları yere koydu. Sonra ona: 'Çöz' dedi. Adam çözdü. Ve bir baktılar ki bir engerek yılanı - kimileri onun bir şucca' yılanı olduğunu söylüyor-. Hz. İsâ ona: 'Ne yaptın?' diye sordu. Adam: 'Yanımda bir ekmek vardı. Açtım yemek için önüme koydum. Aç bir adam geldi ve benden istedi. Ben de ona ekmeği verdim' dedi. Hz. İsâ: 'Ecelin, bu gün seni öldürmek isteyen bu engerek yılanı veya şucca' yılanı idi. Sadaka olarak verdiğin bir somun ekmek, seni bundan kurtardı' dedi. Bir çocuğa kurt saldırdı. Annesi elinde etli bir kemik parçası olduğu halde onu aramaya koyuldu. Bir dilenciyle karşılaştı ve etli kemiği ona verdi. Kurt da çocuğu bıraktı. 'Sadaka ömrü uzatır, Rabb'in gazabını söndürür, kötü ölümü defeder ve fakirliği yok eder' buyurmuştur. Ve şöyle demiştir: 'Allah, Âdem'i yarattığında sırtını sıvazladı; zürriyeti zerreler gibi ortaya çıktı. Onlardan sağlam olana, müptela (sakat vb.) olana, güzel ve çirkin olana, kısa ve uzun olana ve sümüklüye baktı.

والذميم، فرأى نوراً ساطعاً بين الخلق ليس له عُمُرٌ، فقال: يا رب من هذا؟ قال: ابنك داود قال يا رب كم عمره؟ قال: أربعين سنة. قال: رب فكم عمري؟ قال: ألف سنة. قال: رب اجعل له من عمري ثلاثين سنة. ففعل الله ذلك نقص من عمر آدم وزاد في عمر داود». وأن يونس ذهب مراغماً حين قيل له اخرج من بين ظهراني قومك فإنهم يرسل عليهم العذاب. وأن الله لما أخرج يونس من بطن الحوت قال: يا يونس غضبت، أني وعدتك إني أرسل عليهم العذاب ولم أعدك إني معذبهم لا محالة، فعصيت ووضعت الغضب في غير موضعه فعند ذلك ذهب تائبا.

وقال ابن عباس: ان العذاب أُهبطَ على قوم يونس حتى لم يكن بينهم وبينه إلا ثلثي ميل فجعل على رؤوسهم مثل قطع الليل المظلم، فلما تابوا وتضرعوا صرف عنهم العذاب. وانما اخبر يونس انه مرسل عليهم العذاب[1] ولم يخبر انهم معذبون فنسى وغفل كما عهد إلى آدم من قبل ﴿فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا.﴾[2] فتاب يونس وتضرع فاستجاب له.

(١) فَلَوْلاَ كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلاَّ قَوْمَ يُونُسَ لَمَّآ آمَنُواْ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الخِزْيِ فِي الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ. سورة يونس: ٩٨.

(٢) سورة طه: ١١٥.

İnsanlar arasında parlayan fakat ömrü uzun olmayan bir nur gördü. Hz. Âdem: 'Ya Rabbi! Bu kimdir?' dedi. 'Oğlun Davud'tur' buyurdu. 'Rabbim ömrü kaç yıldır' dedi. 'Kırk yıldır' buyurdu. 'Rabbim benim ömrüm kaç yıldır' dedi 'Bin yıldır' buyurdu. 'Rabbim benim ömrümden otuz yılı ona ver' dedi. Allah, Âdem'in ömründen alıp azalttı ve Davud'un ömrüne ekleyip artırdı. Hz. Yunus'a 'Kavminin arasından ayrıl çünkü onların üzerine azap gönderilecektir' buyurduğunda, Yunus isteksiz bir şekilde ayrılıp gitti. Allah, dev balığın karnından Yunus'u çıkardığında ona: 'Ey Yunus! Kızdın, ben sana onların üzerine azap göndereceğimi va'd ettim. Ancak onlara kesinlikle azap vereceğimi sana vaat etmedim. Sen hata ettin ve kızgınlığı (gazabı) yerinde kullanmadın' dedi. Bunun üzerine o da tövbe etmiş olduğu halde kavmine gitti.

İbn Abbas şöyle demiştir: 'Yunus'un kavminin üzerine azap indi! Ta ki azap ile kavmin arasında sadece bir milin üçte biri kadar kaldı ve başlarında (üstlerinde) azabı zifiri gece karanlığı gibi yaptı. Tövbe edip yalvardıklarında ise azap onlardan çekildi. Hz. Yunus'a onların üzerine azap gönderileceği haber verilmiş ancak onlara azap edileceği haber verilmemişti. Hz. Yunus bunu unuttu ve bundan gafil kaldı. Daha önce Hz. Âdem'e ahd verildiği gibi. '*O ahdini unuttu ve biz onda bir azim* (kararlılık) *bulmadık.*'[207] Hz. Yunus, tövbe edip yalvardı. Bunun üzerine onun tövbe ve yalvarması kabul edildi."

---

207 Tâhâ, 20/115.

في البداء

وزعمت الرافضة[٦٦] إن الله يبدو له. ورووا أن النبي عليه السلام قال: «لولا أن الله يبدو له في كل يوم وليله وساعة لأعلمتكم ما يكون إلى يوم القيامة ولكن ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾[١] و ﴿يَمْحُو اللّهُ مَا يَشَاء وَيُثْبِتُ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ.﴾[٢] و ﴿يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاء﴾[٣] الخلافة كانت في الحسن بن على وولده بعده. فبدا لله فباعها من معاوية فجعلها للحسين بعده إلى يوم القيامة، وكان الله أراد بني أمية نقمة فبدا له فأخر ذلك حتى انتقم منهم، ثم بدا له فنقلها إلى ولد العباس. وقال بعضهم كانت الخلافة لابن الحنفية فبدا لله فنقلها إلى ولد العباس عم النبي عليه السلام ووارثه وأراد الله أن ينتقم من بني أمية فبدا له فأخر ذلك حتى انتقم بولد العباس. تعالى الله عما قالوا علوا كبيرا.

---

(١) سورة الرحمن: ٢٩.

(٢) سورة الرعد: ٣٩.

(٣) سورة فاطر : ١.

BEDA HAKKINDA

Rafiza, Allah'a beda[208] olduğunu iddia etmiş ve Nebi'nin (a.s.) şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: 'Her gün, gece ve saatte; Allah'a beda olmasaydı, ben size kıyamete kadar olacakları bildirirdim. Fakat *'O, her gün yeni bir iştedir'*,[209] *'Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır. Ümmü'l-kitap O'nun yanındadır'*[210] ve *'Yaratmada dilediğini artırır.'*[211] Hilafet; Hz. Ali, oğlu Hz. Hasan ve ondan sonra gelen evlatlarında idi. Allah'a beda oldu ve Muaviye'den hilafeti satın aldı ve kıyamete kadar Hz. Hüseyin'e ve ondan sonraki nesline verdi. Allah, Ümeyye oğullarından intikam almak istedi ve Allah'a beda oldu ve onlardan intikam alıncaya kadar bunu geciktirdi. Sonra O'na beda oldu ve Abbas oğullarına hilafeti intikal ettirdi. Rafizilerden bazıları hilafetin İbn Hanefiyye'nin olduğunu fakat Allah'a beda olduğunu ve hilafeti Nebi'nin (a.s.) Amcası ve varisi Abbas oğullarına naklettiğini söyledi. Allah Ümeyye Oğullarından intikam almak istedi! O'na beda oldu ve intikamı Abbas oğullarıyla alana dek geciktirdi." Allah bu söylediklerinden yüce ve büyüktür.

---

[208] Beda: Ortaya çıkmak, zuhur etmek ve görünmek anlamlarına gelir. Bir işi yapmaya niyetlenmişken yeni bir bilgi, durum ve benzerinden dolayı yapmayı düşündüğü şeyden vazgeçip başak bir şeyi yapmak anlamındadır. Beda, İmamiyye Şiasının temel inançlarından biri olup Ca'feri Sâdık döneminde ortaya çıktığı ifade edilir. Rivayete göre, Ca'fer önce oğlu İsmail'in kendisinden sonra imam olduğunu söylemiş ancak daha Ca'fer sağken onun ölmesi üzerine "Allah, oğlum için izhar ettiği şeyde izhar etmemiştir" demiş ve daha sonra oğlu Musâ Kazım'ı imam olarak göstermiştir. İmammiyye'ye göre "Allah dilediğini sabit kılar ve dilediğini de siler. Umu'l-Kitab (kitapların anası) ondadır" (Ra'd, 13/39) buyurmaktadır. O halde Allah maslahata uygun bir şekilde izhar ettiği bir şeyi sonra değiştirip başka bir şekilde ortaya koya bilir. İşte beda düşüncesinin temelini bu oluşturmaktadır.

[209] Rahmân, 55/29.

[210] Ra'd, 13/39.

[211] Fâtır, 35/1.

في الحروف (القراءات)

ثم جاءه صنف آخر فقالوا: ما تقول فيما يقرأ من هذه الحروف؟ فقال اكتبوا إن علي ابن أبي طالب رضي الله عنه كان يقرأ: «والعصر ونوائب الدهر إن الإنسان لفي خسر» وإن فيه إلى آخر الدهر. وان ابن مسعود كان يقرأ «والعصر ونوائب الدهر إن الإنسان لفي خسر». وكان يقرأ أيضاً: «كالصوف المنفوش». و«إنا لجميع حاذرون» يقول مستعدون بالسلاح. وكان ابن مسعود يقرأ [٦٧]: «السارقون والسارقات فاقطعوا أيمانهم» ويقرأ: «صيام ثلاثة أيام متتابعات». وإن الفاروق عمر قال: لقد أنزلت الآية وقرأناها في كتاب الله «الشيخ والشيخة إذا زنيا فارجموهما البتة». ولم يكن الذين كفروا مثل آل عمران في الكبر فذهب عامتها إلى يوم القيامة، وان الأحزاب كانت مثل البقرة مرتين، فذهب عامتها إلى يوم القيامة، وذهب قرآن كثير ثم شهدوا انه قرأ القران على عهد رسول الله صلى الله عليه نفر منهم زيد بن ثابت وأبو زيد وأبي بن كعب ومعاذ بن جبل وحارثة بن عمر وأبو الدرداء وسالم مولى أبي حذيفة سرا ما في أيدي الناس. فزعموا ان القرآن هو حجة الله والناسخ والمنسوخ والآمر

KIRAATLER (HURUF) HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Bu harflerle (kıraatlarla Kur'ân) okumalarına ne diyorsun?" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Ali b. Ebi Talib (r.a) 'والعصر ونوائب الدهر إن الإنسان لفي خسر'[212] şeklinde okuyordu. İbn Mesud da 'والعصر ونوائب الدهر إن الإنسان لفي خسر' şeklinde okuyordu. Yine İbn Mesud 'كالصوف المنفوش'[213] olarak okuyordu. Ayrıca 'إنا لجميع حاذرون'[214] ayeti için 'silahla hazırlanmışız' derdi. İbn Mesud 'السارقون والسارقات فاقطعوا أيمانهم'[215] ve 'صيام ثلاثة أيام متتابعات'[216] şeklinde okuyordu. Hz. Ömer Faruk: 'Muhsin erkek ve Muhsine kadın zina ettiklerinde onları mutlaka recmedin' ayeti indi ve biz onu Allah'ın kitabında okuduk' demiştir. Beyyine Sûresi büyüklük bakımından Al-i İmran Sûresi kadardı ve çoğu -kıyamete dek- gitti. Ahzab Sûresi, Bakara Sûresi'nin iki katıydı ve çoğu -kıyamete dek- gitti." Kur'ân'ın çoğu böylece gitti. Sonra Zeyd b. Sabit, Ebu Zeyd, Ubeyy b. Ka'b, Muaz b. Cebel, Harise b. Amr, Ebu Derda ve Ebu Huzeyfe'nin mevlası Sâlim'in içinde bulunduğu bir grubun, şu an Müslümanların elinde mevcut olan Kur'ân'ı Allah Resûlü döneminde gizlice okuduklarına tanıklık ettiler. Kur'ân'ın Allah'ın hücceti, nasıh ve mensuh, amir ve nahi olduğunu ve ne olduğu bilinmeyen bir kısmının da gittiğini iddia ettiler.

---

212 Asr, 103/1-2.
213 Kâria, 101/5.
214 Şuara, 26/56.
215 Mâide, 5/38.
216 Bakara, 2/196.

والناهي ذهب منه ما لا يُدرى ما هو فأي حجة لهم على أهل الملل إذا حاجوهم.

ثم جاءه صنف آخر. فقالوا ما تقول فيما قرأ هؤلاء فقال: احذروهم فأنهم أهل البدع واكتبوا ان النبي عليه السلام لعن الزايد في كتاب الله فقبلوا قوله ودانوا به وهم الخوارج وأشباههم وعادوا الآخرين وتبرّؤوا منهم.

İddiaları böyleyken diğer din mensuplarına karşı mücadele ettiklerinde ellerinde hangi delilleri olacaktır.

Sonra ona başka grup gelerek: "Şunların okuyuşlarına ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) Allah'ın Kitabı'nda ziyade yapanı lanetlemiştir." Onun bu sözünü kabul edip inandılar. Bunlar Hariciler ve onların benzeri gruplardır. Bu görüşlerle diğerlerinden teberri edip onlara karşı çıktılar.

في النبوة بعد موت محمد

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: ما تقول هل بعد محمد عليه السلام جاء نبي؟

فقال: اكتبوا إن عيسى بن مريم يصلى خلف رجل من هذه الأمة لا يتقدمهم، يقتل الخنزير ويكسر الصليب ويرفع الجزية ويزيد في الحلال فقال شاب: يا أبا هريرة ما نريد أن يزيد في الحلال إلا النساء. فضحك أبو هريرة فقال: وذاك أيضاً.

فقبل ذلك قوم ودانوا به وهم الحشو والمتزمتين بالرواية.

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول فيمن زعم ان بعد محمد نبي؟ فقال: احذروهم فأنهم أهل البدع. إن النبي عليه السلام قال: «لا نبي بعدي ولا كتاب بعد كتابي ولا أمة بعدكم. فالحلال ما احل الله على لساني والحرام ما حرم الله على لساني إلى يوم القيامة، بي ختمت النبوة وبي احتج الله على الخلق إلى يوم القيامة، ومن رغب عن سنتي فليس مني، ومن استشفى بغير القرآن فلا شفاه

Hz. Muhammed'den Sonra Nübüvvet ve Hz. İsa'nın Nüzulü Hakkında

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Muhammed'den (a.s.) sonra peygamber gelir mi?" dediler. Dedi ki: "Meryem oğlu İsa bu ümmetten bir adamın arkasında namaz kılacak ve onların önüne geçmeyecek. Domuzu öldürecek, haçı kıracak, cizyeyi kaldıracak ve helal şeyleri artıracak. Genç biri: "Ey Eba Hureyre; biz, helalde sadece kadınların artırılmasını istiyoruz" dedi. Ebu Hureyre gülerek: 'O da aynen artacak' dedi". Bunu bir grup kabul edip inandı. Bunlar Haşeviyye ve rivayetlere bağnazca sarılan Mutezemmitin'dirler.

Sonra ona bir grup gelerek: "Muhammed'den sonra bir nebinin olduğunu iddia edenler hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlar bidat ehlidirler. Onlardan sakınınız. Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Benden sonra Nebi, Kitabımdan sonra kitap ve sizden sonra ümmet yoktur.' Helal; Peygamberin diliyle helal kılınan olup, haram da onun diliyle haram kılınandır! Kıyamete kadar bu böyledir. 'Benimle nübüvvet hitama ermiş ve kıyamete dek mahlûkata karşı Allah, benimle hüccet edinmiştir. Kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.' Kur'ân dışında herhangi bir şeyle şifa arayana Allah şifa vermesin!

الله قال الله: فيه (وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ)[1] وقال ابن مسعود: عليكم بالشفاء بالقرآن والعسل وماء المطر.

وكان علي ابن أبي طالب يقول: من طلب الحق في غيره أضله الله فقبلوه ودنوا به وعادوا الآخرين.

---

[1] سورة يونس، ٥٧.

Allah Kur'ân'da *'Gönüllerdeki (dert)lere bir şifadır'*[217] buyurmaktadır. İbn Mesud: "Kur'ân ile ve yağmur suyuyla şifa arayın" demiştir. Ali b. Ebi Talip: 'Kim, hakkı yerinden başka bir yerde ararsa, Allah onu saptırır' demiştir." Bunu kabul edip inandılar ve diğerlerine karşı çıktılar.

---

217 Yûnus, 10/57.

فيمن كفر بآية من القران

ثم جاءه صنف آخر فسألوه عن القرآن ومن كفر بآية منه.

قال: اكتبوا ان النبي عليه السلام قال: «من كفر بآية من القرآن كفر بالقرآن أجمع».

فقبلوه منه ودانوا به وشهدوا على من [٦٩] قال بخلافهم بالكفر بالله والشرك، واحتجوا بان أبي ابن كعب قيل له: ان ابن مسعود وأصحابه يزعمون أن المعوذتين ليستا من القرآن وحكّوهما من المصحف. قال أبي بن كعب: كفر من قال ذلك وكذب. بل هما من كتاب الله وهما من افضل القرآن، أقرأنيهما رسول الله من فيه إلي. وقال: «هما من أفضل القرآن». وقال عقبه بن عامر الجهني: صلى بي رسول الله صلى الله عليه وسلم الغداة بالمعوذتين ثم أقبل علي فقال: «يا عقبة! هاتين أفضل سورتين نزلتا من القرآن والتوراة والإنجيل والزبور، فاقرأهما في صلواتك واقرأهما كلما قمت وكلما نمت». وقول النبي عليه السلام: «من كفر بآية من القران فقد كفر به أجمع». ومع شهادة المهاجرين والأنصار وإجماع الأمة على انهما من كتاب الله مثبتتين في اللوح المحفوظ.

KUR'ÂN'DAN BİR AYETİ İNKÂR EDEN HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelip Kur'ân ve ondan bir ayeti inkâr eden kimse hakkında soru sordular. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim Kur'ân'dan bir ayeti inkâr ederse, tümünü inkâr etmiş olur." Bu söylediklerini kabul edip buna inadılar ve onların hilafına kail olanların küfrüne ve şirkine dair tanıklık ettiler. Şunu delil getirdiler. İbn Mesud ve ashabının Muavizeteyn'in Kur'ân'dan olmayıp Mushaf'tan olduğunu iddia ettikleri Ubeyy b. Ka'b'a söylendi. Bunun üzerine Ubeyy b. Ka'b: 'Bunu söyleyen yalan söylemiş ve kâfir olmuştur. Bilakis bunlar Allah'ın kitabından olup, Kur'ân'ın en faziletli sûreleridir. Allah Resûlü bu iki sûreyi bana okutup 'Bu ikisi Kur'ân'ın en faziletli sûreleridir' buyurdu.' Ukbe b. Amir el-Cüheni şöyle demiştir: 'Allah Resûlü (s.a.v.) sabah namazını Muavizeteynle bana kıldırdı. Sonra bana dönerek: 'Ya Ukbe; bunlar Kur'ân'da, Tevrat'ta, Zebur'da ve İncil'de inenler içinde en faziletli olan iki sûredir. Bunları namazında, kalktıkça ve uyudukça oku' buyurdu. Nebi'nin (a.s.): 'Kim Kur'ân'dan bir ayeti inkâr ederse hepsini inkâr etmiş olur' demesi, Muhacir ve Ensar'ın şahadeti ile birlikte ümmetin icmâsı, bu iki sûrenin Kur'ân'dan olup Levhi Mahfuz'da var olduklarına delildir."

ثم جاءه آخرون فقالوا: ما تقول فيما شهدوا على من كفر بآية من القرآن؟

فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع واكتبوا أن النبي صلى الله عليه قال: «نزل القرآن غضاً طرياً فمن قراه فليقرأه قراءة ابن أم عبد».

وقال حذيفه: لقد علم المحفوظون من أصحاب رسول الله صلى الله عليه ان ابن مسعود أقربهم إلى الله ورسوله [٧٠] وسيلة يوم القيامة. وقال ابن مسعود: قرأت من فيّ رسول الله صلى الله عليه سبعين سورة، وكتبت القران من فيه بيدي على علي. وقال عمر: كُنيفٌ مليء علما. وكان ابن مسعود يحكهما من المصحف ويقول: ليستا من كتاب الله ولا يجزيان في الصلاة. وكذلك قال جميع أصحاب علقمة والشعبي ومن قبل قرآءته.

فرضى بذلك قوم ودانوا به وهم الحشو والحصيبية من الشيع والقدريه ومن المرجئة.

Sonra ona başkaları gelerek: "Kur'ân'dan bir ayeti inkârla kâfir olunduğuna şahitlik yapanlar hakkında ne dersin" dediler. Dedi ki: "Onlar bidat ehli olup onlardan sakınınız. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Kur'ân taze ve yumuşak olarak inmiştir. Kim, onu okuyacaksa İbni Ümmi Abd'in okuyuşuyla okusun.' Huzeyfe şöyle demiştir: 'Allah Resûlü'nün (s.a.) ashabından hafızlar, Allah'a ve Resûlü'ne en yakınlarının İbn Mesud olduğunu ve kıyamet gününde vesile olduğunu bilirler. İbn Mesud şöyle demiştir: 'Allah Resûlü'nün (s.a.) ağzından dinleyerek yetmiş sûre okudum. Kur'ân'ı onun ağzından, Ali için kendi elimle yazdım. Hz. Ömer (İbn Mesud için): 'Çepeçevre ilimle doludur' demiştir. İbn Mesud Muavizeteyn'in Mushaf'tan olduğunu söylüyor ve 'O ikisi (Muavizeteyn) Allah'ın kitabından değildir. Namazda okunması kıraati karşılamaz' diyordu. Alkame ve Şa'bi'nin ashabı ile İbn Mesud'un kırâtını kabul edenlerin tümü bunu söylemişlerdir." Buna bir grup razı olup inandılar. Bunlar el-Haşeviyye ve Şia'dan el-Huseybiyye, Kaderiyye ve Mürcie'dendirler.

في شهادة الواحد

ثم جاءه صنف آخر من الخوارج فقالوا: ما تقول في من زعم ان الواحد ليس بحجة لله وان شهادته وحده وتصديقه لا يجوز وليس بواجب؟

فقال: احذروهم فانهم أهل البدع، واكتبوا ان النبي عليه السلام بعث دحية بن خليفة الكلبي وحده إلى هرقل. فلولا ان الواحد من المسلمين شهادته جائزة وتصديقه واجب ما بعثه. وأجاز شهادة خزيمة بن ثابت وحده وهو ذو الشهادتين. وان النبي عليه السلام قضى بالشاهد مع اليمين. وقضى علي وشريح وأهل المدينة عامة. وبعث[٧١] الفاروق المغيرة بن شعبة رسولا إلى كسرى وحده. فالمؤمن حجة وحده وتكذيبه محرم.

فصدقوه وقبلوا قوله ودانوا بذلك وقبلوا في السر بالشهادة المستورة.

TEK BİR KİŞİNİN ŞAHİTLİĞİ HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Tek bir kişinin tanıklığı, Allah'ın kabul ettiği hüccetlerden değildir. Tek başına onun şahadeti ve tasdiki caiz olmadığı gibi ona uyulması da vacip değildir diyenlere ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlar bidat ehlidirler. Onlardan sakınınız. Yazınız; Nebi (a.s.) Dıhye b. Halife el-Kelbi'yi tek başına Hirakl'a göndermiştir. Şayet Müslümanlardan bir tek şahsın şahitliği caiz ve tasdiki vacip olmasaydı, Nebi (a.s.) onu göndermezdi. Nebi (a.s.) Huzeyme b. Sabit'in tek başına şahitliğini caiz kılmış ve 'o iki şahitlik sahibidir' demiştir. Nebi (a.s.) yeminle birlikte bir şahitle hükmetmiştir. Hz. Ali, Şureyh ve Ehl-i Medine'nin ammesi böyle hükmetmişlerdir. Hz. Ömer Faruk, Muğire b. Şu'be'yi tek başına Kisra'ya elçi olarak göndermiştir. Mümin tek başına hüccettir ve onu tekzip etmek haramdır." Onun (fakîhin) sözlerini tasdik ettiler ve kabul edip inandılar. Mesturu'l-hal[218] olan kimsenin şahitliğini kabul ettiler.

---

[218] Mesturul'l-hal: Adil olup olmadığı hususunda durumu bilinmeyen kimsedir. Ayette "*sizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun*" (Talâk, 65/2.) buyurarak tanıkların adil olmasını istemiştir. Buna dayanarak İslam âlimlerinden birçoğu sahabe neslinden sonra toplumda git gide bir bozulmanın olduğunu bu nedenle Müslümanım diyen herkesin şahitlikte bulunacak durumda olamayacağını bazen yalancı tanıklıkta bulunulduğunu da görerek şahitlerin tezkiyesine başvurmuştur. Böylece tezkiye edilenler adil şahit olarak kabul dilmiştir. Durumu bilinmeyen kimse tanık gösterildiğinde ise gizli bir şekilde bir kâğıda tanığın adı, künyesi oturduğu yer namaz kıldığı cami ne iş yaptığı velhasıl kimliğini tanıtıcı bilgiler ve hangi hususta tanıklık yaptığı müzekkiye (araştırıp tanığın durumunu ortaya koyacak kişi) yazılır. Bu kâğıda "el-Mesture" de denilir ve bu araştırma gizli tutulur.

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: ما تقول فيما قالوا من تصديق الواحد وإجازة شهادته فانهم قد قبلوا في السر أهل القبلة من اجل ذلك؟

فقال: احذورهم فانهم أهل البدع والضلال واكتبوا ان رسول الله صلى الله عليه كان لا يأخذ بالقذف ولا يصدق الناس بعضهم على بعض. وكان من ديْنه وحكمه وما جاء به عليه السلام انه كان إذا جاءه المدعي قال: شاهداك وإلا فيمين المدعى عليه وقال الله في تصديق ذلك ﴿وَلا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا﴾(١) ولم يقل ولا يأب الشهيد وقال: ﴿وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِّنكُمْ﴾(٢)

فقبلوه وأبطلوا الشهادة المستورة وتركوا الحكم إلا ان يظهروا مهاجرين أو يصفروا بالدار، ودانوا بذلك على الآخرين وهم خوارج الصفرية.

---

(١) سورة البقرة: ٢٨٢.

(٢) سورة الطلاق: ٢.

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Tek bir kişinin tasdikinin ve şahitliğinin caiz olduğunu söyleyenler hakkında ne dersin? Çünkü onlar Ehl-i Kıble'nin gizli tanıklığını bu yüzden kabul etmişlerdir."

Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Resûlullah (s.a.) iftiraya dayanarak hüküm vermediği gibi insanların birbirleri aleyhine söylediklerini doğru kabul ederek de hüküm vermezdi. Aleyhi's-Selam'ın dini, hükmü ve getirdiği şeriatı şuydu: Müddei (davacı) ona geldiğinde şöyle derdi: 'Ya iki şahidin olacak ya da müddeialeyhinin (davalının) yemini.' Allah bunu şöyle tasdik etmektedir. '*Şahitler çağırıldıklarında gelmekten çekinmesinler.*'[219] Bu ayette (tekil olarak) şahit denmemiş (çoğul olarak) şahitler denmiştir. Ve '*Sizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun*'[220] buyurmuştur." Bunu kabul ettiler ve durumu kapalı (gizli) olan kimsenin şahitliğini geçersiz kıldılar. Ya muhacir olup çıkana ya da memleketlerinde kimse kalmayana dek ona (mesturün tanıklığına) dayanarak hüküm vermekten vazgeçtiler. Buna inanıp başkalarına karşı geldiler. Bunlar es-Sufriyye[221] Haricileridir.

---

[219] Bakara, 2/282.
[220] Talâk, 65/2.
[221] Sufriyye: Harici fırkalardan biri olup Ziyad b. el-Asfar'a tabi olanlardır.

في عذاب القبر

ثم جاءه آخرون. فقالوا: ما تقول في عذاب القبر؟

فقال: اكتبوا أن عليا سئل عن [٧٢] عذاب القبر فقال: لعن الله اليهود زعموا ان رجعة قبل البعث، ثم قال: أما يقرؤون كتاب الله؟ ثم قال: ان الإنسان من أول بُدُوِّ خلقه إلى حياته يجري على سبع تارات وبعد الموت تارتين لا يجاوز تسع تارات.

قال الله: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ. ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ.﴾[١] تارتين ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾[٢] ثلاث تارات ﴿ فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً﴾ أربع تارات، ﴿ فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ خمس تارات، ﴿ فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ ست تارات، ﴿ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ﴾ فهذه سبع تارات مبلغ حياته، ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ﴾[٣]

---

(١) سورة المؤمن: ١٢ - ١٣.

(٢) سورة المؤمن: ١٤.

(٣) سورة المؤمن: ١٥.

KABİR AZABI HAKKINDA

Sonra ona başkaları gelerek: "Kabir azabı hakkında ne diyorsun?" dediler. Dedi ki: "Ali'ye kabir azabı soruldu. Dedi ki: 'Allah Yahudilere lanet etsin. Onlar ric'atin ba'stan önce olduğunu iddia ediyorlar. Sonra 'Onlar, Allah'ın kitabını okumuyorlar mı?' dedi." Sonra dedi ki: "İnsan, ilk yaradılışından itibaren yaşamı boyunca yedi aşamadan geçer. Ölümden sonra ise iki aşamadan geçer. Toplamı dokuz aşamayı geçmez. Allah: *'Muhakkak ki biz, insanı süzme çamurdan yarattık. Sonra da onu nutfe kılarak sağlam bir yere yerleştirdik'*[222] bu iki aşama *'Sonra nutfayı (damlayı) embriyoya dönüştürdük.'* Bu üç aşama *'Arkasından embriyoyu et parçasına dönüştürdük'* dört aşama *'Ardından et parçasından kemikler yarattık'* beş aşama *'Sonra kemiklere et giydirdik.'* Altı aşama *'Sonra onu başka bir yaratığa dönüştürdük.'*[223] İşte bu yaşamı boyunca ulaştığı yedi aşamadır. *'Bütün bu aşamalardan sonra siz muhakkak öleceksiniz.'*[224] Bu sekiz aşama *'Sonra siz, muhakkak kıyamet gününde tekrar diriltileceksiniz.'*[225]

---

[222] Mü'minûn, 23/12-13.
[223] Mü'minûn, 23/14.
[224] Mü'minûn, 23/15.
[225] Mü'minûn, 23/16.

تُبْعَثُونَ﴾[١]، فهذه تسع تارات ليس وراءها لابن آدم مذهب ولا زيادة ولا نقصان.

وإن عائشة قالت: يا رسول الله! وإنا لنفتن في قبورنا ونعذب؟ قال: كلا ان ذلك قد رفع عن أمتي ونسخ عنهم قال الله: ﴿مَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ﴾[٢] وما أنت بمسمع الموتى[٣] وإن ﴿وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾.[٤] وقال: «الشهيد يجار من عذاب القبر». و«من مات يوم الجمعة [٧٣] أو ليلتها أجير من عذاب القبر». و«من خرج من بيته في سبيل الله أو قرأ آخر الكهف أو مات على فراشه وهو يريد أن تكون كلمة الله العليا وكلمة الذين كفروا السفلى فهو شهيد». و«المبطون شهيد. والحرق شهيد. ومن أكله السبع شهيد. والسليم شهيد. ومن بات على فراشه ثم مات من قبل أن يستيقظ فهو شهيد». ووقوا عذاب القبر في نحو هذا من الحديث. فقبل ذلك الخوارج بأجمعها وعامة الشيع والمعتزلة وعامة المرجئة ودانوا بذالك.

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: ما تقول في من أنكر عذاب القبر؟

---

(١) سورة المؤمن: ١٦.

(٢) ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاء وَلَا الْأَمْوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاء وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ﴾. سورة فاطر:٢٢ .

(٣) ﴿إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاء إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ﴾. سورة النمل: ٨٠.

(٤) لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ. سورة المؤمنون: ١٠٠.

Bunlar dokuz aşama olup bundan başka, bu konuda insanoğlunun bir diğer görüşü ve mezhebi yoktur.

Hz. Aişe: 'Ya Resûlallah biz kabirlerimizde imtihana çekilip azap görür müyüz?' diye sordu. Buyurdu ki: 'Haşa! Bu ümmetimden kaldırılıp nesh edilmiştir.' Allah: *'Sen kabirlerde olanlara işittirecek değilsin'*[226] ve *'Şüphesiz sen ölülere işittiremezsin/duyuramazsın'*[227] *'Onların ardında ise, yeniden dirilecekleri güne kadar (süren) bir berzah vardır.'*[228] Şehit, kabir azabından korunur. Cuma günü veya gecesi ölen kabir azabından korunur. Allah yolunda evinden ayrılan, Kehf Sûresinin son ayetlerini okuyan yahut Allah'ın kelâmının yücelmesini ve kâfirlerin sözünün alçalmasını dileyen, yatağında bile ölse şehittir. Mabtun (karın ağrısından ölen) şehittir. Yanarak ölen şehittir. Yırtıcı hayvanların öldürdüğü kimse şehittir. Yılanın sokmasıyla ölen şehittir. Yatağında uyuyup ta uyanamadan ölen kimse şehittir." Bu gibi hadislerle kabir azabından korundular. Haricilerin tümü, Şia ve Mutezilenin geneli ve Mürcie'nin geneli bunu kabul edip inandılar.

Sonra ona başkaları gelerek: "Kabir azabını inkâr eden hakkında ne dersin?" Dediler.

226 Fâtır, 35/22.
227 Neml, 27/80.
228 Mü'minûn, 23/100.

فقال: اتقوهم فإنهم أهل البدع والضلال واكتبوا ان النبي عليه السلام قال: «عامة عذاب القبر من الغيبة والنميمة». و«سيكون قوم يكذبون بالشفاعة والدجال وعذاب القبر». وصلى أبو بكر على منفوس لم يدرك العمل فقال اللهم أجره من عذاب القبر، وقال النبي صلى الله عليه وسلم: «لو نجا أحد من عذاب القبر لنجا منه سعد بن معاذ، لقد ضغطه ضغطة اختلفت أضلاعه منها». وقال النبي عليه السلام: «لقد بادر إلى غسله سبعون ألف ملك وما قدرت أن أدنو من جنازته من زحام الملائكة وكثرتها»

في نحو هذا من الحديث. فقبلوه ودانوا به وهم الحشو والمقلدين[٧٤].

ثم صار أهل القبلة في ذلك أحزابا فقال صنف منهم: ان الميت غير الحي وانه يتلاشى عن معنى الحي وهو لا ينسب إلى معنى شئ من الحيوان والحياة ولا يحل ذلك، وهو كذب ممن تعلق به وفرية على الله.

وقال آخرون: الموتى يسمعون ويبصرون ويعقلون ويتزاورون ويتفاخرون بالأكفان، ويسأل بعضهم بعضا ويعقل بعضهم عن بعض ما يعقل الأحياء.

قال آخرون: أما الأجساد فميتة لا تعقل ولكن الأرواح عاقلة سميعة بصيرة في حواصل طير خضر ترعى بالنهار في الجنة وتأوي الليل إلى قناديل تحت العرش. وأرواح الكفار في حواصل طير سود بواد باليمن يقال له برهوت من أودية جهنم.

ثم تعادوا عليه ودان بعضهم على بعض.

Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Kabir azabının geneli gıybet, iftira ve dedikodudandır. Şefaati, Deccalı ve kabir azabını yalanlayan bir grup olacaktır.' Hz. Ebu Bekir, amel etme yaşına ulaşmamış bir çocuğun cenaze namazını kıldırdı ve: 'Allah'ım onu kabir azabından koru' dedi. Nebi (a.s.) şöyle buyurdu: 'Şayet kabir azabından bir kişi kurtulmuş olsaydı o Sa'd b. Muaz olurdu.' Çünkü o öyle bir darbe almıştı ki bağırsakları birbirine geçmişti. Nebi (a.s.) şöyle buyurdu: 'Onu yıkamaya yetmiş bin melek koştu. Meleklerin çokluğu ve izdihamından ben cenazesine yaklaşamadım.'" Bu gibi hadisleri rivayet ettiler. Bunu Haşv (Haşevviyye) ve Mukallidin kabul edip inandılar.

Sonra bu konuda Ehl-i Kıble gruplara ayrıldılar. Bir grup dedi ki: "Ölü-canlıdan farklıdır. O, hay anlamının yok olması olup, canlı ve yaşam ile ilgili hiçbir anlama nisbet edilemez ve ölünün canlı olması mümkün değildir. Ölüyü canlı bir şeye taalluk ettirmek yalan olup Allah'a iftiradır." Diğerleri ise şöyle dediler: "Ölüler; işitirler, görürler, akledip anlarlar, birbirlerini ziyaret ederler ve kefenleriyle gururlanırlar. Birbirlerine soru sorarlar ve yaşayanlar gibi birbirlerine danışırlar." Diğer bir grup ise şöyle dedi: "Vücutlar (ecsam) ölüdür. Hiçbir şeyi algılayamazlar. Fakat ruhlar akıllı, gören ve işiten olup, gündüz cennette otlayan ve gece arşın altındaki kandillere sığınıp, geceleyen yeşil bir kuşun kursağındadırlar. Kâfirlerin ruhları ise cehennem vadilerinden biri olan ve adına Berhut denilen Yemen vadilerinden birinde bulunan siyah bir kuşun kursağındadır." Sonra bu hususta birbirini reddedip inandıklarıyla birbirlerine karşı çıktılar.

في تفضيل الانبياء

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول في تخيير الأنبياء وتفضيل بعضهم على بعض؟ فقال: اكتبوا «أن رجلاً قام وقال: يا رسول الله من أشرف الناس وأكرم الناس؟

فقال: يوسف بن يعقوب إسرائيل الله بن إسحاق ذبيح الله بن إبراهيم خليل الله». وقال النبي صلى الله عليه: «لا يفضلني أحد على يونس بن متى فقد [٧٥]، كان يرتفع له في اليوم الواحد مثل عمل جميع أهل الأرض». وقال: «ما أحد من ولد آدم إلا قد هم بخطيئة أو عملها ما خلا يحيى بن زكريا لم يهمّ بخطيئة قط ولم يعملها، وقد بين الله سؤدده فقال: ﴿وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾».[1] وقال: «لا تخيروا بين الأنبياء ولا تفضلوا بعضهم على بعض، فإنهم بنو علات، أمهاتهم شتى وأبوهم واحد»

في نحو هذا من الحديث. فقبله قوم ودانوا به وعادوا الآخرين وتبروا منهم وشتم بعضهم بعضا.

---

(١) فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ [illegible]

ENBİYANIN TAFDİLİ HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek: "Enbiyanın seçilmesi ve bazılarını bazılarından (tafdil) üstün görme hakkında ne dersin?" Dediler. Dedi ki: "Yazınız; Bir adam kalkıp: 'Ya Resûlallah, insanların en şereflisi ve en kerim olanı (iyisi) kimdir?' Diye sordu. 'Yusuf b. Yakup b. İshak - Allah'ın kurban seçtiği- b. İbrahim'dir' buyurdu. Nebi (a.s.) şöyle buyurdu: 'Kimse beni Yunus b. Meta'ya tafdil etmesin. Yeryüzünün bütün ehlinin ameli kadar amel, bir günde Yunus için (göğe/kabule) yükselirdi. Yahya b. Zekeriya hariç âdemoğlundan hiç kimse yoktur ki bir hataya niyetlenmesin veya işlemiş olmasın. Yahya, hiç bir hataya niyetlenmedi ve hiç hata işlemedi. Allah onun efendiliğini şöyle açıklamıştır: *'Hem efendi, hem gayet zahid, hem salihlerden bir peygamber.'*[229] Ve (Nebi) şöyle buyurmuştur: "Enbiya arasında seçim yapmayın ve bazılarını bazılarma tafdil etmeyin. Onlar, yüce Peygamberin oğulları olup; anneleri farklı, babaları birdir." Bunun gibi hadisleri rivayet etti. Bunu bir grup kabul edip inandı ve diğerlerine karşı çıkıp onlardan teberri ettiler. Ve birbirlerine sövdüler.

---

229 Âl-i İmrân, 3/39.

ثم جاءه قوم فسألوه عن ذلك وما قالوا فيه قال: اتقوهم فإنهم أهل البدع واكتبوا ان النبي عليه السلام قال: «أنا سيد ولد آدم ولا فخر، وأنا أول من تنشق عنه الأرض ولا فخر، وأنا أول شافع، وأول مشفع، وآدم وجميع ولده تحت لوائي يوم القيامة ولا فخر، وأنا أول من يقرع باب الجنة فيفتح لي ولا فخر. وأنا سيد الأنبياء ولا فخر».

وقال: «سيد الأنبياء محمد، وسيد الكتب الفرقان، وسيد الشهور شهر رمضان، وسيد الأيام يوم الجمعة، وسيد البيوت بكة، وسيد البقاع مكة، وسيد الأنعام [٧٦] البقر: وسيد السباع الأسد، وسيد الطير النسر.

فقبله قوم ودانوا به وعادوا الآخرين.

Sonra ona bir kavim gelerek; bu konuyu ve konu hakkında grubun söylediklerini sordu. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Ben, Âdemoğlunun efendisiyim. Övünme yok! Ben ilk diriltilecek kişiyim. Övünme yok! Ben ilk şefaat eden kişiyim. Kıyamet gününde Âdem ve bütün evlatları benim bayrağımın altındadır. Övünme yok! Ben, cennet kapısını ilk çalan ve kendisine kapının açıldığı kişiyim. Övünme yok! Ben, enbiyanın efendisiyim. Övünme yok!" Ve şöyle dedi: "Enbiyanın seyidi (efendisi) Muhammed'dir. Kitapların efendisi Kur'ân'dır. Ayların efendisi Ramazan ayıdır. Günlerin efendisi Cuma günüdür. Evlerin efendisi Mekke'deki evdir. Yerlerin efendisi Mekke'dir. Hayvanların efendisi Deve'dir. Yırtıcı hayvanların efendisi Aslan'dır. Kuşların efendisi Kartal'dır." Bunu bir grup kabul edip inandı ve diğerlerine karşı çıktılar.

في قريش

ثم جاءه صنف آخر فسألوه عن قريش فقال: اكتبوا اللهم كما أذقت أول قريش نكالا فأذق اخرهم وبالا، ولو تعلمت قريش ما لها عند الله لبطرت. وقال «الأئمة من قريش»، وقال سلمان: قريش الأئمة وغيرهم الوزراء. وقال النبي صلى الله عليه: «قدموا قريشاً ولا تقدموها وتعلموا من قريش ولا تعلموها، ومن أبغض قريشا أبغضه الله».

وقالوا: يا رسول الله مات فلان الثقفي أو قتل. قال: «أبعده الله فإنه كان يبغض قريشاً». وقال كعب: مكتوب في التوراة قريش الكتيبة الحسنة بلج الأرض وخيار العالمين وأئمة الخلق أجمعين. وقال: للرجل من قريش قوة رجلين من غير قريش يعني نُبلٌ.

وروى في نحو هذا من الحديث فقبله قوم ودانوا به.

١ثم جاءه الخوارج فسألوه عن قريش وما قالوا فيهم فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع واكتبوا أن النبي عليه السلام وقف على قريش فقال: «إن هذا الأمر لن يزال فيكم وأنتم ولاته ما لم

KUREYŞ HAKKINDA

Sonra ona başka bir grup gelerek Kureyş'i sordu. Dedi ki: "Yazınız; Allah'ım Kureyş'in evveline azap tattırdığın gibi ahirine de azap tattır. Şayet Kureyş kendisine Allah katında ne olduğunu bilseydi şımarıp mağrurlanırdı. Şöyle buyurmuştur: 'İmamlar Kureyş'tendir.' Selman: 'Kureyşliler imamdır (halifedir) onların dışındakiler ise vezirdir' demiştir. Nebi (s.a.): 'Kureyş'i öne alınız onun önüne geçmeyiniz. Kureyş'ten öğreniniz ona öğretmeye kalkışmayınız. Kim, Kureyş'e buğz ederse, Allah'ta ona buğz eder' buyurmuştur.

Ey Allah Resûlü: 'Filan Sakafî (kimse) öldü veya öldürüldü' dediler. Buyurdu ki: 'Allah, onu rahmetinden uzak etsin. Çünkü o Kureyş'e buğz ediyordu.' Ka'b şöyle demiştir: 'Tevrat'ta şöyle yazılmıştır. Kureyş iyi bölük (grup) olup yeryüzünün en parlaklarıdırlar. Onlar âlemin en hayırlıları ve bütün mahlûkatın imamları/liderleridir.' Dedi ki: 'Kureyş'li bir adamın gücü Kureyş dışındaki iki adamın gücü kadardır.'" Yani asil olup soyludur. Bu gibi hadisleri (fakîh) rivayet etti. Bir grup buna inanıp kabul etti.

Sonra Hariciler gelip ona Kureyş'i ve onlar hakkında söylenenleri sordular. Dedi ki: "Onlardan sakınınız! Onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) Kureyş'in karşısında durarak şöyle buyurdu: '(Dinde) Yeni bir şey çıkarıp icat etmediğiniz müddetçe bu imamet işi sizde olmaya devam edecektir. Siz, onun sahiplerisiniz.

تحدثوا حدثاً فإذا أحدثتم حدثاً نزعه الله منكم ولحَاكُمْ كلحاء القضيب» [٧٧].

«وإذا أحدثت قريش حدثاً أو خالفت فضعوا سيوفكم على عواتقكم ثم أبيدوا خضراءهم». وقال: «الأئمة من قريش ما أقاموا ثلاثاً: إذا حكموا عدلوا وإذا عاهدوا وفوا وإذا استرحموا رحموا. فمن لم يفعل ذلك فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين إلى يوم القيامة». و«أيما أمير ظلم فلا إمرة له وهو خليع»، و«لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق». و«يأتي على الناس زمان ينظر الرجل إلى نعل محذوة فيقول: قد كان يلبس هذا الحذاء أناس يسمون قريشاً». وقال مجاهد: لقد حدثني قوم كانوا كذابين من قريش. وقال النبي عليه السلام: «إن ولى عليكم عبد حبشي فاسمعوا له وأطيعوا ما أقام فيكم كتاب الله»، و«من خالف سنتي وسبيلي فاقتلوه كائناً ما كان». فقبلوا قوله ودانوا به وأنكروا أن يكون الأئمة من قريش أو على الأنساب. وقالوا: الإمامة لمن قام بها وأحياها لأنها ميتة كائناً ما كان من الخلق بعد ألَّا تكون منهم.

Yeni bir şey çıkardığınızda; Allah imameti sizden çekip alır ve sizi budanmış ağaç gibi budar. Kureyş yeni bir şey çıkardığında veya yoldan çıktığında; kılıçlarınızı omuzlarınıza alın ve onların kökünü kazıp temizleyin.' Kureyş üç şeyi yerine getirmeye devam ettiği müddetçe imamet onlarındır. Hüküm verdiklerinde adaletle hükmetmek; söz verdiklerinde sözünde durmak ve merhamet dilendiğinde merhametli olmak. Kim bunu yapmazsa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti kıyamete dek üzerine olsun. Hangi emir zulmetse, onun emirliği yoktur. O görevden alınmıştır. Yaratıcıya isyan/günah hususunda hiçbir yaratılana itaat yoktur. Öyle bir zaman gelecek ki, kişi giyilmiş bir ayakkabıya bakarak şöyle diyecektir: "Kureyş diye adlandırılan bazı insanlar, bu ayakkabıları giyerlerdi.' Mücahid: 'Kureyş'ten yalancı bir grup bana rivayet etti' demiştir. Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Allah'ın kitabıyla aranızda hükmettiği müddetçe, Habeşli bir köle bile size imam olsa, onu dinleyiniz ve ona itaat ediniz. Benim sünnetime ve yoluma muhalefet eden kim olursa olsun onu öldürünüz." Onun sözünü kabul edip inandılar. İmamların Kureyş'ten olması veya soya göre olmasını reddettiler. Dediler ki: "İmamet onu hakkıyla yapan ve canlandıranındır. Çünkü imamet ölmüştür." Onlardan (Haricilerden) olduktan sonra kim olursa olsun, kimlerden olursa olsun imam olabilir.

في محمد قبل أن يوحى إليه

ثم جاءه آخرون فقالوا: ما تقول [٧٨] في محمد قبل أن يوحى إليه؟

فقال: اكتبوا أن النبي عليه السلام قال «كنت أطوف بالبيت قبل أن أبعث أو يوحى إلي في الجاهلية فإذا حول البيت مبسوط بواد وجبرائيل وميكائيل وإسرافيل يطوفون بالبيت، فقال إسرافيل لجبرائيل: أيهم هو فأشار إلي فقال إسرافيل: نعم الغلام هو لولا أنه يكثر من مس هذه الأصنام. قال: فما عدت ولا مسستها». قال: وكان أهل الجاهلية يسمونه الأمين لو خالفهم ما سموه الأمين وقال الله ﴿وَوَجَدَكَ ضَالا فَهَدَى.﴾[1] وقال: ﴿مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ.﴾[2] وقال: «ما بعث نبي إلا بعد أربعين سنة». فقبل ذلك قوم ودانوا به وهم الحشو وغيرهم.

---

(١) سورة الضحى: ٧.

(٢) سورة الشورى: ٥٢.

KENDİSİNE VAHİY GELMEDEN ÖNCE HZ. MUHAMMED'İN DURUMU HAKKINDA

Sonra ona başkaları gelerek: "Hz. Muhammed'e vahiy gelmeden önceki durumu hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Ben peygamber olarak gönderilip bana vahiy edilmeden önce -Cahiliye çağında- Kâbe'yi tavaf ederdim. Baktım ki Kâbe'nin etrafı bir vadiyle genişlemiş, Cebrail, Mikail ve İsrafil Kâbe'yi tavaf ediyorlar. İsrafil Cebrail'e: 'O hangisidir' dedi. Cebrail, beni işaret ederek gösterdi. Bunun üzerine İsrafil: 'Evet bu çocuk o'dur. Keşke bu putlara artık dokunmasa' dedi. Nebi: 'Bir daha böyle bir şey yapmadım ve onlara dokunmadım' dedi. Dedi ki: "Cahiliye ehli, ona emin adını vermişlerdi. Şayet onlara muhalefet etseydi ona emin adını vermezlerdi. Ve yüce Allah: *'Seni, yolunu kaybetmiş bulup sana doğru yolu göstermedi mi?'*[230] ve *'Sen iman nedir Kitap nedir bilmezdin'*[231] buyurmuştur." Ve Dedi ki: "Hiçbir Nebi kırk yaşından önce gönderilmemiştir." Bunu bir kavim kabul edip inandı. Bunlar el-Haşvvu (Haşeviyye) ve diğerleridirler.

---

[230] Duhâ, 93/7.

[231] Şûrâ, 42/52.

ثم جاءه قوم آخرون فقالوا: ما تقول في من زعم أن محمداً صلى الله عليه إنما عرف الله ولا آمن به إلا بعد أربعين سنة وأنه كان كهماً[1].

فقال: احذروهم فإنهم مشركون واكتبوا أن النبي عليه السلام قال: «لم أزل أتقلب وأنقل في خير أهل الأرض من قرن إلى قرن إلى أن ولدتنى أمي، ولم يمسسني من غمار أهل الجاهلية ولا من نجاسة المشركين شيء. اصطفاني الله لرسالته واختارني لدينه ولم أزل حنيفاً مسلماً».

فقبلوه [٧٩] ودانوا به وعادوا الآخرين وكفَّروهم.

---

(١) كَهَمَ الرجل يَكْهُمُ كَهَامَةً: إذا كان بطيئاً عن النصرة والحرب، وفَرَسٌ وسيف كَهَام: بطيئان عن الغاية، وقد كهمته الشدائد: إذا نكَصَتْه عن الإقدام. والكَهْكَمُ: الكبير. وقيل: الباذنجان. المحيط في اللغة (١/٢٨١). ويحتمل ان يكون (كمما)، ليست واضحة في الاصل.

Sonra ona başka bir grup gelerek: "Muhammed' in (s.a.) kırkından sonra Allah'ı bilip iman ettiğini ve ondan önce pasif ve hantal bir kişi olduğunu söyleyenlere ne dersin" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar müşriktirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Annem beni doğuruncaya kadar ben, bir çağdan diğerine yeryüzünün en hayırlılarının içinde nakil olunuyordum. Ne Cahilliye ehlinin taşkınlığı ne de Müşriklerin pisliğinden hiçbir şey bana bulaşmamıştır. Allah, risaleti ve dini için beni seçti. Ben daima Hanif bir Müslüman'dım.' Bunu kabul edip inandılar ve diğerlerine karşı çıkıp onları tekfir ettiler.

في فضيلة أرض الشام

ثم جاءه أهل الشام وقالوا: ما تقول فينا؟ قال: اكتبوا أن النبي عليه السلام قال: «إن أرض الشام أرض المحشر والمنشر وبها الأبدال من صفوة الله وهي الأرض المقدسة وهي أقرب البلاد إلى الله»، ومن صخرة بيت المقدس صعد - تبارك وتعالى عما قال- إلى السماء الدنيا فإذا كان يوم القيامة تحج الكعبة إليها. تساق بسبعين الف زمام، ومنها جميع مياه الأرض وبركة العالمين وقال النبي عليه السلام: «أتيت في المنام بعمود نزل من السماء فدفع إلي فأتيت به الشام فأقمته. فأولت ذلك أن الفتنة إذا دارت فالإيمان بالشام». وقال: يكون جند بالشام وجند باليمن وجند بالحجاز وجند بالمشرق وجند بالمغرب. فقال رجل: اختر لي يا رسول الله، فقال: «عليك بالشام وأهله فمن أبى فَلْيَلْحَقْ يمنه وليستنق من غدره». وقال: «يا شام أنت صفوتي من بلادي وإليك يجتمع خيرتي من عبادي وعليك ينزل مطري وظلي وغناي، وأوسع على أهلك من رزقي»[1] فلم يبق للحرمين شيء،

[1] لم أقف عليه.

ŞAM TOPRAĞININ FAZİLETİ HAKKINDA

Sonra ona Şam Ehli[232] gelerek: "Bizim hakkımızda ne diyorsun?" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Şam toprağı mahşer ve dirilme yeridir. Orada Allah'ın seçkin abdalları vardır. O, arzı mukaddes olup Allah'a en yakın beldedir. Beytu'l-Makdis'in taşından dünya semasına yükseldi. -Allah'u Teâla, onların söyledikleri şeylerden yücedir/münezzehtir- Kıyamet günü gelince; Kâbe oraya yetmiş bin yularla çekilerek ziyarete (hacca) gider. Yeryüzünün bütün suları ve bereketi ondandır.' Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Rüyada bana gökten inen bir direk verildi. Ben onunla Şam'a geldim ve oraya diktim.' Bu rüyayı, fitne ortaya çıkınca imanın Şam'da olacağına yordum. Nebi (a.s.): 'Bir ordu Şam'da, bir ordu Yemen'de, bir ordu Hicaz'da, bir ordu doğuda ve bir ordu da batıda olacak.' Bir adam: 'Ya Resûlallah benim için seç' dedi. 'Şam ve ehli ile ol. Bunu yapmak istemeyen Yemen'e gitsin sonra da ihanetinden temizlemeyi dilesin' buyurdu. Ve dedi ki: 'Ey Şam, sen benim seçkin beldemsin. Kullarımın en hayırlıları sende toplanacak; yağmurum, gölgem, bolluğum senin üzerine yağacak. Ehline rızkımı bollaştıracağım. –Haremeyn'e[233] hiçbir şey kalmadı.

---

232 Şam Ehli: Burada kast edilen Emevilerdir. Şam: Suriye ve Filistin'i de kapsayan bir bölgenin adı olarak kullanılmaktadır. Bugünkü Şam kenti için Dımaşk ismi kullanılmaktadır.

233 Haremeyn: Mekke ve Medine kastedilmektedir.

و«إن الفتنة بالمشرق، وبها يطلع قرن الشيطان، وبها تسعة أعشار السحر ومَرَدَةُ الجن، وكل داء عضال،[١] ومنها يخرج الدجال، ومنها يُنفَى الإسلامُ، ومنها يكفأُ الدينُ»[٢] فأرضاهم فقبلوه ودانوا به.

---

(١) في الحديث هكذا وبها كل داء عضال ، يعني الأهواء

(٢) في الحديث : ((إكلاه [illegible] وإماره وهنه

Fitne doğudandır, şeytanın boynuzları oradan doğacak. Sihrin ve kötü cinlerin onda dokuzu oradadır. Her amansız hastalık oradadır. Deccal orada çıkacak. Orada İslam silinip yok olacak. Orada din devrilip ters dönecek." Bundan hoşlanıp razı oldular ve kabul edip inandılar.

في أهل المشرق

ثم جاءه أهل المشرق فقالوا: ما تقول فينا؟ قال: اكتبوا ان أهل المشرق كنز الله؛ وفيها أنصار نبي الله، ومنها الرايات السود[1] والناس السواد مع أولياء الله، وفيهم خليفه الله المهدى فينتقم الله بهم من اعدائه وعصاته، وبهم ينصر الله دينه ونبيه واحكامه. وقال النبى عليه السلام: «لو أن الدين مناط بالثريا لتناوله رجال من أبناء الأعاجم، ينصر الله بهم دينه ويعز بهم خليفته ويثبت بهم حدوده وأحكامه. قالوا: يا رسول الله من هؤلاء الذين إن تولينا استبدلوا بنا؟ وسلمان جالس فضرب على منكبه فقال: هذا وأصحابه؛ جبرائيل على مقدمتهم وميكائيل على ساقتهم وإسرافيل على مُجنبتهم، أجر الشهيد منهم أجر سبعين شهيداً، يباهي الله بهم ملائكته ويظهر بهم حجته ويثبت بهم خلافته، وبالشام قتل الأنبياء، وبها كذب الرسل، وبها الزلزال والفتن ومنها بدأ هدم دين الله على أيدى أعدائه، وبأهل المشرق ينتقم الله لأهل بيت نبيه». فرضوا بذلك ودانوا به وعادوا الآخرين.

(١) في الحديث إذا رأيتم الرايات السود خرجت من قبل خراسان فأتوها ولو حبوا فإن فيها خليفة الله المهدي

MAŞRIK (DOĞU/IRAK) EHLİ HAKKINDA

Sonra ona Maşrık Ehli[234] gelerek; "Bizim için ne dersin?" Dediler. Dedi ki: "Yazınız; Maşrık Ehli, Allah'ın hazinesidir. Orada Allah'ın yardımcıları vardır. Orada siyah bayraklar/sancaklar[235] vardır. Sevvadlı/Iraklı insanlar Allah'ın evliyalarıyla birliktedirler. Allah'ın halifesi Mehdi, onların içindedir. Allah, onlarla düşmanlarından ve ona isyan edenlerden intikam alacak. Onlarla; Allah Nebisine, dinine ve ahkâmına yardım edecek. Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Şayet din Süreyya yıldızında bile olsaydı, acem çocuklarından kimseler ona ulaşacaklardı. Allah, onlarla dinine yardım ediyor ve onlarla halifesini destekleyip güçlendiriyor. Onlarla hudut ve ahkâmını sabit kılıyor. 'Ya Resûlallah! Onlara sırtımızı döndüğünüzde bizim yerimize, Allah tarafından getirilecek olanlar kimlerdir'[236] diye soruldu. Selman oturuyordu. Nebi (a.s.) onun omuzlarına vurarak şöyle buyurdu: 'Bu ve ashabı, Cebrail önlerinde, Mikail onları yürütüyor ve İsrafil yanlarındadır. Onlardan bir şehidin sevabı yetmiş şehit sevabı kadardır. Allah, meleklerine onlarla övünür ve onlarla kendi hüccetini izhar eder. Onlarla hilafetini sabit kılar. Enbiyanın öldürülmesi Şam'da olmuştur. Orada Resûller yalanlanmıştır. Depremler ve fitneler oradadır. Allah'ın düşmanlarının eliyle orada Allah'ın Dininin yıkımı başlayacaktır. Maşrık Ehlinin eliyle; Allah, Nebisinin ve Ehl-i Beyt'inin intikamını alacaktır. Buna razı oldular, kabul edip inandılar ve diğerlerine karşı çıktılar.

---

234 Maşrık Ehli: Burada kast edilen Abbasiler ve onların destekçileridir.

235 Siyah Sancaklar: Abbasilerin kullandığı bayrak ve sancaklardır.

236 Bkz. Muhammed, 47/38. Bu ayette "Eğer (hakka) sırt çevirirseniz Allah yerinize sizin gibi olmayacak başak bir topluluk getirir" buyrulmaktadır. Nebi (a.s.) ye bu topluluğun kim olduğu sorulmaktadır.

في المسودة

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول في الديوان مع المسودة والدخول معهم؟

قال: اكتبوا ان النبي عليه السلام قال: «إذا طلعت رايات سود [٨١] ولباس السواد فَانْعُوا الدينَ، فإن بعد ذلك الدجال والصفرتين وهم أهل الردة. من لاق لهم دواة أو برى لهم قلماً لحق بهم إلى عذاب الله. يقولون لا إله إلا الله فيؤذون الله بذلك يفسدون في الأرض، حتى يعذبهم الله وتلعنهم ملائكته ويَعُجّ منهم أهل الأرض ودوابها، وتدعو عليهم دواب الأرض والبحر والبر، ثم يعمهم الله بعقاب، ترحمهم ملائكة الغضب فضلاً على ملائكة الرحمة». وقال النبي صلى الله عليه: «يجيء في آخر الزمان قوم يغيرون البياض بسواد هم، هم شرار خلق الله وهم في النار» وقال العبد الصالح ﴿رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ.﴾[1] فقبلوه ودانوا به واستحلوا دماء المسوّدة وأعوانهم وسكانهم.

---

(١) سورة القصص، ١٧.

MUSEVVİDE HAKKINDA

Sonra ona bir kavim gelerek: "Musevvide'ye katılmaya ve onlarla Divan'a oturma (onların toplantılarına katılma) hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Siyah sancaklar/bayraklar ve siyah elbiseliler ortaya çıktığında, din için feryat figan edip ölümünü haber verin. Çünkü bundan sonra Deccal ve Safreteyn -onlar Ridde Ehlidirler- vardır. Kim, onlara mürekkep hazırlar ve kalemin ucunu sivriltirse; Allah'ın azabına onlar da katılırlar. "La ilahe illallah" derler, ancak bununla Allah'ı rahatsız ederler. Allah, onları cezalandırıncaya dek onlar yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. Melekler onlara lanet eder. Yeryüzündeki insanlar ve hayvanlar çığlık atıp bağırırlar. Yeryüzündeki kara ve deniz canlıları onlara beddua ederler. Sonra Allah, hepsine öyle bir ceza verir ki bırakın rahmet meleklerini, azap melekleri bile onlara acır. Nebi (s.a.) şöyle buyurdu: 'Ahir zamanda bir kavim gelecek. Beyazı siyaha değiştirecekler. Onlar yaratılanların en kötüleri olup ateştedirler.' Salih Kul: *'Rabbim, bana verdiğin nimetlerin hakkı için, artık suçlulara asla arka çıkmayacağım' dedi.'"*[237] Bunu kabul edip buna inandılar. Ve el-Musevvide'nin, yardımcılarının kanını ve meskenlerini helal kıldılar.

---

[237] Kasas, 28/17.

ثم جاءته المسودة، سألوه عن ذلك عن من شهد عليهم بالكفر وحرَّم الديوان معهم؟

فقال: اتقوهم فأنهم أهل البدع والضلال واكتبوا ان النبي عليه السلام قال: «إذا ظهرت الرايات السود فاتبعوهم وَاحْبُوا على رُكَبِكُم على الثلج وامشوا حفاة على الرمضاء، فإن فيها خليفة الله المهدى»،[١] و«قوم أسماؤهم الكُنا وأنسابهم القرى وأشعارهم أشعار النساء ولباسهم السواد فأتوهم ولو حَبْوًا على ركبكم فإن فيهم المهدى[٨٢]، للشهيد مثل أجر سبعين شهيداً منكم، لأن أمتي مثل المطر لا يدرى أوله خير أم آخره، جبريل على مقدمتهم وميكائيل على سياقتهم وإسرافيل على مجنبتهم يعطون الظفر والنصر ظاهرين لن يزال الملك فيهم حتى ينزل عيسى بن مريم فتقام الصلاة فيقولون: تقدم ياروح الله. فيقول: أنتم أمة بعضها أئمة بعض فيصلى خلف رجل من ولد العباس». وقال تفسير ﴿وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْأُولَى. ﴾[٢] قال النبي عليه السلام: رأى اثنا عشر قرداً يخطبون على المنابر فقيل: هؤلاء بنو أمية فحزن لذلك فقيل له: لا تحزن فإن الآخرة خير لك من الأولى. يقول: آخر الزمان يصير الملك لولد عمك ووارثك العباس، فلا تهتم وهم ورثته ولهم تراثه فرضوا بذلك ودنوا على الخلق كلهم به.

---

(١) في الحديث إذا رأيتموه فبايعوه ولو حبوا (١) على الثلج ، فإنه خليفة الله المهدي »

(٢) سورة الضحى: ٤.

Sonra el-Musevvide gelerek, kendilerinin küfrüne şahitlik yapan ve onlarla oturmayı -Divanı- haram sayanlar hakkında ona sordular. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ve dalalet ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Siyah sancaklar çıktığında, dizüstü karda ve kumda çıplak yürüseniz bile onlara katılıp tâbi olun. Çünkü onların içinde Allah'ın halifesi Mehdi vardır. Ve bir kavim vardır ki, isimleri künyelerdir. Saçları, kadın saçlarıdır. Elbiseleri siyahtır. Onlara dizüstü emekleyerek olsa bile gidiniz. Çünkü içlerinde Mehdi vardır. Onlardan bir şehide sizden yetmiş şehit kadar sevap vardır. Çünkü benim ümmettim yağmur gibidir. Evveli mi yoksa ahiri mi daha hayırlıdır bilinmez. Cebrail önlerinde, Mikail onları yürütüyor, İsrafil yanlarındadır. Onlara zafer ve yardım veriyorlar. Muzafferdirler. Meryem oğlu İsa inene dek mülk onlarda olacaktır. Namaz kılmaya kalkınca: 'Ya Ruhullah (İsa) öne geç' derler. Hz. İsa: 'Birbirinize imam olan bir ümmetsiniz' der ve Abbas oğullarından birinin arkasında namaz kılar. '*Şüphesiz senin için son olan (ahiret), ilk olandan (dünyadan) daha hayırlıdır*'[238] ayetini şu şekilde yorumladılar: Nebi (a.s.) on iki maymunun minberler üzerinde hitap ettiklerini gördü. Ona 'Bunlar Ümeyye Oğullarıdır' denildi. Bundan dolayı Nebi (s.a.) üzüldü. Ona 'Üzülme, senin için son olan (ahiret), ilk olandan (dünyadan) daha hayırlıdır' denildi. Yani ayet şöyle demektedir: 'Kederlenme! Sonunda mülk, amcan ve varisin Abbas Oğulları'nın olacaktır.' Onlar Nebi'nin varisleri olup, onun mirası onlarındır. Bundan hoşnut olup inandılar ve bunu herkese karşı kullandılar.

---

[238] Duhâ, 93/4.

في الأرواح إذا فارقت الأجساد

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول في الأرواح إذا فارقت الأجساد أين هي؟ فقال: اكتبوا «إن أرواح الشهداء فى حواصل طير خضر ترعى الثمار في الجنة وتأوي الليل إلى قناديل تحت العرش. ورووا في ذلك حديثا آخر «أنه ليس في الجنة ليل ولا نهار إنما هو نور بلا شمس ولا قمر». ورووا أيضاً إن أرواح المؤمنين بواد في الجاثية في حواصل طير خضر ترعى بالجاثيه والجاثية واد من أودية الجنة[٨٣]. وإن أرواح الكفار ببرهوت واد باليمن في حواصل طير سود وبرهوت واد من أودية النار. وقال: الأرواح في الهوى تشام كما تشام الخيل، فما تعارف منها إئتلف وما تناكر منها اختلف. وقال في حديث آخر: «الأرواح إذا فارقت الأجساد لحقت بالصور ودخلت فيه فإذا كان يوم القيامة نفخ في الصور فتخرج فترجع إلى الأجساد». فقبلوه ودانوا به وعادوا الآخرين الذين خالفوهم.

ثم جاءه قوم فسألوه عن ذلك فقال: اتقوهم فإنهم أهل البدع والكفر والتناسخ، وإنما قبلوا دينهم عن المجوس حين يضعون الطعام والشراب يقولون تجيء موتانا فتأكله. واكتبوا ان النبي عليه السلام رفع يديه يوم الأحزاب فقال: «اللهم رب الأنفس

CESETTEN AYRILAN RUHLARIN DURUMU HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek: "Ruhlar cesetten ayrılınca nerededirler?" diye sordular. Dedi ki: "Yazınız; Şehitlerin ruhları, gündüz cennette otlayan ve arşın altındaki kandillerde geceleyen yeşil bir kuşun kursağındadır." Bu konuda başka bir hadis daha rivayet ettiler ki, bu hadise göre cennette ne gündüz ne de gece vardır. Ay ve Güneş olmaksızın bir nur vardır. Yine rivayet ettiler ki, müminlerin ruhları cennet vadilerinden biri olan Casiye'de otlayan yeşil bir kuşun kursağındadır. Kâfirlerin ruhları ise, cehennem vadilerinden biri olan ve Yemen'de bulunan Berhut vadisindeki siyah bir kuşun kursağındadır. Dedi ki: "Ruhlar havadadır. Atların koklaştığı gibi koklaşırlar. Birbirini tanıyanlar itilaf ederler (birlik olurlar). Birbirinden hoşlanmayanlar ayrılırlar. Başka bir hadiste de: 'Ruhlar cesetlerden ayrılınca Sûra gidip içine girerler. Kıyamet günü olunca Sûra üfürülür. Ruhlar çıkıp cesetlere geri dönerler' denmiştir." Bunu kabul edip inandılar. Kendilerine muhalif olan başkalarına karşı çıktılar.

Sonra ona bir grup gelerek bu hususu (ruhlarla ilgili yukarıda zikredilenleri) sordu. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat, küfür ve tenasüh ehlidirler. Onlar dinlerini Mecusilerden devşirmişlerdir. Çünkü Mecusiler; ölüleri gelip yer diye, yiyecek ve içecek koyarlar. Yazınız; Nebi (a.s.) Ahzab günü (Hendek savaşında) ellerini kaldırarak: 'Ey ölü canların, çürümüş cesetlerin ve fâni ruhların Rabbi' demiştir.

الميتة والأجساد البالية والأرواح الفانية». وسئل ابن عباس عن الأرواح إذا فارقت الأجساد أين تذهب الأجساد نفسها إذا فنيت وتلاشت؟ وأين تذهب النار والسراج إذا أطفئ؟ والماء إذا بل به الطين والبناء؟ وأين البصر إذا عمى؟ وأين لحم المريض إذا سقم ففني؟ والمريض حيي ولحمه مفقود وقد تلاشى ثم يصح فيرجع إليه لحمه وأكثر منه؟ وأين يذهب الصغير و من أين جاء الكبير؟ قال السائل لا أين له؟ [٨٤]

قال ابن عباس: كذلك الله يبلي ويفني ويبدئ وينشئ ويميت ويحيي ويفعل ما يشاء عجز من سواه عن ذلك. فقبلوا ذلك ودانوا به على من خالفهم وتبرّوا من مقالتهم وشهدوا عليهم بالكفر.

İbn Abbas'a: 'Ruhlar cesetlerden ayrılınca cesetler dağılıp yok olduklarında nereye giderler? Ateş ve lamba sönünce nereye gider, çamur ve bina suyla ıslanınca su nereye gider, göz kör olunca görme nereye gider, hasta rahatsızlanınca kendisi canlı olduğu halde eti yok olup nereye gider, sonra iyileşir ve daha fazla et ona geri döner, küçük nereye gider ve büyük nereden gelir?' diye soruldu. Sorana 'Bunun eynesi (neresinin cevabı) yoktur' dedi. İbn Abbas dedi ki: 'Allah; çürütür, yok eder, var eder, tekrar inşa eder, öldürür, diriltir ve dilediğini yapar. O'ndan başkası bunu yapmaktan âcizdir.'" Bunu kabul edip inandılar. Kendilerine muhalif olanlardan teberri edip onların küfrüne şahitlik ettiler.

في اللعن

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول في اللعن؟ فقال اكتبوا: إن النبي عليه السلام قال: «لا تكن لعاناً ولا طعاناً. وإن اللعنة إذا وجهت فإن لم تجد إلى من وجهت إليه مسلكاً أخذت نحو العرش فيقال لها: إرجعي على من وجهك. وإن اللعان لا يكون صديقاً ولا شهيداً». و«إذا عثر أحدكم فلا يقولن لعن الله الشيطان فإنه ينتفخ ويقول بقوتي صرعتك، ولكن ليقل بسم الله فإنه يتصاغر ويذوب». فقبلوا ذلك وهم الحشو والمتزمتين.

ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول فيما قال هؤلاء؟ فقال: احذروهم فأنهم أهل البدع واكتبوا إن النبي عليه السلام قال وهو على المنبر: «ألا لعن الله من لعن [الا لعن الله] النائحة والمستمعة والمغني والمغنية والمستمع ولعن الربا وآكله وكاتبه وشاهده ولعن المُحلِّل والمَحَلَّل له ولعن الراشى والمراشى والمرتشى. قيل: يا رسول الله وما الراشى والمراشى والمرتشى؟ قال الراشيين والذي يمشى بينهما. ولعن المخنث ولعن بيتاً [٨٥] يدخله مخنث، ومن يستمع إليه ولعن الفحلة من النساء وهى الركاكة. قيل: ما الركاكة؟ قال: التي لا تَغار» ولعن الباقين لعنة لعنة. فقال: سبع مرار متوالية «لعن الله من عمل عمل قوم لوط،

LANET HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek: "Lanet hakkında ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Lanet okuyan ve yerici olma. Çünkü lanet okuduğunda okuduğun kişiye gidecek yol bulamayınca arşın yolunu tutar. Ona 'Seni yönlendirene dön' denilir. Lanetçi, sıddık ve şehit olamaz. Sizden biriniz tökezlerse, 'Allah Şeytana lanet etsin' demesin. Çünkü o bununla gururlanır ve kuvvetimle seni düşürdüm der. 'Bismillah' desin. Böylece şeytan küçülür ve erir." Bunu kabul ettiler. Bunlar el-Haşeviyye ve Mutezemmitin'dirler.

Sonra ona bir kavim gelerek: "Şunların söylediklerine ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) minber üzerindeyken şöyle buyurdu: 'Allah lanet edene lanet etmiştir. Ancak ağıt yakana, onu dinleyene, şarkıcı erkek ve kadına lanet etmiştir. Ribaya (faize), yiyene, kâtibine, şahidine lanet etmiştir. Hülle yapan ve yaptırana lanet etmiştir. Rüşvetçiye, rüşvet alana verene ve aracılık edene lanet etmiştir. -Ya Resûlullah: 'Raşi, muraşi ve mürteşi kimdir' denildi. Buyurdu ki: 'Rüşvet alıp veren ile onlara aracılık edendir.'- Mühannese (kadınsı olana) ve mühannesin girdiği eve, onu dinleyene lanet etmiştir. Erkeksi (kadına ilgi duyan) bayana, rekkakeye lanet etmiştir. 'Rekkake nedir' Ya Resûlullah dediler. 'Kıskanmayandır' buyurdu. Diğer kalanlara da bir bir lanet ederek, yedi defa peş peşe 'Lût kavminin işini yapana - Allah, lanet etsin' dedi.

لعن الله من أتى بهيمة»»، ثم لعن من غَيّر تُخُوم الأرض، لعن الله من سب والديه، لعن الله من ادعى إلى غير أبيه، لعن الله من تولى غير مواليه الذين ولّوا نعمته. وقال «لعن الله الزائد فى كتاب الله، والمستحل لحرام الله والمحرم لحلال الله، والمستحل من عترة رسول الله ما حرم الله، والمستأثر بفي الله، والمتسلط على أمتي بالجبريه». و«لعن الإمرأة تتشبه بالرجال والرجل يتشبه بالنساء، ولعن الخمر وعاصرها وبايعها ومبتاعها وشاربها وساقيها ومسقيها وآكل ثمنها والدال عليها وحاملها والمحمولة إليه ومائدة تشرب عليها وبيتا تؤتها وتؤت بها، ولعن العازفة والواصلة والواشمة والمستوشمة.»

ونظرالفاروق برذونا يهملج فنفاه من المدينة وقال لعن الله من علمك هذا، فان النبي عليه السلام لعن من ركب المبطور وهو هذا، وجلس على الماثور، ولبس المشهور. فقبل ذلك قوم ودانوا به وهو تسبيح وطاعة وعبادة.

Hayvan ile ilişkide bulunana - Allah lanet etsin. Sonra arazi sınırlarını değiştirene lanet etti. Ebeveynine sövene - Allah lanet etsin. Babasının soyundan başkasına babalık iddiasında bulunana - Allah lanet etsin. Onun bakımını üstlenen efendisinin (mevlası) dışındaki birini efendi kabul edene - Allah lanet etsin' dedi. Nebi (a.s.) Şöyle buyurdu: 'Allah'ın kitabına ekleme yapana, helalını haram - haramını helal kılana, Resûlullah'ın ailesine yapılmasını Allah'ın haram gördüğünü helal görene, Allah'ın fey'iyle müste'sir (fey' gelirini kendine ayıran) olana ve ümmetimin başına zorla geçene, Allah lanet etmiştir. Kendini kadına benzeten erkeğe ve erkeğe benzeten kadına lanet etmiştir. İçkiye (şaraba), onu sıkana, satana, alana, içene, içtirene, servis yapana, ücretini yiyene, içki yolu gösterene, taşıyana, götürene, içilecek sofraya ve içilen eve lanet etmiştir. Çalgıcı bayana, saçına saç vb. ekleyen kadına, dövme yaptıran ve yaptırtan bayana lanet etmiştir. Hz. Ömer Faruk, rahvan/eşkin giden bir beygir gördü ve onu Medine'den sürdü. Ve şöyle dedi: 'Sana bunu öğretene Allah lanet etsin. Çünkü Nebi (a.s.) Mabtura (kibirli/eşkin giden bineğe) binene lanet etti. İşte bu odur. Me'sura oturana ve meşhuru giyene lanet etmiştir." Bunu bir grup kabul edip inandı. Onlar için lanet artık; bir tesbih, taat ve ibadettir.

في الأيمان

[٨٦] ثم جاءه قوم فقالوا: ما تقول فيما حلفنا السلطان؟ فقال: اكتبوا قال رسول الله صلى الله عليه: «ليس لفاجر يمين، ولا لمستأثر وقاهر ومتسلط على مقهور عقد ولا عهد. فإن الله يقول {لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ}[1] . قال: ورفع عن أمتي الخطأ والنسيان وما استكرهوا عليه». وإن ابن عباس وعلي بن أبي طالب وطاووس قالوا: من قال لإمرأته أنت طالق ثلاثا فليس بشيء لانه طلق لغير السنة. وإن النبي صلى الله عليه قال: «من حلف على يمين، أو قال: من حلف يميناً ثم قال إن شاء الله فقد استثني وخرج من يمينه». وإن ابن عباس وإبراهيم النخعى وأبو مجاز وابن أبي نجيح وغيرهم قالوا: من قال لامرأته: أنت طالق إن شاء الله لم تطلق امرأته لأن الله لا يشاء الطلاق. وإذا قال لعبده: أنت حر إن شاء الله عُتِقَ لأن الله يشاء الحرية. وأن ابن عباس وطاووس ومجاهد قالوا: الاستثناء في اليمين إلى عشرين سنة جائز متى ما ذكرت.ثم تلوا ﴿سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا﴾[2]

---

[1] سورة البقرة، ١٢٤.

(٢) سورة الكهف: ٦٩.

YEMİN HAKKINDA

Sonra ona bir kavim gelerek: "Sultanın bize yemin ettirmesine ne dersin?" dediler. Dedi ki: "Yazınız; Allah Resûlü (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'Façir için yemin yoktur.' Diktatör, zorba ve musallatın ezilmişe ettirdikleri yemin, akit ve ahid yok hükmündedir. Çünkü Allah *'Zâlimler, ahdime nail olamazlar'*[239] buyurmuştur. Nebi (a.s.): 'Hata ile unutarak ve zorla yaptıkları şeylerden ötürü ümmetimden sorumluluk kaldırılmıştır' buyurmuştur. İbn Abbas, Ali b. Ebi Talib ve Tavus: 'Kim, eşine sen üç kere boşsun derse, bunun hiçbir hükmü yoktur. Çünkü o sünnete uygun olmadan eşini boşamıştır' demişlerdir. Nebi (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'Kim yemin edip sonra inşallah derse, istisna etmiş olur ve yemininden çıkar.' İbn Abbas, İbrahim en-Nahai ve Ebu Mucaz, İbn Ebi Necih ve diğerleri şöyle demişlerdir: 'Kim, eşine inşallah sen boşsun derse, eşi boş olmaz. Çünkü Allah boşamayı istemez. Şayet kölesine inşallah sen hürsün derse, kölesi azad olur. Çünkü Allah hürriyeti ister.' İbn Abbas, Tavus ve Mücahid, ne zaman zikredilirse edilsin, yeminde istisnanın yirmi yıla kadar caiz olduğunu söyleyip ardından *'İnşallah, beni sabredenlerden bulacaksın'*[240] ayetini okumuşlardır.

---

239 Bakara, 2/124.
240 Kehf, 18/69.

ومن قال: إن شاء الله فقد استثنى وليس عليه حنث ولا كفارة. وقال النخعي والشعبي: الاستثناء قبل قطع الكلام فمن استثنى مادام [٨٧] فى مجلسه. قيل له: فبقول أيهم نأخذ في الإستثناء؟ أبقول ابن عباس؟ أو بقول النخعي؟ فقال: الإختلاف رحمة فأيهم أخذت بقوله جاز لك لأن الدين واسع، في نحو هذا من الحديث. فأبطل الإستثناء قوم في الحلال والحرام وقوم اثبتوه ودانوا به.

Kim inşallah derse istisna yapmış olur. Ona bir günah ve kefaret gerekmez. (İmam) Şa'bi, istisna; sözü bitmeden ve daha o meclisteyken yapılmalı demiştir." Ona (Fakîhe): "İstisna konusunda kimin görüşünü alâlim; İbn Abbas'ın mı, Nahai'nin mi? denilince şöyle dedi: 'İhtilaf rahmettir. Kimin görüşünü alırsan, senin için bu caizdir. Çünkü din geniştir." Bunun gibi hadisleri rivayet ettiler. Bir grup, helal ve haram konusunda istisnayı geçersiz sayarken bir grup ise geçerli sayıp inandı.

في الطلاق

ثم دعاه السلطان فقال: يا فقيه ماهذا الذى رويت للناس كسرت علينا الخراج وحرمت علينا شروطنا ونقصت من اتبعنا؟ فقال: احذروا هؤلاء فإنهم أهل البدع. واكتبوا: قال علي بن ابي طالب وزيد بن ثابت والحسن: الحرام و"الحلية" و"البرية" و"البائن" و"البتة" في قولهم ثلاثا ولا تكون الثلاث ثلاثا. وقال ابن عمر: البتة أنت طالق، وهو قول أهل المدينة. وقال ابن عمر: كنت جالسا عند النبي عليه السلام فجاء شاب فقال: يارسول الله إن أبى طلق أمي ألفاً. قال النبي: «ثلاث تبين بها أمك وسائرهن وزر يلقى به أبوك يوم القيامة». وجاء رجل إلى ابن عباس فقال: إن أبي طلق أمي مائة مرة. فقال له: ان أباك عصى الله وأطاع الشيطان فلم يجعل له مخرجا بثلاث تبرأ أمك من أبيك وسائرهن عدوان وإثم.

ومن دين النبي صلى الله عليه وحكمه والمسلمين ان من أقر بشيء لزمه إقراره[٨٨].

وقال النبي صلى الله عليه: «على اللسان ما اقر به، وعلى البدن ما أجاب به، وعلى اليد ما جنت حتى تؤديه». ومما أجمع

TALAK HAKKINDA

Sonra Sultan onu çağırıp: "Ey fakih! İnsanlara bu rivayet ettiklerin nedir? Haraçımızı kırdın, şartlarımızı yasakladın ve bize tâbi olanları nakz edip kınadın" dedi. Dedi ki: "Onlardan sakınınız onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Ali b. Ebi Talib, Zeyd b. Sabit ve el-Hasan dedi ki: 'Sen bana haram ol, yolun açık olsun, benden uzak ol, kesin (elbette) sen boşsun ve bain talakla boşsun demek üç talak sayılır. Fakat üç talakla boşsun demek üç talak sayılmaz.' İbn Ömer 'Kesinlikle (elbette) sen boşsun' denmesi Ehl-i Medine'nin görüşüdür' demiştir. İbn Ömer şöyle demiştir: 'Ben Nebi'nin (a.s.) yanında oturuyordum. Bir genç gelerek: 'Ya Resûlullah; babam, annemi bin talakla boşadı' dedi. Nebi (a.s.): 'Üç talakla annen boş olur. Gerisinin tümü günah olup baban kıyamet gününde bundan sorumlu olur' buyurdu. İbn Abbas'a bir adam gelerek: 'Babam annemi yüz talakla boşadı' dedi. İbn Abbas ona şöyle dedi: 'Baban, Allah'a isyan edip Şeytana uymuş ve o da, ona yol göstermemiştir. Üç talakla annen babandan boş olur, geridekiler ise günah ve düşmanlıktır.' Nebi'nin (s.a.) ve Müslümanların dini, hükmü şuydu: 'Bir şeyi ikrar eden kimsenin ikrarı onu bağlar.'

Nebi (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'Dil ikrar ettiğini, beden kabul ettiğini ve el de işlediğini yerine getirmekten sorumludur.'

عليه أهل الصلاة أن من أقر بشيء لزمه، والمعصية لا ترفع عنه الأحكام ولا تزيل: الفريضة. وقد نهى الله عن الزنا والسرقة وشرب الخمر وجميع الفواحش والمعاصي، ونهى ان يطلق لغير السنة. فمن زنى أو سرق أو شرب الخمر أو قتل أو طلق لغير السنة لزمه الحكم. وكذلك سنن النبي عليه السلام أن من عصى لزمته المعصية والحكم وألزم، فإن المعصية لا تزيل الفريضة بل تؤكدها وتثبتها وتشددها. وقال النبي عليه السلام: «من حالت شفاعته دون حد من حدود الله فقد ضاد الله في حكمه وملكه وسلطانه وكبه الله في النار»، ومن تعدى حدود الله فغلظها كان الله خصمه، ومن يكن الله خصمه يخصمه ثم يكبه في النار». وقال الحسن البصري: في الرجل يطلق امرأته ثلاثا ثم يستثنى فيقول: إن شاء الله: بانت منه امرأته بثلاث هكذا إن شاء الله، ان تكون هذه الكلمة تبين بها النساء ولا يتزوج بها النساء، وهكذا وضع الله هذه الكلمة [٨٩] أن تحل بهذه الكلمة عقد النكاح ولا يعقد لها النكاح. وقال شريح وسعيد بن المسيب ليس في الطلاق استثناء. وقال النبي عليه السلام اليمين على ما حلفك عليه صاحبها من هي له. فأرضى السلطان وقبل منه.

Ehl-i Salat'ın icmâ ettiği şeylerden biri şudur: 'Kim bir şeyi ikrar ederse, ikrarı onu bağlar.' Masiyet ondan hükmü ve farziyeti kaldırmaz. Allah; zinayı, hırsızlığı, içki içmeyi, fevahişi, günah şeyleri ve sünnet üzere yapılmayan boşamayı yasaklamıştır. Kim; zina eder, içki içer, öldürür veya sünnet dışı boşarsa, ona cezai hüküm gerekir. İsyan edene günah ve cezai hükmün gerekli olması ve yaptığıyla ilzam olunması, Nebi'nin (a.s.) sünnetidir. Masiyet farizayı izale etmez bilakis onu tekit edip, sabit kılarak sıkılaştırır. Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Kimin şefaati, Allah'ın hadlerinden bir cezayı gerçekleştirmeye engel olursa; o kimse Allah'ın mülkünde, hükmünde ve saltanatında O'na karşı gelmiştir. Allah, onu yüzükoyun ateşe atar. Kim Allah'ın koyduğu sınırları aşar ve uyumu bozarsa, Allah onun hasmı olur. Allah; kimin hasmı olursa, onu mağlup eder sonra yüzükoyun ateşe atar.' Eşini üç talakla boşayan bir kimsenin hemen ardından 'inşallah' diyerek istisnada bulunması hakkında; Hasan el-Basri, karısının üç talakla boş olacağını söylemiştir. İşte böyle 'inşallah' kadınların boşanabildiği bir kelime olurken, kadınların nikâhlanabildiği bir kelime olmamaktadır. Allah, bu kelimeyi bu şekilde vazetmiştir. İnşallah ifadesiyle nikâh akdi çözülür fakat nikâh akdedilmez. Şureyh ve Said b. Müseyyib, talakta istisna olmadığını söylemişlerdir. Nebi (a.s.): 'Yemin, yemin ettirenin yemin ettirdiği şey içindir' buyurmuştur." Sultan bundan hoşnut oldu ve ondan (fakîhten bunları) kabul etti.

في الاستعانة بالفجار والضلال

ثم دعاه السلطان، فقال: يا فقيه ما تقول في الاستعانة بالفجار والضلال فان أهل الدين ضعفاء لا يجترؤون على الإقدام؟ فقال اكتبوا ان النبي صلى الله عليه قال: «إن الله ليؤيد الدين بالرجل الكافر، أو قال الفاجر، وبقوم لا خلاق لهم». وقال: واستعمل النبي عمرو بن العاص على جيش فيه أبو بكر وعمر وغيرهما من المهاجرين والأنصار، وقد علم انه ليس مثلهم في الفضل ولكن لبصره بالحرب والموضع. قال: وهلك عامل الكوفة على عهد الفاروق عمر، فجمع من بحضرته من المهاجرين والأنصار فقال: قد علمتم حال هذا المصر وقدره في الإسلام وغناه وأنه أول معسكر للمسلمين وأنه قد هلك واليهم، فرأيت في وال استخلفه فيه فخطر ببالي رجلان أحدهما مؤمنٌ ضعيفٌ والآخر فاجرٌ قويٌّ، فأشيروا علي، أمؤمن ضعيف أحق [٩٠] أم فاجر قوي؟ فأجابوه جميعا: يا أمير المؤمنين ما ينبغي لك أن تستعين بفاجر ولا تدخله في شيء من أمانة المسلمين. وقد قال رسول الله صلى الله عليه: «من ائتمن فاجراً لم يكن على الله ضمان». وحرم تصديقه وأجازةُ شهادته. فقام المغيرة بن شعبة فقال: يا أمير المؤمنين! قد أشار هؤلاء بما أشاروا، وعندي

FACİRLER VE SAPIKLARDAN YARDIM ALMA HAKKINDA

Sonra sultan onu çağırarak: "Ey Fakîh, Ehl-i Din güçsüz olup ileriye atılmaya cesaret etmiyor, bu yüzden facir ve sapıklardan yardım almaya ne dersin?" dedi. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.): 'Allah Dini kâfir -veya facir dedi- adamla ve iyi olmayan bir kavimle destekler' buyurmuştur. Ve şöyle dedi: Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Muhacir ve Ensardan diğer büyük sahabelerin de aralarında bulunduğu orduya Nebi (a.s.), Amr b. As'ı komutan olarak tayin etmiştir. Fazilette onlar gibi olmadığını bildiği halde savaş konusundaki hâkimiyetinden dolayı onu tayin etmiştir. Hz. Ömer döneminde Kûfe amili vefat etti. Hz. Ömer yanında bulunan Muhacir ve Ensarı toplayarak şöyle dedi: 'Siz bu vilayetin durumunu, İslam'daki değerini, zenginliğini ve onun Müslümanların ilk askeri karargâhlarından olduğunu biliyorsunuz. Valileri vefat etti. Oraya bir vali tayin etmeyi düşündüm. Aklıma iki kişi geldi biri mümin fakat zayıf diğeri facir ancak kuvvetlidir. Bana söyleyin, zayıf mümin mi bu göreve daha hak sahibidir yoksa güçlü facir mi?' Hepsi ona: 'Facirden yardım alıp onu Müslümanların emaneti olan bir işe sokmana gerek yok' dediler. Allah Resûlü (s.a.) şöyle buyurmuştur: 'Kim, bir facire itimat ederse, Allah katında ona güven/teminat yoktur.' Böyle birinin tasdik edilmesini ve şahitliğini haram kılmıştır. Muğire b. Şu'be kalkarak: 'Ey Müminlerin Emiri! Bunlar fikirlerini söylediler. Ancak benim farklı bir görüşüm var' dedi.

رأي غيره. قال عمر: هلم ما عندك فقال: يا أمير المؤمنين المؤمن الضعيف إيمانه وتقواه لنفسه وضعفه ووهنه وعيبه وغفلته عليك وعلى رعيتك، وإن الفاجر القوي فجوره على نفسه وقوته لك ولرعيتك، وهو كالسراج يضيء للناس ويحرق نفسه وقوته لك ولرعيتك. قال: صدقت وأنت هذا اذهب فقد وليتك الكوفة، فوليها بهذا السبب. فاتُّخِذَ اللواطون والفجار وشراب الخمر أعوانا وقوادا وعمالا واستعانوا بهم على هدم الدين ووهن الإسلام وجعلوها نهبا، وطالوا بهم على أهل القبلة مع إظهار الفواحش والفجور. قال له الملك: فرجت عني أنت من أهل السنة والجماعة، وقد بلغني أن عليك ديناً، يا غلام اعطه خمسة آلاف دينار يستعين بها على دينه ومائة ثوب من الخاصة يكسوها [٩١] عياله، وولاه قضاء مصر من الأمصار من أفضلها.

ثم جاءه قوم من أهل الصلاح، فسألوه عن ذلك فقال: احذروا معاونة الظالم فإن الله يقول ﴿مَا كُنتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا.﴾[١] ﴿وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا. ﴾[٢] وقال العبد الصالح ﴿رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ﴾[٣] وقال النبي عليه السلام: "من استعان بفاجر أو ائتمنه لم يكن له على الله ضمان". "ومن استعان على أمانة المسلمين بفاجر فقد خان الله ورسوله". وقال: "إذا رأى أحدكم الفاجر فليكفهِرَّ في

(١) سورة الكهف: ٥١.

(٢) سورة الإنسان: ٢٤.

(٣) سورة القصص: ١٧.

Hz. Ömer ona: 'Hadi, sendeki fikri söyle' dedi. Muğire şöyle dedi: 'Ey Müminlerin emiri, zayıf müminin iman ve takvası kendisine; güçsüzlüğü/zayıflığı, ayıbı, gafleti ve gevşekliği ise sana ve senin reayanadır. Fakat güçlü facirin kötülüğü kendisine; gücü ise sana ve reayanadır. O kandil gibidir. İnsanlara ışık verir ancak kendini yakar. Gücü sana ve reayanadır.' Hz. Ömer: 'Doğru söyledin ve sen o adamsın. Git seni Kûfe'ye vali tayin ettim' dedi. Bu sebepten dolayı onu vali tayin etti." Böylece lutileri, facirleri, şarap içenleri yardımcı, komutan ve idareci edindiler. Dini yıkmak ve İslam'ı küçük düşürüp hafife almada bunlardan yardım alıp istifade ettiler. İktidarı gasp edip, kötülük ve rezilliği açıktan icra etmelerine rağmen onlarla Ehl-i Kıble üzerindeki yönetimlerini uzatıp sürdürdüler. Melik ona: 'Gözümü aydınlatıp, beni sevindirip rahatlattın. Sen Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'tansın. Borçlu olduğun bilgisi bana ulaştı. 'Ey Hizmetkâr! Borcunu ödemesi için ona beş bin dinar ve çoluk çocuğunu giydirecek yüz özel elbise ver' dedi. Ve onu en iyi şehirlerden birine kadı olarak tayin etti.

Sonra ona Ehl-i Salah'tan bir grup gelip bunu (yukarıdaki konuyu) sordular. Şöyle dedi: "Zulme yardımcı olmaktan sakınınız. Çünkü Allah: *'Yoldan saptıranları hiçbir zaman yardımcı edinmiş değilim'*[241] ve *'Sakın günahkâra ve küfre dadanana itaat etme'*[242] buyurmuştur. Allah'ın Salih kulu da: *'Rabbim! Bana verdiğin nimetlerin hakkı için, artık mücrimlere asla arka çıkmayacağım'*[243] diye dua etmiştir. Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Kim, bir facirden yardım alır veya ona itimat ederse, Allah'ın katında güven/teminat olmaz' buyurmuştur. Müslümanların yönetim işlerinde kim bir faciri kullanırsa, Allah ve Resûlüne hıyanet etmiş olur. Sizden kim bir faciri görürse yüzüne somurtsun.

---

241 Kehf, 18/51.
242 İnsan, 76/24.
243 [illegible]

وجهه". وكان الفاجر عند رسول الله دحيراً [1] مقيتاً مقموعا إذا كان فجوره مستوراً، فإن أظهر فجوره كابره، فان أبى قتله، بذلك صفاء الدين من كل دنس، وعن كل قذر. فأرضاهم وقبلوا قوله وسكتوا.

(١) دحيراً: من الدَّحر، وهو تبعيدك الشيء. واللهم أدحر عنا الشيطان أي أطرده. المحيط في اللغة (٢١٠/١).

Allah Resûlü'nün yanında facir kişi fücuru gizliyse kovulmuş, sevilmeyen ve ezikti. Şayet fücurunu açığa vurursa onu küçümser hakir görür kınardı. Şayet reddederse fücurunu açığa vurmaktan vazgeçmediğinden dolayı öldürürdü. Böylece dini her türlü kir ve pislikten arındırmıştır." Onları hoşnut edip razı etti. Böylece onun sözünü kabul edip sustular.

في نكاح النساء في أدبارهن

ثم جاءه قوم فسألوه عن نكاح النساء في أدبارهن؟ فقال: اكتبوا: إن ابن عمر قال لما نزلت ﴿نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُواْ حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾[١] قال: أتوهن من حيث شئتم من قبلٍ أو دبرٍ. فكان ابن عمر يأمر بإتيان الدبر وعليه أهل المدينة. فقبلوه منه ودانوا به وعابوا من أنكر ذلك[٩٢].

ثم جاءه قوم فسألوه عن ذلك فقال: احذروهم فانهم أهل البدع واكتبوا ان النبي عليه السلام قال:" يا معاشر الأعراب إن الله لا يستحيي من الحق إذا فسا أحدكم فليتوضأ، ولا تأتوا النساء في أدبارهن فانه كفر". قال ابو هريرة: من اتى النساء في ادبارهن والرجال فقد كفر. وقال عبد الله ابن عمرو بن العاص: هي اللوطية الصغرى. وقال ابن مسعود وعلي ابن أبي طالب: اجتنبوا محاش النساء فان الله حرمه ونهى عنه وقال:﴿فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾[٢] أي: لا تقربوهن إلا من مخرج الولد.

---

(١) سورة البقرة ٢٢٣.

(٢) سورة [redacted]

Kadınlara Arkadan Yaklaşma (Birleşme) Hakkında

Sonra ona bir grup gelerek kadınlara arkadan birleşmeyi sordular. Dedi ki: "Yazınız; *'Kadınlarınız sizin (nesil yetiştiren) ekin yerinizdir. Ekin mahallinize nasıl dilerseniz öyle varın'*[244] ayeti indiğinde İbn Ömer: 'Ön veya arkadan dilediğiniz yerden' diyerek açıklamıştır. İbn Ömer arkadan birleşmeyi caiz görürdü. Medine Ehli de bu görüştedir. Ondan (fakîhten) bunu kabul edip inandılar ve bunu ret edenleri ayıpladılar.

Sonra ona bir grup gelerek, kadınlara arkadan birleşmeyi caiz görenleri sordu. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Ey Araplar! Allah, hakkı söylemekten çekinmez. Sizden kim yellenirse abdest alsın. Kadınlara arkalarından birleşmeyin çünkü bu küfürdür.' Ebu Hureyre: 'Kim kadınlara arkadan birleşirse veya erkekle birleşirse o kâfir olmuştur' demiştir. Abdullah b. Amr b. el-As: 'Bu küçük lutiliktir' demiştir. İbn Mesud ve Ali b. Ebi Talib: 'Kadınların dübüründen (arka uzvundan) birleşmekten sakınınız. Çünkü Allah, oradan birleşmeyi yasaklayıp haram kılmıştır' demişlerdir. Allah: *'Hayız olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar da onlara yaklaşmayın. Temizlendiklerinde, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın'*[245] buyurmuştur. Yani onlarla ancak ve ancak çocuğun doğduğu yerden birleşiniz."

---

244 Bakara, 2/223.
245 Bakara, 2/222.

في البناء

ثم جاءه قوم فسألوه عن البناء فقال: اكتبوا «إن النبي عليه السلام مر برجل يبني فقال له: لا بناء إلا أواق أو مسجد. فقبل الرجل فهدمها وقال: ما هي بأواق ولا مسجد. فرجع النبي عليه السلام فوجد القبة قد هدمت فقال: من فعل هكذا؟ قالوا بلغه قولك فهدمها، فقال النبي عليه السلام: رحمه الله رحمه الله رحمه الله. قال: "اذا زوقتم مساجدكم وحليتم مصاحفكم فعليكم بالدمار".[1] وقال:" ما من نفقة [٩٣] ينفقها المؤمن إلا اجر عليها إلا البناء ومن بنى بناء فوق ما يكفيه كلف بنقله إلى المحشر يوم القيامة إلى أسفل الأرضيين السبع". قال: ومر معاذ بن جبل برجل من إخوانه يطين جدارا فقال: لو رأيتك فعلت في عذرة أهلك كان أحب إلي من أن أراك تفعل هذا. وبلغ عمر بن الخطاب ان أبا الدرداء اتخذ كنيفا بدمشق فكتب إليه: يا عويمر الدنيا أما كان فيها قيصر وكسرى؟ كفى به حيث ورثته حتى تجدد الدنيا؟ فقد أذن الله في خرابها، عزمت عليك لتخرجن من دمشق،

---

(١) إذا زوقتم [illegible] فالدمار عليكم، ابن أبي [illegible] ٣٠٢٣٧.

BİNA HAKKINDA

Sonra bir grup gelerek bina hakkında ona (fakihe) soru sordular. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) bina inşa eden bir adama uğradı ve: 'Avak veya mescit olmayan bir bina olamaz' buyurdu. Adam, buna uyarak binayı yıktı. Ve: 'O ne avak ne de mescitti' dedi. Nebi (a.s.) döndüğünde yıkılmış bir kubbe gördü ve: 'Bunu kim yaptı' buyurdu. Dediler ki: 'Sizin söyledikleriniz ona ulaştı. O da bunu yıktı.' 'Rahimehullah, rahimehullah, rahimehullah' buyurdu. Ve: 'Mescitlerinizi süsleyip Mushaflarınızı tezyin ettiğinizde, viran olup yıkılırsınız' buyurmuştur. Şöyle buyurmuştur: 'Bina hariç, bütün harcamalarda mümin sevap kazanır. Kim ihtiyacından fazla bina yaparsa, kıyamet gününde ondan binayı mahşere ve yedi kat yerin aşağısına taşıması istenir' Muaz b. Cebel bir duvarı çamurla sıvayan bazı kardeşlerine rastladı. Onlara: 'Seni ailenin pisliğine bulaşırken görseydim, seni bunu yaparken görmekten daha çok hoşuma giderdi' dedi. Ebu Derda'nın Dımeşk'te/Şam'da dış kapı üzerine saçak yaptığı haberi Hz. Ömer b. Hattab'a ulaşınca, Hz. Ömer şöyle Yazdı: 'Ey dünya bayındırcığı! Kayser ve Kisra, dünyaya doymadılar mı ki sen onların mirasçısı oldun ve Allah, dünyanın yıkılmasını murat etmişken sen dünyayı tekrar yeniliyorsun. Ben, seni Şam'dan çıkarmaya karar verdim.'

فأخلاه منها إلى حمص. فقبل ذلك قوم ودانوا به وعابوا من بنى فوق ما يسكن.

ثم جاءه آخرون فسألوا عن ذلك فقال: احذروهم واكتبوا ان النبي عليه السلام قال:[........] [١] وأن النبي صلى الله عليه قال: «ما من نفقة ينفقها المؤمن إلا أجر عليها حتى اللقمة في فيه». وإن النبي صلى الله عليه قال: «من غرس نخلاً أو شجراً أو زرع زرعاً [٩٤] فأكل منه طائر أو دابة أو هامة أو إنسي كتب الله له بذلك صدقة». وقال: بنى عثمان الزوراء، وبنى عمر قصر الكوفة. وإن النبي عليه السلام قال: «ان من الإسراف شقيق البناء فمن بنى فليستوثق وليجد».

(١) فراغ في المخطوط قدر نصف سطر ونصف سطر بعده.

Onu oradan alıp Humus'a verdi." Bir grup bunu kabul edip inandı ve oturacağından daha fazlasını inşa edeni ayıplayıp kınadılar.

Sonra ona başkaları gelerek bina vb. imar etmemeyi uygun görmeyenleri sordular. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Hiçbir harcama/nafaka yoktur ki mümin onu yapınca sevap almasın. Ta ki ağzındaki lokmadan dolayı da sevap alır.' Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Kim bir hurma veya ağaç diker yahut ekin eker de; ondan bir insan, kuş, hayvan, haşerat veya sürüngen yerse, ona bir sadaka yazılır.' Ve (fakîh): 'Ömer Kûfe sarayını, Osman da Zevra'yı inşa etmiştir' dedi. Nebi (a.s.): 'Binanın çatlakları israftandır. Kim bina yaparsa güvenli ve sağlam yapsın' buyurmuştur.

في الغناء والمغنيات

ثم جاءه قوم فسألوه عن الغناء فقال: اكتبوا ان النبي صلى الله عليه صعد المنبر فقال: "ألا لعن الله من لعن الا لعن الله المغني والمستمع، ولعن القينات وحرم بيعهن وشرائهن واكل أثمانهن" وقال ابن عباس ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾[١] وقال: المغني يتخذ تغنية تُلهيه عن ذكر الله. وقال: ﴿إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا.﴾[٢] ﴿وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ.﴾[٣] وقال: بالغناء والمعازف والملاهي أعرضوا عنه وحرَّموه. قال: وسئل علي بن أبي طالب عن الغناء فقال: قال الله ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ.﴾[٤] لم اخلقهم يلهوا ويلعبوا. وقال لقوم يتواعدهم ويُوَبِّخُهم: ﴿ذَرْهُمْ يَأْكُلُواْ وَيَتَمَتَّعُواْ وَيُلْهِهِمُ الأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾[٥] وقال ﴿فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا.﴾[٦] وقال الربيع بن خثيم: يقول له الصبي: اَلْعَبْ [٩٥] يا

(١) سورة لقمان: ٦.

(٢) سورة الفرقان: ٧٢.

(٣) سورة القصص: ٥٥.

(٤) سورة الذاريات: ٥٦.

(٥) سرة الحجر: ٣.

(٦) سورة الزخرف: ٨٣.

Şarkı ve Şarkıcılar Hakkında

Sonra ona bir grup gelip şarkıyı sordular. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) minbere çıkıp şöyle dedi: 'Dikkat ediniz! Lanet edene, Allah lanet etmiştir. Fakat Allah; şarkıcıya, onu dinleyene ve kadın şarkıcılara lanet etmiştir. Onların alımını satımını ve ücretlerinin yenmesini haram kılmıştır.' İbn Abbas *'Öyle insanlar vardır ki, Allah yolundan saptırmak için söz eğlencesi (boş lafı) satın alırlar'*[246] ayetini 'muganni, şarkıyı Allah'ın zikrinden alıkoymak için söyler' diyerek açıklamıştır. *'Boş şeylere rastladıklarında, vakarla oradan geçip giderler'*[247] ve *'Boş şeyleri işittiklerinde ondan yüz çevirirler'*[248] ayetlerini de şarkı, eğlence ve çalgı şeklinde açıklamıştır. Böylece bunları haram addedip bunlardan yüz çevirmişlerdir. Hz. Ali b. Ebi Talib'e şarkı hakkında soruldu. Dedi ki: Allah; *'Ben, cin ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım'*[249] buyurmuştur. Yani, onlar oynayıp eğlensinler diye yaratmadım. Başka bir kavmi korkutarak ve azap vereceğini söyleyerek şöyle buyurmaktadır: *'Bırak onları; yiyip içip, zevklerine düşsünler, arzu ve emelleri kendilerini oyalaya dursun. Yakında bilecekler!'*[250] Ve *'Bırak onları, dalıp oynayıp dursunlar'*[251] buyurmuştur. Rabi' b. Husyem'e çocuk:

---

246 Lokmân, 31/6.
247 Furkân, 25/72.
248 Kasas, 28/55.
249 Zâriyât, 51/56.
250 Hicr, 15/3.
251 Zuhruf, 43/83.

أبتاه؟ فقال له: يا ولدي لم يخلق الجن والإنس للعب. فأنا اكره ان آمرك بذلك. وقال ابن مسعود وسمع من يغني فقال: ما شيء اثبت للنفاق في القلب من الغناء. وقال. بين المؤمنين والكافرين حجاب وضعه آدم لايخالط بعضهم بعضا، فوضع إبليسُ الملاهي من الزَمْر والطبل والغناء فالتقوا واختلطوا. فإبليس داعيةُ ذلك والآمر به وهو أنزله له. قال: وقتل رسول الله صلى الله عليه خولةَ والربابَ قينتان كانتا في الجاهلية. وحبس المخنس في حبس يعريا حتى مات.

ثم جاءه قوم فسألوه عن ذلك فقال: اكتبوا ان النبي عليه السلام جاءه حبشة يلعبون فجعل عائشة من خلف ظهر يديه تنظر خلفهما إلى لعبهم، فرمى بعضهم وضرب طبله ثم قال: [لا أمر إلا لعبد الدار لو مررت بهم تريد قراهم منعوك من حمد ومن أحناف] (١). قال النبي صلى الله عليه وسلم: «لكل أمة أمين وأمين هذه الأمة (أبو) عبيدة بن الجراح» وقال عمر: لو كان أبو عبيدة ابن الجراح حيا لم يلجئنا إلى الأمور. قال: وكان له قينتان تغنيانه. وقال: لكل أمة لهو فلا تضيقوا على أمتي يلعبون

---

(١) كذا في الأصل، وفي تفسير مجمع البيان (١٠/٤٠٥) وقال سعيد بن جبير مر رسول الله صلى الله عليه وسلم ومعه أبو بكر بملأوهم ينشدونه:

يا ذا الذي طلب السماحة والندي   هلا مررت بآل عبد الدار

لو أن مررت بهم تريد قراهم   منعوك من جهد ومن إقتار

فقال لأبي بكر: «أهكذا قال الشاعر»؟ قال: لا والذي بعثك بالحق بل قال:

يا ذا الذي طلب السماحة والندى   هلا مررت بآل عبد مناف

لو أن مررت بهم تريد قراهم   منعوك من جهد ومن إيجاف

... إلخ

'Babacığım oynayayım mı?' deyince 'Evladım, cinler ve insanlar oyun için yaratılmamışlardır. Ben sana bunu emretmekten ve izin vermekten hoşlanmam' dedi. İbn Mesud, şarkı söyleyen birini işitti ve: 'Şarkıdan daha çok nifakı kalbe yerleştiren başka bir şey yoktur' dedi. Müminlerle kâfirler arasında Hz. Âdem'in koyduğu bir perde vardır. Böylece insanlar birbirlerine karışıp ihtilat etmezlerdi. Şeytan ise davul, zurna ve kaval gibi çalgılar ile şarkı koydu. Böylece bunlar karşılaşıp birbirlerine karıştılar. İblis bunun davetçisi ve emredicisidir. Bu onun eseridir." (Fakîh) Dedi ki: "Allah Resûlü, Cahiliye döneminde şarkıcı iki bayan olan Havle ile Ribab'ı öldürtmüş ve Muhannes'i de ölünceye kadar Ya'riya'da hapsetmiştir.

Sonra ona bir grup gelip bunu sordu. Dedi ki: "Yazınız; Nebi'ya (a.s.) Habeşliler gelip oynadılar. Hz. Aişe, Allah Resûlü'nün arkasından ellerinin arasında Habeşlilerin oyununu izlemeye başladı. Oyunculardan bazısı atış atıp davul çaldı. Sonra şöyle dedi: 'Emir (yetki) sadece Abduddar'a aittir. Şayet onlara misafir olmak için uğrarsan, yormaktan ve korkmaktan seni korurlar.' Nebi (s.a.): 'Her ümmetin bir emini vardır. Bu ümmetin emini Ebu Ubeyde b. Cerrah'tır" buyurmuştur. Hz. Ömer: 'Ebu Ubeyde b. Cerrah sağ olsaydı biz işi almak (halife olmak) zorunda kalmazdık' demiştir." (Fakîh) dedi ki: "Onun iki şarkıcı cariyesi vardı, bu cariyeler ona şarkı söylerlerdi. 'Her ümmetin bir eğlencesi vardır. Ümmetimi sıkmayınız.

ويلبسون يوم الفطر والأضحى. وقال ابن عمر: [٩٦] أحرى في رَيّه فإنه أصفى لصوته. وختن ابن عباس بنيه فدعا اللعابين وأعطاهم أجرهم وقال: أما ترون إخوة يوسف قالوا: ﴿أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ﴾[1] ففعل في نحو هذا من الحديث. فقبل ذلك أهل المدينة ومن اقتدى بهم.

(١) سورة يوسف: ١٢.

Bırakınız, Ramazan ve Kurban bayramlarında giyinip oynasınlar' buyurmuştur. İbn Ömer: 'Onun güzel kokusu için en iyiyi seçen ve sesi en çok içten olandı' demiştir. İbn Abbas oğlunu sünnet ettirip oyuncular getirdi. Onlara ücretlerini de verdi." Fakîh dedi ki: "Siz Hz. Yusuf'un kardeşlerinin '*onu* (Yusuf'u) *yarın bizimle gönder, gezsin oynasın*'[252] dediğini görmez misin?" Bu gibi hadisleri icat edip uydurdu. Medine Ehli ve onlara uyanlar bunu kabul ettiler.

---

[252] Yûsuf, 12/12.

في صفات الله

ثم جاءه قوم فسألوه عن الله عز وجل فقال: اكتبوا ان النبي عليه السلام عُرج به إلى السماء فرفع الحجاب عن ربه فرآه في صورة أمرد جَعدٍ قَطِطٍ أكحل، وانه يضحك حتى تبدو نواجذه. وقال: لا تقبحوا الوجه فان الله خلق آدم على صورته. وقال لعنه الله: إن الله نظر في الماء وخلق آدم على صورة نفسه. وقال: خلق مرآة فجعل ينظر فيها ويصور آدم.[١] وقال لعنه الله: ان الله ينزل يوم عرفة على جمل احمر يقال له زرّيّون فيقف مع الناس يباهي بأهل العرفات الملائكة. وقال: ينزل في كل ليلة إلى السماء الدنيا في حسرة الديك الأول، فَتَئَطُّ السماء وترتعد فينادي: أين من يستغفرني اغفر له، أين من يسألني أعطيه[٩٧]، أين من يستكشف الضر اكشف ضره. وفي ليلة الجمعة ينزل مرتين وفي ليلة النصف من شعبان في نحو هذا من الحديث من الشرك بالله والكفر والفرية على الله. فقبل ذلك مشركو عبدة الصورة ودانوا به.

---

١ لم أقف عليه

ALLAH'IN SIFATLARI HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelerek, Allah hakkında soru sordular. Dedi ki: "Yazınız; Nebi (a.s.) göğe çıkarıldı. Rabb'inden hicap kaldırıldı. O'nu sakalsız, bıyıksız, kısa ve kıvırcık saçlı, sürmeli ve azıdişleri görününceye dek gülen biri olarak gördü." Ve (fakîh) şöyle dedi: "Yüzü takbih (kötüleme-çirkinsemek) etmeyiniz. Çünkü Allah, Hz. Âdem'i kendi suretinde yaratmıştır." Laanehullah dedi ki: "Allah suya baktı ve Hz. Âdem'i kendi nefsinin suretinde yarattı." Dedi ki: "Aynayı yarattı ve aynaya bakarak Hz. Âdem'i tasvir edip şekillendirmeye başladı." Laanehullah dedi ki: "Arefe günü Zeryyûn denilen kızıl bir deve üzerinde; Allah yeryüzüne inerek insanlarla birlikte vakfe yapar. Arafat ehli ile meleklere övünür." Ve dedi ki: "Her gece dünya semasına, horozun ilk ötüşüyle iner. Ve gök inleyip titrer. Şöyle seslenir: 'Benden af dileyen nerede onu affedeyim. Benden isteyen nerede ona vereyim. Sıkıntısının giderilmesini dileyen nerede, onun sıkıntısını gidereyim.' Cuma günü iki defa yeryüzüne iner. Şaban ayının yarısının gecesinde iner." Şirk ve küfür olan ve Allah'a iftira olan bu gibi hadisleri rivayet etti. Bunu surete/şekle tapan müşrikler kabul edip inandı.

ثم جاءه آخرون فسألوه عن ذلك فقال: احذروهم فانهم أهل الضلال وانهم مشركون بالله كافرون واكتبوا ان النبي عليه السلام قال: "اشد الناس عذابا يوم القيامة المصورون. قيل وما المصورون؟ قال: الذين يقولون ان الله صورة لِمَ يوجهون إلى الصورة العبادة؟ والله خالق الصورة وليس مثل خلقه". قال وجاءت اليهود فقالوا: يا محمد اخبرنا عن شبه الله فقرأ ﴿قل هو الله أحد الله الصمد لم يلد﴾ فيَشبَهُهُ ولده، لان الولد شبيهُ أبيه؛ ﴿ولم يولد﴾ فيشبَهَ مَن ولدَهُ؛ ﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ.﴾[1] نظير أحد فهو تعالى الذي تعالى، وارتفع عن صفة من سواه، لان من سواه فِعْلُهُ وهو الفاعل الذي ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾[2] ﴿لاَّ تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ﴾[3] ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا.﴾[4] يفعل ما يشاء وما يريد[5] عجز من سواه عن ذلك[٩٨].

---

(١) سورة الإخلاص: ٤.

(٢) سورة الشورى: ١١.

(٣) سورة الأنعام: ١٠٣.

(٤) سورة طه: ١١٠.

(٥) سورة آل عمران: ٤٠ سورة البقرة: ٢٥٣.

Sonra ona başkaları gelerek bunu (yukarıdakileri) sordu. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar dalalet ehli olup, Allah'a ortak koşan kâfirlerdir. Yazınız; Nebi (a.s.): 'Kıyamet gününde an çok azap gören Musavvirun'dur' buyurdu. 'Musavvirun nedir?' diye sordular. 'Allah, surettir diyenlerdir.' Allah, suretin yaratıcısı olduğu halde niçin surete ibadet ediyorlar. O'nun yaratması gibisi yoktur' buyurdu. Dedi ki: "Yahudiler gelerek: 'Ya Muhammed! Bize, Allah'ın neye bezediğini söyle' dediler. Bunun üzerine şunları okudu: *'De ki: O, tek bir olan Allah'tır. Allah Samed'dir. O, doğurmamış'* yani çocuğu ona benzesin. Çünkü çocuk babasına benzer *'ve doğmamıştır'* ki onu doğurana benzesin. *'Onun hiçbir dengi ve benzeri yoktur.'*[253] Yani naziri yoktur. O yücelerin yücesidir. Kendisinin dışındakilerin sıfatını almaktan yücedir. Çünkü kendisinden başka her şey onun yaptığı olup, onların faili ve yaratıcısı O'dur. *'O'nun misli gibi hiçbir şey yoktur'*,[254] *'Gözler, O'nu idrak edemezler.'*,[255] *'Onların bilgisi O'nu kapsayıp kuşatamaz.'*[256] *'Dilediğini ve istediğini yapar'*.[257] Ondan başkası bunları yapmaktan âcizdir."

---

253 İhlâs, 112/1-4.
254 Şûrâ, 42/11.
255 En'âm, 6/103.
256 Tâhâ, 20/110.
257 Bkz. Âl-i İmrân, 3/40; Bakara, 2/253.

في النفاق

ثم جاءه قوم فسألوه عن النفاق فقال: اكتبوا ان عمر بن الخطاب قال: ألا أنبئكم بالنفاق ان تختلف السريرة والعلانية. وقال حذيفة: ذهب النفاق ذهب النفاق فلا نفاق، إنما كان النفاق على عهد رسول الله صلى الله عليه، فأما اليوم فهو كفر بعد إيمان وقد بينهم الله ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِم﴾[1] فقبل ذلك قوم ودانوا به.

ثم جاءه آخرون يسألونه عن ذلك فقال: احذروهم فإنهم أهل البدع واكتبوا ان النبي عليه السلام قال: "ثلاث من كن فيه فهو منافق وان صلى وصام وزعم انه مؤمن: إذا وعد اخلف وإذا حدث كذب وإذا أؤتمن خان". وقال رسول الله صلى الله عليه:" ما بيننا وبين المنافقين صلاة العشاء والفجر لا يستطيعونهما". وقال النبي عليه السلام: "لا تقوم الساعة حتى يسود كل قوم منافقوهم". وقال صلى الله عليه: "ثلاثة لا يُستخف بحقهم إلا منافقٌ بيّن النفاق: إمام مقسط، وحامل قرآن، لا يغلو فيه [٩٩] وذو الشَيْبَة في الإسلام." وقال: "لا أخاف عليكم مؤمنا ولا

(١) سورة آل عمران: ١٦٧.

NİFAK HAKKINDA

Sonra ona bir grup gelip nifakı sordu. Dedi ki: Yazınız; Ömer b. Hattab: 'Size nifakın ne olduğunu haber vereyim mi?' Nifak, gizli ile açığın farklı olmasıdır' dedi. Huzeyfe şöyle demiştir: 'Nifak geçip gitmiştir, nifak geçip gitmiştir. Artık nifak yoktur. Ancak nifak Allah Resûlü (s.a.) döneminde vardı. Fakat bugün nifak, imandan sonra küfürdür.' Allah: *'Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlar'*[258] ayetinde bunu açıklamıştır."

Sonra ona başkaları gelerek bunu sordular. Dedi ki: "Onlardan sakınınız. Onlar bidat ehlidirler. Yazınız; Nebi (a.s.) şöyle buyurmuştur: 'Üç şey vardır ki; bu üç şey kimde mevcutsa her ne kadar namaz kılıp, oruç tutup mümin olduğunu iddia etse de o münafıktır. Söz verdiğinde sözünde durmaz. Konuştuğunda yalan söyler. Güvenildiğine hıyanet eder.' Allah Resûlü (s.a.): 'Bizimle münafıklar arasındaki fark yatsı ve sabah namazı olup onlar bu ikisini yapmıyorlar' buyurmuştur. Nebi (a.s.): 'Her toplumun münafıkları işbaşına gelmeyinceye kadar Kıyamet kopmaz' buyurmuştur. Aleyhi Selam şöyle buyurmuştur: 'Üç şey vardır ki apaçık münafık olmayan kimse bunların haklarını hafife almaz. Aşırıya gitmeyen adil bir imam, Kur'ân hamili kimse ve İslam'da kıdem/yaş sahibi kimse.' Nebi (a.s.): 'Ne mümin ne de kâfir kimse konusunda sizin için korkmuyorum.

---

[258] Âl-i İmrân, 3/167.

كافرا، أما المؤمن فيحجزه إيمانه، وأما الكافر فيقمعه كفره، ولكني أخاف عليكم منافقاً بين النفاق يقول ما يعرفون ويعمل ما تنكرون".[١] وقال:" مثل المنافق كشاة بين كبشين إذا جاءت إلى هذا نطحها وإذا جاءت إلى هذا نطحها" فقبل ذلك قوم ودانوا به وهم الخوارج وغيرهم. ورووا عن الحسن انه قال: اعتبروا نفاقكم بأعمالكم الخبيثة، لأن إظهار معصية الله نفاق يستدل به على المنافقين. فكان يسمى من اتى كبيرة منافقا وقال: النفاق نفاقان نفاق ظاهر قاهر للدين ونفاق باطن مقهور، فالظاهر ما يعمل به الملوك وغيرهم من إتيان الكبائر. فدانوا بذلك وتبرأ بعضهم من بعض وسموا من أتى كبيرة منافقا.

---

(١) في الحديث إني لا أتخوف على أمتي مؤمناً ولا مشركاً،فأما المؤمن فيحجزه إيمانه،وأما المشرك فيقمعه كفره،ولكن أتخوف عليكم منافقاً عالم اللسان يقول ما تعرفون ويعمل ما تنكرون

Çünkü Mümin olanın imanı onu engeller. Kâfir olanın küfü de onu zapt eder. Fakat benim asıl sizin için korktuğum kimse, maruf (iyi) bildiğinizi söyleyen fakat kötü bildiğinizi yapan apaçık münafık olandır' buyurmuştur. Ve: 'Münafığın örneği iki koç arasında kalmış bir koyun gibidir. Buna geldiğinde bu toslar (vurur). Ona gittiğinde o toslar' buyurmuştur." Bunu bir grup kabul edip inandı. Bunlar Havaric ve diğerleridirler. Hasan'ın şöyle dediğini rivayet ettiler: 'Nifakınızı kötü amellerinize göre ölçün. Çünkü Allah'a karşı açıktan günah işlemek nifak olup bu münafıklığa dalalet eder.' Hasan, büyük günah işleyeni münafık olarak isimlendirip şöyle derdi: 'Nifak iki çeşittir: Biri açıkça yapılan ve dini baskılayandır. Diğeri gizli olup din karşısında ezik olandır. Açık olan hükümdarların ve diğer güç sahiplerinin büyük günah irtikâp ederek yaptıkları şeylerdir." Buna inanıp birbirlerinden teberri ettiler ve büyük günah işleyene münafık adını verdiler.

آراء الفرق في البلاء الذي وقع بين الامة

فلما وقع البلاء بين الأمة وحرَّش بعضهم على بعض وروى لكل صنف منهم ما وافق هواه وتأوله صار الناس على ستة أصناف.

فقال صنف: لا يعدوا الأمور وان اختلفت وتلونت من ان تكون داخلة في بعض ما كان على عهد رسول الله صلى الله عليه. فضاق على ما كان في عهده [١٠٠] في أسماء تلك الأشياء وأحكامها، وانه لا مخرج لهم في ذلك إلا في اتباع النبي صلى الله عليه. وهم الصفرية والمرجئة.

وقال صنف: لم يبتل النبي صلى الله عليه بمثل قومنا فيحكم فيهم، ولكن في الكتاب علم ما ابتلينا من ذلك. ولو أن النبي عليه السلام ابتلى بمثلهم حكم فيهم بمثل ما حكمنا. وهم الإباضية.

وقال صنف آخر: لم يبتل النبي بمثل قومنا فيحكم فيهم، ولم ينزل في الكتاب علم أمرهم. لأن الكتاب إنما نزل فيما ابتلي

ÜMMET ARASINDA VUKU BULAN BELA KONUSUNDA FIRKALARIN GÖRÜŞLERİ

Ümmet arasında bela vuku bulunca, Müslümanlar birbirlerine karşı kışkırtılınca ve her grup kendi nefsi arzusuna uyanı rivayet edip tevil edince; insanlar altı gruba ayrıldılar. Bir grup dedi ki: "Olaylar her ne kadar çeşitlenip değişse de, Allah Resûlü dönemindekilerin hükmünün içine dâhil olup onu aşmazlar". Böylece eşyanın isim ve hükümleri konusunda yapılabileceklerini, Allah Resûlü dönemindekilerle sınırlayıp daralttılar. Bu hususlarda Allah Resûlü'ne tâbi olmaktan başka kendilerine hiçbir çıkış yolunun olmadığını söylediler. Bunlar es-Sufriyye ve el-Mürcie'dirler.

Başka bir grup şöyle dedi: "Bizim kavmimizin karşılaştığı meseleler gibisiyle Nebi (s.a.) karşılaşmamıştır ki, o konuda hüküm versin. Fakat Kitap'ta karşılaştığımız şeylerin hükmü hakkında bilgi mevcuttur. Şayet Nebi (a.s.) onlarla karşılaşmış olsaydı, bizim verdiğimiz hüküm gibi onlar hakkında hüküm verirdi." Bunlar el-İbadiyye'dirler.[259] Başka bir grup: "Ne, Nebi (a.s.) bizim başımıza gelen/karşılaştığımız şeylerle karşılaşmış ve bunun hakkında hüküm vermiş ne de Kitap'ta bunların bilgisi indirilmiştir. Çünkü Kitap, Nebi'nin karşılaştığı şeylerin hakkında inmiş ve o konu hakkında hüküm vermiştir. Fakat şimdi yeni şeyler meydana gelmiştir. Bu hususta rey çalışmaktadır ve görüş sahiplerinin birbirlerine yaklaşmadıkları çekişme (tenazu') mevcut olup fikir ayrılığının yayıldığı hususlar ortaya çıkmaktadır" dediler. Bunlar en-Necedat'tırlar.

---

259 İbadiyye: Harici fırkalardan biri olup Abdullah b. İbad et-Temimi'ye tabi olanlardır. Günümüzde hayatiyetini sürdüren tek harici fırkadır. Harici fırkaları içinde en mutedil ve Ehl-i Sünnet'e en yakın fırkadır.

به النبي فحكم فيه، ولكنه حدثٌ فيه يجتهد فيه الراي ويشيع فيه التنازع مالم يَدنُ بعض القائلين على بعض. وهم النجدات. ومن المرجية والحشو ممن يتعاطى الفتيا، ويطلب الرياسة [دون من سواه] [(١)]، والقضاء ويتبع الملوك، طلبوا ذلك لأنفسهم دون من سواه وعن النجدات قبلوه.

وقال صنفان آخران: في ذلك قلدوا الرجال أمورهم وجعلوا الهدى في اتباعهم فيما عرفوا وأنكروا، وهم الشيع وأتباع الملوك. وأهمل صنف آخر ما ابتليت به الأمة وقالوا: النظر في ذلك بدعة، لا يحل النظر فيه ولا يقال فيه شيء وهم بعض الحشو. ثم اجتمعوا جميعاً على أن الحق والهدى في اتباع النبي صلى الله عليه، وأن الباطل في خلافه. والإبتداع بدعة وان كل بدعة ضلالة. فنقض ما اجمعوا عليه ما انفرد به كل منفرد منهم لإقرارهم بأنهم لم يتبعوا النبي صلى الله عليه. ثم سموا أهل الأحداث لما قبلوا من المُحَرّش بينهم من الروايات والتأويل، فسمت الصفرية أهل الأحداث من قومهم مشركين بالله كافرين. وسمتهم المرجئة مؤمنين أهل دين الله وملائكته ورسله، لا يفضلهم الملائكة والنبيون عليهم السلام في الدين، وليس بين الدينين دين، إنما هو دين الله ودين الشيطان وليس يتفاضل أهل الدين والإيمان. وقال الحسن: لا ندري أي الأسماء أولى بهم؟

---

(١) عليها شطب في الأصل.

Fetva verip riyaseti ve kadayı -başkalarına değil- sadece kendilerine arzulayan ve hükümdarlara tâbi olan Mürcie ve Haşevviyye bunu en-Necedat'tan alıp kabul ettiler.

Diğer iki grup ise bu hususta (önder gördükleri) şahısları taklit ettiler. Hidayetin, onların iyi gördüğünü iyi; kötü gördüğünü kötü görerek onlara tâbi olmada olduğuna karar verdiler. Bunlar eş-Şia ve hükümdarların taraftarlarıdır.

Başka bir grup ise ümmetin karşılaştığı meseleleri görmezden gelerek "Bu hususta fikir yürütmek bidat olup hakkında nazarda (akli muhakemede) bulunmak helal olmaz ve bu hususta hiçbir şey söylenemez" dediler. Bunlar el-Haşv'un bazılarıdırlar.

Sonra, hak ve hidayetin Nebi'ye (s.a.) tâbi olmada olduğu; bâtılın ise ona muhalefet etmede olduğu; yeniliğin bidat ve her bidatın dalalet olduğu hususunda tümü ittifak ettiler. Böylece üzerinde ihtilaf edip her birinin infirad ettikleri şeyi, üzerinde ittifak ettikleri şey nakz etmiş oldu. Çünkü her biri infirad ettiği şeyde Nebi'ye (s.a.) ittiba etmediğini ikrâr etmiş oldu.

Onları kışkırtıp birbirine düşüren bu rivayet ve tevilleri kabul ettikten sonra büyük günah işleyeni şu şekilde isimlendirdiler. es-Sufriyye kendilerinden olan günahkârları Allah'a ortak koşan kâfirler olarak isimlendirdiler. Mürcie günahkârları; Allah'ın, meleklerin ve peygamberlerin, dini'nin ehli olduğunu söyleyerek onları mümin olarak isimlendirdi. "Dinde (imanda) melekler ve peygamberler günahkârlardan üstün olamazlar. İki din arasında bir üçüncü din yoktur. Ya Allah'ın dinidir veya Şeytan'ın dinidir. Ehl-i Din, iman açısından birbirlerinden üstün olamazlar" dedi. Hasan: "Onlar için hangi isim daha evladır bilmiyoruz" demiştir.

وقال: من تمسك بالحق من أسماء قوم وأحكامهم بما اجتمعوا عليه مما ورثوا عن نبيهم وأصحاب نبيهم وجماعتهم فسموهم.

فجارا فسقة وحكموا عليهم بما اجمعوا عليه انه حكم النبي عليه السلام فيهم وفي أهل الملل من أهل [١٠٢] الأديان المتبعات، وغير حكم البر والتقوى من أهل الملل.

Ve: "Kim bir grubun isim ve hükümlerinde Nebisine, Nebisinin ashabına ve cemaatlerinin birleştikleri hakka tutunursa, doğru yapmış olur. Onları (büyük günah işleyenleri) facir ve fasık olarak adlandırınız.

Böylece Nebi'nin (a.s.) hükmü olduğu hususunda ittifak edilen hükmü günahkârlar için veriniz. Bu tâbi olunan din ve milel mensuplarına verilen isimden farklı olup bir / iyilik ve takvayı ifade etmeyen bir isimdir." demiştir.

في إدراك الحق

ثم قالوا في إدراك الحق بأقاويل مختلفة. فقالت البيهسية: الدليل على الحق نفسه لا يلتمس عليه شاهد غيره. قيل: وكيف يثبت لكم ما قلتم بهذا إذا ادعاه غيركم؟ مع أن في أيديكم مما جامعتم الأمة عليه نقضه، وفي ذلك انكم تأتون بأشياء لا تدرون كيف الحق فيها ولا يجوز في قولهم أن يتعلم ولا يسأل فكيف يثبت لكم ما قلتم بهذا؟.

وقال عامة من بقي من الخوارج الصفرية: الدليل على الحق الواحد كائنا ما كان إذا ما جاء بحقٍ قُبل.

قيل، وكيف يثبت لكم ما قلتم بهذا إذا ادعاه غيركم؟ مع ان في أيديكم مما جامعتم الأمة عليه نقضه وذلك أنكم تردون شهادة كل واحد و شهادة ثلاثة حتى يكون أربعة في الزنا. فكيف يثبت لكم ما قلتم بهذا؟.

وقالت الإباضية: الدليل على الحق الحق. لان الفرض إذا نزل وجب على كل من غاب عنه مثل ما أوجب على من حضره.

وقال بعضهم: الحجة النبي عليه السلام. قيل: وكيف يثبت لكم ما قلتم بهذا إذا ادعاه غيركم؟ مع ان في أيديكم مما جامعتم

HAKKI İDRAK ETME HAKKINDA

Sonra hakkı idrak hususunda farklı görüşler ileri sürdüler:

el-Beyhesiyye: "Hakk'a delil, bizzat Hakk'ın kendisi olup, Ondan başka şahit aranmaz" dediler. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik sizin elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Bu hususta siz, bazı şeyleri ortaya atıp söylüyorsunuz; fakat ondaki hakkın nasıl olduğunu bilmiyorsunuz. Onlara göre sormadan öğrenmek mümkün değildir. O halde bu söylediğiniz şey, sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır?

es-Sufriyye: Haricilerinden geriye kalanların tümü: "Hakk'a dair delil, bir hakkı getirdiği müddetçe -ne olursa olsun- bir (şahit) dir" dediler. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Çünkü siz, zina konusunda dört şahit olana dek her birinin ve üçünün şahitliğini reddediyorsunuz. O halde söylediğiniz bu şeyin doğruluğu size nasıl sabit olur?

el-İbadiyye: "Hakk'a delil yine Hakk'ın kendisidir. Çünkü farz inince, hazır olan herkese vacip olduğu gibi aynı şekilde gaip olan herkese de vacip olur" dediler.

Onlardan Bazıları: "Hüccet, Nebi'nin (a.s.) kendisidir" dediler. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır?

[١٠٣] عليه نقضه؟ وذلك انكم مجمعون على انه لا يعلم الغيب إلا الله ويكذب من ادعاه سوى الله.

وقالت النجدية: الدليل على الحق قول طائفتنا. وكيف يثبت لكم إذا ادعاه غيركم مع ان في أيديكم مما جامعتم عليه الأمة نقضه؟ وذلك انكم قبلتم دينكم عن غير تلك الطائفة التي ذكرتم، وأنتم تتبرأون ممن لقيكم ينكر دينكم ويشك فيه وإن لم يلق طائفتكم.

وقالت الحسينية: الدليل على الحق قول رجل [لم][1] يخالف النبي عليه السلام ولا يجب الحق اليوم لغيره. قيل: وكيف يثبت لكم ما قلتم بهذا إذا ادعاه غيركم مع ان في أيديكم مما جامعتم عليه الأمة نقضه؟ وذلك أنكم قبلتم دينكم من غير شئ ذكرتم وانكم تتبرّون ممن لقيتم ينكر دينكم ممن لم يلق امامكم ومن ذكرتم؟ وإن الادعاء عنكم باطل إلا ببينة.

وقالت الأزارقة والبدعية: الدليل على الحق ما نزل به الكتاب تلاوته. وما لم تتلو به الكتاب باطل. قيل: وكيف يثبت لكم ما قلتم بهذا؟ إذا ادعاه غيركم مع ان في أيديكم مما جامعتم [١٠٤] الأمة عليه نقضه؟ وذلك انكم لا تدرون ما جميع السنة بالتلاوة دون تبيين الناس له؟ وإن دعاء النبي عليه السلام والمسلين إنما كان: هلموا إلى كتاب الله وسنة نبيه عليه السلام لم يفترقا.

[1] اضفنا حرف لم ليستقيم المعنى.

Çünkü siz; gaybı Allah'tan başkasının bilemeyeceğini ve Allah'tan başka gaybı bildiğini iddia edenin yalanlanacağı hususunda görüş birliği içindesiniz.

en-Necedat: "Hakk'a delil, bizim grubumuzun görüşüdür" dedi. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken, bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Çünkü siz, dininizi zikrettiğiniz (böyle bir taifeden (değil de) başkasından alıp kabul ettiniz. Ayrıca siz, grubunuzla karşılaşmamış olsa bile, sizin inancınızı inkâr eden ve inancınızın doğruluğu hususunda şüpheye düşenden teberri ediyorsunuz.

el-Hüseyniyye[260]: "Hakk'a delil; Nebi'ye (a.s.) muhalefet etmemiş kişinin sözüdür. Bugün ondan başkasına hak, vacip değildir" dedi. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Çünkü siz dininizi anlattığınız şeyden başka bir yolla kabul edip aldınız. Siz, imamınızla ve zikrettiğiniz kimse ile karşılaşmadığı halde inancınızı inkâr edenlerden teberri ediyorsunuz. Apaçık bir delil olmadan sizin bu iddianız bâtıldır.

el-Ezarika ve el-Bid'iyye[261]: "Hakk'a delil; Kitabın tilavetiyle indiği şeydir. Kitabın söylemediği (tilavet etmediği) ise bâtıldır" dediler. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Zira insanlar onu açıklamadan siz tilavetle bütün sünneti bilemezsiniz. Ayrıca Nebi (a.s.) ve Müslümanların çağrısı/daveti, ikisini birbirinden ayırmadan: "Haydi, Allah'ın Kitabına ve Nebi'nin (a.s.) Sünnetine gelin" şeklindeydi.

---

[260] Hüseyniyye: Harici fırkalardan Beyhesiyye'nin bir kolu olup Ebu'l-Huseyn'e tabi olanlardır.

[261] Bid'iyye: Harici fırkalardan biri olup Yahya b. Asdem'in taraftarlarıdır. Kendileri gibi inananların kesinlikle cennet ehli olduğunu ve imanda istisnanın şek olduğunu belirtmişlerdir.

وقال صنف من الحسينية: الدليل على الحق الروايات. قيل: وكيف يثبت لكم بهذا قولكم؟ إذا ادعاه غيركم مع أن في أيديكم ما جامعتم الأمة عليه نقضه؟ وذلك إن الروايات جاءت مختلفة فكيف لكم بادراك الحق في الروايات؟.

وقالت الرافضة والمعتزلة والحشو: الدليل على الحق أن من اجتهد عندنا واستحسن شيئا ولم يوافق ولم يعط المعرفة عُذِرَ.

قيل: وكيف يثبت لكم بهذا قولكم إذا ادعاه غيركم؟ مع أن في أيديكم مما وافقتم الأمة فيه نقضه؟ وذلك انكم لا تعذرون أحدا يعتذر بشئ مما ذكرتم إذا خالفكم وكذبكم.

وقالت الرقاشية: الدليل على الحق أن جميع الناس بجميع الدين عالمون. قيل وكيف يثبت لكم بهذا قولكم إذا ادعاه غيركم؟ مع أن في أيديكم مما جامعتم الأمة [١٠٥] عليه نقضه؟ وذلك أنكم تزعمون أن بعضكم اعلم من بعض، وانتم تعنفون أهل الجهل. وادعاءكم أن لكم مخالفين وأنكم اعلم من غيركم، وبعلمكم الناس ودعاكم إلى فضل علم عندكم من دينكم نقضا لما في أيديكم.

وقالت المرجئة: الدليل على الحق قول الجماعة حتى لا يبقى منهم أحد . قيل: وكيف يثبت لكم بهذا قولكم إذا ادعاه غيركم؟ مع ان في أيديكم مما خالفتم الأمة عليه نقضه؟ وذلك إنكم تعلمون انكم لم تلقوا الجماعة ولم تعلموا أحدا لقيتموه يخالف دينكم، وقد علمتم انه لم يلق جماعتكم حتى لم يبق أحد.

el-Hüseyniyye'den bir grup: "Hakka delil rivayetlerdir" dedi. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken, bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Çünkü rivayetler farklı farklı gelmiş olduğuna göre siz rivayetler yoluyla hakkı nasıl anlayacaksınız?

er-Rafiza, el-Mu'tezile ve el-Haşv dedi ki: Bize göre Hakk'a delil kim içtihad eder ve güzel yaparsa, marifete varamazsa ve isabet edemezse de mazurdur. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken, bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Çünkü size muhalefet edilip sizi yalanladıklarında, hiç kimseyi (içtihadından dolayı) hiçbir şeyde mazur görmüyorsunuz.

er-Rakkaşiyye[262]: "Hakk'a delil, bütün insanların dinin tamamını biliyor olmasıdır" dedi. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Zira siz, bazılarınızın bazılarınızdan daha bilgili olduğunu iddia ediyorsunuz ve cahil olanları azarlıyorsunuz. Size göre sizin muhalifleriniz var ve siz başkalarından daha bilgili olduğunuzu iddia ediyorsunuz. İnsanlara öğrettiğinize ve inanç açısından üstün bir bilgiye sahip olduğunuza dair iddianız var. Bütün bunlar, sizin elinizdeki delilleri nakzetmektedir.

el-Mürcie: "Hakk'a delil, dışarıda hiç kimse kalmaksızın bütün (İslam) toplumunun görüşüdür" dedi. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken, bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Çünkü siz, İslam toplumunun tümüyle karşılaşmamışsınız ve sizin karşılaşmadığınız birinin sizin inancınıza muhalif olup olmadığını da bilemezsiniz. Ayrıca ümmetten bir kişi dahi dışarıda kalmayacak şekilde grubunuzun herkesle mülaki olmadığını biliyorsunuz.

---

[262] Rakkaşiyye: Mürcienin fırkalarından biri olup **el-Fadl er-Rakkaşi**'ye **tabi olanlardır.**

وقالت الحشو: الدليل على الحق ان الله لم يقم الحجة على أهل الأهواء . قيل: وكيف يثبت بهذا قولكم إذا ادعاه غيركم؟ مع ان في أيديكم مما جامعتم الناس عليه نقضه، وذلك انكم عينتم أهل الأهواء وخطئتموهم ببعض الناس ونهيكم خصومة منكم وخطأً.

وقال بعض الحشو: لا حجة لله في شئ فيه الاختلاف وإنما الحجة فيما لم يقع فيه الاختلاف. قيل: وكيف يثبت لكم بهذا قولكم إذا ادعاه غيركم؟ مع أن في أيديكم [١٠٦] مما جامعتم الأمة عليه نقضه، وذلك أنكم تخطئون جميع اهل الأهواء، فتخطئتكم من خالفكم نقيض ما في أيديكم، وذلك انكم لا تعلمون حق ما في أيديهم من باطله.

وقالت طائفة: الدليل على الحق الجماعة. فهلموا نحاجكم.

قيل: وكيف يثبت لكم بهذا قولكم إذا ادعاه غيركم؟ مع إن في أيديكم مما جامعتم الأمة عليه نقضه؟ وذلك انكم مجمعون على تعنيف من رأيتموه يترك الدين وان لم تحاجوه. وأن عدد الصلاة وهونها، والزكاة والحلال والحرام لا يدرك بالمحاجة.

وقالت طائفة: الدليل على الحق جميع أشباه مامضى من الاقاويل خصلتين أو ثلاث. بذلك يدرك الحق. قيل: وكيف يثبت لكم بهذا ما قلتم إذا ادعاه غيركم مع أن في أيديكم مما جامعتم الأمة عليه نقضه؟ وذلك أنكم مجمعون على إبطال جميع ما عدوها من الأقاويل التي مضت فكيف تحتجون بشيء منها؟

el-Haşeviyye: "Hakk'a olan delil, Allah'ın Ehl-i Ehva aleyhine hüccet ikame etmemiş olmasıdır" dedi. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Zira siz (kendinizce) Ehl-i Ehva'yı belirlediniz. Bazı insanlarla birlikte, siz de onları hatalı kabul ettiniz. Onları nehyetmeniz (onlarla görüşmeyi vb. yasaklamanız) sizin husumetiz ve hatanızdı.

Haşeviye'den bazıları dedi ki: "İçinde ihtilaf bulunan hiçbir şeyde, Allah için hüccet yoktur. Hüccet ancak ihtilafın vâki olmadığı şeylerdedir." Onlara denildi ki: Sizden başkası, bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Zira siz, Ehl-i Ehva'nın tümünü hatalı görüyorsunuz. Size muhalefet edenleri hatalı görmeniz, ileri sürdüğünüz şeye terstir. Çünkü siz, onların görüşlerinden hak olanı bâtıl olanından ayırmayı bilmiyorsunuz.

Bir grup: "Hakk'ın delili cemaattir" dedi. Hadi sizinle bunu tartışalım. Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Çünkü siz, dini (emirleri) terk eden birini gördüğünüzde onunla (konuyu) hiç tartışmamış olsanız bile, onun sert bir şekilde kınanması hususunda icmâ halindesiniz. Hâlbuki namazların sayısı ve ikâme edilmesi, zekât, helal ve haram; akli münazara ile idrak edilmez.

Bir grup dedi ki: "Hakk'a delil, (yukarıda) geçen görüşlerin tümünün benzeri olan iki veya üç özelliktir." Onlara denildi ki: Sizden başkası bunun aksini iddia ettiğinde ve üstelik elinizde ümmetle birlikte üzerinde icmâ ettiğiniz ve görüşlerinizi çürüten husus varken bu söylediğiniz sizin için nasıl doğrulanıp ispatlanır? Zira siz, yukarıda geçen ve (grupların) saydıkları bütün görüşlerin bâtıl olduğu hususunda icmâ halindesiniz. O halde, o görüşlerden bir şeyi nasıl delil olarak kullanırsınız.

ثم قال لكل صنف منهم: من أين علمتم ان ما قلتم كما قلتم؟ فإن هم قالوا: قاله إخواننا، وهم أهل الحق، وقالته أئمتنا، وأدركناه بتأويلنا، ودلتنا عليه روايتنا، ووقفنا فيه للحق دون من سوانا. يقال لهم: لم عبتم من خالفكم ؟ فإن [١٠٧] قالوا: لأنهم قالوا باطلا قيل: ومن أين علمتم انهم قالوا باطلا؟. فان قالوا: لأنهم صدَّقوا أهل الباطل، وكذبوا أهل الحق، قيل لهم: فعن دعواكم وذلك سألناكم. فان قالوا: لانهم تركوا قول الله كذا وكذا. قيل لهم: لم تتركوا رواية كذاوكذا، قيل فانهم رووا خلاف روايتكم. فإن قالوا قولاً تفردوا به قيل: وما يجعل انفرادهم باطل وانفرادكم حق؟ وقد انفردتم كما انفردوا. ثم يقال: وكيف يحتج بشئ مما قلتم وكلكم يحتج به؟ وكيف يحتج بتأويل شاذ يخالفه من التأويل غيره، أو كيف يحتج برواية شاذة خالفها من الروايات غيرها؟ أو كيف يحتج بالتوقيف وكلكم يحتج به؟ وكيف ينزل بمثل ما ادعيتم ما أجمع الناس عليه؟. فان جاز لكم ذلك في هذا النحو ليجوزن مثل ذلك في ترك القبلة والصلاة ونحوها. فافهموا مذاهبكم في ذلك، والحجة عليهم في نقضه وفي إثبات هذا القول: أنه لا حجة لمبطل على محق. فان هم ردوا المسئلة علينا وقالوا: من أين علمتم أن ما قلتم كما قلتم؟ قيل: من قبل ما أخبرناكم ان الأمة أجمعت عليه في الأخبار التي لايدفعها أخبار مثلها[١٠٨]. ولأنهم أجمعوا على ذلك كما جاء إجماعهم على القبلة والزكاة ونحوها. وبذلك من اجتماعهم عرفنا إبطال من خالفنا. فان قالوا: فكيف ادعيتم إجماع الأمة ونحن من **الأمة قد خالفناكم**؟. قيل: انكم لم تخالفونا في ان

Sonra onlardan her bir gruba dedi ki: "Siz, söylediklerinizin söylediğiniz gibi olduğunu nereden bildiniz?" Şayet onlar "Bunları ihvanımız söyledi ve onlar hak ehlidirler. İmamlarımız söylediler ve biz de tevillerimizle bunu bildik. Rivayetlerimiz de bize yol gösterdi ve böylece biz hakka vâkıf olduk; başkaları değil" derlerse, onlara denilir ki: "O halde neden size muhalefet edenleri ayıpladınız?" Şayet "Çünkü onlar bâtılı söylediler" derlerse, onlara "Siz onların bâtılı söylediklerini nerden bildiniz?" denilir. Eğer "Çünkü onlar Ehli Bâtıl'ı tasdik ediyor Ehl-i Hakk'ı ise yalanlıyorlar" derlerse, onlara denilir ki: "Ya iddianız hakkında ne dersiniz? Zaten size sorumuz da budur." Şayet "Çünkü onlar, Allah'ın şu ve şu sözlerini terk ettiler" derlerse, onlara: "Siz niye şu ve şu rivayeti terk ediyorsunuz. Çünkü onlar sizin rivayetinizin aksini rivayet ettiler değil mi?" denilir. Şayet infirad ettikleri bir söz söylerlerse onlara: "Onların infiradını bâtıl, sizin infiradınızı hak kılan şey nedir? Onlar infirad ettikleri gibi siz de infirad ettiniz" denilir. Sonra onlara "Hepiniz onunla ihticac ederken, sizin söylediğiniz bir şeyle nasıl ihticac edilir? Başka tevillere muhalif, şaz teville nasıl ihticac edilir? Veya başka rivayetlere muhalif şaz bir rivayetle nasıl ihticac edilir? Veya hepiniz tevkif[263] ile ihticac ederken tevkifle nasıl ihticac edilir? Sizin iddia ettiğiniz gibi şeyler, nasıl insanların üzerinde icmâ ettiği şeyler konumuna konulur?" denilir. Şayet bunun gibi şeyler sizin için câiz olursa, bu durum kıbleyi, namazı ve benzerini terk etmeyi de câiz kılacaktır. Şimdi bu konudaki görüşlerinizin ne durumda olduğunu anlayınız. Hüccet (kanıt) onların aleyhine olup, görüşlerini çürütmektedir. Ayrıca "Mubtilin (haksızın) muhikke (haklıya) karşı hiçbir hücceti (kanıtı) yoktur" sözünün doğruluğunu da ortaya koymaktadır. Şayet onlar meseleyi (problemi) bize yönlendirip: "Söylediğinizin doğru olduğunu nereden bildiniz?" derlerse; onlara denilir ki: "Misli hiçbir haberin reddedilemeyeceği ve ümmetin icmâ ettiği haberleri biz size önceden haber vermiştik Onlar; kıble, zekât vb. konularda icmâ ettiklerine dair haber varit olduğu gibi bunda da icmâ etmişlerdir. Böylece onların icmâsıyla bize muhalefet edenlerin bâtıl olduğunu bildik." Şayet: "Biz ümmetten olduğumuz halde size muhalefet etmişken siz ümmetin icmâını nasıl iddia ediyorsunuz?" derlerse,

---

263 Tevkif: Sem'i olup ancak Kur'ân ve Sünnet ile veya sadece haber yoluyla bilgi edinilebilecek inanç veya ibadet alanı kast edilmektedir. Bu alanda akli muhakemeye veya akli kıyasa yer yoktur. Bu durumda kişi şer'i nass karşısında vukuf ederek onlara teslim olur ve akli delil aramaz.

الذي اجتمعتم عليه وصدق فيه بعضكم بعضا ولم تتكاذبوا فيه أنه حق، وأن الدعوى لا تجوز إلا ببينة لا تَثلَمُ. وأن المدعيين إذا أثبتا دعواهما أنهما يستويان لله لم يثبت لواحد منهما قوله. ولكنكم أخذتم في ذلك بتأويل ورواية ودعوى بعد الاجتماع منكم على ما قلنا. فإن كان الهدى لايصاب باجتماع الأمة فهو بأن يصاب لانفراد أَبعَدُ.

وليبطلن بترك الاجتماع جميع الدين. ثم يقال: كيف تبطل ما اجتمعنا عليه ونحن عليه مجتمعون؟ لا يجوز لنا تركه، فإذا اختلفنا كان الحق في الاختلاف، وما انفرد به بعضنا عن بعض فإنا نؤخذ به هذا وبِأيَةٍ حجة يعلم بان هذا هكذا. وهذا مالا يوجد إلى تقويمه سبيل أبدا. وقد أبطلوا بما اجمعوا عليه الأمة ما انفردوا به فافهموا ولا قوة إلا بالله والله المستعان على درك الصواب والنجاة من الخطا والزلل.[١٠٩]

تم كتاب التحريش بمن الله وتوفيقه وفرغ من نسخته في أول شهر المحرم من شهور سنة أربعين وخمس مائة غفر الله لصاحبه ولكاتبه ولمن قال آمين.

والحمد لله .... وصلواته على رسوله سيدنا محمد النبي وأهله وسلم. [١١٠].

onlara denilir ki: "Hak olduğu hususunda birbirinizi tasdik edip yalanlamadığınız ve üzerinde ittifak ettiğiniz şeylerde bize muhalefet etmediniz ki! Ayrıca dava ancak reddedilemeyen (gediksiz) bir delille caiz olur. Müddeiler kendi davalarını ispat ettiklerinde, Allah için onlar eşit olurlar ve onlardan hiçbirinin sözü ispatlanmış olmaz. Fakat siz içtima/ittifak ettikten sonra, söylediğimiz gibi bu konuda siz tevillere, rivayetlere ve iddialara tutundunuz. Eğer ümmetin icmâsıyla hakikate varılamıyorsa, infiradla (ayrı ayrı görüşlerle) varılması daha uzak bir ihtimaldir. Bu durumda icmâyı terk etmekle bütün din iptal edilmiş olur." Sonra onlara şöyle denilir: "Biz üzerinde birleşip icmâ etmişken ve icmâyı terk etmemiz caiz değilken icmâ ettiğimiz şey nasıl iptal edilir. Biz ihtilaf ettiğimizde, hak ihtilafta olur. Birbirimizden infirad ettiğimiz (ayrıştığımız) görüşlerde bunu alırız. Bu bir tarafa; öte yandan hangi hüccetle bunun böyle olduğu bilinir. İşte bu, hiçbir şekilde asla ispatlanmasına yol bulunamayan şeydir. Ümmetin icmâ ettiği şeyi kendilerinin infirad ettikleri şeyle iptal ettiler. Biliniz anlayınız!"

Allah'ın bahşedeceği kuvvetten başka kuvvet yoktur. Doğruya ulaşmanın, hata ve zelleden kurtulmanın yardımcısı yalnız Allah'tır.

Tahriş kitabı; Allah'ın minneti ve tevfikiyle bitti. Beş yüz kırk yılının Muharrem ayının başında kitabın tensihi bitti. Allah sahibine, kâtibine ve âmin diyene mağfiret etsin.

Hamd Allah'a, O'nun salatı ve selamı efendimiz Muhammed (sav) Nebiye ve ehline olsun.

DİZİN

A

B

G

H

İ

N

O

Ö

P

R

S

K

L

M

Z

Ş

T

U

Ü

V

Y

ESER HAKKINDA

Kitâbu't-Tahrîş, İslâm tarihinin ilk dönemlerindeki siyasî, itikâdî, fıkhî tartışmaların ve çekişmelerin hadis rivayetlerine yansıyan boyutunu ele alan bir eserdir. Horoz, koç, deve gibi hayvanları dövüştürmek anlamına gelen "et-Tahrîş" kelimesi insanların arasını açma, biribirine düşürme, aralarına fitne sokarak yıpratma, savaşa sürükleme anlamına da gelmektedir. Dırâr bu eserinde, siyasî ve itikâdî fırkaların kendi görüşlerini desteklemek ve muhaliflerini mahkum etmek için nassları özellikle hadisleri, sahih ve zayıf olduklarına bakmaksızın kullanmalarının müslümanların arasını açtığını, onları kanatıp yaraladığını ima etmiştir.

ISBN 978-975-6329-95-5
9 789756 329955